ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β΄, τεῦχος 135, Παρασκευή 28 Σεπτεμβρίου 1979

Δρχ. 25

Εἰς τόν ἄντρον τοῦ Σλαβισμοῦ...

- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: «ΚΑΙ ΜΕΣΑ» ΔΕΝ ΠΑΜΕ ΚΑΛΑ
- ΑΝΤΡΕΑ ΦΡΑΓΚΙΑ: ΓΙΑ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ
- ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΠΑΡΑΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
- ΑΝΤ. ΜΠΡΙΛΛΑΚΗ: Η «ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ» ΚΟΛΙΓΙΑΝΝΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

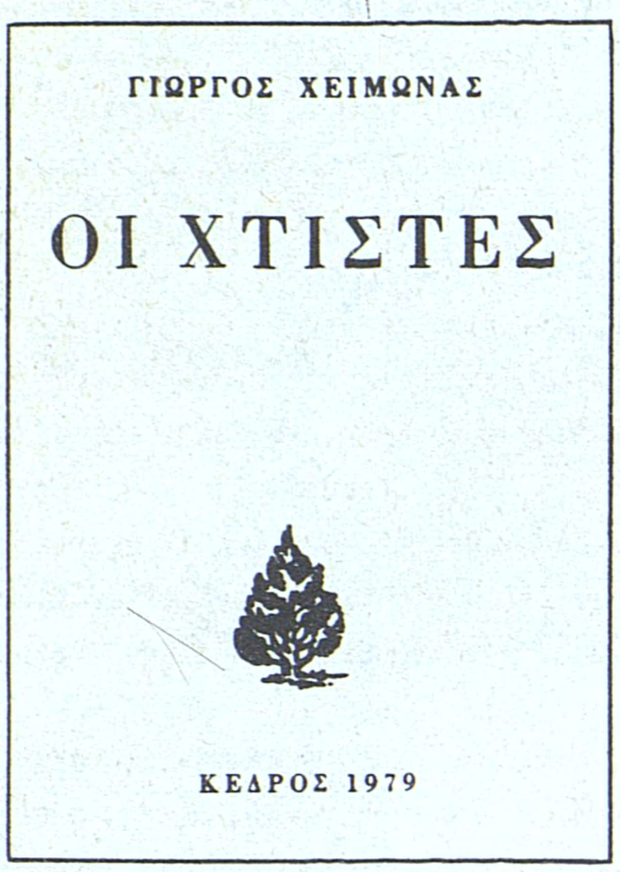

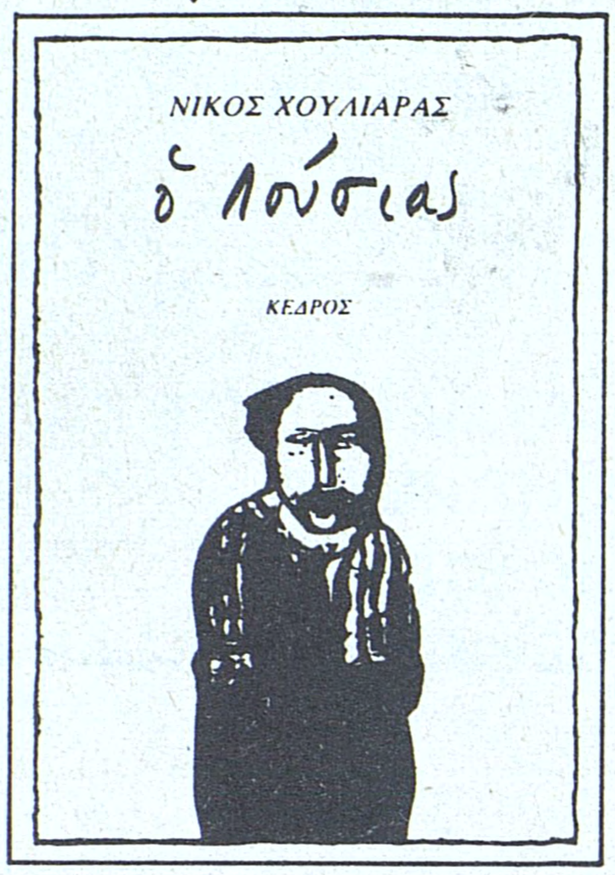

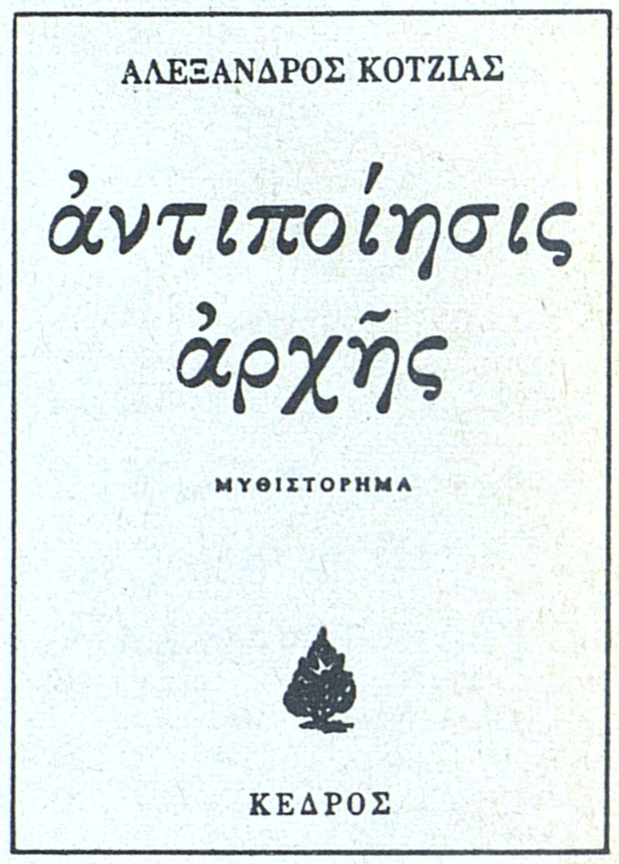

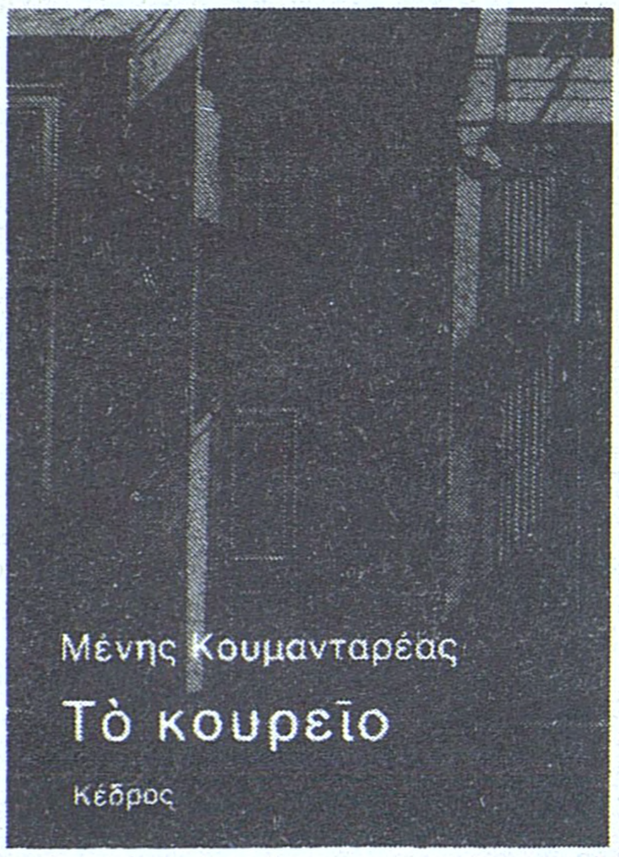

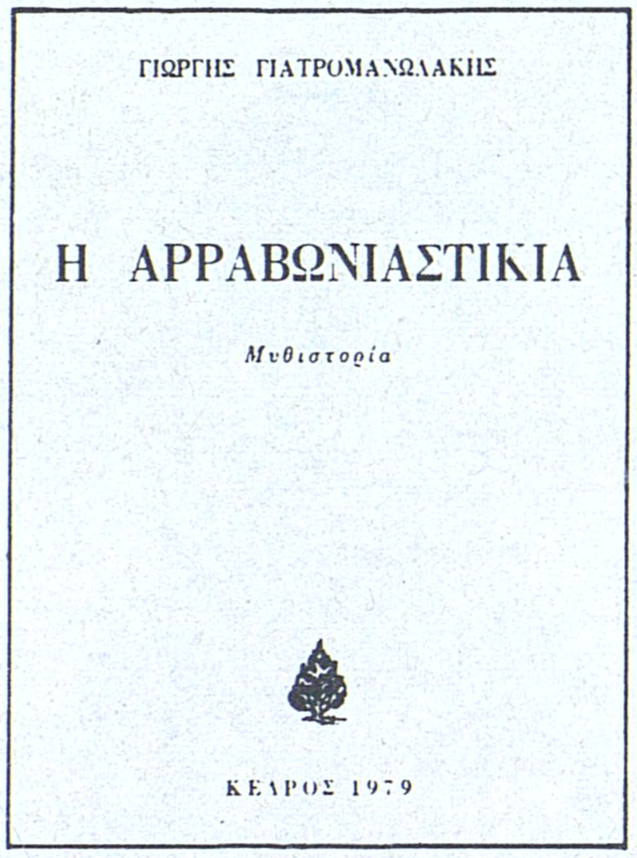

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ
ΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
Ο ΛΟΥΣΙΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ ΑΡΧΗΣ

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ
ΤΟ ΚΟΥΡΕΙΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΙΑΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Η ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΤΙΚΙΑ

ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 - Τηλ. 3615.783

anti

Περιοδος Β΄
Χρονος 6ος
Τευχος 135

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60, Ἀθήνα 601
Τηλ. 732.713 – 732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ. *Τό μέτωπο τοῦ Ἔθνους καί ἡ ὀργή τῆς Οὐάσιγκτων* 4
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ 6
Γ. ΚΑΛΑΪΤΖΗ: *Αὐτός ὁ Σεπτέμβριος!* .. 9
ΑΝΤΙ: *Δυό ἀντιλήψεις γιά τήν πληροφόρηση* 10
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ 11
ΑΝΤΙ-ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΤΡΕΑ ΦΡΑΓΚΙΑ: *Κάτι γιά τίς ρίζες* 12
ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ *Μεγ. Βρετανία* 14
Κ. ΚΙΤΣΟΥ: *Οἰκονομία: Γιατί δέν πᾶμε «καί μέσα» καλά* 15
ΑΝΤ. ΜΠΡΙΛΛΑΚΗ: *Κρίσιμα ἐρωτήματα καί ἀναγκαία διδάγματα* 18
Χ. ΡΙΧΤΕΡ: *Ἡ πτώση τῆς Α΄ Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας* 22
Καπετάν ΖΑΧΑΡΙΑ: *Μιά ἐπιχείρηση πού δέν ἔγινε στήν κατεχόμενη Ἐλευσίνα* 26
ΝΙΚΟΥ ΠΛΑΤΗ: *Ἑλληνική Ἀστυνομική Παραφιλολογία* 28

ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ: *Ἐπιμέλεια* ΔΙΟΝΥΣΗ ΣΚΑΛΟΥ 33
Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΟΥ: *Ἡ σημασία μιᾶς παράδοσης στήν ἐποχή μας* 34
Θ. ΦΩΤΙΑΔΗ: *Ἀντίλογος* .....
Ε. ΧΟΜΠΣΜΠΑΟΥΜ: *Διανοούμενοι, Κοινωνία καί Ἀριστερά* 37
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ: 41
ΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗ: *Διάσταση Νέας Ὑόρκης* 42
ΑΝΝΥΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ: *Καί τό τέλος* 43
Ρ. ΚΑΠΑΤΟΥ: *Ὁ Καίσαρ Βαλιέχο καί ἡ πρωτοποριακή ποίηση* 44
Κ. ΒΑΛΙΕΧΟ: *Δυό πεζά* 45
Λ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ: *Τό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης* 46
ΝΤ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ: *Εἰκαστικό Χρονικό* . 48
ΒΙΒΛΙΟ-ΚΡΙΤΙΚΗ *(Μιχ. Μερακλῆ: Π. Καλιότσος – Κ. Στολίγκας)* 50
ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 51
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 52

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - ΕΠΙΤ. ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ

ΟΙ ΒΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ στίς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, πραγματοποιοῦνται μέσα σ'ἕνα κλίμα ἔντασης τῶν σχέσεων Ἑλλάδας - Ἀμερικῆς καί Ἑλλάδας - ΝΑΤΟ. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε ἀκόμη ὅτι δέν εἶναι τόσο αὐτά καθ'αὐτά τά ταξίδια πού προξενοῦν "ἀνησυχίες" στήν Οὐάσιγκτων καί τούς κύκλους τοῦ Βορειο'Ἀτλαντικοῦ Συμφώνου, ὅσο κάποια γεγονότα πού προηγοῦνται αὐτῶν τῶν ταξιδιῶν (συμφωνία γιά τό Νεώριο Σύρου, ἄρνηση συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδας στά γυμνάσια τοῦ ΝΑΤΟ, παρέλκυση τῆς ἀνανέωσης τῆς συμφωνίας γιά τή "Φωνή τῆς Ἀμερικῆς", ἀπόρριψη τῶν προτάσεων Χαίηγκ, κλπ).

ΟΙ ΒΙΑΣΤΙΚΟΙ σπεύσανε νά ποῦν ὅτι βρισκόμαστε στίς παραμονές μιᾶς ριζικῆς στροφῆς τῆς κυβερνητικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐνθαρρύνοντας ἔτσι τήν συγκατάθεση τῶν λαϊκῶν στρωμάτων στήν πολιτική πού χαράζει τούς τελευταίους αὐτούς μῆνες ἡ κυβέρνηση τῆς Ν.Δ. Οἱ συνέπειες μιᾶς τέτοιας "ἐνθαρρυνόμενης" συγκατάθεσης, δέν εἶναι ἀμελητέες, ἰδίως ἄν σκεφτεῖ κανείς τήν πιθανή, καί ἐν μέσω κρίσης, ἐπίσπευση τῶν ἐκλογῶν, καθώς καί τήν ἄμβλυνση τῆς ὀργανωμένης κοινωνικῆς ἀντιπαράθεσης πρός τήν κυβερνητική πολιτική.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ὅμως ἀπ'αὐτή τήν ἐκβιαστικά προεξοφλούμενη στροφή στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς Ν.Δ., εἶναι γεγονός ὅτι ἡ συγκυρία μέ τήν ὁποία βρίσκεται ἀντιμέτωπη ἡ κυβέρνηση δέν ἐπιδέχεται ὑποχωρήσεις καί συμβιβασμούς.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ἴσως στό σημεῖο ἐκεῖνο ὅπου ἀποκρυσταλλώνεται μιά μακρόχρονη διαδικασία ἀνακατανομῆς τῶν ἰσορροπιῶν στίς σχέσεις μας μέ τό ἐξωτερικό. Ἀπ'τήν ἄλλη, οἱ προθέσεις τῆς Ν.Δ. γιά μιά πολυδιάστατη ἐξωτερική πολιτική -μέσα σέ ὁρισμένα ἰδεολογικά καί πολιτικά πλαίσια βέβαια- κάνουν τά πρῶτα βήματα γιά τήν ἐμπρακτη ἐφαρμογή τους. Αὐτή ἡ διαστάυρωση τῆς μακρόχρονης ἀνακατανομῆς τῶν ἰσορροπιῶν καί τῶν διακηρυγμένων προθέσεων τῆς κυβέρνησης, δημιουργεῖ μιά κρισιμότητα στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου πού, γιά νά ξεπεραστεῖ χωρίς παρεκτροπές, ἀπαιτεῖ μιάν ἄλλη ἀντίληψη τοῦ ρόλου πού καλοῦνται νά παίξουν οἱ πολιτικές δυνάμεις.

ΚΙ ΑΥΤΟ γιατί, εἶναι γεγονός ὅτι οἱ οἰκονομικές, διπλωματικές καί πολιτικές συνέπειες τῶν ταξιδιῶν τοῦ πρωθυπουργοῦ στήν ἀνατολική Εὐρώπη, θά ἐπιδράσουν στίς γενικώτερες ἐπιλογές τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, διαμορφώνοντας, πιθανά, νέους κανόνες στό παιχνίδι κ α ί τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

Σ'ΑΥΤΟ τό σημεῖο ἀκριβῶς, τίθεται ὑπό δοκιμασία ἡ στρατηγική τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης. Πρός τό παρόν, ἡ ἡγεμονία τῶν χειρισμῶν ἀνήκει ἀναμφίβολα στήν κυβέρνηση, ὅσο κι ἄν τά "ἀνοίγματά" της εἶχαν ἀπό καιρό ὑιοθετηθεῖ καί προβληθεῖ ἀπό κάποιες ἄλλες δυνάμεις. Ἱεραρχώντας σωστά τίς ἐπιλογές τους, τηρώντας μιά ἀποτελεσματική ἰσορροπία ἀνάμεσα στήν ἐξωτερική καί ἐσωτερική πολιτική, οἱ δημοκρατικές δυνάμεις καλοῦνται νά παρέμβουν στήν κρίσιμη αὐτή συγκυρία, χαράζοντας μιά πορεία πλεύσης πού θά τούς δώσει τή δυνατότητα νά στηρίξουν τά θ ε τ ι κ ά βήματα τῆς κυβέρνησης, καί νά διεκδικήσουν ταυτόχρονα τήν ἐξουσία γιά νά δώσουν λύση στά ὀξυμένα κοινωνικά προβλήματα πού ἔχουν συσσωρευτεῖ στό ἐσωτερικό μέτωπο ἀπό τά ἀ ρ ν η τ ι κ ά βήματα τῆς κυβέρνησης.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ καί ἀντιπαράθεση : δυό ὄψεις μιᾶς στρατηγικῆς πού συνδέονται μέ ἕνα "κόκκινο νῆμα": τήν ἀνάγκη τῆς ἀποφυγῆς τῆς ἐκτροπῆς καί τῆς ὁμαλῆς πραγμάτωσης τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς.

anti

Τό μέτωπο τοῦ ἔθνους καί ἡ ὀργή τῆς Οὐάσιγκτον

Τό ταξίδι, λοιπόν, τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Μόσχα, πραγματώνεται... Παρά τίς πιέσεις ΝΑΤΟ καί Ἀμερικανῶν, τίς «ἀνησυχίες» τῶν χουντικῶν, παρά τήν «πολεμολογία» πού ἐπιστρατεύθηκε καί αὐτή, γιά νά δημιουργήσει τό κατάλληλο κλίμα ἀναστολῆς: «*Ἔμπειρα στελέχη τοῦ βρετανικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν* – ἔγραψε ἡ «Ἀκρόπολις» – *ἐκτιμοῦν πώς ποτέ ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία δέν εὑρέθησαν τόσο κοντά σέ κατάσταση ἀναμετρήσεως ἀπό ὅ,τι σήμερα*»...

Τό ἐπιμύθιο ἦταν σαφές: Ἀφοῦ ὑπάρχει ἄμεσος κίνδυνος πολέμου μεταξύ Ἑλλάδας καί Τουρκίας, ἀφοῦ ΝΑΤΟ καί Ἀμερικανοί «ἀνησυχοῦν» γιά τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ἕλληνα πρωθυπουργοῦ στή Μόσχα, ἀφοῦ ἀκόμα ἐξακολουθοῦμε νά θέλουμε τήν ἐπάνοδό μας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, ἔπεται ὅτι θά ἦταν πράξη «σοφίας», ἡ μή ἀπουσία ἀπό τόν τόπο, στίς δύσκολες καί πονηρές αὐτές ὧρες, τοῦ ὑπεύθυνου πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας... Ἔπεται ὅτι δέν πρέπει νά προκαλοῦμε τούς Ἀμερικανούς, ἀφοῦ, ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς, παραμένουν σύμμαχοι καί εἶναι οἱ μόνοι πού μποροῦν – παρά τίς διαφορές πού ἔχουμε μαζί τους... – νά παρέμβουν, γιά ν' ἀνακόψουν τυχόν τουρκική ἐπίθεση... Ἔπεται ὅτι τό ταξίδι τοῦ κ. Καραμανλῆ στή Σοβιετική Ἕνωση, πρέπει, τουλάχιστον νά «ἀναβληθεῖ», ἄν ὄχι νά ματαιωθεῖ!

«Ἀνησυχίες» γιά ἕνα νεώριο

Ἀλλά, παρά λίγο, νά λησμονήσουμε τό «νεώριο τῆς Σύρου, τήν ἑλληνοσοβιετική συμφωνία γιά τήν ἐπισκευή σοβιετικῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν καί βοηθητικῶν τοῦ σοβιετικοῦ στόλου στή Μεσόγειο πού ἔμελλε νά προσδώσει νέα ἔνταση στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις.

Γιά τή συμφωνία «ἀνησύχησαν», ὅπως εἶναι γνωστό, τόσο οἱ Ἀμερικανοί, ὅσο καί τό ΝΑΤΟ. Λίγο προηγούμενα, φρόντισε νά «ἀνησυχήσει» καί ὁ χουντικός «Ἐλεύθερος Κόσμος», γιά νά «προλειάνει» κατάλληλα τό ἔδαφος: *Βάσει τῆς συμφωνίας* – ἔγραψε – *ἐνδέχεται νά ἐγκατασταθοῦν ἀξιωματικοί καί ὑπαξιωματικοί τοῦ σοβιετικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, στή Σύρο... Ἡ συμφωνία θά ἐξυπηρετεῖ στήν οὐσία τόν πολεμικό σοβιετικό στόλο, ἀφοῦ ὁποιοδήποτε βοηθητικό σκάφος, μπορεῖ, ἐντός δεκαλέπτου, νά μετατραπεῖ σέ μάχιμη μονάδα, κλπ.*

Τήν «*πάσα*» πῆρε, ἀπό τό χουντικό κονδυλοφόρο, ἡ ἀγγλική ἐπιθεώρηση «Φόρειϊν Ρεπόρτ»: Τί θά γίνει, ἐπιτέλους – ἔγραψε – μέ τήν Ἑλλάδα; Θέτει ὅρους γιά νά ἐπανέλθει στή στρατιωτική δομή τῆς Συμμαχίας, ἀρνεῖται νά πάρει μέρος στίς ἀσκήσεις «Ντισπλαίη Ντιτερμινέσιον» καί «Ἄθλετ Ἐξπρές» καί, σά νά μήν ἔφταναν ὅλα αὐτά, παρέχει σήμερα, μέ τήν ἑλληνοσοβιετική συμφωνία, «*στρατηγική ὑποστήριξη πρός τό σοβιετικό στόλο*»...

Τό ἔδαφος εἶχε ἀρκετά «προλειανθεῖ», γιά νά ἐκδηλωθεῖ τό ἀμερικανικό διάβημα: «*Δέν ὑπάρχει* – δήλωσε ἐκπρόσωπος τοῦ Σταίητ Ντηπάρτμεντ – *προηγούμενο ἄλλης χώρας τοῦ ΝΑΤΟ, πού νά ἔχει ὑπογράψει παρόμοια συμφωνία*»... Τήν ἴδια στιγμή, ἀξιωματοῦχοι τῆς ἐδῶ Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας, ἔλεγαν «εἰς τό οὖς» διαφόρων φίλων τους: «*Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔσπευσε νά ματαιώσει – καί, μάλιστα, τήν τελευταία στιγμή – τήν ἀνανέωση τῆς συμφωνίας γιά τή «Φωνή τῆς Ἀμερικῆς»... Καί προτοῦ περάσουν λίγες βδομάδες, ἔδωσε πράσινο φῶς γιά τήν ἐπισκευή βοηθητικῶν τοῦ σοβιετικοῦ στόλου στή Σύρο. Πρόκειται περί πραγματικοῦ σκανδάλου*»!

Στίς ἀμερικανικές «ἀνησυχίες», ἀπάντησε σέ χαμηλούς, ἀλλά καί νηφάλιους, τόνους, ἡ κυβέρνηση: Δέν πρόκειται γιά διακρατική, ἀλλά γιά ἁπλή ἐμπορική συμφωνία, ἀνάμεσα στά ναυπηγεῖα τῆς Σύρου καί τόν σοβιετικό οἶκο «SUDOIMPORT»... Γιά τήν ἐπισκευή κάθε πλοίου, θά συνάπτεται εἰδική συμφωνία... Τά ναυπηγεῖα τῆς Σύρου εἶναι περιορισμένης δυναμικότητας καί θά ἐφαρμόζουν τούς ἑλληνικούς καί διεθνεῖς κανονισμούς, γιά τόν κατάπλου καί τήν παραμονή ξένων σκαφῶν καί πληρωμάτων στά ἑλληνικά λιμάνια. Συνεπῶς, ὁ «θόρυβος» πού δημιουργεῖται – καί πού θυμίζει τίς «δόλιες ἑρμηνεῖες πού δόθηκαν γιά τό ταξίδι τοῦ πρωθυπουργοῦ στή Μόσχα... – εἶναι ὄχι μόνο «ἀδικαιολόγητος», ἀλλά καί «ἀπαράδεκτος».

Τό μέτωπο τοῦ ἔθνους

Τό μήνυμα τῆς ἑλληνικῆς κυβερνητικῆς πλευρᾶς πρός Ἀμερικανούς, νατοϊκούς, χουντικούς, κλπ. ἦταν καθαρό: Ἡ συμφωνία δέν θά ἀκυρωθεῖ. Καί τό ταξίδι στή Μόσχα – μιά καί τό συνδέετε μέ τό νεώριο τῆς Σύρου... – θά πραγματοποιηθεῖ!

Ὡστόσο ὅ,τι δέν ὑπολόγισαν οἱ Ἀμερικανοί, ἦταν αὐτό τό συνολικό μέτωπο ἀντίστασης – μέτωπο τοῦ ἔθνους κατά τῶν πιέσεων καί ἐπεμβάσεών τους. Προπαντός δέν ὑπολόγισαν ὅτι, μέσα σέ λίγα εἰκοσιτετράωρα, ὅλα τά κόμματα τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης – μέ μοναδική ἐξαίρεση τόν ἀρχηγό τῆς ΕΔΗΚ κ. Ζίγδη – θά ἔσπευδαν νά διαδηλώσουν τήν ὑποστήριξή τους πρός τήν κυβέρνηση τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ὅσο θά συνεχίζει, φυσικά, τήν ἀντίστασή της κατά τῆς ἀτλαντικῆς ἐπιβουλῆς.

Ἡ ὑποστήριξη αὐτή, προτοῦ ἀποκρυσταλλωθεῖ στή σημερινή της ἔκφραση, πέρασε ἀπό μιά φάση ἀντιφάσεων ἤ καί κομματικῶν ἀντεγκλίσεων, στό χῶρο τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης. Τό ΚΚΕ λ.χ. ἀρχικά εἶχε καλέσει τό ΠΑΣΟΚ νά δώσει «*ὁρισμένες τουλάχιστον ἐξηγήσεις*», γιά τή δήλωση τοῦ Α. Παπανδρέου ὅτι: «*Ἐφόσον ὁ κ. Καραμανλῆς θά ἐξακολουθήσει νά ἀνθίσταται στίς πιέσεις γιά ὑποχωρήσεις σέ βάρος τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων, τό ΠΑΣΟΚ, παραμερίζοντας κάθε κομματική σκοπιμότητα, θά δώσει ὅλη τήν ὑποστήριξή του*». Ἡ δήλωση αὐτή – ἔγραφε ὁ «Ριζοσπάστης», στό φύλλο του τῆς 14 Σεπτεμβρίου – δημιουργεῖ ἀναπόφευκτα συγχύσεις... Καί ἀμέσως παρακάτω: «*Δικαιολογημένα, μπορεῖ νά διερωτηθεῖ ὁ καθένας καί οἱ ὀπαδοί τοῦ ΠΑΣΟΚ: Πάνω σέ ποιά πολιτική πλατφόρμα καί πρός ποιά κατεύθυνση, θά ἐκφραστεῖ ἡ διακηρυγμένη αὐτή ὑποστήριξη πρός τήν κυβέρνηση; Καί πῶς εἶναι δυνατό, οἱ κυβερνητικοί ἐλιγμοί, οἱ θετικοί ἔστω, νά ἀντιμετωπισθοῦν ἔξω ἀπό τά σαφῆ καί ἀμετακίνητα ἀτλαντικά τους πλαίσια, κλπ;*»

Ὡστόσο, λίγες μέρες ἀργότερα, ὁ «Ριζοσπάστης» δημοσίευσε, στό φύλλο του τῆς 22 Σεπτεμβρίου, ἀνακοίνωση τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ: «*Ἐνῶ συνεχίζουν τίς κρυφές καί φανερές πιέσεις τους, οἱ Ἀμερικανονατοϊκοί ἰμπεριαλιστές ἔφθασαν χθές στό σημεῖο, μέ ἀνακοίνωση τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ, νά ἐπέμβουν ὠμά στήν ἐξωτερική πολιτική τῆς χώρας... Ὁ ἑλληνικός λαός καί τά κόμματα τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης, ἐπικροτοῦν κάθε ἀντίσταση τῆς κυβέρνησης στίς πιέσεις τῶν ΗΠΑ καί τοῦ ΝΑΤΟ*».

Τό συμπέρασμα συνάγεται μόνο του. Τό διάβημα τοῦ Σταίητ Ντηπάρτμεντ γιά τό νεώριο τῆς Σύρου – αὐτή ἡ «ἀπροσχημάτιστη ἐπέμβαση στά ἐσωτερικά μας» – συνέβαλε ἀποφασιστικά στή διαμόρφωση τοῦ συνολικοῦ μετώπου ἀντίστασης – ἀντίστασης πού, ὅπως τόνισε τήν περασμένη Κυριακή ὁ γραμματέας τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ Ἐσωτερικοῦ, Μπάμπης Δρακόπουλος, μιλώντας στό Φεστιβάλ τῆς «ΑΥΓΗΣ», «*πρέπει νά ὑποστηριχθεῖ καί ἐνισχυθεῖ ἀπ' ὅλες τίς δημοκρατικές δυνάμεις, γιά νά εἶναι πιό ρωμαλέα καί ἀποτελεσματική*».

Τό μέτωπο ἔχει, ὡστόσο, τίς ἰδιομορφίες καί τά αἰτήματά του. Ἡ κύρια ἰδιομορφία ἔγκειται στό ὅτι: Τά κόμματα τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης, ἐνῶ παρέχουν τήν ὑποστήριξή τους πρός τήν κυβέρνηση, γιά τήν, ὥς τώρα, ἀντίστασή της στίς ἀμερικανονατοϊκές πιέσεις, ἀπό τήν ἄλλη, δέν παύουν νά διατυπώνουν τήν ἔντονη ἀντίθεσή τους στή γενικότερη ἐσωτερική κυβερνητική πολιτική. Ἤδη, εἶναι κοινός τόπος ὅτι ἡ εἰσοδηματική πολιτική τῆς κυβέρνησης – ἡ προσπάθειά της νά φορτώσει ἀποκλειστικά στούς ἐργαζόμενους τά βάρη τῆς οἰκονομικῆς κρίσης – σημείωσε πλήρη χρεοκοπία. Ἀλλά καί σέ ἄλλους νευραλγικούς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς – παιδεία, ἐκσυγχρονισμός τοῦ κράτους, ἐκδημοκρατισμός τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, προστασία τοῦ περιβάλλοντος, κ.ἄ. – ἡ κυβέρνηση ἀπόδειξε ὅτι παραμένει ὁ ἐκφραστής τῶν συμφερόντων τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ἡ ἐνσάρκωση τῆς Δεξιᾶς.

Ὅσο γιά τά αἰτήματα τοῦ μετώπου, συμπυκνώνονται, ἀπό πλευρᾶς τῶν κομμάτων τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης, στήν ὁριστική διακοπή τῶν διαπραγματεύσεων γιά τήν ἐπάνοδο τῆς χώρας στό στρατιωτικό NATO, στήν κατάργηση τῶν ξένων βάσεων, στήν προώθηση τῆς κυβερνητικῆς διακήρυξης γιά «πολυδιάστατη» ἐξωτερική πολιτική. Τά κόμματα τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης, ὑπογραμμίζουν ἀκόμα στήν κυβέρνηση ὅτι: Τό μέτωπο ἀντίστασης καί ἑνότητας τοῦ λαοῦ, ὑποσκάπτεται ὄχι μόνο ἀπό τήν πολιτική τῆς ἐπανόδου στό στρατιωτικό NATO, ἀλλά καί ἀπό τήν πολιτική τοῦ αὐταρχισμοῦ καί τῆς μονόπλευρης λιτότητας, ἀπό τήν ἀνοχή πού ἐξακολουθεῖ νά δείχνει ἡ κυβέρνηση ἀπέναντι στή δραστηριότητα τῶν χουντικῶν καί λογῆς φασιστοειδῶν, πού ἔφτασαν νά κηρύσσουν ἀνοιχτά τήν ἐθνική ὑποτέλεια καί τό μίσος τους κατά τῆς Δημοκρατίας.

Τί θά κάνουν τώρα οἱ Ἀμερικανοί;

Ὡστόσο, καί πέραν ἀπό τό μέτωπο ἀντίστασης, τό ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι: Τί θά κάνουν οἱ Ἀμερικανοί; Θά βροῦν κάποιο σχῆμα γιά νά «κόψουν» τόν Κ. Καραμανλῆ, στίς προσεχεῖς ἐκλογές, νά τόν ὑποχρεώσουν νά «ἰδιωτεύσει» – νά καταστεῖ ἕνα εἶδος Κιγκινάτου, κατάφορτου, ἔστω, ἀπό δόξα καί τιμές; Ἤ μήπως θά προσφύγουν στόν τουρκικό παράγοντα (τό σενάριο εἶναι γνωστό καί παλιό...) γιά μιά βραχύβια ἀναμέτρηση Ἑλλάδας – Τουρκίας, ὁπότε θά ἔχουν τήν εὐκαιρία νά παρέμβουν σάν «εἰρηνοποιοί» καί ἐπιδιαιτητές, ἀλλά, προπαντός, σάν ἀπόλυτοι ρυθμιστές τῶν ἐσωτερικῶν ἐξελίξεων τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς σκηνῆς;

Οἱ ἀπαντήσεις, στά ἐρωτήματα αὐτά, δέν εἶναι, φυσικά, εὔκολες... Τό μόνο βέβαιο εἶναι ἡ ὀργή τῶν Ἀμερικανῶν ἀπέναντι στό σημερινό ἀρχηγό τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Καί οἱ λόγοι εἶναι πολλοί: «*Κατέστη ὑπερόπτης, μετά τήν ἔνταξη τῆς χώρας του στήν ΕΟΚ... Δέν κατανοεῖ τίς ἀμερικανικές στρατηγικές προτεραιότητες καί ἐπιμένει νά θέτει τά ἑνοριακά (ἑλληνικά) συμφέροντα ὑπεράνω τῶν συμμαχικῶν... Θέτει ὅρους γιά τήν ἐπάνοδο τῆς Ἑλλάδας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, μέ ἀποτέλεσμα νά παραμένει σέ ἀποσύνθεση ἡ νότια πτέρυγα τοῦ ΝΑΤΟ... Ἀδιαφορεῖ γιά τήν οἰκονομική ὑγεία τῆς Τουρκίας καί ἀρνεῖται ν' ἀναγνωρίσει τήν αὐξημένη στρατηγική της σπουδαιότητα, ἰδιαίτερα μετά τίς ἐξελίξεις στό Ἰράν καί Ἀφχανιστάν*», κλπ. κλπ. *Ἡ σειρά εἶναι ἀτελεύτητη!*

Βέβαιο εἶναι ἀκόμα, ὅτι οἱ Ἀμερικανοί οἰκοδομοῦν τήν εἰκόνα τοῦ ἐπιδιαιτητῆ στήν «προστριβή» (friction) μεταξύ Ἑλλάδας καί Τουρκίας: «*Ὁ Ὀκτώβριος* – ἔγραψε ἡ ἀμερικανική ἐπιθεώρηση «Μπίζνες Γουήκ» – *θά εἶναι μοιραῖος γιά τίς προσπάθειες πού θά καταβάλει ἡ Οὐάσιγκτον γιά ν' ἀποτρέψει μιά μόνιμη ἀποξένωση (ἐχθρότητα) ἀνάμεσα στήν Ἑλλάδα καί τήν Τουρκία, γιά ν' ἀποτρέψει τήν ἀναβίωση μιᾶς μακροχρόνιας παράδοσης πολέμων καί πικρίας, ἀνάμεσά τους*»... Καί γιά νά γίνει πειστικότερη ἡ «Μπίζνες Γουήκ», φρόντισε νά συνοδεύσει τό ἄρθρο της μ' ἕνα σκίτσο τοῦ Χ. Ντιλακιάν, ὅπου ὁ εἰρηνοποιός Κάρτερ, προσπαθεῖ νά γκρεμίσει τό τεῖχος δυσπιστίας πού ἐγείρουν, ἀνάμεσα στίς δυό χῶρες, ὁ Κ. Καραμανλῆς καί ὁ Τοῦρκος πρωθυπουργός Μπουλέντ Ἐτζεβίτ... Μέ τήν εὐκαιρία, ἡ ἀμερικανική οἰκονομική ἐπιθεώρηση, ἐκφράζει φόβους ὅτι ὁ Ἕλληνας πρωθυπουργός θά χρησιμοποιήσει τό ταξίδι του στή Μόσχα σά μοχλό πίεσης, τόσο ἀπέναντι στή Δύση, ὅσο καί ἀπέναντι στήν Τουρκία... Ἀνησυχεῖ ἐπίσης μήπως ὅταν σημάνει ἡ ὥρα γιά τήν ἔνταξη τῆς Τουρκίας στήν ΕΟΚ, ἡ Ἑλλάδα ἀντιτάξει τό βέτο της. Καί αὐτό θά ἦταν κάτι φοβερό, μιά καί οἱ μπίζνεσμεν τῆς Κωνσταντινούπολης προσβλέπουν πρός τήν ΕΟΚ σάν τό μόνο μέσο γιά τήν ἐπίλυση τῶν δεινῶν οἰκονομικῶν τους προβλημάτων.(Γιά τό βέτο πού ἄσκησε ἤδη ἡ Τουρκία καί πού ἀνέκοψε τήν ἐπάνοδο τῆς Ἑλλάδας στό στρατιωτικό NATO, ἡ «Μπίζνες Γουήκ» δέν φαίνεται ν' ἀνησυχεῖ...)

Ὅλα τά παραπάνω, θεμελιώνουν τή διάχυτη πεποίθηση στίς γραμμές τῶν κομμάτων τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης, ἀλλά καί στούς κόλπους τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ὅτι ἡ χώρα περνᾶ καί πάλι ἐξαιρετικά δύσκολες ὧρες. Πού ἀπαιτοῦν τή συναναπνοή τῶν Ἑλλήνων. Τήν ἐγρήγορσή τους. Καί αἴσθημα ἐθνικῆς καί δημοκρατικῆς εὐθύνης ἀπό πλευρᾶς κυβερνώντων.

ΑΝΤΗΝΩΡ

«ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΟΝΟΦΑΟΥ»: ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

«Ὅλα τά ἀναφερόμενα εἰς τό περιοδικό «ΑΝΤΙ» τῆς 14/9/1974 εἶναι ἀπολύτως ὀρθά καί γνωστά εἰς τό Π.Ν.» μᾶς εἶπε κάποιος ἐ.ἐ. ἀξιωματικός τοῦ Ναυτικοῦ. «Ἀλλά δέν ἔχουν περιληφθεῖ καί πολλά ἄλλα θέματα...»

Κάπως ἔτσι θά μποροῦσε νά ἀρχίζει μιά ἄλλη ἱστορία ἀντίστοιχη μ' ἐκείνη τοῦ προηγούμενου τεύχους μας, πού ἀφοροῦσε τόν ἀντιναύαρχο κ. Σπ. Κονοφάο, ἀρχηγό τοῦ ΓΕΝ πού, ὅπως μαθαίνουμε, τελεῖ ὑπό παραίτηση.

Ἀλλά ἡ «περίπτωση Κονοφάου» πέρνει εὐρύτερες διαστάσεις καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι ἕνα πυκνό πέπλο σιωπῆς κάλυψε τίς ἀποκαλύψεις ἀπό ὅλες τίς πλευρές. Θεωροῦμε πάντα πώς οἱ κάθε λογῆς προστάτες τῆς κρυφά συνομολογημένης ἔκνομης «δομῆς» τοῦ στρατεύματος, ἐξυπηρετοῦν μιά ἰδεολογία πού θέλει τό στρατό διατεταγμένο ὄργανο τῆς κυρίαρχης τάξης. Καί μ' αὐτήν τήν ἰδεολογία δέν συμφωνοῦμε.

Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις, στήν πραγματικότητα, ἀποτελοῦν στό σύνολό τους ἕνα στεγανό. Στό ὄνομα τῆς μυστικότητας, γιά τήν κάλυψη τῶν στεγανῶν, καταστρώνονται σχέδια ἐπιτελικά, γιά τήν κατάπνιξη τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν (Προμηθεύς, «Ε», κλπ.), φακελώνονται οἱ Ἕλληνες πολίτες ἀτομικά καί κατά... κοινότητες, κατανέμονται τεράστια ποσά γιά προμήθειες καί ἀγορές καί ὅλα αὐτά μέ ἄγνοια ὄχι μόνο τοῦ «ἁπλοῦ ἀνεύθυνου» πολίτη, ἀλλά καί τῶν ὑπεύθυνων πολιτικῶν φορέων τῶν κομμάτων τῆς Βουλῆς, ἀκόμα καί τῶν ὑπουργῶν, δηλαδή στό περιθώριο τῆς ἐννόμου τάξεως.

Ποιός εἶναι ὁ μηχανισμός πού τά ρυθμίζει ὅλα αὐτά; Ποιά εἶναι τά πολιτικά πρόσωπα πού τά ἐλέγχουν; Ἀπό τήν πρόσφατη ἱστορία μας εἶναι γνωστό ὅτι ὁ Γ. Παπανδρέου δέν εἶχε προσπέλαση στό στράτευμα παρά μόνο μέσον ἑνός ἐξωμότη καί ἀποστάτη ὑπουργοῦ, τοῦ κ. Π. Γαρουφαλιᾶ – ὁ ὁποῖος εἶχε ὁριστεῖ ἀπό τούς ΙΔΕΑτες, τό Παλάτι καί τούς Ἀμερικάνους.

Ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς ἀπό τήν ἡμέρα τῆς μεταπολίτευσης μέχρι σήμερα ἔχει ὑπουργό τόν κ. Εὐάγγελο Ἀβέρωφ, τό γνωστό ὀπορτουνιστή πολιτικό ἄντρα, πού ἐλίσσεται, μέ δικές του αὐτόνομες διασυνδέσεις ἐντός κι ἐκτός Ἑλλάδας.

Καί δέν εἶχε δυνατότητα ἄλλης ἐπιλογῆς ὁ κ. Καραμανλῆς, ὁ κ. Ἀβέρωφ εἶναι ὁ «πιστός του» ἄνθρωπος, πού τόν θυμήθηκε τόν κρίσιμο Ἰούλη τοῦ '74 καί τοῦ τηλεφώνησε στό Παρίσι, γιά νά ἐπιστρέψει νά μᾶς σώσει ἀπό τήν χούντα.

Αὐτός λοιπόν ὁ «γεφυροποιός» ἔχει μιάν πολυσήμαντη εὐθύνη γιά ὅσα συμβαίνουν στό στράτευμα σήμερα. Γιατί γιά ὅσα καταμαρτυροῦνται στούς ὑφισταμένους του εἶναι

ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡ «χώρα τῆς ἐλευθερίας» κλείνει κάποτε τίς πύλες της σέ «βαρβάρους». Ὁ ὅρος βέβαια ἴσως εἶναι καταχρηστικός, μιά καί ἱστορικά δέν ἔχουμε νά κάνουμε μέ κάποια πόλη-κράτος, καί μάλιστα ἑλληνική. Στή βάση ὅμως οἱ «ἀνεπιθύμητοι» θεωροῦνται βάρβαροι, ἀφοῦ ἡ ἀμερικανική κυβέρνηση κι ἡ πολιτική ἰδεολογία πού τήν συνέχει, θεωρεῖ σάν δυνάμει ἤ πράγματι «μολυσματικούς», μιά κατηγορία ἀνθρώπων πού θέλουν νά ἐπισκευθοῦν τόν ὑπερατλαντικό παράδεισο.

Φαίνεται κάπως μακρινή ἡ ἐποχή τοῦ μακαρθισμοῦ καί τῆς συλλογικῆς ἀντιδημοκρατικῆς (κι ὄχι ἁπλᾶ ἀντικομμουνιστικῆς) ὑστερίας; Μακρινή στό χρόνο, ἴσως. Ὄχι ὅμως στά πολιτικά φαινόμενα, πού ναί μέν πρωτοπαρουσιάστηκαν τότε, ἀλλά μποροῦμε νά τά θεωρήσουμε σάν ὀργανικά στοιχεῖα μιᾶς συγκεκριμένης ἀντίληψης τῶν δικαιωμάτων κι ἐλευθεριῶν τοῦ «πολίτη».

Οἱ ἀλλογενεῖς «βάρβαροι» πού θά «μολύνουν» τόν ὑγιεινό ἐθνικό κορμό τῆς ἀμερικάνικης κοινωνίας συμπίπτει νά εἶναι ἄτομα πού ἔχουν προοδευτική πολιτική τοποθέτηση. Αὐτή τους ἡ τοποθέτηση τούς στοιχίζει πολλές φορές μιάν ἄρνηση «ἀδείας εἰσόδου» στήν Ἀμερική, ἀφοῦ ἡ ἰδεολογία καί ἡ πολιτεία πού ἔχουν στή χώρα τῆς καταγωγῆς τους θεωρεῖται ἀπαράδεκτες ἀπό την αμερικάνικη κυβέρνηση.

Βέβαια, δέν εἶναι μόνο αὐτή ἡ στάση πού στερεῖ ἀπό τήν ἀμερικάνικη κυβέρνηση τή νομιμότητα στή σταυροφορία της «ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη». Εἶναι καί τό θέμα τῆς καταπίεσης τῶν μειονοτήτων, τῶν ἰμπεριαλιστικῶν πολέμων, τῆς στήριξης τῶν αὐταρχικῶν καί ἀντιλαϊκῶν καθεστώτων πού ἀποτελοῦν πολύτιμο ἐξάρτημα στήν οἰκονομική μηχανή τοῦ ἀμερικάνικου καπιταλισμοῦ, κλπ.

Ἐμεῖς μείναμε σ' αὐτό τό δεῖγμα τοῦ ἀμερικάνικου φιλελευθερισμοῦ, γιατί εἶναι πρόσφατη ἡ στέρηση τοῦ δικαιώματος τοῦ Σπύρου Λιναρδάτου νά ἐπισκεφθεῖ τίς ΗΠΑ. Ἡ ἀμερικάνικη κυβέρνηση τοῦ ζήτησε λίγο-πολύ «γῆν καί ὕδωρ»... Δέν ἔδωσε τίποτα ἀπ' τά δύο καί οἱ βάρβαροι τοῦ εἶπαν «ὄχι». Ἔτσι, ὅπως εἶχαν πεῖ στόν Α. Παναγούλη καί τόν Ὀδυσσέα Τσουκόπουλο. Καί σέ τόσους ἄλλους, ὧν οὐκ ἔτσιν ἀριθμός. Ἦταν ὅλοι τους, «πολίτες 2ης κατηγορίας» μέσα στή χώρα τους καί ἔξω ἀπ' αὐτήν: στήν χώρα πού στήριξε ὅλο τό μεταπολεμικό καθεστώς διώξεων καί διακρίσεων στήν Ἑλλάδα. Γιατί οἱ ἀμερικάνοι ἐφαρμόζουν μέ συνέπεια τόν κανόνα: «τά τοῦ οἴκου... ἐν δήμω». Ὅ,τι ἐφαρμόζουμε μέσα, θά τό μεταφυτέψουμε καί ἔξω ἀπό μᾶς, στίς χῶρες πού τίς «ἔχουμε τοῦ χεριοῦ μας».

ἀμέριστα συνυπεύθυνος καί ὁ ἴδιος. Καί ἀκόμα γιατί, παίζοντας μέ τά πολεμικά παίγνια, τά κονδύλια τῶν ἐξοπλισμῶν καί τούς στρατιωτικούς ἄντρες διαμορφώνει κατά τήν δική του βούληση ἕνα σῶμα ἀξιωματικῶν πού μέ κάποιαν «ἀριστοκρατική» νοοτροπία αὐτοαναπαράγεται, ταξινομεῖται καί τακτοποιεῖται.

Κανένα θέθηλο μάτι πολιτικοῦ δέν μπορεῖ νά κοιτάξει στά τελετουργικά ἄβατα τοῦ κ. Ἀβέρωφ. Τό «ΑΝΤΙ» ἐπιχειρώντας ἀπό καιρό μιάν ἔρευνα, «σκόνταψε» σέ μιά «παράλληλη» ἱστορία: τήν ὑπόθεση Κονοφάου. Θεωροῦμε ὅτι εἶναι μιά στιγμή μόνον – ἡ ἴδια ἡ περίπτωση καί τά συμπαρομαρτοῦντα της – σέ μιά μεγάλη καί σημαντική ὑπόθεση: τήν ὑπόθεση μιᾶς οὐσιαστικῆς ἐξέτασης γιά τό πῶς λειτουργοῦν οἱ ἐθνικές ἔνοπλες δυνάμεις.

Οἱ συνομῶτες τῆς σιωπῆς γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό, ἔχουν διαλέξει, τό χειρότερο μέσο γιά τήν προστασία τῆς δημοκρατίας: τό στρουθοκαμηλισμό, τήν ἐφησύχαση καί τήν παραπλάνηση τῶν τρίτων.

Ἐμεῖς ὅμως ἔχουμε αὐξημένη συνείδηση εὐθύνης γιά τό κοινωνικό καί οἰκονομικό κόστος πού συνεπάγεται ἡ ὕπαρξη καί ἡ ἐνίσχυση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Καί γι' αὐτό ἄν ὅσοι μέ δόλο ἤ ἀπό φόβο προστατεύουν ὅσα καταγγείλαμε ἤ καί ἄλλα πού δέν καταγγείλαμε ἀκόμα ἀλλά πού εἶναι γνωστά στούς ὑπεύθυνους, θά ἐπανέλθουμε μέ περισσότερες καί ἴσως πιό ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες.

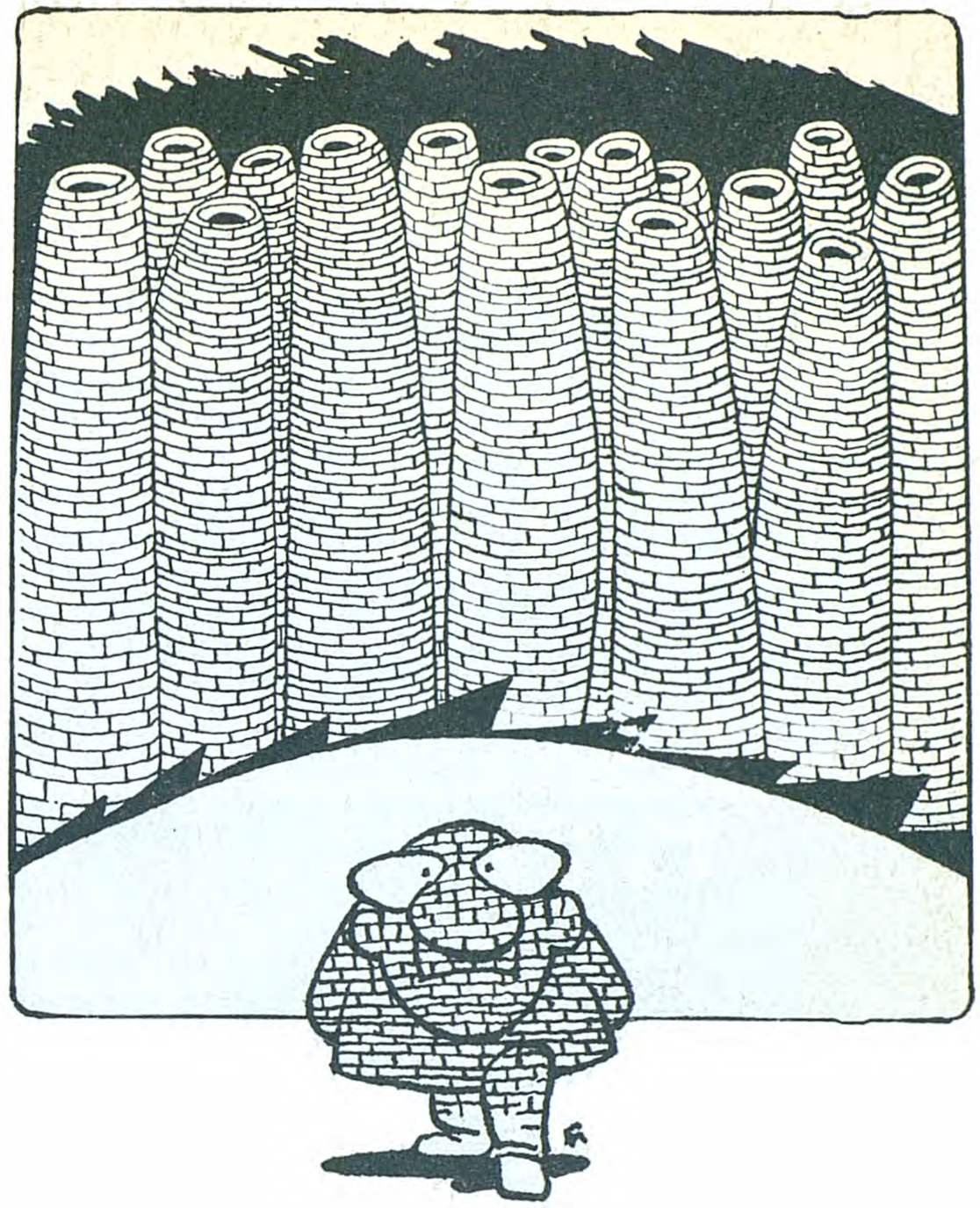

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΔΙΩΞΗ ΜΟΝΟΠΩΛΙΩΝ

Ἔλλειψη πετρελαίου, ἀνατίμηση πετρελαιοειδῶν, περιστολή στήν κατανάλωση καυσίμων. Περιορισμό στήν κυκλοφορία τῶν Ι.Χ., κλείσιμο τῶν κέντρων δισκέδασης: Αὐτά εἶναι τά στοιχεῖα πού συνθέτουν μιά εἰκόνα «κατάστασης ἐκτάκτου ἀνάγκης» στόν ἐνεργειακό τομέα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας.

Οὐδείς λόγος φυσικά περί τῶν ἐταιρειῶν πετρελαίου. Ἔστω κι ἄν οἱ πρόσφατες ἀποκαλύψεις ἔφεραν στή δημοσιότητα διάφορα στοιχεῖα, τά ὁποῖα ἀφοροῦν τό ρόλο πού ἔπαιξαν μιά σειρά ἀμερικανικά κυρίως μονοπώλια στή δημιουργία τεχνητῆς ἔλλειψης καυσίμων καί στίς ἀνατιμήσεις τῶν προϊόντων. Αὐτά συμβαίνουν «μακριά μας». Ἐμεῖς τό πολύ-πολύ νά 'χουμε κάποιες περιπτώσεις «κατάχρησης σέ βάρος τοῦ δημοσίου». Ὅπως συνέβη πρόσφατα μέ τήν «Πετρόλα» καί «Μότορ Ὅιλ». Ἡ κατάχρηση βέβαια δέν ἔγινε τώρα. Ἁπλῶς τώρα ἦρθε στήν ἐπιφάνεια, ἀπό ἕνα μηχανισμό μηνύσεων κατά τῶν ἐταιρειῶν αὐτῶν. Τή δίωξη βέβαια τήν ἀσκεῖ τό «ἑλληνικό δημόσιο». Ἐδῶ ὅμως τίθεται ἕνα πρόβλημα. Ἡ κατάχρηση ζημίωσε τό «νομικό πρόσωπο» τοῦ «Δημοσίου» ἤ τά «φυσικά πρόσωπα»; (Ἔτσι λένε τούς πολίτες στή νομική γλώσσα).

Τό ἐρώτημα ἔχει σημασία. Γιατί: Ἡ πραγματική κοινωνική σχέση βρίσκεται ἀνάμεσα στά μονοπώλια, τά λαϊκά στρώματα καί τό κράτος (πού ἐκπροσωπεῖ μιά συγκεκριμένη μερίδα συμφερόντων καί τηρεῖ ὁρισμένες ἰσορροπίες στά πλαίσια αὐτοῦ τοῦ ρόλου του). Ἀντίθετα, μετά ἀπό μιά σειρά νομικῶν κατασκευῶν καί φορμαλιστικῶν ἀφαιρέσεων, ἡ ἰδεολογία πού «περνάει» στήν «κοινή γνώμη» (ἄλλη μιά κατασκευή...) μεταθέτει αὐτή τή σχέση, ἀνάγοντάς την σέ ἀντιθέσεις μεταξύ διαφόρων «φυσικῶν» καί «νομικῶν» προσώπων. Ἀποτέλεσμα: μιά πράξη πού ἐντάσσεται στή διαδικασία τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου καί στή λογική τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων παραγωγῆς, ὀνομάζεται «κατάχρηση» καί μέ τήν ἀναγωγή της σέ «ποινικό ἀδίκημα» ἐμπίπτει στή «δικαιοδοσία» τῶν «διωκτικῶν ἀρχῶν» στά πλαίσια τοῦ καταμερισμοῦ ἐργασίας μεταξύ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας. Τό ἀντικείμενο, δηλαδή, ἀπό κοινωνικό γίνεται νομικό καί νομιμοποιεῖται στά μάτια τῶν πολιτῶν ἡ ἀρχή τῆς δικονομικῆς δίωξης τοῦ «προσώπου» πού θά καταχραστεῖ τό «γενικό συμφέρον». Στή συνέχεια θέβαια, ἱκανοποιεῖται καί τό «κοινό περί δικαίου αἴσθημα» καί ἀποκαθίσταται ἡ ἰσορροπία τοῦ «γενικοῦ» μέ τό «ἀτομικό» συμφέρον.

Ἐμεῖς λέμε πώς, στήν πράξη, ἡ κατάχρηση τοῦ ὅποιου κ. Λάτση, θά μποροῦσε νά ἀποτελέσει ἀντικείμενο γιά τήν κοινωνική παρέμβαση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων.

Ἀφοῦ βέβαια τό κίνημα τῶν δυνάμεων αὐτῶν, θέσει τό πρόβλημα μέ τούς κοινωνικούς ὅρους του καί ἀντιμετωπίσει διαφορετικά τό νομικό ἐποικοδόμημα.

ΧΙΛΗ: 6 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

«Πιστέψτε με ὅτι πολύ νωρίτερα ἀπ' ὅτι νομίζετε, θ' ἀνοίξουν οἱ μεγάλοι δρόμοι ἀπ' ὅπου θά ξεπεταχτεῖ ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος καί θά οἰκοδομήσει μιά καλύτερη κοινωνία... ἡ θυσία μας δέν πῆγε χαμένη».

Μιλάει ὁ Σαλβατόρ Ἀλιέντε μ' ἕνα τουφέκι στό χέρι νά ὑπερασπίζεται τό τελευταῖο ὀχυρό τοῦ χιλιάνικου σοσιαλισμοῦ: τό προεδρικό μέγαρο στό Σαντιάγο. Μιλάει γιά τελευταία φορά, ἐδῶ κι ἕξη χρόνια, λίγα λεπτά πρίν τό μέγαρο καταρρεύσει ἀπό τό σφυροκόπημα τῶν τάνκς τῆς χούντας πού δέν «σεβάστηκε» τήν 150χρονη νομιμότητα τοῦ στρατοῦ τῆς Χιλῆς.

Ὅταν κατέρρευσε κι αὐτό τό τελευταῖο μετερίζι στίς 11 Σεπτέμβρη 1973, ἄνοιγε ἕνα καινούριο κεφάλαιο στήν ἱστορία τῆς Χιλῆς – ἀλλά ὄχι μόνον αὐτῆς... Γιατί ἡ κατάλυση τῆς σοσιαλιστικῆς νομιμότητας στή Χιλή καί ἡ ἄνοδος στήν ἐξουσία μιᾶς τυπικῆς λατινοαμερικάνικης χούντας δέν ἐκφράζονταν μόνο μέ τό αἱματοκύλισμα τοῦ λαοῦ, τά βασανιστήρια, τίς φυλακίσεις, τίς κάθε εἴδους διώξεις καί βαρβαρότητες. Ἔθετε μιά σειρά νέα προβλήματα γιά τά μέσα, τή διαδικασία μετάβασης, τήν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἔθετε τό πρόβλημα τῶν συμμαχιῶν καί τῆς μορφῆς τοῦ λαϊκοῦ κινήματος σέ μιά κοινωνική ἀλλαγή πού πρώτη φορά ἐπιχειρήθηκε ἡ ἀποδοχή τῆς πρωτοβουλίας τῶν μαζῶν καί ἡ μή ποδηγέτησή ἀπ' τή γραφειοκρατία τῶν «πρωτοποριῶν». Ἡ βία τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος τοῦ Πινοσέτ εἶναι

εὐθέως ἀνάλογη μέ τόν δυναμισμό πού ἐπέδειξε τό λαϊκό κίνημα· ἕνα δυναμισμό πού ὀφείλεται στό ὅτι ὁ σοσιαλισμός στή Χιλή ἔγινε ὑπόθεση τοῦ λαοῦ. Τόν βίωσε καί τόν ἔκανε ἔργο ζωῆς. Τόν ὑπερασπίστηκε γιατί ἦταν αὐτό πού καθοδηγοῦσε τήν οἰκοδόμησή του, μέσα ἀπό μιά ἰσόρροπη καί ὅσο τό δυνατό ἀμφίδρομη σχέση του μέ τά κόμματα.

Ὅμως, δέν ἦταν λίγοι αὐτοί πού σπεύσανε νά μιλήσουν γιά «ρομαντικό σοσιαλισμό», καί γιά τήν ἀνάγκη ἀναθεώρησης μιᾶς σειρᾶς ἀρχῶν πού κατεύθυναν τή διαδικασία μετάβασης. Ἤ ἀκόμα, γιά τό «οὐτοπικό» τοῦ δημοκρατικοῦ περάσματος. Ἀπόδειξη τοῦ ρομαντισμοῦ καί τῆς οὐτοπίας, λένε, ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀλιέντε πού προσπαθοῦσε μ' ἕνα τουφέκι νά κρατήσει τά τάνκς! Λές καί σοσιαλισμός σημαίνει παθητικότητα καί ἰσοπέδωση τῆς ἀγωνιστικῆς ἠθικῆς τῶν πρωτεργατῶν του. Λές κι ὁ σοσιαλισμός εἶναι μιά ὑπόθεση πού ἀφορᾶ ἰσορροπία δυνάμεων διαφόρων «μηχανισμῶν». (καί μάλιστα κατασταλτικῶν καί μόνο), ὅπου μέσα τους ἐξαφανίζεται ὁ ρόλος τοῦ πολίτη-ἀγωνιστῆ καί τῆς ταξικῆς πάλης. Δέν εἶναι σέ θέση τούτη ἡ ἀντίληψη νά δεῖ πώς ἀκόμα καί ὁ ρομαντισμός καί ἡ οὐτοπία, εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα προκειμένου νά ξεπεραστεῖ ὁ ἐκχυδαϊσμένος ρεαλισμός τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας καί νά δημιουργηθεῖ στό ἐργατικό καί λαϊκό κίνημα, τό συλλογικό ὅραμα γιά τήν «ΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ». Κι ὄχι μόνο γιά τήν ποσοτική ἀλλαγή στά ὑλικά μεγέθη τῆς «καταναλωτικῆς εὐημερίας». Αὐτή ἡ ἰσορροπία ἀνάμεσα στήν ἀλλαγή τῆς ποιότητας ζωῆς καί τήν ἀδήριτη στρατηγική τῆς ἐπανάστασης εἶναι ἕνα πρόβλημα πού τέθηκε ἔμπρακτα στή Χιλή: τόσο στή διαδικασία μετάβασης, ὅσο καί στήν ἀνατροπή αὐτῆς τῆς διαδικασίας ἀπ' τή χούντα τοῦ Πινοσέτ. Καί δέν μπορεῖ νά ἀντιμετωπιστεῖ μέ ἐπιστροφή σέ κάποιο «δυναμικό» πρότυπο ἐπιβολῆς τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἐλπίζουμε τό δεκαήμερο τῶν ἐκδηλώσεων πού διοργανώνει ἡ Ἐπιτροπή Ἀλληλεγγύης γιά τή Χιλή, νά μήν περιοριστεῖ σέ κάποια κεντρική ἐκδήλωση μέ πολύ συναισθηματισμό καί ἐλάχιστη συμβολή στήν ἐξέταση τῶν προβλημάτων πού ἔθεσε τό «πείραμα» τῆς Χιλῆς.

Ο ΠΑΝΤΟΤΕ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΟΣ

Δέν εἶναι βέβαια ἡ πρώτη φορά πού ὁ ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης κ. Ἀβέρωφ, ἐπιχειρεῖ τή συσκότιση τῆς κοινῆς γνώμης μέ τίς περιβόητες ἀνακοινώσεις του.

Ἀναφερόμαστε στή δήλωση πού ἔκανε ὁ κ. ὑπουργός γιά τήν πρόσφατη ἐπίσκεψη τοῦ βοηθοῦ ὑφυπουργοῦ ἀμύνης τῶν Η.Π.Α. κ. Σιένα. Οὔτε λίγο οὔτε πολύ, μᾶς λέει ὁ κ. Ἀβέρωφ ὅτι περιμέναμε τόν κ. Σιένα ἀπό καιρό. Ὅταν ὅμως ὁ κ. Σιένα ἔφθασε στήν Ἀθήνα, ὄχι μόνο δέν τόν περίμενε κανείς, ἐρχόμενος μάλιστα ἀπό τήν Ἄγκυρα σέ καιρούς δύσκολους, ἀλλά ἔψαχνε ἐκεῖνος νά τούς βρεῖ, δεδομένου ὅτι ὁ συνάδελφός του κ. Ἀβραμίδης ἔλειπε στό Λονδίνο, ἐνῶ ὁ κ. Ἀβέρωφ ἔκανε κρουαζιέρα «ἀνά τό Αἰγαῖο» μέ τόν Γάλλο συνάδελφό του. Καί ἄν ὁ κ. Ἀβέρωφ συνέταξε τήν ἀνακοίνωση αὐτή γιά νά καθησυχάσει τήν κοινή γνώμη σχετικά μέ τό ἀπρόσμενο τῆς ἐπίσκεψης, πέτυχε ἀκριβῶς τό ἀντίθετο. Γιατί δέν γίνεται λόγος οὔτε γιά τούς ἐμπειρογνώμονες τοῦ ΝΑΤΟ, καί τήν ἀποτυχία τους νά πετύχουν «τροποποιήσεις» καί νά δώσουν «διευκρινίσεις» γιά τό περιβόητο σχέδιο Χαίηγκ, οὔτε γιά τό ἄν ζητήθηκαν ἐξηγήσεις γιά τό νεώριο, γιά τήν ἄρνηση τῆς Ἑλλάδας νά παίρνει μέρος σέ ὅλα τά γυμνάσια τοῦ ΝΑΤΟ, γιά τίς βάσεις, γιά τή «Φωνή τῆς Ἀμερικῆς». Εὔλογα λοιπόν προκύπτει τό ἐρώτημα: Ἦρθε ὁ κ. Σιένα σάν κομιστής νέων προτάσεων μετά τό ἐπιτυχημένο ταξίδι στήν Ἄγκυρα, ἤ ἦρθε μέ σκοπό νά πιέσει γιά βιαστικές λύσεις στά ἐπείγοντα αὐτά θέματα;

Σ' αὐτά καλεῖται ν' ἀπαντήσει ὁ κ. Ἀβέρωφ, κι ὄχι ἁπλῶς στό κατά πόσο ἦταν ἀπρόσμενο τό ταξίδι τοῦ Ἀμερικανοῦ ὑφυπουργοῦ.

Ἕνας φίλος μας ἀπό τή Σάμο πού θά ἤθελε νά ἀποσιωπηθεῖ τό ὄνομά του γιά τούς πασίγνωστους εὐνοήτους λόγους, μᾶς ἔστειλε τό παρακάτω κείμενο. Δέν κάνουμε κανένα σχόλιο· μιλάει ἀπό μόνο του.

Λίγο μετά τήν πτώση τῆς χούντας, στή Σάμο ἄρχισε ἕνας ἀπρογραμμάτιστος τουριστικός ὀργασμός μέ ἀπώτερο σκοπό νά θιομηχανοποιηθεῖ τουριστικά τό νησί. Γράφω ἀπρογραμμάτιστος γιατί ἔργα τουριστικῆς ὑποδομῆς δέν εἶναι μόνο τά ξενοδοχεῖα, ἀλλά καί ἄλλοι παράγοντες, ὅπως τά συγκοινωνιακά δίκτυα καί ἡ ὕδρευση πού σέ μερικά μέρη εἶναι τόσο προβληματική, ὥστε οἱ ντόπιοι νά ὁμολογοῦν ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι λίγο καλύτερη ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἡγεμονίας. Ἔτσι σέ μικρό σχετικά χρονικό διάστημα μέ τά δάνεια τῆς χούντας καί τῆς Ν. Δ. ἔχουμε τά ἐγκαίνια τοῦ «Doryssa Bay», μιᾶς ξενοδοχειακῆς μονάδας γιά 350 περίπου ἄτομα, λίγο ἔξω ἀπό τό Πυθαγόρειο.

Καί μέχρι ἐδῶ ὅλα πᾶνε καλά κι ὡραῖα! οὔτε τό πρῶτο, οὔτε τό τελευταῖο ξενοδοχειακό συγκρότημα μέ πισίνα, δισκοθήκη, γήπεδο τένις κλπ., πού ἀκολούθησε τό δρόμο τῆς ξενοδοχειακῆς οἰκοδομικῆς ρουτίνας.

Ἡ ἱστορία τοῦ «Doryssa Bay» πρωτοτυπεῖ ὅμως στά παρακάτω δύο σημεῖα.

α) Τό 1974-1975 ἡ παραλία μπροστά στό ξενοδοχεῖο εἶχε κριθεῖ ἀπό τούς «ἐγκέφαλους» τοῦ πεντάγωνου καί τούς εἰδικούς «κινδυνολόγους» σάν ἐπικίνδυνο σημεῖο ἐχθρικῆς ἀπόβασης, γι' αὐτό καί *τάχιστα* ναρκοθετήθηκε. Σέ μικρό χρονικό διάστημα ὅμως τό ἀμυντικό σχέδιο φαίνεται ὅτι ἄλλαξε καί τό ναρκοπέδιο μετατέθηκε κάπου πιό πέρα. Ἐλιγμός λοιπόν τοῦ κ. Δημητρίου, πού ἴσως νά ἔπεισε τίς ἁρμόδιες πολιτικές καί στρατιωτικές ὑπηρεσίες, ὅτι ὁ ἐχθρός θά ἐπιτεθεῖ ὅπου ὑπάρχουν ἔργα ἀμυντικῆς ὑποδομῆς. Τί ἐδῶ λοιπόν; τί ἐκεῖ, εἶναι τό ἴδιο πράγμα!

β) Τό «Doryssa Bay» χτίστηκε πάνω σέ ἀρχαιολογικούς χώρους, πού ἦταν πολύ πρίν τό 1974 γνωστοί καί στήν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Σ' αὐτό τό σημεῖο θαρύνεται τό ἐθελότυφλο Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ μέ τά παρακλάδια του. Οἱ σχετικοί ἀπαγορευτικοί νόμοι, γιά ἀνοικοδόμηση σέ ἀρχαιολογικούς χώρους πῆγαν περίπατο στή συγκεκριμένη περίπτωση. Μέχρι καί ὁ κ. Νιάνιας ἀναρωτιέται «ὑπάρχει κατ' ἐξοχήν κώδικας ἑλληνικῶν ἀξιῶν;»

Ἴσως μερικά ἀπό τά παραπάνω νά ἐνοχλήσουν ἐκείνους, πού διακατέχονται ἀπό «σφαιρική ἐκτίμηση» τῶν γεγονότων καί αὐτοχαρακτηρίζονται ρεαλιστές καί πολέμιοι τῆς στείρας προγονολατρείας, δικαίωμά τους.

Τελειώνω μέ τά λόγια τοῦ ἐντεταλμένου ὑφηγητῆ στήν ἕδρα τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας κ. Ἀντώνη Ζώη, στή συζήτηση πού ἔγινε στή Φιλοσοφική Σχολή στίς 13/12/1978 καί δημοσιεύτηκε στό «ΑΝΤΙ» τχ. 117, 20/1/1979. *«ὁ σημερινός νομοθετικός πυρήνας (ἀδύνατο, ἐξαρτημένο ἀρχαιολογικό συμβούλιο – πανίσχυρος κυβερνητικός παράγοντας) πρέπει νά δώσει τή θέση του σ' ἕνα πλατιά ἀντιπροσωπευτικό καί δυναμικό ἐθνικό ὄργανο ἁρμόδιο καί ὑπεύθυνο γιά τά θέματα πού σχετίζονται μέ τήν ἱστορική καί φυσική κληρονομιά τοῦ τόπου».*

Αὐτός ὁ Σεπτέμβριος!

του Γιάννη Καλαϊτζή

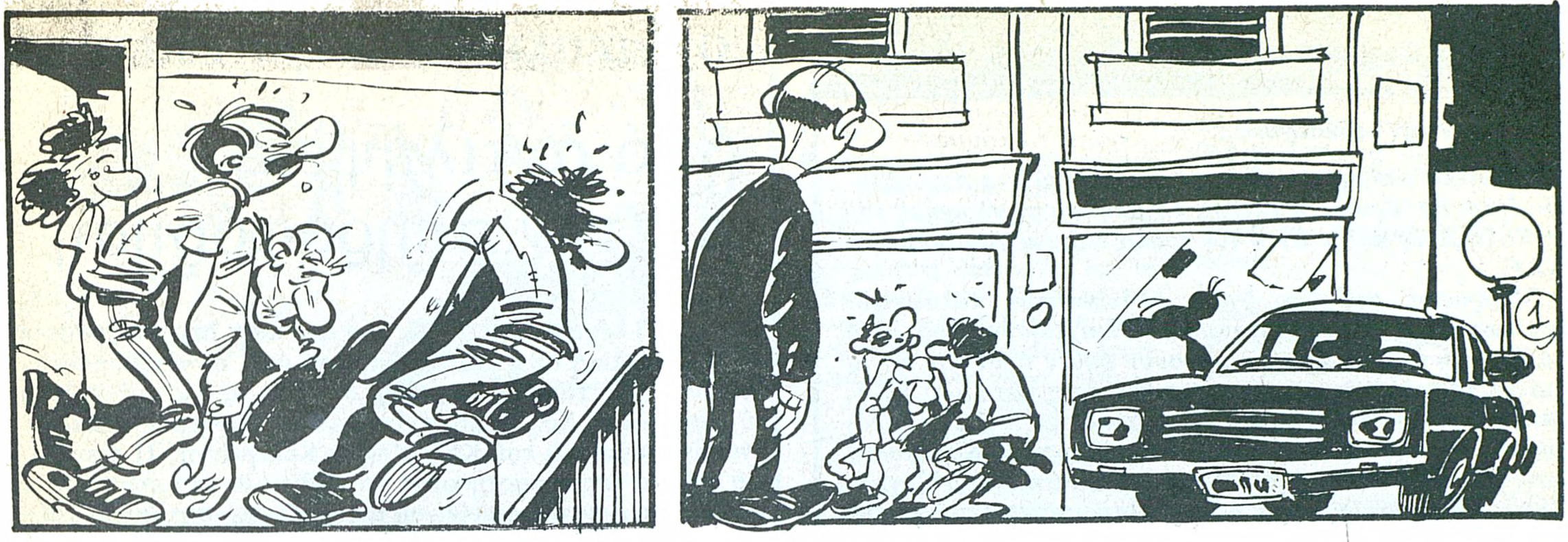

ΣΧΟΛΙΟ ΤΟΥ «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» (16-9-79)

Δέν ἔχασε τήν «εὐκαιρία»...

Ἀποτελεῖ καθαρή τυμβωρυχία ἡ προσπάθεια πού καταβάλλεται ἀπ' ὁρισμένα ἔντυπα νά σπιλώσουν τή μνήμη τοῦ σ. Κολιγιάννη καί μ' αὐτό τόν τρόπο νά συκοφαντήσουν τό ΚΚΕ.

Ἄνθρωποι, πού ὅσο ζοῦσε ὁ ἀείμνηστος παλαίμαχος ἀγωνιστής τόν κατασυκοφαντοῦσαν, ἐπιχειροῦν τώρα, μετά τό θάνατό του νά χρησιμοποιήσουν δῆθεν δικά του λόγια γιά νά τροφοδοτήσουν τό φανατισμό τους κατά τοῦ ΚΚΕ. Ἀκριβῶς αὐτό τό θλιβερό ρόλο ἀνάλαβε νά παίξει ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἀντί» σέ «νεκρολογία» του γιά τό σ. Κολιγιάννη πού, στήν οὐσία ἀποτελεῖ ἀντικομμουνιστικό λιβελλογράφημα. Μέ ἀνέντιμο τρόπο, ὁ κ. Χ. Παπουτσάκης προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι τάχα, ὁ σ. Κολιγιάννης ἦταν «ἀπομονωμένος», βρισκόταν σέ ἀντίθεση μέ τό ΚΚΕ. Καί μάλιστα ὅτι θά τοῦ ἔδινε κάποιο «πολιτικό του κείμενο», ἀλλά τόν πρόλαβε ὁ θάνατος! Ἀλλά ἀφοῦ ὁ «δαιμόνιος» αὐτός δημοσιογράφος εἶχε συναντήσει, ὅπως ἰσχυρίζεται, πρίν λίγους μῆνες τό σ. Κολιγιάννη στή Βουδαπέστη, μέ τόν ὁποῖο μάλιστα εἶχε «πολύωρη συζήτηση» (παρόλο πού ζοῦσε «ἀπομονωμένος»!) γιατί δέν ἀνάφερε τίποτε ὅσο ζοῦσε καί τό θυμήθηκε ξαφνικά μόλις πέθανε; Εἶναι ὁλοφάνερο, βέβαια, ὅτι τό ἔντυπο αὐτό, πού προσπαθεῖ νά λαθροβιώσει μέ τόν ἀντικομμουνισμό ἀπό τά «ἀριστερά», δέ δίστασε νά χρησιμοποιήσει καί τό νεκρό, – πού δέν μπορεῖ πιά νά μιλήσει, – γιά νά ξιφουλκήσει κατά τοῦ ΚΚΕ. Πρόκειται γιά μιά ἀήθη – τουλάχιστον – πράξη, πού, βέβαια, βιάστηκε νά ἐκμεταλλευτεῖ καί τό δημοσιογραφικό ὄργανο τῆς ἡγεσίας τῶν ἀναθεωρητῶν προβάλλοντάς την πρωτοσέλιδα, γιά νά μήν ὑστερήσει καί κεῖνο στή σπίλωση τοῦ νεκροῦ καί στή συκοφάντηση τοῦ ΚΚΕ.

ΚΑΙ «ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ΠΟΤΕ»

Κύριε,

Μέ ὀδυνηρή ἔκπληξη διάβασα στό «Ριζοσπάστη» τῆς Κυριακῆς 16/9 σχόλιο μέ τίτλο: Δέν ἔχασε τήν «εὐκαιρία».

Τό σχόλιο αὐτό δέν ἔχει καμιά σχέση οὔτε μέ τήν ὑπεύθυνη δημοσιογραφία, οὔτε καί μέ τήν ἰδεολογική ἀντιπαράθεση. Εἶναι γεμάτο διαστρεβλώσεις καί ἀνακρίβειες, εἶναι ἐμπαθές καί δυσφημιστικό. Λυπᾶμαι γιά τό ἀτόπημα τῆς δημοσίευσής του καί γιά τό χαρακτήρα τῆς προσωπικῆς ἐπίθεσης πού δώσατε στό σχόλιο· αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού στέλνω αὐτήν τήν ἐπιστολή.

Ὁ συντάκτης σας δέν νομιμοποιεῖται μέ κανέναν τρόπο νά ἀμφισβητεῖ οὔτε τήν ἀκρίβεια τῶν διατυπώσεών μου, οὔτε τίς προθέσεις μου.

Κίνητρο γιά τό σημείωμα πού ἐπώνυμα δημοσίευσα στό ΑΝΤΙ δέν ἦταν μόνο ἡ προσωπική μου γνωριμία μέ τόν παλαίμαχο ἀγωνιστή, ἀλλά καί ἡ ἀναφορά στό πρόβλημα τῶν πολιτικῶν προσφύγων· καθώς καί ἡ ἐνόχληση πού ἔνιωσα ἀπό κάποιες ὑποκριτικές ἐκδηλώσεις μετά τόν θάνατο τοῦ Κ. Κολιγιάννη.

Γιατί ὅσο δέν μπορῶ νά δεχτῶ τά κροκοδείλια δάκρυα τῶν –καθ' ὑμᾶς – «ἀναθεωρητῶν» πού τόσο ὄψιμα θυμήθηκαν τόν Κ. Κολιγιάννη, ἄλλο τόσο δέν δέχομαι τήν ὄψιμη ὑπεράσπιση καί ὑμνολόγηση ἀπό τήν ἐφημερίδα σας ἑνός ἀνθρώπου γιά τόν ὁποῖο δέν εἴχατε τήν εὐκαιρία νά γράψετε οὔτε μιάν ἀράδα ἐνόσω ζοῦσε.

Γιατί γιά μένα αὐτό εἶναι τό ζητούμενο: Δέν ἐνδιαφέρει ὁ μετά θάνατον θριαμβευτικός ἐνταφιασμός (κυριολεκτικά καί μεταφορικά) ἀλλά ἡ ἔντιμη καί εἰλικρινής κριτική ἀποτίμηση τῶν ζώντων.

Ἄν πάντως ὁ συντάκτης σας ἐνοχλήθηκε ἀπό τή δημοσίευση τῆς πληροφορίας ὅτι ὁ Κ. Κολιγιάννης μοῦ διέψευσε ὅτι εἶχε ποτέ παραιτηθεῖ ἀπό γραμματέας τοῦ ΚΚΕ καί μέ διαβεβαίωσε ὅτι δέν ὑπάρχει δικό του γράμμα παραίτησης πρός τήν 17η Ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. δέν εἶχε παρά νά προσκομίσει αὐτήν τήν ἐπιστολή-ντοκουμέντο καί νά τή δημοσιεύσει. Ἀπό τή μεριά μου δέν εἶχα καμιά πρόθεση ἤ ἐπιθυμία νά ἀναφερθῶ περισσότερο στά ὅσα συζήτησα μέ τόν Κ. Κολιγιάννη κατά τή συνάντηση πού εἶχα μαζί του στή Βουδαπέστη ἐνόσω ζοῦσε.

Ὅσα ἀνάφερα περί ἀπομόνωσής του εἶχαν κι ἄλλη σημασία ἀπ' αὐτήν πού κατανόησε ὁ συντάκτης σας. Ἄν πάντως ὁ Κ. Κολιγιάννης εἶχε τήν τύχη νά ζεῖ σέ μιάν ἐποχή ὅπου ἡ ἀποπομπή ἀπό ἕνα κομματικό πόστο δέν συνοδευόταν καί ἀπό διώξεις ἄλλης μορφῆς, αὐτό δέν σημαίνει ὅτι δέν «"ζοῦσε ἀπομονωμένος" σέ μιά ξένη χώρα, ἐμιγκρές χωρίς πολύ συνάφεια μέ τήν ἑλληνική ἐμιγκράτσια», ὅπως ἀκρι-

Ο «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» ΚΙ' ΕΜΕΙΣ:

Δυό ἀντιλήψεις γιά τήν πληροφόρηση

ΤΟ ΑΝΤΙ δέχτηκε μιά ἄγρια, ἔξω ἀπό κάθε δημοσιογραφική καί δημοκρατική δεοντολογία ἐπίθεση ἀπό τό «Ριζοσπάστη» στό φῦλλο τῆς 16/9/79. Ἀφορμή στάθηκε σχόλιο τοῦ ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ Χρ. Παπουτσάκη γιά τό θάνατο τοῦ παλιοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ ΚΚΕ Κώστα Κολιγιάννη. Ἡ προσπάθειά μας νά ἀποκαταστήσουμε τά πράγματα στή σωστή τους βάση ἀπέτυχε γιατί ἡ διεύθυνση τοῦ «Ριζοσπάστη» ἀρνήθηκε – μεχρι στιγμῆς τουλάχιστο – νά δημοσιεύσει τήν ἀπάντηση τοῦ ἐκδότη τοῦ ΑΝΤΙ.

ΠΙΣΤΟΙ στίς ἀρχές τῆς ἐλεύθερης καί δημοκρατικῆς πληροφόρησης τοῦ ἀναγνωστικοῦ μας κοινοῦ, πού ἐφαρμόσαμε πάντα χωρίς καμιά παρέκλιση, ἀναδημοσιεύουμε τό κείμενο τοῦ «Ριζοσπάστη» καί τήν ἀπάντηση.

Τό ΑΝΤΙ δέν ἐπιθυμεῖ νά ἐμπλακεῖ στίς μόνιμες διαφωνίες πού διχάζουν σήμερα τό κομμουνιστικό κίνημα τῆς χώρας μας: Ὁ στόχος τῆς ἐκδοτικῆς δουλειᾶς μας ἀντίθετα ἦταν πάντα ἑνωτικός καί ὄχι διαβρωτικός. Ἀλλά τόν ἑνωτικό αὐτό ρόλο εἶναι φυσικό ὁ καθένας μας νά τόν ἐννοεῖ διαφορετικά. Οἱ ὀργανωμένοι κομματικοί φορεῖς π.χ. θεωροῦν σάν ἱερά καί ἀπαραβίαστα ὅσα συμβαίνουν στίς ἐσωκομματικές τους διαδικασίες. Αὐτή ἡ «τάση» αὐτοπροστασίας τοῦ κομματικοῦ μηχανισμοῦ καί τοῦ προσωπικοῦ του εἶναι εὐνόητη. Ὅταν ὅμως αὐτές οἱ διαδικασίες βρίσκουν ἀντιμέτωπες κάποιες μειοψηφίες μέσα στούς ἴδιους φορεῖς, ἕνα περιοδικό ἀνεξάρτητο ὅπως τό ΑΝΤΙ ἔχει τό δικαίωμα – καί κάποτε τό χρέος – νά προσφέρει ἕνα βῆμα καί σ' αὐτές τίς ὁμάδες. Στίς στῆλες μας ἐπιθυμοῦμε νά διαλέγονται μεταξύ τους ὄχι μόνον οἱ διάφορες ὁμάδες καί κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς δημοκρατικῆς ἀντιπολίτευσης ἀλλά καί οἱ διάφορες τάσεις μέσα σέ κάθε ὀργανωμένο πολιτικό φορέα. Ὁ ἐλεύθερος ἀνοιχτός πολιτικός διάλογος δέν ἀποτελεῖ κίνδυνο γιά ὅποιον πιστεύει στή δύναμη τῶν ἰδεῶν του καί ἐπιθυμεῖ σύγχρονα νά διαπαιδαγωγήσει πολιτικά τούς πολίτες.

Οἱ μειοψηφοῦντες, οἱ ἀποροῦντες καί οἱ ἐρωτῶντες δέν ἀποτελοῦν «ἀρνητικούς» πολιτικούς πληθυσμούς· δέν πρέπει νά ἐξοντώνονται ἤ νά πνίγεται ἡ φωνή τους. Κάποτε ἐμπλουτίζουν καί αὐτοί ἰδεολογικά τό κόμμα καί, πάντως εἶναι πολύτιμο δυναμικό στούς καθημερινούς του ἀγῶνες. Ὅταν διωχτοῦν ἤ ἀποβληθοῦν, τότε περιθωριοποιοῦνται παρασύροντας μαζί τους καί ὁμάδες πολιτῶν πού ἀδρανοποιοῦνται. Τό φαινόμενο εἶναι πολύ γνωστό καί πρόσφατη ἐμπειρία του ἔχουν

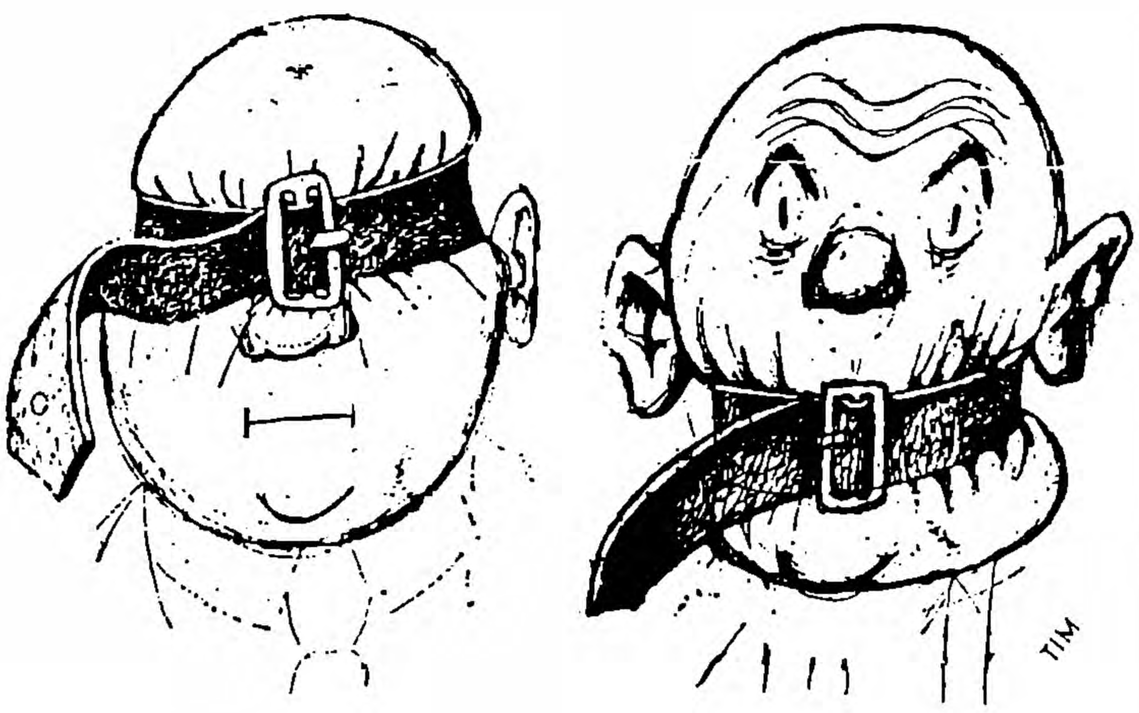

ὅλες οἱ πολιτικές νεολαῖες: καί ἡ ΚΝΕ καί ὁ Ρ.Φ. καί ἡ Ν. ΠΑΣΟΚ καί ἐκεῖνες τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς Ἀριστερᾶς. Καί ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι ὁ «ἐξοντωτικός πόλεμος» κατά τῶν μειοψηφιῶν ἔπαιξε κάποιο ρόλο στήν σημερινή πολιτική ἀδρανοποίηση, μεγάλου τμήματος τῆς νεολαίας.

Πιστεύουμε ὅτι αὐτή ἡ πεποίθησή μας καί ἡ πρακτική πού συνεπάγεται, εἶναι οἱ αἰτίες τῆς ἀρνητικῆς καί μερικές φορές ἐπιθετικῆς στάσης πού κρατοῦν ἀπέναντί μας καί ἡ «Αὐγή» καί ὁ «Ριζοσπάστης», δημοσιογραφικά ὄργανα τῶν δύο ΚΚΕ.

Ἡ «Αὐγή» λ.χ. ἀκολουθώντας σχετική ἀπόφαση τοῦ Ε.Γ. τοῦ ΚΚΕἐσ. ἀγνοεῖ συστηματικά ὅ,τι δημοσιεύει τό «ΑΝΤΙ». Μόνο στό προηγούμενο τεῦχος – μετά ἀπό μηνῶν σιωπή – καί ἀφοῦ προσπέρασε πολλά καί ἐνδιαφέροντα θέματα (ὅπως π.χ. οἱ συνθῆκες σπουδῶν στήν Λ.Δ. τῆς Ρουμανίας, ἡ ὑπόθεση Κονοφάου κ.ἄ.) «τσίμπησε» τό σημείωμα γιά τόν Κ. Κολιγιάννη γιά νά τό ἀξιοποιήσει στήν ἰδεολογική της διαμάχη μέ τό ΚΚΕ. Τό «θάψιμο» τοῦ ΑΝΤΙ ἀνεστάλη καί ἡ «θλιβερή ἱστορία» γιά τή δημοσίευση π.χ. τῶν ἀπόψεων τῆς Β΄ Πανελλαδικῆς παραμερίστηκε.

Τό ἴδιο σημείωμα ἔδωσε πιστεύουμε μιά ἀφορμή στό «Ριζοσπάστη» νά πυροδοτήσει τήν ἀπό καιρό ἕτοιμη γόμωσή του. Καί πάλι, κάποια ἐνοχλητικά δημοσιεύματα τοῦ περιοδικοῦ μας γιά τίς ἀποσκιρτήσεις ἀπό τήν ΚΝΕ θά πρέπει νά εἶναι οἱ πραγματικές αἰτίες.

Τό «ΑΝΤΙ» θεωρεῖ ὅτι δέν πρέπει νά συμπορεύσει χωρίς σύγκρουση μέ τέτοιου εἴδους νοοτροπίες. Ἕνας διάλογος πιό ἀνοιχτός ἀπό ἐκεῖνον πού κανοναρχεῖται στούς ὀργανωμένους πολιτικούς φορεῖς πρέπει νά κυριαρχήσει καί νά διαπαιδαγωγήσει πολιτικά τίς νεώτερες γενιές.

Μέ τό σκεπτικό αὐτό δημοσιεύουμε στό σημερινό τεῦχος μας κείμενο τοῦ στελέχους τοῦ ΚΚΕ ἐσ. Ἀντώνη Μπριλλάκη πού ἔχει ἀφετηρία τή φυσιογνωμία καί τή δράση τοῦ Κώστα Κολιγιάννη. Καί ἐξυπακούεται ὅτι οἱ στῆλες μας εἶναι ἀνοιχτές γιά κάθε ἄλλη ἄποψη, ὅποια κι ἄν εἶναι αὐτή.

βῶς εἶχα γράψει στό σημείωμά μου στό ΑΝΤΙ. Γιά τίς συνθῆκες αὐτές καί τίς σχέσεις του μέ τό ΚΚΕ, ἐσεῖς καί τά ἄλλα μέλη τοῦ Π.Γ. γνωρίζετε ἀσφαλῶς περισσότερα ἀπό ἐμένα.

Λυπᾶμαι εἰλικρινά πού ὁ θάνατος ἑνός παλαίμαχου ἀγωνιστῆ σᾶς ἔδωσε τήν ἀφορμή γι᾽ αὐτήν τήν ἐπίθεση ἐναντίον μου καί ἐναντίον τοῦ περιοδικοῦ ΑΝΤΙ.

Καί ἕνα ὑστερόγραφο: Τό ΑΝΤΙ σᾶς πληροφορῶ – ἄν καί θά ἔπρεπε νά τό γνωρίζετε – ὅτι δέν λαθροβιώνει, παρά τήν ἀντίδραση πού συναντᾶ ἀπό ἡγετικές πολιτικές ὁμάδες· εἶναι καταξιωμένο σ᾽ ἕνα εὐρύτατο ἀναγνωστικό κοινό καί εἶναι τό πρῶτο σέ κυκλοφορία ἀπό τά πολιτικά περιοδικά.

Εὐχαριστῶ γιά τή δημοσίευση,
Χρῆστος Γ. Παπουτσάκης

Ἀθήνα 17/9/79

ημερομηνιες

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Τετάρτη 12

● Ἀναφερόμενος στήν κριτική πού ἀσκεῖται ἀπό ἀμερικανικά, κυρίως, μέσα ἐνημέρωσης γιά τό ταξίδι του στή Μόσχα, ὁ κ. Καραμανλῆς βεβαιώνει ὅτι τό ταξίδι αὐτό «δέν σημαίνει παρέκκλιση στήν ἐξωτερική πολιτική» καί ὅτι ὁρισμένες ἑρμηνεῖες πού δίνονται γι' αὐτό εἶναι «δόλιες». Παράλληλα, ὁ ἀρχηγός τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης δηλώνει τή συμπαράστασή του στήν κυβέρνηση «ὅσο ὁ κ. Καραμανλῆς ἐξακολουθεῖ νά λέει ὄχι στίς ἀπαράδεκτες ἀξιώσεις γιά ἐθνικές παραχωρήσεις».

● Μέ τή σύνταξη ἑνός προγράμματος διεκδικήσεων καί κινητοποιήσεων κλείνει τό 24ο πανδημοσιοϋπαλληλικό συνέδριο.

Πέμπτη 13

● Τό ΑΚΕΛ κατηγορεῖ μιά μεγάλη μερίδα τῆς κυπριακῆς Δεξιᾶς ὅτι, «σέ συμμαχία μέ τούς ἰμπεριαλιστές» θά διενεργοῦσε «πολιτικό πραξικόπημα» γιά τήν ἀνατροπή τοῦ κ. Κυπριανοῦ.

● Οἱ ἡγέτες τῶν χωρῶν τοῦ περσικοῦ κόλπου ἀποφάσισαν νά συγκαλέσουν μέσα στό μήνα διάσκεψη κορυφῆς, προκειμένου νά ἐξεταστοῦν τά «θέματα ἀσφαλείας» τῆς περιοχῆς.

Παρασκευή 14

● Μηχανισμός ἀγωγῶν καί διώξεων κινεῖται ἀπό τό ἑλληνικό δημόσιο κατά τῶν ὑπευθύνων τῶν ἑταιρειῶν πετρελαίου «Πετρόλα Ἑλλάς» καί «Μότορ Ὄιλ» καθώς καί κατά τοῦ Σ. Ποταμιάνου, ὑπάλληλου τῆς Ἐθνικῆς Ὑπηρεσίας Πετρελαιοειδῶν Ἑλλάδας».

Σάββατο 15

● Μετά τήν ἄρνηση τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης νά μετάσχει στίς ἀσκήσεις πού πραγματοποιεῖ τό ΝΑΤΟ στήν περιοχή, ματαιώνεται καί ἡ ἄσκηση πού εἶχε προγραμματιστεῖ στή Βόρεια Ἑλλάδα «γιά τήν ἀπόκρουση τοῦ ἀπό Βορρᾶ κινδύνου».

Δευτέρα 17

● Τό ἀδιέξοδο στίς ἑλληνοαμερικανικές σχέσεις, καθώς καί στίς σχέσεις Ἑλλάδας – ΝΑΤΟ, ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό τήν ἄκαρπη ἔκβαση τῶν συνομιλιῶν τοῦ ὑφυπουργοῦ ἀμύνης τῶν ΗΠΑ κ. Σιένα μέ τόν ὑπουργό Ἀμύνης κ. Ἀβέρωφ.

Τρίτη 18

● Ἡ ΕΣΣΔ στέλνει συγχαρητήριο τηλεγράφημα στόν Χαφιζουλάχ Ἀμίν, πρώην πρωθυπουργό στήν κυβέρνηση τοῦ Ἀφγανιστάν, ὁ ὁποῖος ἀνέτρεψε τόν πρόεδρο τῆς χώρας Μωχάμεντ Ταράκι μέ πραξικόπημα, τήν Κυριακή 16 Σεπτεμβρίου.

Τετάρτη 19

● Στρατιωτικό ὑλικό ἀξίας 2,5 δισ. δολαρίων ζητεῖ ἡ τουρκική κυβέρνηση ἀπό τίς ΗΠΑ γιά νά ἐπιτρέψει τήν ἐπαναλειτουργία τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων πού βρίσκονται στό ἔδαφός της.

● Ὁ Ἀμερικανός Ὑπουργός Ἀμύνης Χάρολντ Μπράουν, καταθέτοντας στήν ἐπιτροπή ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Γερουσίας γιά τήν ἐπικύρωση τῆς συμφωνίας Σάλτ ΙΙ, τάσσεται ὑπέρ τῆς δημιουργίας ἀμερικανικῆς μονάδας ταχείας ἐπεμβάσεως, «γιά νά ἀντιμετωπιστεῖ ὁ ἄμεσος ἤ ἔμμεσος ἀνταγωνισμός πού ἀσκεῖ ἡ ΕΣΣΔ σέ διάφορες περιοχές τοῦ κόσμου».

● Στίς βουλευτικές ἐκλογές τῆς Σουηδίας ὁ συνασπισμός τῶν συντηρητικῶν καί κεντρώων κομμάτων ἀναδεικνύεται νικητής μέ διαφορά μιᾶς ἕδρας ἀπό τό συνασπισμό τῶν σοσιαλιστῶν.

Παρασκευή 21

● Μετά ἀπό ἔντονο διάθημα τῆς ἀμερικανικῆς κυβέρνησης στήν ἑλληνική πρεσβεία τῆς Οὐάσιγκτων, σχετικά μέ τήν ἑλληνοσοβιετική συμφωνία δεξαμενισμοῦ σοβιετικῶν σκαφῶν στά ναυπηγεῖα Σύρου, ἡ ἑλληνική κυβέρνηση δηλώνει ὅτι «εἶναι ἀδικαιολόγητος καί ἀπαράδεκτος ταυτόχρονα ὁ θόρυβος πού ἔχει δημιουργηθεῖ γύρω ἀπ' αὐτή τή συμφωνία».

Κυριακή23:

● Στό λόγο πού ἐκφώνησε ὁ Γεν. Γραμματέας τοῦ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ Μπ. Δρακόπουλος – μέ τό κλείσιμο τοῦ 3ου Φεστιβάλ «Αὐγῆς - Θούριου», πρότεινε τή σύμπηξη Ἐθνικοῦ Μετώπου γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν πιέσεων, καί Δημοκρατικοῦ Μετώπου γιά τήν ἀπομάκρυνση τῆς Δεξιᾶς ἀπό τήν ἐξουσία.

● Φθάνει στή Σοβιετική Ἕνωση ὁ Κινέζος ὑφυπουργός ἐξωτερικῶν κ. Λίγκ, ἐπικεφαλῆς δεκαεξαμελοῦς ἀντιπροσωπείας γιά συνομιλίες μέ τούς Ρώσους συναδέλφους τους σέ μιά προσπάθεια ἐπανεξέτασης τῶν σχέσεων καί γεφύρωσης τῶν διαφορῶν πού ἐπί 20 χρόνια εἶχαν δημιουργήσει ἀτμόσφαιρα «ψυχροῦ πολέμου» μεταξύ τῶν δύο ὑπερδυνάμεων τοῦ σοσιαλισμοῦ.

τοῦ Ἀντρέα Φραγκιᾶ

Κάτι γιά τίς ρίζες

(Σημειώσεις φυτολογίας)

Ας μείνουμε γιά λίγο στή σημασία τῶν λέξεων: Ρίζα εἶναι τό ὑπόγειο μέρος τοῦ φυτοῦ πού στερεῖται πάντοτε φύλλων καί ἀναπαραγωγικῶν ὀργάνων. Προσφέρει στό φυτό στήριξη καί στερέωση στό ἔδαφος. Ἡ κυριώτερη ἀπό τίς ἰδιότητες εἶναι νά μένει ἕνα ὄργανο τοῦ φυτικοῦ ὀργανισμοῦ πού ἐπιλέγει καί προσλαμβάνει ἀπό τό ἔδαφος νερό καί τά ἀνόργανα ἅλατα πού βρίσκονται διαλυμένα σ' αὐτό. Εἶναι ἀκόμα καί ἕνα ὄργανο πού ἀποταμιεύει θρεπτικές οὐσίες γιά νά τίς χρησιμοποιήσει ἀργότερα.

Η διαδικασία τῆς διατροφῆς τοῦ φυτοῦ, ἡ κύρια ὀργανική ἀνάπλαση καί τροφοδοσία, ὁ μεταβολισμός τῆς ἀνόργανης ὕλης σέ ὀργανική σύνθεση καί ἡ καρποφορία του πραγματοποιεῖται στό ἀνώτερο μέρος τοῦ φυτοῦ πάνω ἀπό τό ἔδαφος μέ τή φωτοσύνθεση. Σ' αὐτή τή μεγάλη διαδικασία πού εἶναι ἡ θρέψη, ἡ ἀνθοφορία καί ἡ καρποφορία, ἀπαραίτητα στοιχεῖα εἶναι τό φῶς καί ὁ ἀέρας, ὑλικοί παράγοντες πού ὑπάρχουν στό ἐλεύθερο περιβάλλον καί μετέχουν στήν πολύπλοκη διαδικασία τῆς φωτοσύνθεσης.

Τό φῶς καί ὁ ἀέρας δέν εἶναι στοιχεῖα συμβολικά οὔτε ποιητική παρομοίωση, ἀλλά θρεπτικές ὕλες πού μετέχουν στόν μεταβολισμό καί ὡς συστατικά καί ὡς ἐρεθίσματα γιά χημικές ἀντιδράσεις. Ἔτσι οἱ ἀνόργανες οὐσίες πού ἀνεβαίνουν ἀπό τίς ρίζες καί ἡ ἐπίσης ἀνόργανη ἕνωση τό διοξείδιο τοῦ ἄνθρακα πού ὑπάρχει στόν ἀέρα, δέχονται τήν ζωογόνο παρουσία τοῦ φωτός γιά νά ἀρχίσει ἡ πολύπλοκη ἁλυσίδα τῶν ἀντιδράσεων ἀπό τήν ὁποία θά προκύψει ἡ ὀργανική ὕλη, δηλαδή ἡ ζωντανή σύνθεση.

Ἡ φωτοσύνθεση εἶναι λοιπόν ἀπό τά σύνθετα φαινόμενα – ὅσο ἁπλά κι ἄν φαίνεται ὅτι γίνεται – στά ὁποῖα βασίζεται ἡ δυνατότητα νά ὑπάρχει ζωή . Χωρίς αὐτήν δέν θά μποροῦσε νά ὑπάρχουν φυτά ἀλλά οὔτε καί τό ὀξυγόνο, πού τό ἐλευθερώνουν ἀπό τήν χημική ἕνωση διοξείδιο τοῦ ἄνθρακα, κρατώντας τόν ἄνθρακα πού τούς χρειάζεται γιά νά τραφοῦν.

Οσο ὑπάρχει φῶς, ὁ μεταβολισμός τῆς ὕλης ἀπό ἀνόργανης σέ ὀργανική συνεχίζεται μέ ταυτόχρονη ἔκλυση ὀξυγόνου ἐνῶ τή νύχτα, πού δέν ὑπάρχει φῶς καί δέν συντελεῖται ἡ μεγάλη διαδικασία, ὁ φυτικός ὀργανισμός ἀναδίδει μόνο διοξείδιο τοῦ ἄνθρακα. Ἄρα κύρια καί πρωταρχική σημασία ἔχει τό φῶς καί ὁ ἀέρας καί μοναδική ἱκανή καί ἀναγκαία συνθήκη γιά νά ὑπάρξει ζωή εἶναι τό φῶς.

Ἄς μή περιμένουμε λοιπόν ζωή, ἀνάπλαση καί καρποφορία ὅσο κρατάει ἡ νύχτα. Καί οἱ ὀργανισμοί πού ἔχουν περάσει μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς τους στό σκοτάδι διακρίνονται ἀμέσως ἀπό τό χρῶμα τους καί τήν καχεκτική τους διάπλαση. Διψοῦν περισσότερο γιά φῶς γιατί αὐτή ἀκριβῶς ἡ διαδικασία τούς ἔλειψε – ἡ φωτοσύνθεση.

Ἡ βιογραφία λοιπόν τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι ἡ ἐναλλαγή τῶν φωτεινῶν καί τῶν σκοτεινῶν περιόδων του, ἡ διάρκειά τους καί οἱ διαδοχικές μεταπτώσεις ἀπό τήν μιά κατάσταση στήν ἄλλη. Πρέπει ἀκόμα νά διακρίνουμε μερικά φυτά ἰδιαίτερα σκιόφιλα καί ἄλλα ἡλιοχαρή. Ἡ διάκριση ὅμως αὐτή γιά τό θέμα πού μιλᾶμε, δέν εἶναι ἰσόβια καθοριστική ἀλλά συμβαίνει συχνά ὁ καταδικασμένος στή σκιά ὀργανισμός νά εἶναι ἡλιοχαρής καί νά τοῦ στεροῦν τό φῶς. Ὑπάρχουν ἀκόμα καί ὀργανισμοί πού ἔζησαν ὡς σκιόφιλοι ἀλλά μόλις ἀνακάλυψαν τήν εὐεργετική σημασία πού ἔχει τό φῶς, ἀναπτύχτηκαν ὡς ἡλιοχαρεῖς.

Ἡ περίοδος τῆς ζωῆς κατά τήν ὁποία ἀνακαλύπτεται πόσο ζωογόνο εἶναι τό φῶς καί ὁ ὡς τώρα σκιόφιλος ὀργανισμός ἀνασχηματίζεται καί προσαρμόζεται σέ ἡλιοχαρή, ὀνομάζεται μέ ἕναν ὅρο, ὄχι τῆς φυτολογίας ἀλλά τῆς ἱστορίας, Ἀναγέννηση. Οἱ ὀργανισμοί πού γιά κάποιο λόγο δέν τήν γνώρισαν φέρνουν ἀπάνω τους τά σημάδια αὐτῆς τῆς στέρησης καί ὅσοι μελετοῦν τή ζωή καί τίς ἐκδηλώσεις τῶν μονάδων αὐτῆς τῆς κατηγορίας δέν θά πρέπει νά ξεχνοῦν ποτέ αὐτή τήν ἰδιομορφία. Ὅπως τά παιδιά πού δέν τράφηκαν καλά, ὅπως οἱ νέοι πού δέν ἔνιωσαν τόν ἔρωτα, πού στερήθηκαν τή μόρφωση κλπ.

Δέν θά πρέπει ἀκόμα νά ξεχνᾶμε ὅτι οἱ φωτεινές καί οἱ σκοτεινές φάσεις δέν καθορίζονται αὐτόματα ἤ μέ κάποια τυπική ἔνδειξη, ἀλλά ἀπό τίς διαδικασίες καί τίς διεργασίες πού συντελοῦνται. Ὁ προσδιορισμός εἶναι χρήσιμος γιά τήν ὀρθή διαπίστωση τῶν φαινομένων καί τῶν ἀποτελεσμάτων, μήν πέσουμε στό ἀσυγχώρητο βιογραφικό λάθος νά θεωροῦμε μία περίοδο φωτεινή ἐνῶ δέν ἦταν καί νά παίρνουμε σάν καρπούς τά πικρά προϊόντα τῆς στέρησης.

Κανείς ὅμως δέν μπορεῖ νά ἐπισκευάσει τή βιογραφία του. Τό συνηθέστερο εἶναι ἡ ἀπόκρυψη ὁρισμένων τμημάτων της καί καταστάσεων ἀπό πλέγματα μειονεξίας, ἀπό παραπλανητικά τροφοδοτημένη ἔπαρση, μέ ἄλλα λόγια ὅταν προσπαθοῦμε νά πλάσουμε ἕνα ὁμοίωμα τοῦ ἑαυτοῦ μας κατά τό πῶς θά τόν θέλαμε νά ἦταν, τό ὁποῖο τελικά μᾶς αἰχμαλωτίζει καί συχνά μᾶς πνίγει.

Ἡ βιογραφία εἶναι μιά πραγματικότητα ὄχι στίς ἀξιοσημείωτες ἱστορικές ἡμερομηνίες της, ἀλλά στίς διαδικασίες πού σχετίζονται μέ τήν θρέψη, τήν ἀνθοφορία, τήν καρποφορία καί τήν ζωτική θαλερότητα. Καί ἄς μή συγχέουμε τίς διάφορες φάσεις. Ἡ ἀνθοφορία δέν ὁλοκληρώνεται ἄν τό ἄνθος δέν δεθεῖ σέ καρπούς, ἄν ὁ ὀργανισμός δέν γεννήσει τίς δυνατότητες γονιμοποίησης καί ἀναπαραγωγῆς τοῦ καρποῦ του. Συχνά μᾶς ξεγελάει τό φύλλωμα ἤ καί μόνο ἡ ὕπαρξη τοῦ δέντρου, πού ἔχει βέβαια μεγάλη σημασία ἀλλά ἡ ὀλιγαρκής ὕπαρξή του πάσχει ἀπό τήν παροδική ἀκαρπία.

Οἱ ρίζες ὅπως εἴπαμε εἶναι ἕνα ὄργανο ἄντλησης ἀνόργανων οὐσιῶν, ἀπαραίτητο γιά τήν τροφοδοσία. Ἡ μεταβολή

θά γίνει στά ἀνώτερα ὑπέργεια τμήματα. Ἡ φροντίδα μας πρός τό ὄργανο αὐτό εἶναι τό πότισμα γιά νά διαλυθοῦν περισσότερο τά ἅλατα πού ὑπάρχουν στό χῶμα ὥστε νά γίνουν πιό ἀπορροφήσιμα. Νερό, περισσότερο νερό καί σκάψιμο εἶναι ἡ συνειδητή συμβολή στήν ἀνάπτυξη, (ἄς ποῦμε ὅτι ἀντιστοιχεῖ στήν παιδεία καί στήν ἔρευνα γιά νά τροφοδοτεῖται μέ ἀέρα περισσότερο μέρος τοῦ ἐδάφους καί νά μή πετρώσει).

Τό φυτό δέν τρέφεται μέ τίς ἴδιες τίς ρίζες του οὔτε σ' αὐτές πραγματοποιεῖται ὁ μεταβολισμός. Ρουφᾶνε ἀκατάπαυστα στοιχεῖα ἀπό τό περιβάλλον καί τά ἀνεβάζουν στό φῶς. Ἄς μή μιλᾶμε ποιό εἶναι πρῶτο καί ποιό ὕστερο σέ σημασία. Τίποτα δέν πραγματοποιεῖται χωρίς ρίζες ἀλλά ὁ ὀργανισμός δέν περιορίζεται μόνο σ' αὐτό τό χθόνιο ὄργανο τῆς διαδικασίας. Ἄν περιοριστοῦμε μόνο σ' αὐτό, ἡ ζωή θά σταματήσει στό χῶμα καί τό πολύ πολύ νά πάρουμε ὑπόγειους κόνδυλους, νά θεωρήσουμε τίς ρίζες ὡς καρπό. Οἱ ρίζες δέν εἶναι καρπός ἔστω κι ἄν μερικές φορές χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφή τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλά καί τά φυτά μέ πλούσιο βρώσιμο ρίζωμα ἔχουν ἀπαραίτητα τό πάνω ἀπό τό ἔδαφος πράσινο τμῆμα τους πού πραγματοποιεῖ τή φωτοσύνθεση. Οἱ ρίζες εἶναι πάντα τό ἀθέατο λειτουργικό τμῆμα πού ἐργάζεται ἀδιάκοπα γιά νά στείλει ὑλικά στήν ἄνθιση καί στήν καρποφορία.. Ἄν τίς γυμνώσουμε, θά χαθεῖ ὁλόκληρο τό δέντρο ὅπως συμβαίνει στούς κόνδυλους πού χρησιμοποιοῦνται ὡς τροφή. Τά φυτά αὐτά εἶναι μονοετή.

Ἄν ἀγαπᾶμε, λοιπόν, τό δέντρο, ἄς μή γυμνώνουμε τίς ρίζες του οὔτε νά τίς τρῶμε, ἔστω κι ἄν εἶναι νόστιμες ὡς τροφή ἤ γραφικές ὡς διακόσμηση. Ἡ σύγχιση αὐτή στοιχίζει ἀκριβά, καθυστερεῖ ὅλη τήν ἄλλη ἀνάπτυξη. Ἄν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ φροντίδα μας θά εἶναι στό πότισμα, στό σκάψιμο καί πῶς θά ἐξασφαλιστεῖ περισσότερο φῶς ἀέρας καί οὐρανός.

Τό ζήτημα δέν εἶναι μόνο
νά διαβάζετε «ΑΝΤΙ»
ἀλλά νά μπορεῖτε
ν' ἀνατρέχετε σ' αὐτό σταθερά.

Ἀποκτεῖστε
τήν πλήρη σειρά τῶν 9 τόμων

Οἱ τόμοι τοῦ ΑΝΤΙ:
Α΄(6 ἔξαμ. '74, τεύχη 1-9)
Β΄(α ἔξαμ. '75, τεύχη 10-22)
Γ΄(6 ἔξαμ. '75, τεύχη 23-35)
Δ΄(α ἔξαμ. '76, τεύχη 36-48)
Ε΄(6 ἔξαμ. '76, τεύχη 49-61)
ΣΤ΄(α ἔξαμ. '77, τεύχη 62-74)
Ζ΄(6 ἔξαμ. '77, τεύχη 75-89)
Η΄(α ἔξαμ. '78, τεύχη 90-102)
Θ΄(6 ἔξαμ. '78, τεύχη 105-115)

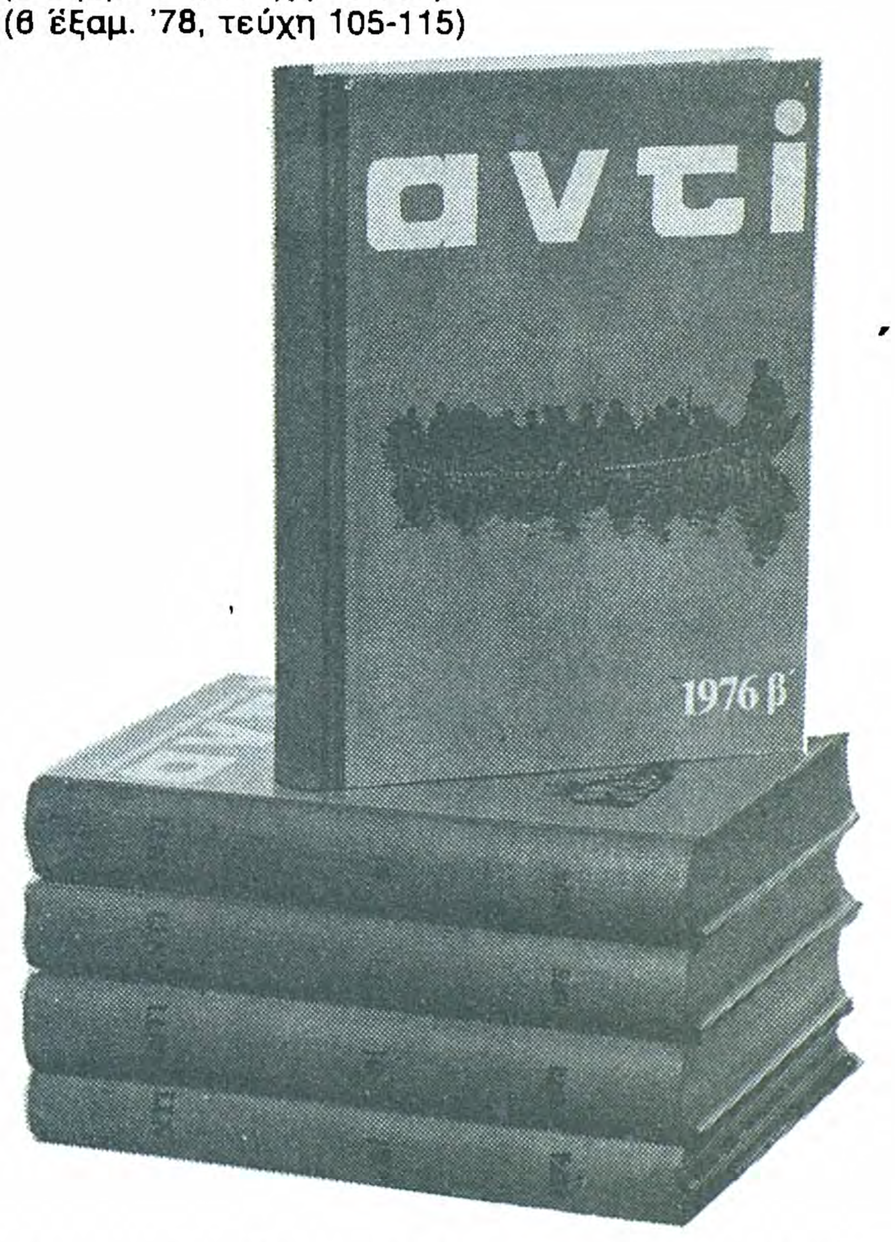

Στούς τόμους τοῦ ΑΝΤΙ – πανόδετους, μέ ἐξώφυλλα καί ἀναλυτικά περιεχόμενα θεμάτων καί συνεργατῶν – θά βρεῖτε μιά πλούσια καί πολύπλευρη καταγραφή:
- *τῆς πολιτικῆς καί πολιτιστικῆς ζωῆς μας*
- *τῆς κατάστασης στήν Ἀριστερά*
- *τῆς ἐξωτερικῆς ἐπικαιρότητας*
- *τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς μας καί*
- *πλῆθος στοιχεῖα πού ἐνδιαφέρουν ὅσους συμμετέχουν στά προβλήματα τοῦ τόπου μας.*

Ζητεῖστε τούς τόμους τοῦ ΑΝΤΙ ἀπό τά γραφεῖα μας:
Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 καί 732.819.

Ὅσοι μένουν στήν ἐπαρχία μποροῦν νά ζητήσουν τήν ἀποστολή τῶν τόμων μέ ἀντικαταβολή. Μπορεῖτε ἀκόμα νά ἀνταλλάξετε τά τεύχη μέ δεμένους τόμους πληρώνοντας τήν βιβλιοδεσία (160 δρχ. στόν τόμο).

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ: Πέντε μῆνες ἐξουσίας τῆς Θάτσερ

Ἡ ἄνοδος τῆς Μάργκαρετ Θάτσερ στήν ἐξουσία πρίν ἀπό πέντε μῆνες, κανέναν δέν εἶχε ἐκπλήξει. Ἦταν κάτι πού ἀναμένονταν, ἄλλωστε οἱ ἐργατικοί τήν εἶχαν προετοιμάσει. Οἱ συνεχεῖς συγκρούσεις της μέ τίς ἐργατικές ἑνώσεις σχετικά μέ τό ποσοστό τῶν τιμαριθμικῶν αὐξήσεων ἀπ' τή μιά, κι ἀπ' τήν ἄλλη ἡ ἀδυναμία τους νά προσφέρουν ἀσφάλεια στόν ἐκλογικό φορέα, εἶναι ὅ,τι ἀκριβῶς χρειαζόταν γιά νά ἐπιτρέψει στούς Συντηρητικούς νά καλπάσουν πρός τήν ἐξουσία.

Πολλά ὀξύτατα προβλήματα κληροδότησαν οἱ Ἐργατικοί στούς Συντηρητικούς. Ἀπό τή μιά, τίς ἐθνικοποιήσεις σέ ὁρισμένους βασικούς τομεῖς τῆς βρετανικῆς οἰκονομίας, πού συνεχῶς τήν ὑπέσκαπτε τό βρετανικό καί ξένο κεφάλαιο καί ἀπό τήν ἄλλη, τούς καρπούς τῆς παγκόσμιας κρίσης, μέ τίς βαριές ἐπιπτώσεις τόσο στούς ἐργαζόμενους, ὅσο καί στή γενική οἰκονομία τῆς χώρας. Ὁ τιμάριθμος στά χρόνια τῆς ἐξουσίας τῶν Ἐργατικῶν εἶχε ὑπερδιπλασιαστεῖ καί τά αἰτήματα τῶν ἐργαζομένων ἐγείρονταν συνεχῶς καί πιό ἀπειλητικά.

Τά λαϊκά στρώματα, παρά τήν πατροπαράδοτη φλεγματικότητά τους παρακολουθοῦσαν μέ δέος τήν κατάσταση καί συχνά ἄκουγε κανείς τό ἐρώτημα: Θά τά βγάλει πέρα ἡ Μάγκι; ἐνῶ οἱ ἐργατικές ἑνώσεις ἑτοίμαζαν τήν πανοπλία τους γιά τήν προώθηση ἐκείνων τῶν αἰτημάτων πού βρίσκονταν σέ ἐκκρεμότητα στό τελευταῖο διάστημα τῆς ἐξουσίας τῶν Ἐργατικῶν. Καί ἦταν συχνές οἱ ἐπικλήσεις τοῦ Τζαίημς Κάλλαχαν: Κάνετε ὑπομονή. Ἄς παραμερίσουμε τούς ἄμεσους βομβαρδισμούς ἐνάντια στήν Μάργκαρετ πού τίμια μᾶς νίκησε. Ἄς τῆς δώσουμε τήν εὐκαιρία νά ξεκινήσει ὁμαλά τό πρόγραμμά της, ἐνῶ ἐμεῖς προσεκτικά θά τήν παρακολουθοῦμε. Μπορεῖ αὐτό νά φαντάζει παράξενα, ἀλλά φαίνεται ὅτι ὁ Κάλλαχαν παραμένει πιστός στό νόημα τῆς δημοκρατίας πού τή σέβεται τό σύνολο τοῦ λαοῦ. Εἶναι αὐτό τό πιστεύω τοῦ βρετανικοῦ λαοῦ. Τήν ἀπέχθειά του πρός κάθε μορφῆς δικτατορία δείχνει τό γεγονός ὅτι τό Κομμουνιστικό Κόμμα Βρετανίας τήν ἔχει ἀπορρίψει ἀπ' τήν πολιτική του καί δέν ἐπιτρέπει σέ ὁποιεσδήποτε ξένες δικτατορικές παραφυάδες νά ἐμφιλοχωρήσουν. Διδαγμένο τό ΚΚΒ ἀπό τά σφάλματα τοῦ παρελθόντος καί προσαρμοσμένο στίς νέες τάσεις τοῦ Εὐρωκομμουνισμοῦ, ἄρχισε νά κάνει νέα βήματα γιά νά ξαναβρεῖ τή θέση του στήν ὀργανωμένη ἐργατική τάξη, πού ἡ ἀριστερή πτέρυγά της εἶναι τόσο κοντά στήν ἰδεολογία του.

Ἦταν φυσικό τό κεφάλαιο νά αἰσιοδοξεῖ καί νά πανηγυρίζει. Τό χρηματηστήριο εἶχε χαιρετήσει τήν ἀλλαγή σάν «Γῆ Ἐλπίδων καί Δόξας». Καί τήν ἴδια μέρα οἱ τιμές στό χρηματιστήριο εἶχαν ἀνέλθει κατά πέντε βαθμούς. Πρώτιστα τό κεφάλαιο πρόσβλεψε στήν «ἀνακούφισή» του ἀπό τό ἄγχος τοῦ φόρου εἰσοδήματος πού τό μάξιμούμ του εἶχε φτάσει στά 83%. Ἔχει τήν ὑπόσχεση τῆς Θάτσερ νά τό κατεβάσει στά 60%. Αὐτό ὑπολογίζεται ὅτι θά κοστίσει στόν κρατικό προϋπολογισμό μεταξύ τριῶν-τεσσάρων δισεκατομμυρίων στερλινῶν. Τό μεγάλο αὐτό ἔλλειμμα οἱ συντηρητικοί «εἰδικοί» ἐλπίζουν νά τό καλύψουν κυρίως μέ ψηλότερους ἔμμεσους φόρους, ὅπως εἶναι ὁ φόρος προστιθεμένης ἀξίας σέ ἀγαθά. Ἄλλες προσδοκίες τοῦ κεφαλαίου εἶναι ὅτι ἡ Θάτσερ θά προχωρήσει ἀποφασιστικά πρός τήν ἀπο-ἐθνικοποίηση, πράγμα πού θά τήν διευκολύνει νά καλύψει τά ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἤδη, τήν ἀρχή τήν εἶχαν κάνει οἱ Ἐργατικοί, πουλώντας πέρσι τό 25% τῶν μετοχῶν τῆς βρετανικῆς Ἑταιρείας Πετρελαίου (BP). Τώρα στούς κύκλους τῶν Συντηρητικῶν γίνεται λόγος γιά πώληση ἄλλων 25%, ὁπότε στό κράτος ἀπομένει μόνο τό 51% τῶν μετοχῶν. Αὐτό θά προσφέρει ἄλλο ἐνάμιση δισεκατομμύριο στερλίνες γιά τήν κάλυψη τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπό τά ἐλλείμματα πού θ' ἀφήσει ἡ ἐλάττωση τοῦ φόρου εἰσοδήματος. Σειρά στήν ἀποεθνικοποίηση ἔχουν ἡ Ἑταιρεία Τηλεφώνων καί Τηλεγράφου καί ἡ Βρετανική Ἑταιρεία Σακχάρεως, ἐνῶ ψίθυροι ἀκούγονται γιά τήν ἀποεθνικοποίηση τῆς British Airways. Γιά τήν ὥρα δέ γίνεται λόγος γιά τήν ἀποεθνικοποίηση τῶν ὀρυχείων καί τῶν μεταφορῶν. Πέραν τούτου, ὁ νέος ὑπουργός τῆς βιομηχανίας, ὁ Σέρ Κήθ Τζόζεφ, πρός διευκόλυνση τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, ἐκδήλωσε τήν ἐπιθυμία νά ἀπαλλάξει τόν προϋπολογισμό ἀπό τά ἐκτεταμένα ἔξοδα τῆς περιφερειακῆς ἐπιδότησης ἑκατοντάδων μικρῶν ἰδιωτικῶν ἑταιρειῶν. Καί ταυτόχρονα ὁ ἰσχυρός διευθυντής τῶν ἐπιχειρήσεων Μάρκς εντ Σπένσερ, σέρ Ντέρεκ, πολύ δημοφιλής στούς κύκλους τῆς ἀγορᾶς, ἔχει ἐπιλεγεῖ ἀπό τήν Θάτσερ γιά νά περιορίσει τήν γραφειοκρατική σπατάλη. Κι αὐτό γιά νά ἀφεθοῦν ἐλεύθερες οἱ τίγρεις πού γιά πέντε χρόνια τίς εἶχαν κλείσει μέσ' στό κλουβί.

Ἐκεῖνο πού εἶχε προκαλέσει τίς πρῶτες ἀντιδράσεις καί πού εἶχε βρεῖ τήν ἀντίθεση τῶν ἐγκυρότερων βρετανικῶν ἐφημερίδων (Γκάρντιαν, Ὀμπσέρβερ) ἦταν ἡ ἀπροκάλυπτη ροπή τῆς Θάτσερ πρός τίς κρατικές περικοπές, κάτω ἀπό τό σύνθημα ὅτι τέσσερα δισεκατομμύρια στερλίνες πρέπει νά περικοποῦν ἀπό τίς δημόσιες δαπάνες γιά νά σταθοῦμε στά πόδια μας. Καί ἦταν πραγματικά ἀδιανόητο γιά τήν κοινή γνώμη νά παρατηρεῖ τήν Θάτσερ μέ τίς πρῶτες της ἀποφάσεις, πού, ἐνῶ ἀπό τή μιά πρόσφερε αὔξηση 20% στίς ἀπολαβές τῶν ἀστυνομικῶν καί μιά ἔξτρα ἀμοιβή 7,8% στό προσωπικό τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ἀπό τήν ἄλλη ἔδινε ἐντολές γιά περικοπές στούς τομεῖς τῆς παιδείας καί τῆς ὑγείας.

Οἱ ἐκπαιδευτικοί ἦταν ἀπό τούς πρώτους πού εἶχαν ξεσηκωθεῖ ἐνάντια σ' αὐτές τίς περικοπές. Ὁ Γενικός Γραμματέας τῆς Πανεθνικῆς Ἕνωσης τῶν Δασκάλων, ἀπό τά μέσα Ἰουλίου εἶχε καταγγείλει αὐτές τίς «δογματικές ἰδέες» τῆς νέας κυβέρνησης σάν «ἔνδειξη τάσεων γιά ὑποβιβασμό τοῦ ἐπιπέδου τῆς παιδείας» καί ὑπογράμμιζε ὅτι «ἀποτελοῦν πλῆγμα στήν καρδιά τῶν σχολείων». Ἀλλά καμιά ὑποχώρηση δέν παρατηρήθηκε ἀπό τήν κυβέρνηση.

Ἔνταση προκάλεσε καί στούς τομεῖς τῆς ὑγείας ἡ πολιτική τῶν περικοπῶν πού ἐπιμένει νά ἐπιβάλει ἡ Θάτσερ. Ὅπως ἀναφέρει σέ ἄρθρο της ἡ Γκάρντιαν τῆς 1ης Αὐγούστου, οἱ Ὑγειονομικές ἀρχές τοῦ Λονδίνου ἀρνήθηκαν νά περικόψουν τά κονδύλια τῶν ὑπηρεσιῶν τους μέ βάση τή γραμμή τῆς κυβερνήσεως. Ἀρνήθηκαν νά ὑποχωρήσουν, γιατί αὐτό θά σήμαινε τήν χειροτέρευση τῶν συνθηκῶν ὡς τέτοιο σημεῖο ὥστε πολλοί ἄνθρωποι νά πεθαίνουν στά νοσοκομεῖα.

Φυσικά τά συνθήματα τῆς ἀνοχῆς πρός τήν κυβέρνηση Θάτσερ πού (ἀπό τήν πρώτη μέρα τῆς νίκης τῆς Θάτσερ) ὁ φλεγματικός Κάλλαχαν εἶχε διαλαλήσει, δέν ἦταν δυνατό νά εὐσταθοῦν. Ἔτσι ἀπό τά μέσα Ἰουλίου ἀρχίζει ἡ ἀντεπίθεση τῶν Ἐργατικῶν Ἑνώσεων ἐνάντια στήν πολιτική τῶν περικοπῶν (ἑλληνικά θά τή λέγαμε πολιτική λιτότητος). Ὁ Γ.Γ. τοῦ Συνδέσμου Ἐργατικῶν Ἑνώσεων κ. Λέν Μάρραιη, μιλώντας στίς 22 Ἰουλίου στό Ντόρσετ, διακήρυξε: Καταβάλλεται μιά προσπάθεια γιά νά μετατρέψουν τίς δημόσιες δαπάνες σέ ἀκάθαρτες λέξεις κακογραμένες στόν τοῖχο. Ἀλλά οἱ δημόσιες δαπάνες εἶναι δαπάνες γιά τόν λαό. Τό νά κρατιέται ὁ λαός στή θέση τοῦ θλιβεροῦ πένητα, εἶναι κάτι πού πρέπει νά τό πολεμᾶμε. Καί ὁ Ντέννις Χήλυ, ὁ προηγούμενος Ἐργατικός Ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν, εἶπε: Ἡ κ. Θάτσερ θά μποροῦσε νά κερδίσει τήν μάχη μέ τούς ὑπουργούς καί θά μποροῦσε νά πετύχει τήν ἔγκριση πολλῶν περικοπῶν, ὅμως ἡ Βρετανία δοκιμάζεται ἀπό τή σκέψη κατά πόσο ἡ Κυβέρνηση ἔχει αὐξήσει σκόπιμα τό κόστος τῆς ζωῆς κατά 5% ἤ 6%, γιά νά ἔχει κατόπιν πολύ ὑψηλά ἐπιτόκια γιά νά ὠθήσει τό κόστος τῆς ζωῆς πρός τά κάτω.

Ἡ κ. Θάτσερ εἶναι δυναμική ἡγέτιδα, ἐπίμονη στίς πεποιθήσεις της καί στό σκληρό συντηρητικό πνεῦμα. Σ' αὐτό τή βοηθάει καί ἡ τυφλή πατροπαράδοτη πειθαρχία τῆς συντηρητικῆς ἱεραρχίας. Ὅμως ἀνάμεσα στόν σκληρό πυρήνα τῆς ἡγεσίας εἶναι καί ἐκεῖνοι πού ἐκφράζουν τούς φόβους τους κατά πόσο τά λαϊκά στρώματα μποροῦν ν' ἀντέξουν τέτοια μέτρα πού θίγουν τά παλαιά κεκτημένα τους καί ὑποβιβάζουν τό βιοτικό τους ἐπίπεδο, ὅσο κι ἄν οἱ δύσκολες διεθνεῖς συνθῆκες προβάλλουν σάν ἰσχυρό ἐπιχείρημα τόν πληρωρισμό.

Μέσα σ' αὐτό τό φάσμα τῶν βρετανικῶν ἐξελίξεων ὅπου ἡ κ. Φάτσερ ἀντιμετωπίζει πλῆθος δυσκολιῶν συνέρχεται στίς ἀρχές τοῦ Ὀκτώβρη στό Μπράιτον τό Συνέδριο τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος. Ἐκεῖ ἀναμένεται μιά σκληρή σύγκρουση μεταξύ τῆς μετριοπαθοῦς πτέρυγας τοῦ Τζέημς Κάλλαχαν καί τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας ὑπό τόν Τόνυ Μπέν. Ἀσφαλῶς, τό Συνέδριο ὄχι μόνο θά φέρει στό φῶς πολλές ἀπ' τίς πληγές τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ἀλλά θά προβεῖ καί σ' ἄλλες τομές, σχετικές μέ τήν μακρόχρονη κρίση τῆς βρετανικῆς οἰκονομίας. Θά προσφέρει λύση καί διέξοδο; Ἐδῶ εἶναι τό πρόβλημα. Πάντως, τά προβλήματα τῆς Ἀγγλίας, παρά τόν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τους, εἶναι ἀναμφίβολο ὅτι περιπλέκονται ἀκόμη περισσότερο μέσα στή φοβερή καί βαθιά καί πολύμορφη κρίση πού δέρνει ἀνελέητα τό ὅλο καπιταλιστικό σύστημα.

Π.Σ.

Οἰκονομία: Γιατί δέν πάμε καλά «καί μέσα»

τοῦ Κ. Κίτσου

ΓΙΑ νά ἀποσείσει τίς εὐθῦνες της γιά τήν ἄσχημη ἐξέλιξη τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας, ἡ κυβέρνηση, ἐπέμενε ὅτι ἡ κυριότερη πηγή τοῦ πληθωρισμοῦ εἶναι οἱ τιμές τῶν εἰδῶν πού εἰσάγουμε.

Ἐνορχηστρωμένη μ' αὐτή τήν ἄποψη εἶναι καί ἡ μονότονη ἀναφορά στήν ἀνατίμηση τοῦ πετρελαίου γιά νά δικαιολογηθοῦν ὅσα ἄσχημα συμβαίνουν, καί ὅσα ἀκόμα – χειρότερα – ὅπως προειδοποίησε πρίν λίγες μέρες ὁ Πρωθυπουργός – πρόκειται νά συμβοῦν στή διεθνή, καί φυσικά καί στήν ἑλληνική οἰκονομία, στά προσεχή δύο χρόνια.

Καταιωνιστική διάψευση αὐτῶν τῶν ἰσχυρισμῶν ἔρχεται ἀπό τόν Ο.Ο.Σ.Α. (Ὀργανισμό Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καί Ἀναπτύξεως), πού, ὅπως ὑπογραμμίζει στά συμπεράσματά του στήν ἔκθεση γιά τήν ἑλληνική οἰκονομία τό 1978, «ὁ πληθωρισμός προέρχεται ἀπό συμπεριφορές μέ βαθιές ρίζες, ἀπό διαρθρωτικά προβλήματα καί ἀπό πρακτικές θεσμικοῦ χαρακτῆρα».

Ὅλα αὐτά σημαίνουν, κατά τήν ἐκτίμηση τῶν εἰδικῶν αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐποπτείας τῶν καπιταλιστικῶν οἰκονομιῶν ὅτι, ὁ πληθωρισμός γεννιέται στήν Ἑλλάδα.

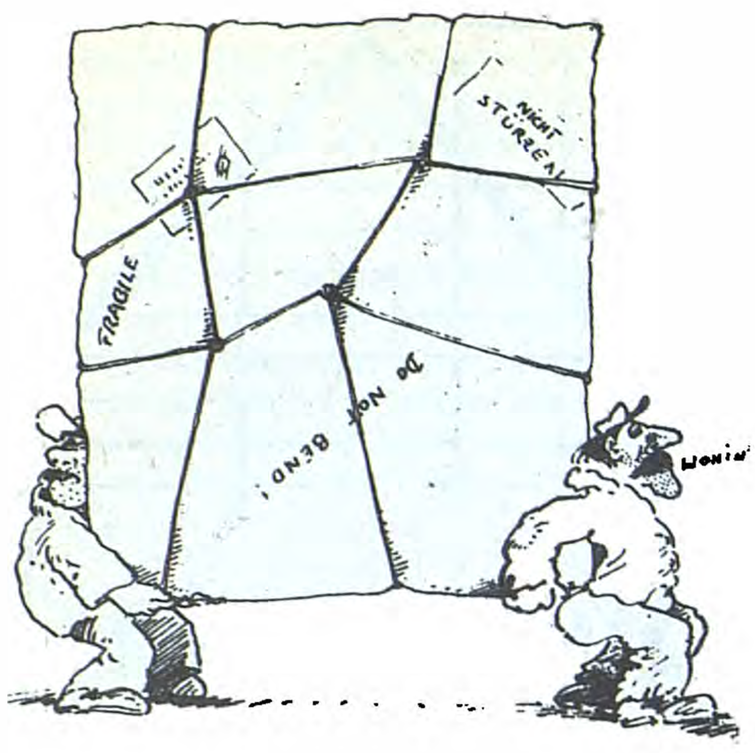

ΣΕ μιά οἰκονομία, ἀναμφισβήτητα, καθυστερημένη ἀφοῦ ἐξακολουθεῖ νά ἐξάγει λιγότερο ἀπό τά 40% ἐκείνων πού εἰσάγει, ἡ παραγωγική της, ἐπομένως, ἱκανότητα τόσο σέ ἀγροτικά ὅσο καί σέ βιομηχανικά προϊόντα, βρίσκεται σέ κραυγαλέα διάσταση μέ τίς καταναλωτικές ἀνάγκες τῆς ἐσωτερικῆς της ἀγορᾶς. Ἐνδεικτική τῆς διαρθρωτικῆς ἀδυναμίας τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, πού προσφέρει κατάλληλο ἔδαφος γιά νά ἀναπτυχθοῦν ἀρνητικές καταστάσεις ὅπως ὁ πληθωρισμός καί ἡ καθήλωση τῶν ἐπενδύσεων, εἶναι ἡ σχέση τοῦ ἐμπορικοῦ ἐλλείματος τῆς χώρας πρός τό ὕψος τῶν ἐξαγωγῶν της, σέ σύγκριση μέ τίς ἀντίστοιχες σχέσεις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ὁ μέσος ὅρος γιά τήν τριετία 1975-77 τοῦ ποσοστοῦ πού ἀντιπροσώπευε τό ἐμπορικό ἔλλειμμα στίς ἐξαγωγές μας ἦταν 122%. Στήν ἴδια περίοδο, γιά τέσσερις χῶρες-μέλη τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, ὑπῆρχε πλεόνασμα ἴσο μέ τό 0,7% ὡς τό 17,7% τῶν ἐξαγωγῶν τους, καί γιά ἄλλες τέσσερις, τό ἔλλειμμα κλιμακωνόταν ἀπό 3,7% ὡς 24,5% (Δανία). Μόνον ἡ Τουρκία εἶχε μεγαλύτερη ἀπό τή δική μας ἐπίδοση, μέ ἔλλειμμα πού πλησίαζε τό διπλάσιο σχεδόν (173%) τοῦ ὕψους τῶν ἐξαγωγῶν της.

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ στοιχεῖα, μπορεῖ νά μή λένε καί πολλά πράματα σέ ὅποιον δέν ἀσχολεῖται μέ οἰκονομικά καί μέ ἐπίσημες πολιτικές πού ἐπιχειροῦν νά τά καθοδηγήσουν. Γιά ὅποιον, ὅμως, θέλει νά ἔχει τήν πρωτοβουλία στή χάραξη οἰκονομικῶν πολιτικῶν, αὐτά τά νούμερα σημαίνουν ὅτι ἡ ἑλληνική οἰκονομία ἔχει ἕνα ἰδιαίτερο χαρακτήρα, πού ἀπαιτεῖ πολλή προσοχή ὅταν πρόκειται νά «θερμανθεῖ», ὅπως καί ὅταν κρίνεται σκόπιμο νά «ἀποθερμανθεῖ».

Ἀπορρίπτεται, πρίν ἀπ' ὅλα, ἡ σκέψη ὅτι τά μέτρα πού πρόκειται νά ἐφαρμοστοῦν τόσο στή μία, ὅσο καί στήν ἄλλη περίπτωση, μπορεῖ νά εἶναι «ἀνάτυπο» μέτρων πού ἐφαρμόστηκαν σέ ἄλλες, ἐντελῶς, διαφορετικές ἀπό τή δική μας οἰκονομίες – διαφορετικές, κατά πρῶτο λόγο, στό ἐπίπεδο τῆς παραγωγικῆς τους ἱκανότητας, καί τῶν ἐξαγωγῶν τους. Ἄν, συμβουλές γιά τή λήψη ἴδιων μέτρων δίνει καί ὁ Ο.Ο.Σ.Α., αὐτό δέν ἔχει τήν παραμικρή πρακτική ἀξία. Γιατί, ὅταν πρόκειται γιά «περιστολή τῆς κατανάλωσης» μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά ἀφαιρεθεῖ τό ἔδαφος ὅπου «βόσκει» ὁ πληθωρισμός, ὁ Ο.Ο.Σ.Α. ἔχει τήν ἴδια συνταγή γιά ὅλες τίς περιπτώσεις: μείωση τῆς πραγματικῆς ἀγοραστικῆς δύναμης τῶν μισθῶν καί ἡμερομισθίων. Προσθέτει, βέβαια, τή φράση «καί τῶν ἄλλων εἰσοδημάτων». Ἀλλά ἐπειδή εἶναι «πασίγνωστος ὅτι τά «ἄλλα εἰσοδήματα» (βιομηχανία, ἐμπόριο, ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα) σέ ἐλάχιστο τμῆμα τους μόνο μπορεῖ νά ἐκβιασθεῖ μέ κυβερνητικά μέτρα ἡ μείωση, ἡ «συνταγή» ἀφορᾶ ἀποκλειστικά τίς ἀπολαυές τῶν ἐργαζομένων.

ΕΠΕΙΔΗ ἀδιαφόρησε γιά τίς χειροπιαστές τοῦτες ἀλήθειες ἡ μεταδικτατορική οἰκονομική πολιτική, καί ἐπειδή θέλησε νά ἀνεβάσει τό καταναλωτικό ἐπίπεδο τῶν ἐργαζομένων «θερμαίνοντας» τήν οἰκονομία μέ χρῆμα πού ἄστοχα διοχετεύθηκε ἀπό τίς Τράπεζες καί τόν κρατικό προϋπολογισμό, ἐκεῖνο πού πέτυχε ἦταν νά αὐξήσει δυσανάλογα τά εἰσοδήματα πού δέν προέρχονται ἀπό παραγωγική ἐπίδοση, ἀλλά ἀπό ἐμπορικές, μεσιτικές καί δραστηριότητες προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν. Στίς κατηγορίες αὐτές τῶν εἰσοδηματιῶν περιῆλθε τό μέγιστο μέρος ἀπό τά καινούργια χρηματικά μέσα. Καί ἐπειδή μαζεύτηκαν σέ ἀναλογίες μεγαλύτερες ἀπό τό ποσοστό πού αὐξήθηκε ὁ τιμάριθμος, ἀντιπροσωπεῦαν αὔξηση πραγματικοῦ εἰσοδήματος, καί ὄχι μόνον ὀνομαστικοῦ, ὅπως συνέβη μέ τίς περισσότερες κατηγορίες μισθωτῶν. Ἀπό τήν πραγματική αὔξηση τῶν μή παραγωγικῶν εἰσοδημάτων, δέν εἶδε καμιά βελτίωση ὁ παραγωγικός μηχανισμός τῆς χώρας, γιατί αὐτά τά εἰσοδήματα στρέφονται σέ ἀγαθά πού εἰσάγονται, καί ὄχι σ' αὐτά πού παράγονται ἐγχώρια.

ΟΤΙ αὐτή ἦταν ἡ πραγματική διαδικασία στή «θέρμανση» τῆς οἰκονομίας ἀπό τό 1975 ὡς τό 1978, καί ὅτι στούς μή παραγωγικά ἀπασχολούμενους (μέ ἐξαίρεση ἕνα μέρος τῶν καλλιεργητῶν) διοχετεύτηκε ἡ πραγματική ἄνοδος τῆς καταναλωτικῆς ἱκανότητας τῆς ἀγορᾶς, ἀποδείχνεται περίτρανα ἀπό τό γεγονός ὅτι, στήν περίοδο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐκεῖνοι πού συγκέντρωσαν τά περισσότερα κέρδη ἦταν οἱ Τράπεζες. Εὔλογο. Αὔξησαν τίς χρηματοδοτήσεις τους στήν μεταποίηση, τό ἐμπόριο καί στίς ὑπηρεσίες μέ ποσοστό ἴσο μέ τό ποσοστό πού ἀνέβαινε ὁ τιμάριθμος καί ὄχι ἡ παραγωγή καί οἱ ἐπενδύσεις. Πράγμα πού σημαίνει ὅτι χρηματοδοτοῦσαν πληθωριστικά κέρδη. Οἱ ἀμοιβές τῶν ἐργαζομένων ἀντιπροσωπεύουν μικρό μόνο κόστος τῆς παραγωγῆς, καί ὁλόκληρη ἡ ἐθνική παραγωγή αὐξήθηκε στά τέσσερα χρόνια, μέ ποσοστά (σέ σταθερές τιμές) πού φτάνουν στό ἕνα πέμπτο τοῦ ποσοστοῦ πού ἀνέβηκε ὁ τιμάριθμος. Ἀπ' αὐτά τά κέρδη, ἕνα πολύ χορταστικό μερίδιο κρατῆσαν οἱ ἐμπορικές Τράπεζες, οἱ ὁποῖες, μάλιστα, μέ διάφορες νόμιμες μεθόδους μεταφορᾶς κερδῶν σέ «ἀποθεματικά», τά ἀπαλάσσουν καί ἀπό τή φορολογία.

Ο ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΣ ὅτι ἡ ἀνισοδύναμη ἐξέλιξη τιμῶν, κερδῶν καί ἀμοιβῶν ἐργαζομένων δέν ἀντικατοπτρίζει τήν πραγματικότητα, εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετος, καί ἡ αὐθαιρεσία μπορεῖ νά ἐπισημανθεῖ μέ μιά ἁπλή πράξη: Νά ἐλεγχθεῖ, ποιός ἦταν ὁ πρῶτος μισθός ἑνός δημόσιου ἤ ἰδιωτικοῦ ὑπάλληλου τό 1960 π.χ., καί ποιός εἶναι σήμερα γιά τήν ἴδια θέση καί μέ τά ἴδια τυπικά προσόντα. Τά δύο ποσά νά συγκριθοῦν μέ τίς μέσες τιμές τῶν τροφίμων πού καταναλίσκει μιά ἀστική οἰκογένεια, καί πού τίς πληρώνει πραγματικά στό μανάβη καί στό μπακάλη, καθώς καί μέ ἄλλα εἴδη ἀναγκαστικῆς κατανάλωσης, ὅπως εἶναι τά ροῦχα, τά παπούτσια, τό νοίκι, τά ἔξοδα σχολείου γιά τά παιδιά κ.λ.π. Ἀπό τή σύγκριση θά φανεῖ ὅτι ὁ πρῶτος μισθός σήμερα ἔχει ἀγοραστική δύναμη ὄχι μεγαλύτερη ἀπό τά δύο τρίτα τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητας τοῦ μισθοῦ τοῦ 1960. Δέν εἶναι, λοιπόν, οἱ μισθωτοί ἐκεῖνοι πού ἐπωφελήθηκαν ἀπό τήν «θέρμανση» τῆς οἰκονομίας, δέν ὑπάρχει, ἐπομένως, κανένα δικαιολογητικό γιά νά εἶναι αὐτοί πού καλοῦνται νά περιορίσουν ἀκόμα περισσότερο τό πραγματικό τους εἰσόδημα προκειμένου νά «ἀποθερμανθεῖ» ἡ οἰκονομία καί κατανικηθεῖ ὁ πληθωρισμός.

Ὅταν ἡ ἔκθεση τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. μιλάει γιά «διαρθρωτικά προβλήματα κ.λ.π.» ἀπό τά ὁποῖα προέρχεται ὁ πληθωρισμός στήν Ἑλλάδα, παραδέχεται μέ ἔμμεσο τρόπο γιά τήν παραπάνω ἀλήθεια, ὅτι, δηλαδή, γιά τόν πληθωρισμό δέν εὐθύνονται τά εἰσοδήματα τῶν ἐργαζομένων. Εἰσηγεῖται, ὅμως, νά μήν ἀναπροσαρμοσθοῦν ὀνομαστικά, νά μή τούς δοθεῖ, δηλαδή, τό ποσοστό πού τούς ἀφαιρεῖ ὁ πληθωρισμός. Ἡ εἰσήγηση, δέν εἶναι διόλου περίεργη γιά ἕνα ὀργανισμό ὅπως ὁ Ο.Ο.Σ.Α. Πού τό ἐνδιαφέρον του, ὅπως καί τό ἐνδιαφέρον τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης, δέ στρέφεται στό ἐπίπεδο ζωῆς ἐκείνων πού παράγουν τό εἰσόδημα, ἀλλά ἀφηρημένα στό «συμφέρον τῆς οἰκονομίας» (δυτικῆς ἤ τῆς ἑλληνικῆς). Ἐπειδή, ὅμως, στήν οἰκονομία δέν ὑπάρχουν μεταφυσικές ἔννοιες, «συμφέρον τῆς οἰκονομίας» εἶναι τό συμφέρον ἐκείνων πού καρπώνονται τό εἰσόδημα πού ἄλλοι παράγουν! Καί γιά τήν εὐδαιμονία τῶν πρώτων ἐπιλέγονται τά μέτρα «ἀποθέρμανσης».

ΞΕΧΝΑΕΙ ὁ Ο.Ο.Σ.Α. – καί, φυσικά,

δέν εἶναι ἡ ἑλληνική κυβέρνηση, πού τόν ἐφοδιάζει μέ τά διάφορα, κάθε χρόνο, στοιχεῖα γιά τίς ἐκθέσεις του, πρόθυμη νά τοῦ τό θυμίσει – ὅτι ἐκτός ἀπό τή μή ἀναπροσαρμογή τῶν ὀνομαστικῶν ἀμοιβῶν, σέ βάρος τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐργαζομένων λειτουργεῖ καί ἡ ἄμεση φορολογία. Ἡ ὁποία – καί ἀνενδοίαστα τό παραδέχονται οἱ ἁρμόδιοι – μέ τή μέθοδο τῶν ἀμετάβλητων φορολογικῶν συντελεστῶν, καταλήγει στό νά ἀφήνει στούς μισθωτούς καί ὀνομαστικά μικρότερο εἰσόδημα καί ἐκεῖνο πού εἶχαν πρίν τήν «ἀναπροσαρμογή» του. Αὐτή ἡ περικοπή, ὅμως, δέν ἔχει ἀξία μόνο σάν πρόβλημα κοινωνικῆς ἀδικίας. Συνιστᾶ δεδομένο πού ἀπαγορεύεται ἡ ἀγνόησή του ὅταν πρόκειται νά ληφθοῦν μέτρα γιά τήν «ἀποθέρμανση» τῆς ἀγορᾶς. Ὁ λόγος εἶναι ἁπλός. Τά ἀκρωτηριασμένα εἰσοδήματα τῶν μισθωτῶν, δέν πρέπει νά χάσουν καί ἄλλο ποσοστό ἀπό τήν καταναλωτική τους ἱκανότητα, μειωμένη ἤδη, σέ βαθμό πού δέν ἀποτέλεσε ποτέ παράγοντα πληθωριστικῆς ζήτησης. Ἄν μειωθοῦν ἀκόμα περισσότερο, τό ἀποτέλεσμα δέ θά σημαίνει τίποτε γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν συναλλαγματικῶν δυσχερειῶν τῆς οἰκονομίας – αὐτῶν τῶν δυσχερειῶν πού ὑπαγορεύουν, ἀκριβῶς, τήν πολιτική τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσοδημάτων – ἐνῶ θά ὁδηγήσουν σέ ὑποχώρηση τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς, ὅπως ἄρχισε κιόλας νά συμβαίνει, μέ ἀποτέλεσμα πολλές βιομηχανίες νά παράγουν γιά νά ἀποθεματοποιοῦν καί ὄχι γιά νά πουλᾶνε.

ΤΑ ΑΛΛΑ εἰσοδήματα δέν εἶναι σέ θέση, ὅπως ὑποστηρίχθηκε καί προηγούμενα, νά τά ἐλέγξει ἡ κυβερνητική πολιτική. Οὔτε νά τά συλλάβει μέ τόν φορολογικό της μηχανισμό. Καί εἶναι αὐτά τά εἰσοδήματα πού ἐντείνουν τόν πληθωρισμό, γιατί ἀπ' αὐτόν μποροῦν νά κερδίζουν. Ὅποιος ἔχει τή δυνατότητα νά ἀναπροσαρμόζει ὅπως θέλει τίς τιμές τῶν εἰδῶν ἤ τῶν ὑπηρεσιῶν πού πουλάει, ἤ πού ἡ Πολιτεία τοῦ ἀναγνωρίζει σταθερό ποσοστό κέρδους ἀνεξάρτητα ἀπό τό πόσο μεγαλώνει τό ποσό ἐπί τοῦ ὁποίου ὑπολογίζεται τό κέρδος, εἶναι πολύ φυσικό νά ἀντιδρᾶ σέ κάθε πολιτική ἀνακοπῆς τοῦ πληθωρισμοῦ. Ἡ περικοπή τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητας τῶν μισθωτῶν τί εἴδους ἐμπόδιο μπορεῖ νά ἀποτελέσει στήν πληθωριστική αὐτή κερδοσκοπία; Ἐκτός ἄν οἱ οἰκονομικοί ἁρμόδιοι ὑπολογίζουν νά μειώσουν σέ τέτοιο βαθμό τό πραγματικό εἰσόδημα τῶν ἐργαζομένων ὥστε νά μή μποροῦν νά ἀγοράσουν παρά τά ἀπολύτως ἀναγκαῖα γιά τή συντήρηση τῶν ἰδίων καί τῶν οἰκογενειῶν τους, ὁπότε καί οἱ τιμές θά πέσουν, ἀφοῦ ἡ βιομηχανία καί τό ἐμπόριο δέ θἄχουν σέ ποιόν νά πουλήσουν τήν πραμάτεια τους!

Η ΠΙΟ πάνω «λύση» δέν εἶναι ὑποθετική, οὔτε τήν ὑπαγορεύει κάποια ἀντιπολιτευτική διάθεση. Εἶναι ἐκείνη πού ἐμπνέει τούς κυβερνητικούς χειρισμούς γιά καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ, ξεκινώντας ἀπό τήν παραδοχή ὅτι αἰτία τοῦ πληθωρισμοῦ εἶναι ἡ ἀγοραστική ἱκανότητα τῶν μισθωτῶν, ἄρα αὐτή πρέπει νά... ἐξοντωθεῖ! Ἀλλά ἐγκαινιάζοντας τήν εἰσοδηματική της πολιτική, τό 1975, ἡ πρώτη κυβέρνηση τοῦ κ. Καραμανλῆ, μέ σκοπό τήν ἀποκατάσταση τῆς ἀγοραστικῆς δύναμης, δηλαδή τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς ἐκείνων πού ἀδικήθηκαν στήν περίοδο τῆς δικτατορίας, τῶν μισθωτῶν τίς ἀμοιβές θέλησε νά ἀναπροσαρμόσει, γιατί αὐτοί πλήρωσαν τά κέρδη τῶν μή μισθωτῶν. Πῶς δικαιολογεῖται, λοιπόν, τώρα ἡ ὑπαναχώρηση ἀπό ἐκείνη τή θέση, ἡ χάραξη μιᾶς νέας πολιτικῆς πού θέλει τούς μισθούς καί τά ἡμερομίσθια νά εἶναι φορεῖς τοῦ πληθωρισμοῦ, ἁπλά καί μόνο γιατί ἐπανορθώθηκε ἡ ἀδικία πού ὑποστῆκαν στήν ἑπταετία – ἐπανόρθωση, περιορισμένης κι' αὐτή, ἔκτασης;

ΑΝΤΙΔΙΚΕΙ καί μέ τήν ἄλλη κυβερνητική θέση αὐτή ἡ μέθοδος «καταπολέμησης τοῦ πληθωρισμοῦ». Τή θέση, πού θέλει τόν πληθωρισμό νά εἶναι εἰσαγόμενος καί ὄχι ἐγχώριας προέλευσης. Ἄν εἶναι εἰσαγόμενος, τότε γιατί θά ἀντιμετωπιστεῖ μέ τήν ἀγορά λιγότερων προϊόντων τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς, ἀφοῦ οἱ πρῶτες ὕλες, τά καύσιμα, τά μηχανήματα, τά ἀνταλλακτικά καί ὅσα ἄλλα εἰσάγει ἀπό τό ἐξωτερικό ἡ ἐγχώρια παραγωγή γιά νά λειτουργήσει, θά ἐξακολουθήσουν νἄναι ἀκριβά καί νά ἀκριβαίνουν συνεχῶς; Καί σέ τί θά βοηθήσει στίς ἐξαγωγές τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν καί ἀγροτικῶν προϊόντων ἡ ἀπώλεια πραγματικοῦ εἰσοδήματος ἀπό τούς μισθωτούς, ὅταν ἡ ἀδιάκοπη – ἔστω καί κατά μικρά ποσοστά – ὑποτίμηση τῆς δραχμῆς ἔναντι τῶν ἄλλων νομισμάτων, κάνει ἀκριβότερα τά εἰσαγόμενα καί ἐπιβαρύνει τό κόστος τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς;

ΑΠ' ΟΠΟΙΑ πλευρά καί ἄν ἐπιχειρήσει κανείς νά προσεγγίζει τήν τρέχουσα οἰκονομική πολιτική, θά διαπιστώσει μέ πραγματική ἀνησυχία, ὅτι εἶναι μιά ἐντελῶς ἀντίθετη πρός τό μηχανισμό τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καί τίς ἀδυναμίες του, προχειροκατασκευή. Ἡ πιό ἐπικίνδυνη συνέπειά της θά ἐκδηλωθεῖ σέ βάρος αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς οἰκονομίας, ἀφοῦ, τήν ἐξέλιξή της τήν ὑποτάσσει στήν ἀνάγκη καταπολέμησης τοῦ πληθωρισμοῦ, ἀντί ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ πληθωρισμοῦ νά εἶναι μιά ἐπιχείρηση ἀναγκαῖα γιά τήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀνυπαρξία ἀξιόλογων ἐπενδύσεων στόν ἰδιωτικό τομέα τῆς οἰκονομίας συμπληρώνεται, τώρα, καί μέ ἐξαφάνιση τῶν ἀξιοθρήνητων, ἄλλωστε, κρατικῶν ἐπενδύσεων. Ἀπό τόν ὑπερτροφικό κρατικό προϋπολογισμό, ἐκεῖνο πού ἀποφασίστηκε νά περικοπεῖ γιά νά μειωθεῖ ἡ συμβολή τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν στόν πληθωρισμό, δέν εἶναι οἱ ἀπερίγραπτες σπατάλες στίς προμήθειες τοῦ δημοσίου, οἱ καθυστερήσεις στίς ἐκτελέσεις ἔργων πού πολλαπλασιάζουν τίς τελικές τους δαπάνες, ἡ ἀναρχική διάθεση στίς διάφορες Ὑπηρεσίες τοῦ προσωπικοῦ, ἔτσι ὥστε πάντα νά χρειάζεται ἡ πρόσληψη καί ἄλλων ὑπαλλήλων, ἀλλά οἱ παραγωγικές καί οἱ κοινωνικές δαπάνες. Αὐτές, κατά τήν ἐπίσημη ὡραιολογία, εἶναι οἱ «ἐλαστικές» δαπάνες, ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες, αὐτές, δηλαδή, πού δέ συνδέονται μέ τήν παραγωγή καί τίς κοινωνικές ἀνάγκες, εἶναι οἱ «ἀνελαστικές», οἱ δαπάνες πού δέν ἐπιτρέπεται νά περικοποῦν.

ΠΕΡΑ ἀπό τίς καθαρά οἰκονομικές διαστάσεις τοῦ προβλήματος, ἐκεῖνο πού πρέπει ἰδιαίτερα νά συγκρατήσει τήν προσοχή καί τοῦ τελευταίου πολίτη, εἶναι τό σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκινᾶνε οἱ κυβερνητικές ἀποφάσεις γιά τήν καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ. Ξεκινᾶνε ἀπό τήν πλήρη περιφρόνηση τοῦ πολίτη καί τῶν δικαιωμάτων του, τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν βιοτικῶν του ἀπαιτήσεων. Ποτέ καί σέ κανένα ἐπιμέρους πρόβλημα δέν ἀναζητήθηκε ἡ ἐναλλακτική λύση, ὥστε νά μήν ἀφαιρεθεῖ κάτι ἀπό ὅσα ἔχουν κατακτήσει οἱ Ἕλληνες ἐργαζόμενοι. Ἡ ὑποχρέωση, ἐξαιτίας τῶν ἀνατιμήσεων τοῦ πετρελαίου, νά μεταφέρουμε στούς πετρελαιοπαραγωγούς, καμιά εἰκοσιπενταριά δισεκατομμύρια δραχμές περισσότερα, φέτος, ἀπό τό ἐθνικό μας εἰσόδημα, δέν ἐπιζητήθηκε ἡ ἐκπλήρωσή της μέ ἔνταση τῆς παραγωγῆς, ὥστε νά παραχθεῖ αὐτό τό ἐπιπλέον ποσό, πού δέν εἶναι μεγαλύτερο ἀπό 1,5% τοῦ ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος, ἀλλά μέ ἀφαίρεσή του ἀπό τό εἰσόδημα τῶν μισθωτῶν. Πού σημαίνει ὅτι οἱ ἄλλοι εἰσοδηματίες – περιλαμβάνεται καί ὁ κρατικός προϋπολογισμός – θά εἰσπράξουν τό κανονικό τους μερίδιο, καί μόνο οἱ ἐργαζόμενοι θά πληρώσουν. Εἶναι ἡ εὔκολη λύση. Ἀλλά καί ἡ ἀπροσχημάτιστα ἀντιδημοκρατική. ■

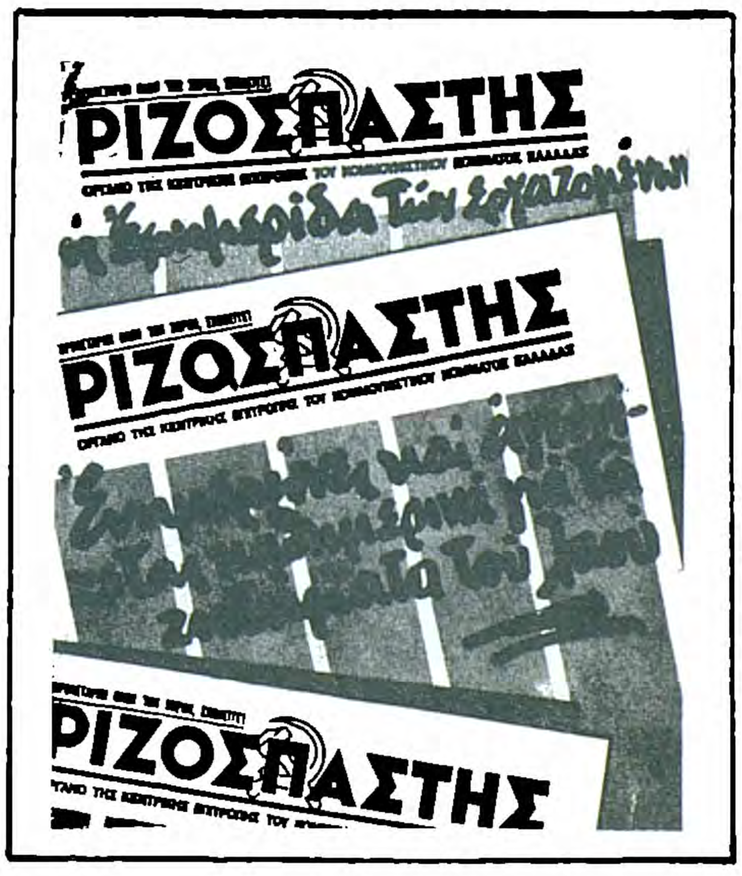

Κρισιμα ερωτηματα

Τοῦ Ἀντώνη Μπριλλάκη

ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ», ὁ ἐκδότης του Χρ. Παπουτσάκης, σέ μιά σύντομη νεκρολογία τοῦ Κ. Κολιγιάννη, σημείωσε, ἀνάμεσα στά ἄλλα, ὅτι δέν εἶναι ὁ μόνος Ἕλληνας κομμουνιστής ἡγέτης πού πεθαίνει σέ ἀναγκαστική ὑπερορία μέ τό αἴσθημα τῆς ἀπομόνωσης ἀπό τό κίνημα στήν Ἑλλάδα. Καί, μ' αὐτό δεδομένο, θεώρησε χρέος, πρῶτα-πρῶτα ἀπέναντι στή μνήμη τοῦ νεκροῦ νά προσφέρει καί τήν προσωπική του μαρτυρία. Μέσα σ' αὐτή τή μνημόνευση, ἀνάφερε ὅτι σέ συζήτηση μαζί του στή Βουδαπέστη πρίν λίγους μῆνες, ὁ Κ. Κολιγιάννης διέψευσε κατηγορηματικά ὅτι εἶχε παραιτηθεῖ ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» στή «17η» Ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. τό 1972, ὅπως τότε εἶχε ἐπίσημα ἀνακοινωθεῖ.

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ αὐτή – στήν ὁποία ὁ «Ριζοσπάστης» ἔσπευσε νά ἀπαντήσει μέ μιάν ἀπαράδεκτη προσωπική ἐπίθεση κατά τοῦ Χρ. Παπουτσάκη – ἀποτέλεσε ἀναμφίβολα ἕνα σοβαρό ἀποκαλυπτικό στοιχεῖο γιά τίς μέθοδες πού ἐξακολουθοῦν νά χρησιμοποιοῦνται ἀπό ἀλλοδαπά κέντρα ἰσχύος, προκειμένου νά ἐπιβληθοῦν «ἀνώδυνα» οἱ ἀλλαγές, πού κρίνουν κάθε φορά ἀναγκαῖες στήν ἡγεσία κομμάτων, ὅπως τό «ΚΚΕ». Ὅμως δέν εἶναι τό μόνο στοιχεῖο πού χαρακτηρίζει τίς μέθοδες αὐτές καί εἰδικότερα τήν μεταχείριση τοῦ Κ. Κολιγιάννη ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» στά 7 χρόνια ἀπό τήν ἡμέρα πού ἀνακοίνωσε τήν «παραίτησή» του. Τά σχετικά περιστατικά εἶναι πολλά καί «κατά συρροήν». Τό ἴδιο καί τά ἀντίστοιχα κρίσιμα ἐρωτήματα, πού αἰωρούνταν καί πού ἦταν φυσικό νά προβάλλουν ἐντονότερα μετά τήν εἴδηση τοῦ θανάτου του. Πολύ περισσότερο ὅταν ἡ ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» ἐμφανίστηκε, ὕστερα ἀπό 7 ὁλόκληρα χρόνια ἀπόλυτης σιω-

Ποιά ἦταν, γενικά, ἡ ἡγετική σταδιοδρομία τοῦ Κ. Κολιγιάννη: (Κ.Κ.)

Ὁ Κ.Κ. – πέρα ἀπό τίς ποικίλες συγκυρίες μέ τίς ὁποῖες συνδέθηκε ἡ ἀνάδειξή του–ὑπῆρξε, οὐσιαστικά ἀπό τό 1956 πού καθαιρέθηκε ὁ Ν. Ζαχαριάδης μέχρι τό 1968, ὁ Α΄ Γραμματέας τῆς Κ.Ε. τοῦ ἑνιαίου ΚΚΕ. Καί στά τελευταῖα ἀπό τά 12 αὐτά χρόνια – μέ κορύφωμα τίς διαδικασίες πρός τήν «12η Ὁλομέλεια» τοῦ Φλεβάρη 1968 – ὁ ἐπικεφαλῆς στήν ἡγεσία τῆς δογματικῆς ὁμάδας, πού ἀξιοποιώντας ἀποφασιστικά τίς ἐπεμβάσεις τοῦ ΚΚΣΕ στά ἐσωτερικά του, ὁδήγησε στή διάσπαση.

ΣΕ ΣΥΝΕΧΕΙΑ, καί γιά πέντε ἀκόμη χρόνια, ὑπῆρξε: γιά τό ΚΚΣΕ, ὁ «ἐπιφανής λενινιστής» ἡγέτης πού πάλευε νά «σώσει» τό ἑλληνικό κομμουνιστικό κίνημα ἀπό τήν «ὑπονομευτική δραστηριότητα» τῶν «δεξιῶν ἀναθεωρητῶν». Καί γιά μιά σημαντική μερίδα Ἑλλήνων κομμουνιστῶν, πού συντάχθηκαν μέ τίς ἀποφάσεις τῆς «12ης Ὁλομέλειας» – χαρακτηριζόμενοι τότε ὡς «κολιγιαννικοί» – τό πρόσωπο πού, μέ τίς εὐλογίες τοῦ ΚΚΣΕ, εἶχε τόν πρῶτο λόγο, στίς εἰσηγήσεις καί στίς ἀποφάσεις τῶν μετά τό 1968 Ὁλομελειῶν τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ, καθώς καί στά κείμενα τῶν «θέσεων» καί τῶν σχεδίων τοῦ νέου προγράμματος καί καταστατικοῦ πού δημοσιεύτηκαν τό 1970, μέ τήν προκήρυξη τοῦ «9ου Συνέδριου». Κείμενα τά ὁποῖα ἐγκρίνονταν σέ «προσυνεδριακές συζητήσεις» – διαρκείας δυό καί πάνω χρόνων – ὅπως προκύπτει ἀπό τήν δημοσίευση σειρᾶς προσωπικῶν σχετικῶν ἀπόψεων στελεχῶν καί μελῶν τοῦ «ΚΚΕ» στό περιοδικό «Νέος Κόσμος».

Πῶς τερματίστηκε ἡ 17χρονη, συνολικά, ἡγετική σταδιοδρομία τοῦ Κ.Κ.:

● Μέ μιά αἰφνιδιαστική ἀνακοίνωση τοῦ προεδρείου τῆς «17ης Ὁλομέλειας» τῆς Κ.Ε. τοῦ «ΚΚΕ», πού πραγματοποιήθηκε σέ ἀνατολική χώρα τό Δεκέμβρη τοῦ 1972, στήν ὁποία ἀναφέρονταν λακωνικά ὅτι ὁ Κ.Κ. ζήτησε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά καθήκοντα τοῦ Α΄. Γραμματέα τῆς Κ.Ε. γιά λόγους ὑγείας.

● Μέ τήν ἀνάδειξη τοῦ Χ. Φλωράκη στή θέση του καί τή δημοσίευση τῶν ὑλικῶν τῆς Ὁλομέλειας (εἰσήγηση Χ. Φλωράκη, ἀπόφαση κλπ.) ὅπου σέ μιά «κριτική ἐπανεκτίμηση» τῆς δράσης τοῦ κόμματος τήν περίοδο ἀπό τό 8ο συνέδριο (1961) ὡς τό 1967-1968, ἐπισημαίνονται σοβαρά «λάθη» σέ θέματα κομματικῆς οἰκοδόμησης, πολιτικῆς γραμμῆς καί λειτουργίας τῆς Κ.Ε., καθώς καί ἀντίστοιχες εὐθύνες τῶν μελῶν της.

● Μέ χαρακτηριστική ἀποσιώπηση στά ὑλικά τῆς Ὁλομέλειας: ἄν ἦταν παρών σ' αὐτήν ὁ Κ.Κ., ποιές ἀπόψεις διατύπωσε, ποιά δουλειά τοῦ ἀνατέθηκε σάν μέλους τῆς Κ.Ε.

Τί ἀκολούθησε στά 7 χρόνια, ἀπό τότε μέχρι σήμερα:

● Ἡ διαβίβαση, ἀμέσως μετά τήν Ὁλομέλεια, στίς ὀργανώσεις τοῦ «ΚΚΕ», κειμένων ἀπό 13 σημεῖα τῆς νέας ἡγεσίας, γιά «ἐσωκομματική ἐνημέρωση», ὅπου καταλογίζονταν προσωπικά στόν Κ.Κ., οἱ εὐθύνες γιά τά λάθη τά ὁποῖα, εἶχαν ἐπισημανθεῖ καί, εἰδικότερα γιά διάλυση τῶν κομματικῶν ὀργανώσεων, κατάχρηση ἐξουσίας, αὐταρχισμό, κλπ., χωρίς καί πάλι νά ἐνημερώνονται τά μέλη τῶν ὀργανώσεων ποιές ἐκτιμήσεις καί ἀπόψεις ἀντιπαραθέτει ὁ ἴδιος. Οὔτε, φυσικά, νά σημειώνεται ὅτι σέ «λάθη», ὅπως ἡ διάλυση τῶν ὀργανώσεων, εἶχαν συμπράξει ἀποφασιστικά τά ἡγετικά στελέχη τοῦ τμήματος διεθνῶν σχέσεων τοῦ ΚΚΣΕ (Σουσλώφ, Πονομαριώφ, κλπ.) πού παραμένοντας ἀμετακίνητα στή θέση τους, συνέπραξαν ἐπίσης ἀποφασιστικά στή μετάθεση τῶν σχετικῶν «εὐθυνῶν», στόν Κ.Κ. καί στίς διαδικασίες τῶν σχετικῶν ἀλλαγῶν στήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ».

● Ἡ δημοσίευση σέ συνέχεια νέων «θέσεων» καί σχεδίων προγράμματος καί καταστατικοῦ γιά τό «9ο συνέδριο» – παρά τήν ἔγκριση τῶν ἀρχικῶν στίς πολύμηνες «προσυνεδριακές» συζητήσεις πού εἶχαν προηγηθεῖ – καί, ἡ σύγκλιση τοῦ «9ου συνεδρίου» μέ συνοπτική συζήτηση τῶν νέων προσυνεδριακῶν ὑλικῶν, στίς ἀρχές 1974. Γιά νά ἐγκριθοῦν πανηγυρικά αὐτά τά ὑλικά καί νά ἐπικυρωθεῖ ἡ ἀνάδειξη νέας ἡγεσίας, μέ ἀναπολόγητο πάντα τόν Κ.Κ. καί μέ πλήρη ἀποσιώπηση στά κείμενα πού δημοσιεύτηκαν, τοῦ ὀνόματος καί τῶν ἀπόψεών του.

● Ἡ πενταετία, 1974-1979, νόμιμης δράσης τοῦ «ΚΚΕ» κατά τήν ὁποία ἀξιοποιήθηκαν καί προβλήθηκαν στήν κομματική ἱεραρχία, καί ἀπό τίς στῆλες

και αναγκαια διδαγματα

πῆς καί γιά τήν ὕπαρξη ἀκόμη τοῦ Κ. Κολιγιάννη, νά ὑπερθεματίζει σέ μεταθανάτιες τιμές καί ἐξάρσεις τῆς προσφορᾶς του στήν ὑπεράσπιση τοῦ «μαρξισμοῦ – λενινισμοῦ καί τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ».

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ αὐτό καί, παραπέρα, ἡ ἔλλειψη κάθε διάθεσης γιά εἰλικρινεῖς καί οὐσιαστικές ἐξηγήσεις σχετικά μέ τή μεταχείριση τοῦ Κ. Κολιγιάννη καί ἡ προσφυγή τῆς ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» στή γνωστή τακτική τῶν ἀδίστακτων καί χυδαίων ἐπιθέσεων ἐνάντια σ' ὅσους τόλμησαν νά σημειώσουν ὁρισμένες πλευρές αὐτῆς τῆς μεταχείρισης – ὅπως ἔγινε μέ τήν περίπτωση τοῦ Χρ. Παπουτσάκη – ἔχουν θέσει μέ ὀξύτητα σοβαρά προβλήματα πολιτικῆς, κομματικῆς καί ἀνθρώπινης τάξης ἀλλά καί πολύ γενικότερα, ἀναφερόμενα σέ ἀντιλήψεις καί πραχτική πού ἔχει πληρώσει ἀκριβά τό κομμουνιστικό κίνημα στή χώρα μας. Καί πού πρῶτα ἀπ' ὅλους οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες κομμουνιστές, ἀνεξάρτητα ἀπό κομματική ἔνταξη, ὀφείλουν νά συμβάλλουν καί στήν ἐπισήμανση καί στήν ἀπόρριψή τους.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ, γιά τήν παρέμβασή μου πρός αὐτή τήν κατεύθυνση μέ τοῦτο τό κείμενο, θέλω νά ὑπενθυμίσω ὅτι ὑπάρχει ἕνας πρόσθετος λόγος: τυχαίνει νά ἔχω θέσει θέμα μεταχείρισης τοῦ Κ. Κολιγιάννη ἀπό τίς στῆλες τοῦ «ΑΝΤΙ» σέ ἀνύποπτο χρόνο, τόν περασμένο Γενάρη. Καί πιστεύω ὅτι ἡ ἀναφορά, ἀναλυτικότερα σήμερα, στά συγκεκριμένα δεδομένα πάνω στά ὁποῖα στήριζα τίς τότε ἐκτιμήσεις μου καί ἡ ἀντιπαράθεσή τους μέ ὅσα ἰσχυρίζεται τίς μέρες αὐτές ὁ «Ριζοσπάστης» καί ἡ ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ», μποροῦν νά φωτίσουν σημαντικά τά σοβαρά προβλήματα πού ἔχουν τεθεῖ.

τοῦ «Ριζοσπάστη» καί τῶν ἄλλων κομματικῶν ἐντύπων, μιά σειρά γνωστά καί ἐνταγμένα στό ΚΚΕ ἡγετικά στελέχη, τῆς ζαχαριαδικῆς καί μεταζαχαριαδικῆς περιόδου πού ἐπαναπατρίστηκαν ταχύτατα μέ τή φροντίδα τῆς ἡγεσίας του. **Μέ μιά ἀπό τίς ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, τήν περίπτωση τοῦ Κ. Κολιγιάννη.** (Εἶναι χαρακτηριστικό καί στίς διαδικασίες τοῦ «10ου συνεδρίου» καί σέ συνέχεια μέχρι τήν ἡμέρα τοῦ θανάτου του, ὄχι μόνο δέν ὑπῆρχε ὁποιασδήποτε μορφῆς συμμετοχή του στή δράση τοῦ «ΚΚΕ» σάν κομματικοῦ στελέχους, ἀλλά καί τό ὄνομά του εἶχε πλήρως ἀγνοηθεῖ).

Πῶς παρουσιάστηκε, μέ βάση τά πιό πάνω δεδομένα, τό θέμα τῆς μεταχείρισης τοῦ Κ.Κ. ἀπό τίς στῆλες τοῦ «ΑΝΤΙ», πολλούς μῆνες πρίν πεθάνει:

ΣΕ ΑΡΘΡΟ μου στό τεῦχος 116 τῆς 16.1.79 γιά τίς ἱστορικές καταβολές τῆς κρίσης καί τῆς διάσπασης στό ἑλληνικό κομμουνιστικό κίνημα, ἀναφερόμενος στίς ἐπεμβάσεις τοῦ ΚΚΣΕ, εἶχα σημειώσει καί τά ἑξῆς:

«... Χαρακτηριστικές ἐξ ἄλλου ἐκδηλώσεις αὐτῶν τῶν ἐπεμβάσεων εἶναι ὅσα συντελέστηκαν μετά τό 1968 στά κομματικά σώματα τοῦ «ΚΚΕ»...

...ΤΕΘΗΚΕ, ἐπίσης, αὐτή ἡ σφραγίδα (τοῦ ΚΚΣΕ) στήν «ἐπαναστατική ἀνανέωση» στά πρῶτα βήματα τοῦ «ΚΚΕ», μέ τό φόρτωμα εὐθυνῶν στήν ἡγεσία Κολιγιάννη – στή 17η ὁλομέλεια τό 1972 – ὄχι γιά τά πραγματικά λάθη της, ἀλλά γιά ἀπόψεις καί ἐκδηλώσεις στήν πολιτική της πού – ἀπό πιό σεχταριστική σκοπιά – θεωρήθηκαν λαθεμένες καί πού γιά τίς ὁποῖες ὅμως ἦταν ἀπόλυτα σύμφωνη ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ. Καί, τελικά, μέ τήν αἰφνιδιαστική ἀποπομπή τοῦ Κ. Κολιγιάννη σ' αὐτή τήν Ὁλομέλεια, ἐμπνευσμένη ἀπό τό ΚΚΣΕ, χωρίς τήν παρουσία του στήν Ὁλομέλεια καί, σέ συνέχεια, τόν ἀποκλεισμό του ἀπό τό 9ο Συνέδριο. Γιά νά μή μάθουν ποτέ τά μέλη καί στελέχη τοῦ «ΚΚΕ» τίς ἀπόψεις τοῦ μέχρι τό 1973 ἡγέτη τους, πού εἶχε ἀναδειχτεῖ, ἕνα χρόνο πρίν τήν ἀποπομπή του, ἀπό τίς στῆλες τῆς «Πράβδα» – ὅπως καί σήμερα ἀναδείχνεται ὁ νέος γραμματέας τοῦ «ΚΚΕ» – «ἐπιφανής λενινιστής» καί «παράγοντας τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος»...

ΜΕ ΤΙΣ πιό πάνω, συνοπτικά διατυπωμένες ἐκτιμήσεις, εἶναι φανερό ὅτι εἶχαν τεθεῖ ἀπό τό Γενάρη στό ἄρθρο τοῦ ΑΝΤΙ, οἱ βασικές πλευρές τῶν προβλημάτων πού συνδέονταν μέ τή μεταχείριση τοῦ Κ. Κολιγιάννη. Καί, ὁπωσδήποτε, ἐπισημαίνονταν ἀπό τότε δημόσια καί μέ σαφέστατο τρόπο:

- ὅτι ὁ Κ.Κ. δέν παραιτήθηκε, ἀλλά ἀποπέμφθηκε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ», μέ βάση τίς κλειστές διαδικασίες πού ἔχουν καθιερωθεῖ γιά τήν ἐκλογή τῶν ἡγετῶν σέ κόμματα μέ σχέσεις ἐξάρτησης ἀπό τό ΚΚΣΕ.
- ὅτι χρησιμοποιήθηκαν ὅλες οἱ γνωστές μέθοδες πού συνοδεύουν αὐτές τίς διαδικασίες. Καί πιό συγκεκριμένα, ὅτι ὁ Κ.Κ., χωρίς νά εἶναι παρών στή «17η Ὁλομέλεια» καί ἀποκλεισμένος ἀπό τό «9ο Συνέδριο», φορτώθηκε σειρά λάθη καί εὐθύνες, ὅτι γενικά δέν δόθηκε ποτέ ἡ δυνατότητα οὔτε στόν ἴδιο νά ἐκθέσει τίς ἀπόψεις του, οὔτε στά μέλη καί στελέχη τοῦ «ΚΚΕ», πού τόν ἀναγνώριζαν 17 ὁλόκληρα χρόνια σάν ἡγέτη τους, νά τίς πληροφορηθοῦν.

Πῶς ἀντέδρασε ἡ ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» στό ἄρθρο αὐτό στό ΑΝΤΙ καί στά συγκεκριμένα δεδομένα τῆς ἀπαράδεκτης μεταχείρισης τοῦ Κ.Κ. πάνω στά ὁποῖα στηρίζονταν οἱ ἐκτιμήσεις καί οἱ ἐπισημάνσεις του;

ΜΕ ΑΠΟΦΥΓΗ ὁποιασδήποτε ἀπάντησης ἀπό τό «Ριζοσπάστη», μέ παντελή ἔλλειψη κάθε εὐαισθησίας γιά διάψευση ἤ ἀμφισβήτηση τῶν καταγγελομένων. Καί αὐτό γιά ὀκτώ ὁλόκληρους μῆνες, μέ τόν Κ.Κ. στή ζωή, **ἐνήμερο γιά τό ἄρθρο** καί μέ δυνατότητα διάψευσης ἐκείνων πού «συκοφαντοῦν» τό «ΚΚΕ», ἀπό τόν ἴδιο, εἴτε αὐθόρμητα, εἴτε μέ ὑπόδειξη τοῦ κόμματός του, στή λειτουργία τοῦ ὁποίου ἔπαιρνε κανονικά μέρος, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ «Ριζοσπάστης».

Πῶς ἀντιδρᾶ σήμερα, μετά τό θάνατο τοῦ Κ.Κ., ὁ «Ριζοσπάστης» ἀπέναντι σ' ὅποιον, ὅπως ὁ Χρ. Παπουτσάκης, τολμήσει νά ἐπανέλθει στό θέμα Κολιγιάννη, ἐπικαλούμενος καί σχετική δική του δήλωση, ὅτι δέν παραιτήθηκε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ»;

ΜΕ ΑΜΕΣΗ ἀπάντηση, σέ δύο μέρες μέ τήν ὁποία ὄχι μόνο ἀμφισβητεῖται ἡ δήλωση, καί κάθε θέμα πού

ἀναφέρεται στή μεταχείριση τοῦ Κ.Κ., ἀλλά καί ἐκτοξεύονται βαρύτατες κατηγορίες γιά «τυμβωρυχία», γιά «ἀνεντιμότητα», γιά προσπάθεια «σπίλωσης», «τώρα πού δέν μπορεῖ νά μιλήσει», κλπ.

ΓΙΑΤΙ ὅμως αὐτή ἡ κραυγαλέα διαφορά στάσης καί εὐαισθησίας τοῦ «Ριζοσπάστη» στήν ἀντιμετώπιση δημοσιευμάτων στό «ΑΝΤΙ» γιά τόν Κ.Κ. τοῦ ἴδιου χαρακτήρα πρίν καί μετά τό θάνατό του: Γιατί ἁπλούστατα, ὅσο ζοῦσε ὁ Κ.Κ., ὄχι μόνο δέν ἦταν δυνατό νά ἀποσπάσει ἡ ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» διάψευση καταγγελιῶν πού ἐπεσήμαιναν τήν ἀπαράδεκτή μεταχείρισή του, ἀλλά καί ὑπῆρχε κίνδυνος, ἄν ἡ ἴδια τίς διάψευδε, νά προκαλοῦσε ἀντίδρασή του, πολύ ὀδυνηρότερη ἀπό αὐτή τῆς δήλωσής του στόν ἐκδότη τοῦ «ΑΝΤΙ». Καί πρέπει νά περιφρονεῖ, ἡ ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ», βαθύτατα τή νοημοσύνη καθενός πού ἔχει στοιχειώδη αἴσθηση τῶν πραγματικῶν δεδομένων, γιά νά τολμᾶ νά ἐκτοξεύει κατηγορίες γιά τυμβωρυχία, ἀνεντιμότητα, κλπ. Γιατί στόν καθένα εἶναι φανερό ὅτι σέ ὅσο βαθμό ὑπάρχει ἔδαφος γιά τέτοιες κατηγορίες μέ ἀφορμή τό θάντο τοῦ Κ.Κ. – καί ἀναμφισβήτητα ὑπάρχει σέ σημαντικό βαθμό – αὐτές στρέφονται ἀποκλειστικά πάνω της. Καί δέν ἀφοροῦν μόνο τήν ἀπόκρυψη τοῦ ὅτι ὁ Κ.Κ. δέν παραιτήθηκε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ «ΚΚΕ» (ὁ «Ριζοσπάστης» ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νά διευκρινίσει ἄν ὑπάρχει καί ἄν θά δημοσιευθεῖ σχετικό γράμμα τοῦ Κ.Κ.) ἀλλά τήν ὅλη ἀπαράδεκτη μεταχείρισή του.

Ἀφορᾶ τελικά στό γεγονός ὅτι **ὁ Κ.Κ., μέ εὐθύνη καί τῆς ἡγεσίας τοῦ «ΚΚΕ», εἶχε θανατωθεῖ καί ταφεῖ πολιτικά 7 ὁλόκληρα χρόνια πρίν ἔρθει ὁ βιολογικός θάνατός του.** Καί ἀφοῦ γεύθηκε ὡς τήν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς του ὅλες τίς πικρίες πού συνοδεύουν τίς διαδικασίες τοῦ πολιτικοῦ θανάτου καί τῆς ταφῆς.

ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ μας, φυσικά, δέν σημαίνει ὅτι μετά τό θάνατό του ἀλλάξαμε ἀπόψεις, οὔτε ὅτι θέλουμε νά τόν «ἐκμεταλλευτοῦμε» σέ βάρος τοῦ «ΚΚΕ». Ἄλλωστε, ἔχοντας ὑπόψη τίς ἀπαράδεκτες διαδικασίες καί μεθόδους πού εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ κατά τήν ἀνάδειξη καί τήν παραμονή τοῦ Κ.Κ. στήν ἡγεσία τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος τῆς χώρας μας – πρίν καί μετά τήν 6η Ὁλομέλεια τοῦ 1956, καθώς καί στά χρόνια τῆς «12ης» τοῦ 1968 – δέν μᾶς προκάλεσε ἰδιαίτερη ἔκπληξη τό γεγονός καθαυτό, ὅτι χρησιμοποιήθηκαν παρόμοιες, οὐσιαστικά, διαδικασίες καί μέθοδες γιά τήν ἀπομάκρυνση καί γιά τήν ἐξουδετέρωσή του. Ὅπως δέν μᾶς προκάλεσε ἰδιαίτερη ἔκπληξη καί τό ὅτι ὁ ἴδιος, παραμένοντας μέχρι τό θάνατό του στήν ἐμιγκράτσια, δέν τόλμησε ἤ δέν μπόρεσε νά ἐκθέσει δημόσια τίς ἀπόψεις του καί νά διαμαρτυρηθεῖ γιά ὅσα ἔγιναν σέ βάρος του.

ΕΚΕΙΝΟ πού μᾶς ἔκανε καί μᾶς κάνει νά ἐπιδείχνουμε ἐνδιαφέρον εἶναι γενικά τό φαινόμενο τῆς ἀντιδημοκρατικῆς καί ἀπάνθρωπης, τελικά, μεταχείρισης πού ἔχουν, κατά κανόνα, ὅσοι κομμουνιστές, γιά μεγαλύτερο ἤ μικρότερο χρονικό διάστημα, ἀναδείχνονται ἤ καί ἐπιβάλλονται σέ ρόλους ἡγετικούς. Σάν φαινόμενο πού ἐμφανίζεται μέ διάφορες ὄψεις στούς κόλπους τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἐπί ὁλόκληρες δεκαετίες. Σάν φαινόμενο διασυρμοῦ του πρός κάθε κατεύθυνση. Σάν φαινόμενο κραυγαλέας ἀντίφασης μέ τίς ἰδέες καί τίς ἀρχές τῶν ὁποίων εἶναι φορέας, ἱστορικά. Καί ἡ μεταχείριση τοῦ Κ.Κ., ἔχοντας ὅλα τά χαρακτηριστικά ἑνός τέτοιου φαινομένου στό ἑλληνικό κομμουνιστικό κίνημα καί ἀποτελώντας, ταυτόχρονα, σύμπτωμα τῆς βαθιᾶς κρίσης στίς γραμμές τοῦ «ΚΚΕ» (πέρα ἀπό τά ἐπιφανειακά καί συγκυριακά δεδομένα τῆς δύναμής του σήμερα) προσφέρει πρόσθετα στοιχεῖα γιά τόν προσδιορισμό τῶν αἰτίων του. Καί γιά μεγαλύτερη συνειδητοποίηση τῆς ἀναγκαιότητας νά ἐξαλειφθοῦν.

Ποιά προβλήματα καί διδάγματα προβάλλουν γιά ὅλους τούς Ἕλληνες κομμουνιστές;

Η ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΗ μεταχείριση τοῦ Κ.Κ., ἐνταγμένη στά πλαίσια τοῦ «ΚΚΕ» εἶναι, ἀναμφίβολα, θέμα πού ἀφορᾶ τά μέλη καί στελέχη του, ὅλους ὅσοι ἀκολούθησαν τό δρόμο πού χαράχθηκε, ἰδιαίτερα μετά τό 1968, μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἴδιο τόν Κ.Κ., ὅλους ὅσοι τόν ἀναγνώριζαν μέχρι τό 1973 ἀναμφισβήτητο ἡγέτη τοῦ «ἑνός καί μοναδικοῦ ΚΚΕ», ὅπως ἀναγνώρισαν ἀμέσως σέ συνέχεια καί ἐκεῖνον πού πῆρε τή θέση του.

Στά εὐρύτερα ὅμως πλαίσια τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἡ μεταχείριση αὐτή προβάλλει σάν ἕνα πολύ γενικότερο καί κρίσιμο πρόβλημα. Γι' αὐτό καί, ἐνῶ τά μέλη καί τά στελέχη τοῦ «ΚΚΕ» ἐκδηλώνουν παγερή ἀδιαφορία – τουλάχιστον δημόσια – γιά τή μεταχείριση τοῦ Κ.Κ., ἐπιδείχνουμε ἐνδιαφέρον ἐμεῖς πού συγκρουστήκαμε μαζί του σέ θέματα θεμελιακά γιά τήν πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος. Καί πού, διαχωρίσαμε τό δρόμο μας ἀπό τό δικό του, ὑποστηρίζοντας, ἀπό τότε, ὅτι στίς ἐπιλογές καί τή δράση του ἀπό τό 1956-1973 – παρά τά ὁποιαδήποτε καί θετικά στοιχεῖα τους – βαραίνουν οἱ σοβαρές ἀρνητικές πλευρές καί οἱ ἀντίστοιχες εὐθύνες του*.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ κείμενο περιοριζόμαστε σέ ὁρισμένες μόνον ἐπισημάνσεις γιά τίς πτυχές αὐτοῦ τοῦ φαινομένου καί γιά τίς συγκεκριμένες ἀντιλήψεις, πρακτικές ἐπιλογές καί νοοτροπίες πού ἐπιτρέπουν τήν ἐπανάληψή του στούς κόλπους τοῦ διεθνοῦς καί ἰδιαίτερα τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος.

α. Θά μπορούσαμε, κατ' ἀρχήν, νά ὑπογραμμίσουμε, παίρνοντας ὑπόψη πολύχρονες ἐμπειρίες ἀπό τή λειτουργία καί τή δράση τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων καί τοῦ κάθε φορά ἐπίσημου ἤ ἀνεπίσημου διεθνοῦς καθοδηγητικοῦ τους κέντρου, ὅτι θέμα ἀπαράδεκτης καί ἀπάνθρωπης μεταχείρισης ὑπάρχει ὄχι μόνο γιά μιά σειρά ἡγετικά στελέχη,

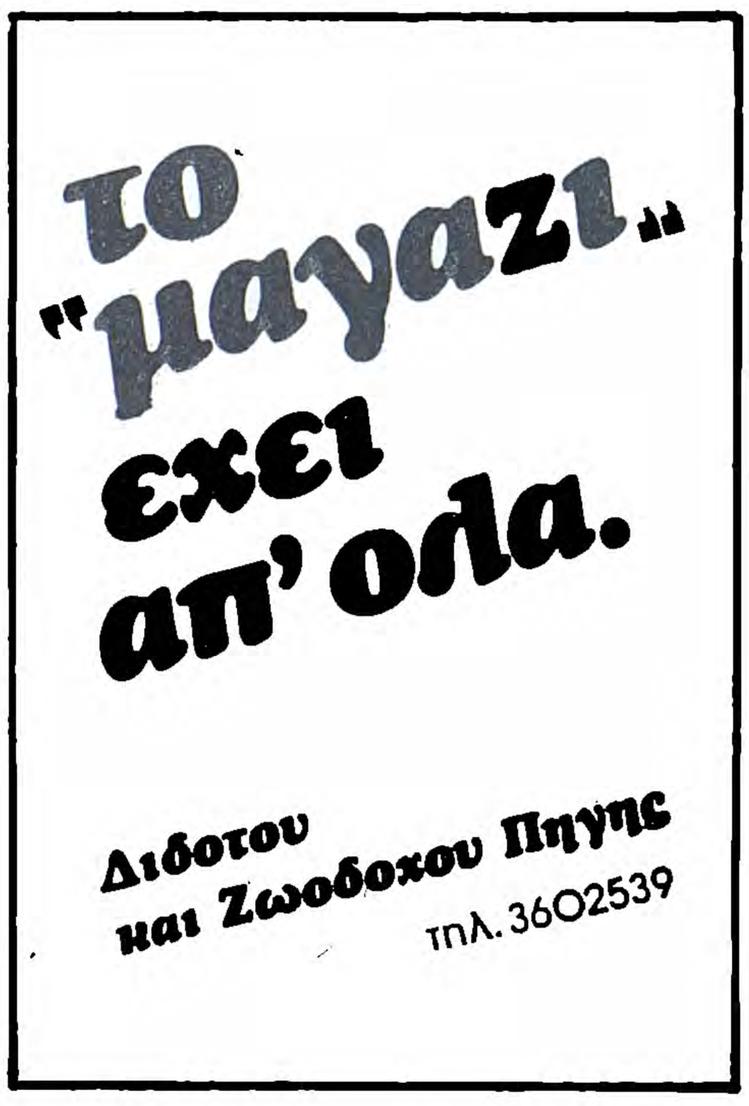

ἀλλά καί γιά στελέχη κάθε ἐπιπέδου, καθώς καί γιά ἁπλά κομματικά μέλη. Καί ὅτι ἕνα πλῆθος ἀγωνιστῶν πού ἡ ζωή τους χαρακτηρίζονταν ἀπό ἀπέραντη ἀφοσίωση στίς κομμουνιστικές ἰδέες καί ἀπό ἀγωνιστική προσφορά συνυφασμένη μέ ἀδιάκοπες στερήσεις, διώξεις καί θυσίες, βρέθηκαν σέ μιά ὁρισμένη στιγμή μέ τήν ἐπίκληση ὑπαρκτῶν ἤ ἀνύπαρκτων λαθῶν τους, ὑπαρκτῶν ἤ ἀνύπαρκτων ἀρνητικῶν πλευρῶν στή δράση τους καί μέ διαδικασίες διευθυνόμενες ἐκ τῶν ἄνω, μπροστά σέ ποικίλες κατηγορίες. Γιά νά στιγματισθοῦν τελικά, εἴτε σάν «ἀντικομματικά», «φραξιονιστικά», κλπ. στοιχεῖα, εἴτε καί σάν «προβοκάτορες», «πράκτορες τοῦ ἐχθροῦ», κλπ. καί νά καταδικαστοῦν σέ πολιτικό, ἀκόμα καί φυσικό θάνατο, ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις.

Προβάλλει λοιπόν, ἕνα γενικότερο φαινόμενο στό κομμουνιστικό κίνημα καί ἰδιαίτερα σέ ὁρισμένα κομμουνιστικά κόμματα, πού πῆραν τήν ἐξουσία: Τά καθοδηγητικά τους κέντρα ἀντίκρισαν τό στελεχικό καί γενικά τό ἀνθρώπινο δυναμικό τους καί τήν κάθε περίπτωση χωριστά, ὄχι μέ βάση τίς ἀρχές πού διακηρύσσουν ἤ καί περιλαμβάνονται στά καταστατικά τους. Ὄχι μέ βάση τά ἀντικειμενικά δεδομένα μιᾶς συνολικῆς τους θεώρησης στήν ὁποία, ἔξω ἀπό ἐλάχιστες περιπτώσεις, παραμένουν πάντα γιά κάθε ἀγωνιστή καί θετικές πλευρές, ἀλλά μέ βάση ἀντιλήψεις καί πρακτικές ἐπιλογές ὅπου βάραιναν συγκυριακές ἐκτιμήσεις ἀπόλυτου χαρακτήρα, σκοπιμότητες καί τά – καλῶς ἤ κακῶς ἐννοούμενα – συμφέροντα τοῦ κάθε φορά κομματικοῦ κατεστημένου, τά ὁποῖα ἀναγορεύονταν σέ συμφέροντα τοῦ κόμματος. Καί ὅλα αὐτά μέ μιά νοοτροπία πλήρους περιφρόνησης τῶν ἀγωνιστικῶν καί τῶν ἀνθρώπινων στοιχείων καί φυσικά τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν. Μέ μιά νοοτροπία πού ἔγινε παράδοση γιά πολλά χρόνια, ἰδιαίτερα στά χρόνια τῆς ἐπικράτησης τοῦ σταλινισμοῦ στό σύνολο τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος καί πού συνεχίζεται καί σήμερα σέ σημαντικά τμήματά του.

β. Εἰδικότερα γιά τά ἡγετικά στελέχη σειρᾶς κομμουνιστικῶν κομμάτων, ὅλες οἱ πτυχές αὐτοῦ τοῦ φαινομένου πῆραν καί συνεχίζουν νά παίρνουν ὀξύτερες καί πιό κραυγαλέες μορφές.

Ἕνα γενικό χαρακτηριστικό στίς περιπτώσεις τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν – κυρίως κομμάτων ἐξουσίας ἀλλά καί ἄλλων, μέ ἰσχυρά κατάλοιπα σταλινισμοῦ καί ἐξάρτησης – εἶναι ὅτι δέν ἔγινε, κατά κανόνα, δυνατό νά κρίνονται καί νά ἀξιοποιοῦνται μέ βάση τίς κάθε φορά ἱκανότητες καί δυνατότητες προσφορᾶς τους. Ἱκανότητες καί δυνατότητες πού συνδέονται φυσικά μέ τίς αὐξανόμενες ἀπαιτήσεις στή διαδικασία ἀνάπτυξης τοῦ κάθε κόμματος καί μέ τή βιολογική ἡλικία τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν.

Ἔτσι διαμορφώθηκε μιά πραχτική πού θά μποροῦσε νά συνοψισθεῖ στό ὅτι οἱ ἡγέτες – κατά κανόνα – ἀναγορεύθηκαν ἤ σέ «θεούς» ἤ σέ «δαίμονες». Πραχτική, μέ μόνη ἐπιλογή ἤ τή μεγιστοποίηση ὑπαρκτῶν καί ἀνύπαρκτων ἱκανοτήτων τους γιά ἕνα χρονικό διάστημα, ἤ, ἀπό μιά στιγμή καί πέρα, τό μηδενισμό τους, μέ καταλυτική προβολή ὑπαρκτῶν καί ἀνύπαρκτων ἀδυναμιῶν, μέ φόρτωμα εὐθυνῶν γιά λάθη καί μέ τήν ἀποπομπή τους. Καί ἡ στιγμή τῆς ἀποπομπῆς – ἀνάλογα μέ τήν περίπτωση καί τό κάθε συγκεκριμένο κόμμα – καθορίστηκε, πάντα σέ ἐπίπεδο κορυφῆς καί παρασκηνίων, ἀπό ποικίλους παράγοντες:

- τή σκοπιμότητα ἐξεύρεσης ἀποδιοπομπαίων τράγων καί ἐξιλαστηρίων θυμάτων, γιά ποικίλους λόγους.
- τήν ἀναγκαιότητα ἀπαλλαγῆς ἀπό περιπτώσεις πού βρέθηκαν σέ δυσαρμονία μέ νέους συσχετισμούς δυνάμεων στά πλαίσια τοῦ κομματικοῦ κατεστημένου, ἤ ἦταν φορεῖς διαφορετικῶν ἀντιλήψεων.
- τήν ἐπισήμανση κινδύνων γιά ἀπώλεια τοῦ ἐλέγχου ἑνός κόμματος ἀπό τά διεθνῆ καθοδηγητικά κέντρα, λόγω τάσεων στήν ἡγεσία του γιά αὐτοτέλεια κλπ.

Τελευταία φάση σ' αὐτή τήν πραχτική εἶναι ὁ καθορισμός τῆς παραπέρα μεταχείρισης τοῦ ἡγετικοῦ στελέχους πού ἀποπέμπεται. Στήν «καλύτερη» περίπτωση, τοῦ ἐπιβάλλεται οὐσιαστική ἀπομόνωσή του ἀπό τό κόμμα καί τό κίνημα, πλήρης ἀποσιώπηση τῆς ὕπαρξής του, ὁ πολιτικός θάνατος. Στή χειρότερη, ἡ ποινή τοῦ πολιτικοῦ θανάτου, συνοδεύεται καί μέ παρεπόμενες, ὅπως ἡ ἐξορία καί ἡ φυλακή (παλιότερα καί ἡ φυσική ἐξόντωση). Ἀπό τίς πιό χαρακτηριστικές σχετικές περιπτώσεις στό διεθνές κίνημα κατά τήν τελευταία 15ετία, γιά νά μήν πᾶμε πιό πίσω, εἶναι τοῦ Χρουστσώφ, τοῦ Ντοῦπτσεκ καί ἡγετῶν τοῦ Κ.Κ. Κίνας.

γ. Τό φαινόμενο, στή γενική καί εἰδικότερη διάστασή του καί μέ ὅλες τίς ἀποκρουστικές πτυχές του ἔγινε δυνατό νά ἐμφανιστεῖ καί νά ἐπαναλαμβάνεται, ὅπως ἔγινε στό «ΚΚΕ» μέ τόν Κ. Κολιγιάννη, γιατί ἀπό διεθνῆ καθοδηγητικά κέντρα τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, καί σέ προέκταση, ἀπό τίς ἡγεσίες ὁρισμένων κομμουνιστικῶν κομμάτων, υἱοθετήθηκαν καί καθιερώθηκαν «ἀρχές» στίς ἐσωκομματικές καί κρατικές λειτουργίες πού δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τίς ἀρχές πού συνυφαίνονται μέ τίς μαρξιστικές καί ἐπαναστατικές ἰδέες. Ἰδέες βαθιά δημοκρατικές, ἰδέες πού ἀφοροῦν πρῶτα ἀπ' ὅλα τόν παράγοντα ἄνθρωπο, τήν ἀπελευθέρωσή του ἀπό κάθε μορφή ἀλλοτρίωσης καί πού τείνουν στή δημιουργία τῶν προϋποθέσεων γιά τό πέρασμά του στό «βασίλειο τῆς ἐλευθερίας». Πρόκειται οὐσιαστικά γιά «ἀρχές», πού στό ὄνομα τῶν ἰδεῶν τοῦ μαρξισμοῦ καί τῶν ἰδεῶν τοῦ Λένιν τίς ὁποῖες μονότονα ἐπικαλοῦνται, τίς καταλύουν βάρβαρα· γιά «ἀρχές» πού ἐκφράζουν τίς βαθύτατες παραμορφώσεις πού ἔχουν ὑποστεῖ μιά σειρά κομμουνιστικά κόμματα, πρός γραφειοκρατική, ἀντιδημοκρατική καί ἐξαρτησιακή κατεύθυνση. Παραμορφώσεις πού ἀναφέρονται πιό συγκεκριμένα:

- στή συγκρότηση, τή λειτουργία καί τή δράση ἑνός ἐπαναστατικοῦ κόμματος
- στήν αὐτοτέλειά του, στόν ἐθνικό καί δημοκρατικό χαρακτήρα του
- στό κυριαρχικό δικαίωμα τῶν μελῶν καί στελεχῶν του γιά πληροφόρηση, γιά ἐνεργητική καί οὐσιαστική συμμετοχή τους στή λήψη ὅλων τῶν ἀποφάσεων καί πρῶτα-πρῶτα τῶν ἀποφάσεων πού κρίνουν τήν ἀνάδειξη, τήν ἀπομάκρυνση ἤ τή διαφορετική ἀξιοποίηση τῶν ἡγετῶν τους.

δ. Οἱ παραμορφώσεις αὐτές, μέ ὅλες τίς προεκτάσεις τους δέν ἔχουν ὁδηγήσει μόνο στή δυσφήμιση τοῦ διεθνοῦς κομμουνιστικοῦ κινήματος, ἀλλά καί ἀποτελοῦν τίς βασικές αἰτίες ὀξύτατων ἀντιπαραθέσεων, ρηγμάτων καί καταστάσεων κρίσης** πού ἐμφανίζονται σήμερα στίς γραμμές του. Καταστάσεων κρίσης πού, τό λιγότερο, συνιστοῦν ἐπικίνδυνο ἀνασχετικό παράγοντα γιά ἀνταπόκριση στόν ἱστορικό του ρόλο, σ' ὅλα τά πεδία τῆς πάλης κατά τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί γιά τήν προώθηση τῆς ὑπόθεσης τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τοῦ κομμουνισμοῦ.

ε. Οἱ πολιτικές ἀλλά καί οἱ ἀνθρώπινες πλευρές τοῦ φαινομένου πού κυρίως ἐπισημαίνει καί διευρευνᾶ τοῦτο τό κείμενο, μέ ἀφορμή τή μεταχείριση τοῦ Κ. Κολιγιάννη, προβάλλουν μέ πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις, εἰδικότερα στό ἑλληνικό κομμουνιστικό κίνημα.

Ἡ περίπτωση τοῦ Κ. Κολιγιάννη, δέν εἶναι ἡ μοναδική. Στό ἐνιαῖο ΚΚΕ, ἄν ἐξαιρεθοῦν τά 12 πρῶτα χρόνια τῆς δράσης του – ὅπου, παρά τίς ὁποιεσδήποτε ἀδύνατες πλευρές, ὑπῆρξαν, ἐσωτερική δημοκρατική λειτουργία καί δυνατότητες δημοκρατικῶν διαδικασιῶν στήν ἀνάδειξη τῆς ἡγεσίας του – τά ὑπόλοιπα 38 ὡς τό 1968, καί σέ συνέχεια τά 5 στό «ΚΚΕ» ὡς τό 1973, καλύπτονται μέ ἡγέτες πού εἶχαν τήν μοίρα τοῦ Κ. Κολιγιάννη ἤ καί χειρότερη. Εἶναι: Ὁ Ν. Ζαχαριάδης, ἡγέτης τοῦ ΚΚΕ ἀπό τό 1931 - 1956 – μέ ἕνα κενό στήν περίοδο τῆς κατοχῆς*** – πού πέθανε τό 1972 σέ συνθῆκες ἀναγκαστικῆς ἐξορίας καί ἀπομόνωσης, ἐπί 16 χρόνια σέ χωριό στά Οὐράλια. Καί ὁ Ἀνδρόνικος Χαϊτᾶς, γραμματέας τοῦ ΚΚΕ στό διάστημα 1928-30 ἐκλεγμένος ἀπό δημοκρατικό συνέδριο, πού θανατώθηκε «κάπου» στή Σοβιετική Ἕνωση, κατά τίς σταλινικές ἐκκαθαρίσεις τῆς δεκαετίας τοῦ 1930. Καί οἱ βαρύτατες καί ἀπάνθρωπες ποινές πού τούς ἐπιβλήθηκαν ἀπό ἐξωελλαδικά κέντρα ἰσχύος, δέν μποροῦν νά δικαιολογηθοῦν οὔτε στήν περίπτωση τοῦ Ν. Ζαχα-

η συνεχεια στη σελ. 36

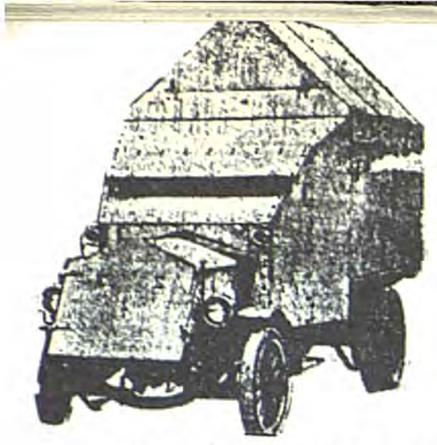

Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ Α΄ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

μερος β΄

τοῦ HEINZ RICHTER

Ὁ ἱστορικός Χ. Ρίχτερ στή μελέτη του, ἐρευνᾶ τό πρόβλημα τῆς ἐνδεχόμενης ἄμεσης βρετανικῆς συμμετοχῆς στήν πτώση τῆς Α΄ ἑλληνικῆς δημοκρατίας, βασισμένος κυρίως στίς πληροφορίες τῶν πηγῶν τοῦ Φόρειϊν Ὄφις. Σκοπός του εἶναι νά ἐρευνήσει τελικά, πόσο σωστή ἀποδείχνεται στή συγκεκριμένη περίπτωση ἡ «θεωρία τῆς συνωμοσίας» καί ἡ ἄποψη ὅτι προστάτιδες δυνάμεις καθορίζουν ἀποφασιστικά τήν τύχη τῶν ἑλληνικῶν ὑποθέσεων.

Πρίν ὅμως ἐξετάσει τά γεγονότα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1935, ἀναφέρεται στό ἀποτυχημένο κίνημα τοῦ Πλαστήρα – πού ἔγινε πρίν δυό χρόνια ἀκριβῶς, στίς 6.3.1973. Στό σημερινό, δεύτερο μέρος συνεχίζεται ἡ ἐξέταση τῶν περιστατικῶν τοῦ «κινήματος Πλαστήρα».

Ἡ προσωπική ἐξ ἄλλου συμμετοχή τοῦ Βενιζέλου στό κίνημα, διεύρυνε τόν κύκλο τῶν καταδιωκόμενων καί μεταξύ τῶν ὀπαδῶν του, ἐνῶ συγχρόνως ἐξασθενοῦσε τή θέση τοῦ Τσαλδάρη ὑπέρ τῶν ἀκραίων στοιχείων. Κι ἔτσι ὁ Βενιζέλος κατέστρεφε σέ τελευταία ἀνάλυση τήν ἴδια τή δημοκρατία. Ἐάν δέν εἶχε ἐκθέσει ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του στό βαθμό πού τό ἔκανε, θά μποροῦσε ἴσως νά παίξει τό ρόλο τοῦ ὑπερασπιστῆ τῆς ἐλευθερίας, πού τή φωνή του δέν θά μποροῦσε κανείς νά τήν ἀγνοήσει. Τό σφάλμα τοῦ Βενιζέλου δέν ἄνοιξε μόνο τό δρόμο στήν παλινόρθωση, ἀλλά καί στήν ἴδια τή δικτατορία. Ἀναφέραμε ἤδη μερικούς ἀπό τούς λόγους πού ὁδήγησαν στήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος καί τονίσαμε τίς ἀναλογίες πρός τήν κατάσταση τοῦ 1916. Τό βασικό τελικά σφάλμα τοῦ Βενιζέλου εἶναι ὅτι ἀμέλησε νά ἐξασφαλίσει τήν ὑποστήριξη μιᾶς ἀπ' τίς ξένες δυνάμεις. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Γαλλία καί ἡ Γιουγκοσλαβία ὑποστήριξαν τήν κυβέρνηση Τσαλδάρη. Ὑποστηρίχτηκε βέβαια ὅτι τό κίνημα εὐνοήθηκε ἀπό τήν Ἰταλία, ἀλλά δέν ὑπάρχει μέχρι σήμερα καμιά ἀπόδειξη γι' αὐτό. Ἀκόμα καί οἱ Βρετανοί παραδέχτηκαν τότε ὅτι ὁ Μουσολίνι δέν παρέσχε τήν ὑποστήριξή του στό Βενιζέλο[26]. Ἰδιαίτερα δυσμενές ἦταν τό γεγονός ὅτι σέ ἀντίθεση μέ τό 1916, δέν εἶχε ὁ Βενιζέλος τήν πατροπαράδοτη προστάτιδα τῆς Ἑλλάδας, δηλαδή τή Μ. Βρετανία, μέ τό μέρος του.

Ἀπό τήν πρώτη κι ὅλας μέρα τοῦ κινήματος, ὁ Waterlow ἔστελνε ἀναφορές στό Λονδίνο, ἀπ' τό περιεχόμενο τῶν ὁποίων γίνεται φανερό ὅτι βρίσκεται μέ τό μέρος τοῦ Τσαλδάρη. Στίς 3 Μαρτίου, πληροφοροῦσε πώς εἶχε βάσιμες ὑπόνοιες ὅτι ἡ ἑλληνική κυβέρνηση θ' ἀπευθύνονταν σ' αὐτόν μέ τήν παράκληση νά μεσολαβήσει ἡ ἀγγλική κυβέρνηση, προσωπικά δέ πίστευε ὅτι θά ἦταν σκόπιμη ἡ προσφορά τῶν καλῶν ὑπηρεσιῶν της. Συμβούλευε δέ ν' ἀποσταλεῖ στό Φάληρο ἕνα βρετανικό πολεμικό πλοῖο, πράγμα πού θά εἶχε καθησυχαστικό ἀποτέλεσμα[27]. Πρός ὥρας, πάντως, τά βρετανικά συμφέροντα δέν διέτρεχαν κανένα κίνδυνο.

Στίς 4 Μαρτίου πρόβλεπε σάν ἀναπόφευκτη τήν πολεμική ἀναμέτρηση ἀνάμεσα στούς δύο ἀντίπαλους, ἄν δέν ἐπενέβαινε μεσολάβηση ἀπ' τό ἐξωτερικό. Ὁ «Ἀβέρωφ» θά βομβάρδιζε ἐνδεχομένως τή Θεσσαλονίκη, πράγμα πού θά εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά θιγοῦν ξένα συμφέροντα στήν πόλη. Γι' αὐτό συμβούλευε νά σταλοῦν βρετανικά πολεμικά σέ κατάλληλες θέσεις. Ὁ Γάλλος συνάδελφός του συμμερίζονταν τίς ἀντιλήψεις του καί ἐπρόκειτο νά συμβουλέψει ἀντίστοιχα κι αὐτός τήν κυβέρνησή του[28].

Ὁ Waterlow λοιπόν εἶχε τή γνώμη ὅτι ἡ Βρετανία ἔπρεπε ν' ἀναμιχθεῖ ἀπ' εὐθείας σέ μιά ἐσωτερική ὑπόθεση τῆς Ἑλλάδας καί μέ σκοπό νά προστατέψει τά συμφέροντά της νά ἀπειλήσει μέ τήν παρουσία πολεμικῶν πλοίων.

Τό Λονδίνο δέν συμμερίζονταν ἀπολύτως τίς ἀπόψεις τοῦ Waterlow. Στίς 6 Μαρτίου, τό Φόρειϊν Ὄφις ἀπαντοῦσε ὅτι κατ' ἀρχήν καί γιά λόγους καθαρά ἀνθρωπιστικούς θά μποροῦσε ἴσως νά προσφέρει κάποια μεσολάβηση, ἀλλά δέν ὑπῆρχε ἐκείνη τή στιγμή τουλάχιστο, κανένας λόγος γι' αὐτό. Στή συγκεχυμένη ἐκείνη κατάσταση, ὁ Waterlow θά ἔπρεπε ν' ἀποφύγει τήν προσφορά μεσολάβησης, ἐάν ὅμως τοῦ ὑποβάλλονταν κάποια σοβαρή παράκληση γιά ἐπέμβαση, ἀπ' ὅποια πλευρά κι ἄν προέρχονταν αὐτή, θά ἔπρεπε νά πληροφορήσει ἀμέσως τό Λονδίνο. Μιά τέτοια περίπτωση ἦταν βέβαια κάτι διαφορετικό ἀλλά καί τότε πάλι, θά ἔπρεπε νά ὑπάρχουν τά ἐχέγγυα ὅτι οἱ βρετανικές συμβουλές θά εἰσακούγονταν. Στίς 7 Μαρτίου θά καταπλεύσει στά φαληρικά ὕδατα τό πλοῖο τοῦ βασιλικοῦ στόλου Royal Sovereign, ἐάν δέ ὑπῆρχε ἀνάγκη, θά μποροῦσε νά κατευθυνθεῖ ἐκεῖ ἀπό τή Μάλτα καί ἡ ἀποστολή[29]. Ἡ ἀπάντηση αὐτή γνωστοποιήθηκε καί στό Παρίσι.

Ἡ βρετανική κυβέρνηση λοιπόν κρατοῦσε στάση ἀναμονῆς. Ἀφοῦ δέν ἤξερε ποιός θά 'ταν ὁ τελικός νικητής, ἀποφάσισε νά μείνει οὐδέτερη, ἐνῶ συγχρόνως διασφάλιζε τά συμφέροντά της μέ τήν ἀποστολή τοῦ Royal Sovereign. Ἀνάλογα μέτρα πῆρε καί ἡ γαλλική κυβέρνηση καί στίς 6 Μαρτίου ἀπέπλεε ἀπό τή Συρία μέ κατεύθυνση τόν Πειραιά τό καταδρομικό Verdun, ἐνῶ κινήθηκαν ἀπό τό ναύσταθμο τῆς Τουλόν τά θωρηκτά Foch καί Tourville[30].

Στίς 6 Μαρτίου πάλι, μ' ἕνα μακροσκελές του τηλεγράφημα πρός τό Φ.Ο. ὁ Waterlow ἀνέπτυσσε τίς ἀντιλήψεις του: Ἡ παρούσα ἀναμέτρηση ἀποτελεῖ μιά καθαρά κομματική περίπτωση πού δέν ἀφορᾶ κάν τή μορφή τοῦ πολιτεύματος, ἄν καί εἶναι πιθανόν νά τεθεῖ καί τέτοιο θέμα ἀπό τούς βασιλόφρονες ὑπουργούς. Ὁ νικητής τῆς ἀναμέτρησης θά εἶναι γιά ἀρκετό χρόνο ἀπασχολημένος μέ τή στερέωση τῆς ἀτομικῆς του δικτατορίας καί τήν ἐξολόθρευση τῶν ἀντιπάλων του. Στή συνέχεια ὁ Waterlow συνιστοῦσε μετριοπάθεια, γιατί ἀντεκδικήσεις, θά διαιώνιζαν τήν ἐχθρότητα τοῦ 1916 καί θά ἐμπόδιζαν τή γαλήνευση τοῦ τόπου. Μαζικές ἐξ ἄλλου ἐκτελέσεις θά ἐκθέτανε τό γόητρο τῆς Ἑλλάδας στό ἐξωτερικό. Μέ τίς ἀντιλήψεις αὐτές συμφωνοῦσαν ὅλες οἱ πλευρές ἐκτός ἀπ' τούς ὀπαδούς τῶν ἄκρων.

Ὁ Waterlow συνιστοῦσε νά ἀσκηθεῖ πίεση στήν ἑλληνική κυβέρνηση καί ἔκανε συγκεκριμένες προτάσεις γιά τή μεταχείριση τῶν στασιαστῶν, προτάσεις πού κατά τή γνώμη του συμμερίζονταν καί τά μετριοπαθῆ στοιχεῖα τῆς κυβέρνησης. Οἱ θανατικές ἐκτελέσεις ἀξιωματικῶν ἔπρεπε νά περιοριστοῦν σ' ἕνα λογικό μίνιμουμ, ν' ἀποφευχθοῦν δέ οἱ τρομοκρατικές ἐνέργειες στήν Ἀθήνα. Ὁ Βενιζέλος καί οἱ κυριότεροι συνεργάτες του θά ἔπρεπε νά ἐξοριστοῦν ἰσοβίως. Ὑπῆρχε ἐξ ἄλλου καί τό προηγούμενο τοῦ 1922 ὅπου ἡ βρετανική κυβέρνηση εἶχε δώσει παρόμοιες συμβουλές, δυστυχῶς μέ μεγάλη καθυστέρηση.

Ζητοῦσε τήν ἔγκριση γιά νά ἐνεργήσει σχετικά καί εἶχε λόγους νά πιστεύει ὅτι ἕνα τέτοιο διάβημα θά γινόταν ἀποδεκτό ἀπό τούς μετριοπαθεῖς, πού ἡ θέση τους θά ἐνισχύονταν ἔτσι ἔναντι τῶν ἀκραίων στοιχείων γύρω ἀπό τούς Μεταξά καί Δούσμανη. Ἕνα ἀντίστοιχο γαλλικό διάβημα πού θά ἀκολουθοῦσε, θά ἦταν ἴσως χρήσιμο.

Πληροφοροῦσε ἐξ ἄλλου ὅτι οἱ κυβερνητικοί κύκλοι ἦταν ἱκανοποιημένοι ἀπ' τήν ἀποστολή τοῦ Royal Sovereign[31].

Οἱ προτάσεις τοῦ Waterlow βρήκανε στό Φ.Ο. ζωηρή ἀντίδραση. Στίς 5 Μαρτίου ὁ Sir Owen O' Mally εἶχε ἐπεξεργαστεῖ ἕνα ὑπόμνημα πού ἀνταποκρινόταν μέ ἀρκετή ἀκρίβεια

στά πραγματικά περιστατικά. Σ' αὐτό διαπίστωνε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ὅτι ἡ παρούσα ἑλληνική κυβέρνηση ὄχι μόνο ἦταν ἀκατάλληλη καί διεφθαρμένη, ἀλλά εἶχε φερθεῖ καί ἐχθρικά ἔναντι τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων. Δέν μποροῦσε νά ἀποκλειστεῖ τό ἐνδεχόμενο ἡ ἀναμέτρηση νά διαρκέσει ἐπί πολύ, ὁπότε ἡ ἐνδεδειγμένη λύση θά ἦταν ν' ἀναγνωριστοῦν καί οἱ δύο πλευρές ὡς ἐμπόλεμοι, ὅπως εἶχε συμβεῖ στόν ἀμερικάνικο ἐμφύλιο πόλεμο. Γιά τό λόγο αὐτό ἡ καλύτερη πολιτική τή στιγμή αὐτή ἦταν ἡ αὐστηρή οὐδετερότητα. Οἱ προτάσεις Waterlow ἔπρεπε ν' ἀπορριφθοῦν[32].

Στίς 7 Μαρτίου τό πρακτορεῖο Εἰδήσεων Exchange Telegraph Company μετέδιδε τήν παρακάτω ἀνακοίνωση:

«Ὁ κ. Waterlow κατά τήν ἀκρόασή του ἀπό τόν πρωθυπουργό, ἐξέφρασε τό ἐνδιαφέρον τῆς βρετανικῆς κυβέρνησης σχετικά μέ τά πρόσφατα λυπηρά γεγονότα στήν Ἑλλάδα, καί βεβαίωσε τόν κ. Τσαλδάρη ὅτι τά βήματά πού ἔγιναν ἀπό πλευρᾶς ἑλληνικῆς κυβέρνησης μέ σκοπό τήν διαφύλαξη τῆς δημόσιας τάξης ἀπό τήν ἀδικαίωτη ἐπίθεση, εἶχαν τήν θερμή συμπάθεια τῆς βρετανικῆς κυβέρνησης. Ὁ κ. Waterlow ἐξέφρασε τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ διακήρυξή του θά γίνει γνωστή στόν ἑλληνικό λαό»[33].

Τό Φ.Ο ζήτησε ἀμέσως ἐξηγήσεις ἀπό τόν Waterlow πού τίς ἔδωσε τηλεγραφικῶς τήν ἴδια μέρα. Σ' αὐτές ἀνέφερε ὅτι εἶχε ζητήσει νά συναντηθεῖ μέ τόν Τσαλδάρη γιά νά τοῦ ἐκφράσει τήν προσωπική του λύπη γιά τά δυσάρεστα γεγονότα πού διαδραματίζονταν στήν Ἑλλάδα. Παρακολουθοῦσε μέ συμπάθεια τίς προσπάθειες τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης νά ἀποκαταστήσει τήν τάξη ἔναντι τῶν ἀδικαιολόγητων ἐπιθέσεων ἐναντίον της, καί ἦταν βέβαιος ὅτι τόσο ἡ βρετανική κυβέρνηση ὅσο καί ὁ ἀγγλικός λαός συμμερίζονταν τήν προσωπική του ἐλπίδα, γιά γρήγορη ἀποκατάσταση τῆς τάξης μέ τήν ἐλάχιστη δυνατή αἱματοχυσία[34].

Οἱ ὑπηρεσίες τοῦ Φ.Ο. διαπίστωναν ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ Waterlow ἔδινε τήν ἐντύπωση ὅτι οἱ βρετανικές συμπάθειες στρέφονταν πρός τήν πλευρά τῶν Κονδύλη καί Μεταξᾶ, πράγμα τό ὁποῖο δέν ἦταν ἀληθινό. Ἔτσι ὅμως γινόταν φανερό ὅτι οἱ πληροφορίες τοῦ πρακτορείου εἰδήσεων ἦταν σωστές καί ὅτι οἱ ἐνέργειες τοῦ Waterlow σήμαιναν τήν ὑποστήριξη τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης. Ἐπικράτησε μάλιστα πρός στιγμήν ἡ σκέψη νά ἀποδοκιμαστεῖ ἡ ἐνέργεια τοῦ Waterlow μέ δήλωση πρός τόν τύπο[35].

Γιά τό ἐνδεχόμενο μιᾶς τέτοιας δημόσιας δήλωσης οἱ ὑπηρεσίες τοῦ Φ.Ο. καθόρισαν στίς 7 Μαρτίου τή θέση τοῦ Ὑπουργείου πάνω στό τηλεγράφημα τῆς 6ης Μαρτίου τοῦ Waterlow.

Ὁ Edward Capt διαπίστωνε ὅτι οἱ προτάσεις Waterlow ἦταν πρόωρες, ἀφοῦ δέν ἦταν ἀκόμα ξακαθαρισμένο ποιός θά ἦταν ὁ τελικός νικητής. Ὁ Waterlow ἔπρεπε νά περιοριστεῖ σέ γενικές μόνον δηλώσεις, σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες πού εἶχε. Μέ τίς ἀπόψεις αὐτές συμφώνησαν καί οἱ O' Malley καί Sargent[36] καί ὁ τελευταῖος ἔστειλε στίς 11 Μαρτίου ἕνα ἀντίστοιχο τηλεγράφημα στόν Waterlow: καμιά πρόωρη δήλωση, ἄν δέν ἐπιβεβαιωνόταν ἡ νίκη τῆς κυβέρνησης. Ἀποχή ἀπό συμβουλές. Μετά τή νίκη τῆς κυβέρνησης, δραστηριοποίησή του στό πνεῦμα τῶν ὁδηγιῶν πού εἶχε. Εὐρύτερες πρωτοβουλίες μόνον μέ προηγούμενη ἔγκριση τοῦ κέντρου[37].

Ἀνάλογες ἦταν καί οἱ ἐντολές τῆς γαλλικῆς κυβέρνησης στόν πρεσβευτή της στήν Ἀθήνα[38]. Ὁ Waterlow ἔσπευσε νά δικαιολογήσει τήν ἐνέργειά του. Ἐξηγοῦσε στό Φ.Ο. ὅτι ἦταν γενική ἡ πεποίθηση στήν Ἑλλάδα ὅτι ἡ Μ. Βρετανία βρισκόταν στό πλευρό τοῦ Βενιζέλου, πράγμα πού δυσχέραινε ὁποιεσδήποτε συνεννοήσεις μέ τήν κυβέρνηση. Αὐτήν ἀκριβῶς τή λαθεμένη ἀντίληψη εἶχε προσπαθήσει νά διασκεδάσει, πράγμα πού φαινόταν ὅτι ἐπιτεύχθηκε[39].

Στίς 11 Μαρτίου ἔστελνε ὁ Waterlow καί νέα ἔκθεση γιά τήν κατάσταση στήν Ἑλλάδα. Σύμφωνα μ' αὐτήν, κυβέρνηση καί διοικητικός μηχανισμός βρίσκονταν στά χέρια τοῦ Μεταξᾶ (ὁ Κονδύλης ἦταν τότε στό μέτωπο) καί τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του Πιπινέλη. Ὁ Τσαλδάρης ἦταν ἕνα σκέτο μηδενικό κι ἔτσι τά ἀκραῖα στοιχεῖα κέρδιζαν ἔδαφος. Ἡ κατάταση θά μποροῦσε νά μεταβληθεῖ μετά τό θριαμβευτικό ἀποτέλεσμα στή Μακεδονία τοῦ Κονδύλη, πού λογιζόταν μεταξύ τῶν μετριοπαθῶν. Ὁ Μεταξάς, ἀντίθετα, ἦταν καί ἐπικίνδυνος καί ἀναξιόπιστος[40].

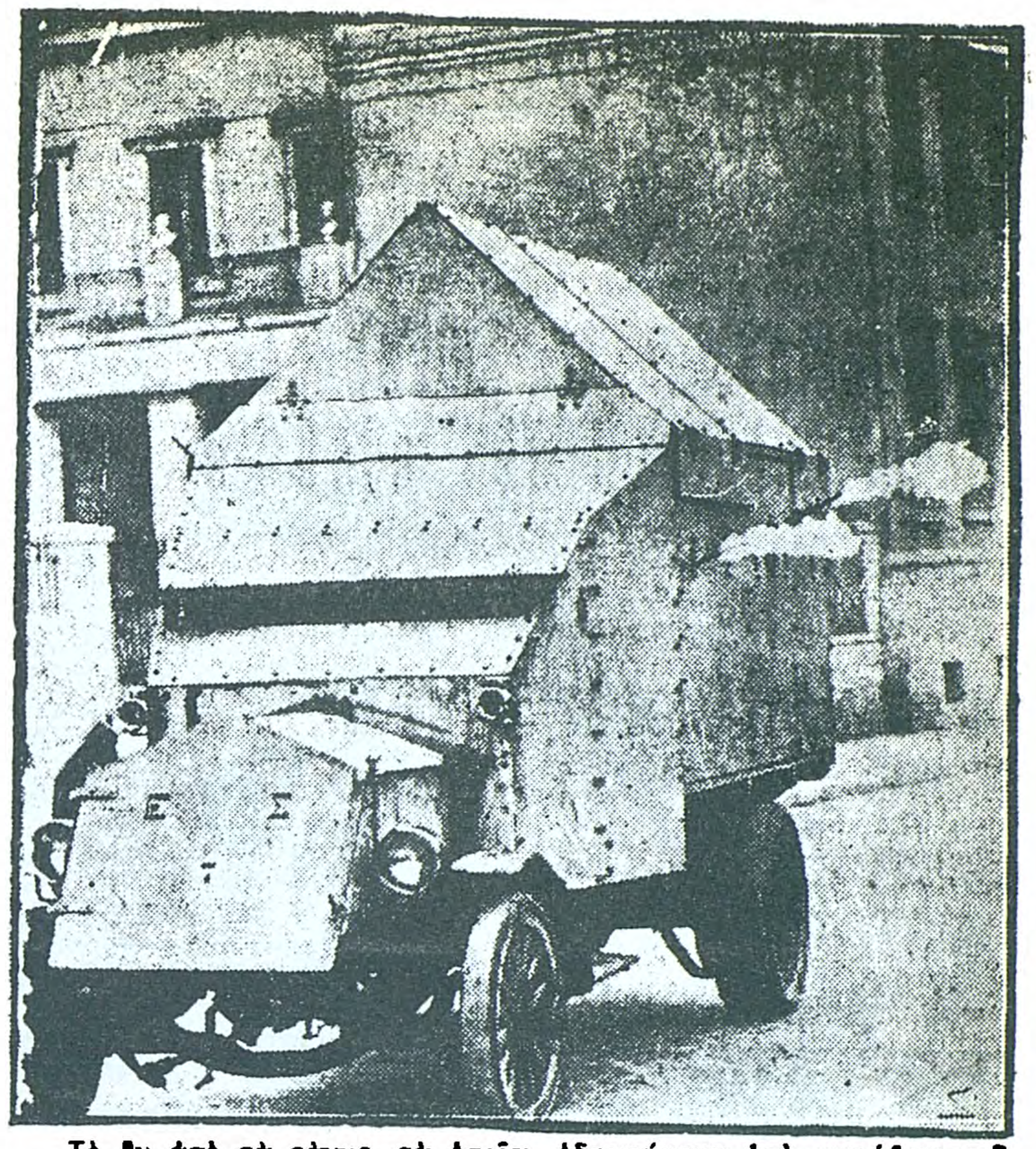

Τὸ ἓν ἀπὸ τὰ τάνκς, τὰ ὁποῖα, ὁδηγούμενα ὑπὸ μπράβων τοῦ Πλαστήρα, ἔδρασαν προχθὲς τόσον ἀγρίως κατὰ τοὺ πλήθους. Ἡ φωτογραφία ἐλήφθη καθ' ἣν ὥραν εἶχεν ἐξαπολύσει τὸν θάνατον κατὰ τῶν πολιτῶν

Τό ἀρχαϊκό τάνκ τοῦ '33 σταθμευμένο μεταξύ Πανεπιστημίου καί Ἀκαδημίας. Ἡ λεξάντα συνόδευε τή φωτογραφία πού εἶχε δημοσιευτεῖ στό «Ἑλληνικόν Μέλλον» (8-3-33)

Στά σχόλιά του πάνω στό τηλεγράφημα αὐτό, ὁ Sargent δέν συμφωνοῦσε ἀπόλυτα μέ τόν Waterlow. Τίς προοπτικές γιά σύντομη νίκη τίς θεωροῦσε ἀμφίβολες. Ἀφοῦ τά νησιά πού βρίσκονταν ὑπό τόν ἔλεγχο τῶν στασιαστῶν δέν θά ἦταν εὔκολο νά καταληφθοῦν, τό πιθανότερο εἶναι νά καταφύγει ἡ κυβέρνηση σέ συνδιαλλαγή, ὁπότε καί θά ζητηθεῖ πιθανόν ἡ βρετανική μεσολάβηση. Παράγγειλε δέ στόν Waterlow νά συμβουλεύσει τόν Μεταξά νά τηρήσει μετριοπαθή στάση[41]. Τή γνώμη γιά τή μετριοπάθεια τοῦ Κονδύλη συμμερίζονταν ἐξ ἄλλου καί ὁ P. Reilly καί Rodney A. Gallop[42].

Μετά τήν εἴδηση γιά τήν κατάσταση τοῦ κινήματος στή Β. Ἑλλάδα καί τή φυγή τοῦ Βενιζέλου[43], ὁ O' Malley πρότεινε νά ἐκφραστεῖ στήν ἑλληνική κυβέρνηση ἡ συμπάθεια τῆς Βρετανίας. Μιά τέτοια στάση θά διευκόλυνε τίς οἰκονομικές διαπραγματεύσεις πού ἀσφαλῶς θά ἀκολουθοῦσαν καί θά κατεύναζε ἐνδεχόμενες ἀντιδράσεις. Σάν κατακλείδα ὁ O' Malley πρότεινε τό κείμενο ἑνός τέτοιου ἐγγράφου, κείμενο πού στήν οὐσία δέν ἔλεγε καί τίποτα τό συγκεκριμένο[44].

Στίς 16 Μαρτίου ὁ Waterlow ἔστειλε τή συμπερασματική ἀναφορά του σχετικά μέ τά γεγονότα, μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση μάλιστα γιά τό ρόλο πού διαδραμάτισε σ' αὐτά ὁ Βενιζέλος. Μέ τήν διαγωγή του ὁδήγησε τήν πολιτική του σταδιοδρομία σ' ἕνα ἄθλιο τέλος, διέλυσε τό Φιλελεύθερο κόμμα καί ἄνοιξε στή χώρα μιά πληγή πού ἡ γιατριά της θά ἀπαιτοῦσε πολύ χρόνο. Ὑπῆρχε ἐξ ἄλλου ὁ κίνδυνος, ἡ παλιά αἱματηρή ἀντιδικία μεταξύ βενιζελικῶν καί ἀντιβενιζελικῶν νά ἐξελιχθεῖ τώρα σέ μόνιμη κατάσταση. Ἡ καλύτερη ὑπηρεσία πού θά μποροῦσε νά προσφέρει ὁ Βενιζέλος στόν τόπο θά ἦταν ἡ ἀποχώρησή του ἀπό τή δημόσια ζωή. Αὐτό βέβαια δέν ἐσήμαινε ὅτι μποροῦσαν νά δικαιολογηθοῦν οἱ ἀπόπειρες ἐναντίον τῆς ζωῆς του, ἡ ὑποστήριξή του ἀπ' τούς ἀντιπάλους του ἤ οἱ ἀναβολές τῆς δίκης τῶν δολοφόνων.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΣΠ. Θ. ΠΑΠΑΛΟΥΚΑΣ

ΑΛΛΑΓΗ

ΤΕΤΑΡΤΗ
8
ΜΑΡΤΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Α' ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 327

ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΩΪΝΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΔΙΟΥ 28 ΤΗΛΕΦ. 24[illegible]

ΝΑ ΣΤΗΘΟΥΝ ΤΑ ΛΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΧΟΝΗ!

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΠΕΣΟΥΝ ΜΕΡΙΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙ ΛΩΠΟΔΥΤΩΝ ΚΑΙ ΔΟΛΟΦΩΝΩΝ!

...ΣΥΝΕΣΤΗΣΕ... ...ΑΡΑΣΚΗΝΙΑ
...ΟΥ ΝΑ ΤΑΧΘ... ...ΟΜΩΣΙΑ ΕΞΥ
...ΡΟΝ ΤΟΥ Α... ...ΩΝ ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙ
...ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣ... "ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ" ΠΛΑΣΤ
...ΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΧΟ...

...λόν του, τέως υ-... Κατεχάκην, νὰ ... καὶ ἐγένετο—τὸ ... εἰς τὸν Πλα-... ἀγρίως τὸ ἀτιμ... ...αστῶν συγκρ... —Φανερομάν—τέως ὑπουργὸν τῶν Ἐσω-... ...ραξε κατὰ ... ...τικῶν Γεωργιον Μαρῆν, νὰ θέσῃ τὴν Ἀ-... ...τα τὰ ἑξῆς: ...συνομιλίαν καὶ τὴν Χωροφυλακὴν καὶ πασας ... τὰς διοικητικὰς Ἀρχὰς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ... κατ' ἐντολὴν τοῦ ἐνεργοῦντος Πλαστήρα.

Νον. ...ραξε τὰς παρ' αὐτοῦ συντρομ... ...μένας ἐφ... ...ερίδας «Ἐλεύθερον Βῆμα», «Ἀθήναι» ...έα» καὶ «Φωνὴν τοῦ Λαοῦ», νὰ κυκλο... ...σουν παραρτήματα, μὲ ψευδῆ ἐκλογικὰ ἀπο... ...σματα καὶ νὰ θέσουν τὰ ἐυ-... ...πορ... ...εία των ἐφ... ...διάθεσιν τοῦ Πλα-... στήρα. ...καὶ νὰ διανέμουν ... προκηρύξεις τοῦ ...ρος Δικτάτορος τῆς ... ...χώρας, ἀπαγγέλματα ...σοῦ ἀπογεύματος.

Δὲν ...παθῶ ...διὰ καταπύστων ἐ... λεγμῶν ...ξίων τῆς ἀφθάστου ἀτιμίας του ... ...ς τοῦ Βενιζέλου δολοφ... ...νὰ ἐκβιάσῃ λύσεις διευκολυ-... ...βῇ τὸ ὑπουργεῖον ... ...πετεύσεν του καὶ τὴν ἀπό-... ...φονήσαντος ἀθῶων πληθυ-

...σμῶν, ληστοπειρατοῦ Πλαστήρα.

Αὐτά, ἐν περιλήψει, εἶναι τὰ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς Κυριακῆς μέχρι τῆς χθεσινῆς νυκτὸς ἐγκλήματα τοῦ Δολοφόνου Ἀρχηγ... ...λευθερίου Βενιζέλου.

Διὰ ταῦτα καὶ ἐπειδὴ οὐδεμία χωρεῖ ἀμφισβήτησις, ὅτι οἱ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, Νικόλαος Πλαστήρας καὶ Γεώργιος Μαρῆς, ἀπὸ κοινοῦ κινούμενοι συμφέροντος, ἐξετέλεσαν τὰς ὡς ἄνω περιγραφομένας ἀτιμους, δολοφονικάς, ἐπαισχύντους καὶ ἀνταλλοτρίας τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ Λαοῦ πράξεις, ὁ παθὼν Λαός, μόνος κυρίαρχος νὰ ζητήσῃ εὐθύνας καὶ νὰ ἐπιβάλῃ ποινάς, ΖΗΤΕΙ, ΑΞΙΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΒΑΛΛΕΙ τὴν συγκρότησιν Λαϊκοῦ Δικαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δίον ἀμέλλητι νὰ παραπεμφθῶν οἱ ὑπόδικοι 1) Ἐλευθέριος Βενιζέλος, 2) Νικόλαος Πλαστήρας καὶ 3) Γεώργιος Μαρῆς, μὲ ἕνα μόνον ἐρώτημα: Ἂν διέπραξαν τὰ ὡς ἄνω ἐκτιθέμενα ἐγκλήματα, καὶ μὲ μίαν μόνην ποινήν: ΤΗΝ ΑΓΧΟΝΗΝ, τὸ σχοινὶ τῆς ὁποίας θὰ σύρῃ, πρὸς ἐκδοποίησίν του, ὁ παρὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀ... χρείων ἐγκληματιῶν ἀτίμως δολοφονηθεὶς

Ἕλληνικὸς Λαός!

Ἄλλη ἱκανοποίησις διὰ τὸν νικητὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων Λαὸν δὲν ὑπάρχει. Αἱ λεγόμεναι «πολεμικαὶ ἀξιῶσαι» καὶ τὰ μεγαλοφυολογήματα ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἀφληναφλήματα δὲν ἔχουν ἐν προκειμένῃ περιπτώσει θέσιν. Οὔτε αἱ ἀποφάσεις τῶν Διεθνῶν Δικαστηρίων. Ἢ αἱ διαβουλεύσεις τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ γλυκέος ὕδατος.

Λαϊκὰ Δικαστήρια καὶ Ἀγχόνη. Αὐτὰ θὰ βουλήφουν τὴν φορὰ μὲ τὴν καὶ ἡ «Ἀλλαγὴ» εἶναι ὑπερήφανος, διὰ ἐπέστη ἐπὶ τέλους ἡ ἁγία στιγμὴ νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ κήρυγμα ποὺ πρώτη καὶ μόνη ἀπὸ τῆ ἔθεσεν ὡς θεμέλιον τῆς ἀναστηλώσεως χώρας, ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου τῆς ἐκδόσεώς της.

ΛΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΓΧΟΝΗ

Εἶναι ἡ στιγμὴ νὰ πέσουν ἐπὶ τέλους αἱ κεφαλαὶ μερικῶν ἀπὸ τὸ σμῆνος τῶν λωποδυτῶν καὶ δολοφόνων, ποὺ περιεστοίχησαν τὸν καταστροφέα τῆς Ἑλλάδος καὶ δηλητηρίασαν τὴν ψυχὴν τῆς Ἑλληνικῆς πυμῆς, ἀφοῦ ἐπὶ γέροντα.

Ζήτωσαν τὰ Λαϊκὰ Δικαστήρια!
Ζήτω ἡ Ἀγχόνη!!!

Ἡ «Ἀλλαγὴ» ζητᾶ νά στηθοῦν ἀγχόνες.

Σ' ἀντίθεση μέ τά γεγονότα τοῦ 1916 καί 1920 ἡ καταδίωξη τῶν νικημένων στασιαστῶν ἦταν χαλαρή. Ἡ ἐπιείκια αὐτή διευκολύνονταν ἐξ ἄλλου κι ἀπό τό γεγονός ὅτι οἱ ἡγέτες τοῦ κινήματος εἶχαν δραπετεύσει στό ἐξωτερικό. Πρόβλεπε τέλος, ὅτι θά σχηματιζόταν μιά συντηρητική καί πιστή στό σύνταγμα, κυβέρνηση.

Ἡ ἔκθεση Waterlow ἔγινε δεκτή στό Φ.Ο. μέ σκεπτικισμό. Τό σχόλιο τοῦ Carr ἦταν πώς ὁ Waterlow στίς μέν ἐκτιμήσεις του γιά τό παρελθόν παραήταν ἀντιβενιζελικός, γιά δέ τό μέλλον ὑπερβολικά αἰσιόδοξος. Μεγάλη εὐθύνη γιά τά γεγονότα ἔφερε καί ἡ κυβέρνηση.

«Σχετικά μ' αὐτό τό ζήτημα, ἐάν ὁ κ. Waterlow εἶπε ὅτι τά γεγονότα τῶν τελευταίων χρόνων ἔδειξαν ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἀνίκανη γιά δημοκρατική διακυβέρνηση καί ὅτι βρισκόμασταν κοντά στό νά ἀποκτήσουμε μιά μορφή συγκαλυμμένης δικτατορίας πού θά βελτίωνε τήν κατάσταση, θά ἤμουν πάντως ἕτοιμος νά συμφωνήσω. Ἀλλά δέν εἶπε τίποτα τέτοιο. Φροντίζει νά νίοθετηθεῖ ἡ λύση μιᾶς μετριοπαθοῦς καί συνταγματικῆς διακυβέρνησης. Νομίζω ὅτι δέν ὑπάρχει ἡ ὁποιαδήποτε προοπτική γι' αὐτό τό σχέδιο. Αὐτό πού θεωρῶ ὡς ἐνδεχόμενο εἶναι ἡ ἐφαρμογή ἑνός εἴδους φασιστικοῦ συστήματος, κάτω ἀπ' τό ὁποῖο οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοι θά ὑφίστανται διώξεις ἤ ἐν πάσει περιπτώσει θά ἀποκλειστοῦν ἀπό τήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου[48]».

Ὁ O'Malley συμφώνησε μέ τίς ἀπόψεις τοῦ Carr καί ἀμφέβαλλε πολύ ἄν ὁ Βενιζέλος ἦταν πολιτικά νεκρός. Τήν ἴδια γνώμη εἶχε καί ὁ Sargent[47]. Ἡ ἐξαφάνιση ἐξ ἄλλου τοῦ Βενιζέλου ἀπ' τό πολιτικό προσκήνιο, ἦταν ἀμφίβολο ἄν θά 'πρεπε ν' ἀποτελέσει αἰτία χαρᾶς.

Στίς 12 Μαρτίου στέλνει ὁ Sargent στόν Waterlow ἕνα μακρύ γράμμα ὅπου συνόψιζε τά γεγονότα ἀπ' τή δική του σκοπιά. Ὁμολογοῦσε μ' αὐτό ὅτι τά τηλεγραφήματα τοῦ Φ.Ο. πρός τόν Waterlow κατά τή διάρκεια τῶν γεγονότων, ὑπῆρξαν συχνά ἀντιφατικά καί πρόσθετε:

«Μέ εἰλικρίνεια θά παραδεχτῶ ὅτι θά ἔπρεπε, ἴσως, στίς πρῶτες μέρες τῆς ἀνταρσίας νά εἴχαμε κάποιες γενικές ἐνδείξεις τῆς στάσης μας ἀλλά, ὅπως ξέρετε, ἡ πολιτική γενικά διαμορφώνεται ἐδῶ μᾶλλον μέ ἀποφάσεις ad hoc παρά μέ θεωρητική ἐξέταση τῶν γενικῶν δεδομένων».

Πολλές ἀπό τίς προβλέψεις τοῦ Waterlow εἶχαν ἐπαληθευτεῖ σέ γενικές γραμμές, ἀλλά δέν ἦταν δυνατή, ἀπό τή σκοπιά τοῦ Λονδίνου, μιά διαφορετική ἐνέργεια, μιά πού ὁ Βενιζέλος εἶχε στό βρετανικό κοινοβούλιο πολλές συμπάθειες. Ὅσο ἔμενε ἀκόμα ἀβέβαιη ἡ κατάληξη τοῦ κινήματος, ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη στάση ἦταν ἐκείνη τῆς ἀναμονῆς.

Ἔτσι ὅμως, στή διάρκεια τοῦ κινήματος ὁ Waterlow καί τό Φ.Ο. διατηροῦσε μιά στάση οὐδετερότητας, ὄχι βέβαια γιατί δέν ἤθελε νά ἀναμιχθεῖ στά ἐσωτερικά προβλήματα τῆς Ἑλλάδας, ἀλλά γιά λόγους καθαρά καιροσκοπικούς: νά μήν βρεθεῖ ἄκαιρα – σέ ἀντίθεση μέ καμιά ἀπ' τίς δυό πλευρές. Πρόσχημα γιά τή στάση αὐτή ἦταν νά προφυλαχθοῦν τά βρετανικά συμφέροντα. Ὅπως ὁμολογοῦσε ὁ Sargent δέν ὑπῆρχε ξεκαθαρισμένη βρετανική πολιτική ἔναντι τῆς Ἑλλάδας, οὔτε καί σταθερή προοπτική. Ἐκείνη τή συγκεκριμένη στιγμή ἡ πολιτική αὐτή δέν ζημίωνε καθόλου τά βρετανικά συμφέροντα, στά χρόνια ὅμως τοῦ Β΄ Παγκόσμιου πολέμου κι ἐπειδή ἡ πολιτική αὐτή δέν πρόκειται ν' ἀλλάξει, θά εἶχε βαρύτατες συνέπειες. Στό Φ.Ο. συμπαθοῦσαν μέν τό Βενιζέλο, ἄφηναν ὅμως χωρίς καμιά ἀντίδραση τήν Ἑλλάδα νά ὁδεύσει πρός τή δικτατορία.

Ἐκεῖνο πού ἔλειπε στόν Waterlow ἦταν ἡ ἐσωτερική ἀπόσταση πρός τά ἄτομα καί τά γεγονότα. Ἡ πολιτική του ἦταν διαποτισμένη ἀπό τήν ἀντιπάθειά του πρός τόν Βενιζέλο. Ὅπως καί στό Φ.Ο., τοῦ ἔλειπε μιά καθαρή ἀντίληψη. Ἄφηνε τόν ἑαυτό του νά κυριαρχηθεῖ – ὅπως φαίνεται ἀπ' τίς ἐκθέσεις του – ἀπ' τήν ἑκάστοτε πολιτική προσωπικότητα τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς σκηνῆς κι ἔχανε ἔτσι τή γενική ἐποπτεία. Οἱ ἐκθέσεις του πάσχουν ἀπό ἔλλειψη συνέχειας. Τό μόνο στοιχεῖο συνέχειας πού συναντιέται στίς ἐκθέσεις του εἶναι ἡ συμπάθειά του πρός ἰσχυρούς ἄνδρες δεξιᾶς τοποθέτησης. Δέν περιορίζονταν στό ρόλο τοῦ οὐδέτερου παρατηρητῆ, ἀλλά ἐπενέβαινε – ὅπως θά φανεῖ καθαρά στή συνέχεια – ἐνεργά ὑπέρ τῆς μιᾶς παράταξης. Ἀπό δῶ καί πέρα μποροῦμε νά διαπιστώσουμε μιά ὅλο ἰσχυρότερη τάση ἀνάμιξης.

Ἄς ἐπιστρέψουμε ὅμως στήν ἑλληνική σκηνή.

Μετά τή νικηφόρα ἐπιστροφή τοῦ Κονδύλη στίς 12 Μαρτίου, ἔμεναν νά ξεκαθαριστοῦν δύο πράγματα: ἀπό τή μιά ἡ ἀντιμετώπιση τῶν στασιαστῶν κι ἀπό τήν ἄλλη ἡ ἀναμέτρηση μεταξύ Κονδύλη καί Μεταξᾶ. Τά δύο αὐτά προβλήματα ἀλληλοεπηρεάζονταν. Μετά τήν ἐπιστροφή του ὁ Κονδύλης συμμάχησε μέ τόν Τσαλδάρη καί ἀκολούθησε τήν προτεινόμενη ἀπό τόν Waterlow πολιτική τῆς μετριοπάθειας. Κατόπιν αὐτοῦ, στίς 18 Μαρτίου, ὁ Μεταξάς ὑπέβαλλε τήν παραίτησή του σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας καί ἄρχισε νά κινεῖται, ἐκτός κυβερνήσεως πλέον, γιά τήν τήρηση ἀκραίας γραμμῆς ἐναντίον τῶν στασιαστῶν. Μετά τόν ἀνασχηματισμό τῆς κυβέρνησης ὁ Κονδύλης παρέμεινε ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν[49]. Ἡ τιμωρία τῶν στασιαστῶν ἀποδείχτηκε ἀρκετά δύσκολο πρόβλημα. Οἱ δυό κυριότεροι ἀρχηγοί, ὁ Πλαστήρας καί ὁ Βενιζέλος βρίσκονταν στό ἐξωτερικό. Οἱ ἀξιωματικοί τοῦ ναυτικοῦ εἶχαν καταφύγει στά ἰταλικά τότε Δωδεκάνησα, ἐνῶ ὁ στρατηγός Καμμένος καί τό ἐπιτελεῖο του ἦταν στή Βουλγαρία. Στά χέρια τῆς κυβέρνησης – ἐκτός ἀπό τούς κινηματίες τῆς Ἀθήνας (Σαράφης, Τσιγάντες κ.ἄ.) – ἦσαν μόνον δευτερεύουσας σημασίας ἄτομα ἤ ἁπλοί συνεργοί. Ἡ δίκη ἄρχισε στίς 18 Μαρτίου καί κράτησε 13 μέρες. Ὁ Τσαλδάρης δέχθηκε ἀπό πολλές πλευρές συμβουλές γιά νά ἐπιδειχθεῖ μετριοπάθεια στίς ποινές: στίς 13 καί ξανά 19 Μαρτίου ἀπό τόν Waterlow[50] καί στίς 29 Μαρτίου ἀπ' τόν ὑπουργό του τῶν οἰκονομικῶν Πεσμαζόγλου μέσα ἀπό τίς στῆλες τῆς ἐφημερίδας του «Πρωΐα». Τό δικαστήριο δέν ἐπέβαλλε καμιά θανατική καταδίκη ἀλλά μόνο καθαίρεση καί ἰσόβια κάθειρξη γιά τούς ἀξιωματικούς. Ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου ταγματάρχης Μπακόπουλος δήλωσε ὅτι ἦταν πρός τό συμφέρον τῆς πολιτείας νά μήν χυθεῖ αἷμα, πράγμα γιά τό ὁποῖο τόν συνεχάρη ὁ Πεσμαζόγλου. Ἱκανοποιημένος ἦταν καί ὁ Τσαλδάρης[51].

Στό μεταξύ εἶχαν ληφθεῖ καί εὐρύτατες πολιτικές ἀποφάσεις. Μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ Μεταξᾶ εἶχαν ἐκδηλωθεῖ διάφορες ἀντιρρήσεις ἀνάμεσα στόν Τσαλδάρη καί τόν Κονδύλη. Ὁ Κονδύλης ἐπεδίωκε νά μετατεθεῖ γιά τό φθινόπωρο ἡ ἐπαναλειτουργία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἐνῶ ἀντίθετα ὁ Τσαλδάρης ὑποστήριζε τή διεξαγωγή ἐκλογῶν ἀμέσως μετά τήν ἐκκαθάριση τοῦ στρατοῦ. Τελικά, συμφωνήθηκε ἡ ἑξῆς διαδικασία: νά συνέλθει στίς 29 Μαρτίου ἡ Βουλή σέ μιά τελευταία συνεδρίαση, στήν ὁποία ὁ Τσαλδάρης θά ἀνακοίνωνε τίς κυβερνητικές ἀποφάσεις.

Κατά τίς πληροφορίες τοῦ Waterlow ἐπρόκειτο γιά τό παρακάτω πρόγραμμα:

1. Παραδειγματική τιμωρία ὅλων τῶν ὑπευθύνων τῆς στάσης.

2. Ἐκκαθάριση τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, τῆς δικαιοσύνης καί τῆς διοίκησης ἀπό τούς ὀπαδούς τῶν κινηματιῶν καί βεβαίως ἀπ' ὅσους πήρανε μέρος στή στάση.

3. Ἀναθεώρηση τοῦ συντάγματος. Πιθανή ἄμεση κατάργηση τῆς Γερουσίας. Ἀναβολή γιά δυό μῆνες τῆς σύγκλησης τοῦ Κοινοβουλίου καί στή συνέχεια διάλυσή του. Προκήρυξη ἐκλογῶν γιά Ἀναθεωρητική Βουλή μέ σκοπό τήν ἐπικύρωση τῶν τροποποιήσεων τοῦ Συντάγματος. Δέν θεωρήθηκε ἀπαραίτητο νά συγκληθεῖ συνταγματική Συνέλευση, μιά πού ἡ κατάργηση τῆς Γερουσίας δέν εἶχε τέτοιο βάρος[52].

Στίς 29 Μαρτίου συνῆλθε πράγματι ἡ Βουλή, ὅπου ὁ Τσαλδάρης ἀνακοίνωσε τό πρόγραμμά του. Στήν ἀρχή ἐπέμενε στήν παραδειγματική τιμωρία καί τήν ἐκκαθάριση, στή δημιουργία ἑνός νέου ὀργάνου – σέ ἀντικατάσταση τῆς Γερουσίας – πού θά ἀνταναklοῦσε τήν οἰκονομική διάρθρωση τοῦ τόπου. Ἀντί ὅμως Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἀνακοίνωσε τήν σύγκληση Ἐθνικῆς Συνέλευσης γιά τήν ψήφιση νέου συντάγματος. Τή νομοθετική ἐξουσία θά ἀσκεῖ μέ τήν σύγκλησή της ἡ Κυβέρνηση. Τά ἄρθρα τοῦ Συντάγματος πού ἐγγυόταν τίς προσωπικές ἐλευθερίες παραμέναν ἐκτός ἰσχύος.

Στή συζήτηση πού ἀκολούθησε, ὁ Μεταξάς χαρακτήρισε τίς ἐνέργειες τῆς κυβέρνησης ἐπαναστατικές. Οἱ περισσότεροι ἡγέτες τῶν Φιλελευθέρων βρῆκαν τήν εὐκαιρία νά διαχωρίσουν τή θέση τους ἀπό τό Βενιζέλο καί τό κίνημα. Τελικά, ἡ Βουλή ἀποδέχτηκε τήν πρόταση Τσαλδάρη καί ἀνέβαλε ἐπ' ἀόριστο τή σύγκλισή της[53].

Εἴτε πίστεψε ὁ Τσαλδάρης ὅτι μέ τόση δύναμη πού εἶχε συγκεντρώσει στά χέρια του μποροῦσε πλέον νά φανεῖ ἐπιεικής, εἴτε λόγω τῶν συμβουλῶν τοῦ Waterlow καί τοῦ Γάλλου πρεσβευτῆ καί τῆς δήλωσης τῆς 28ης Μαρτίου τοῦ Βρετανοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Sir John Simon[54], εἴτε ἐπηρέασαν τήν κατάσταση οἱ μετριοπαθεῖς θέσεις τοῦ Πεσμαζόγλου καί τοῦ Κονδύλη, γεγονός εἶναι ὅτι στίς 29 Μαρτίου δημοσιεύονταν ἀπό ὅλες τίς κυβερνητικές ἐφημερίδες μιά ἔκκληση γιά μετριοπάθεια[55]. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι – ὅπως εἴπαμε ἤδη – δέν ὑπῆρξαν θανατικές καταδίκες στήν ἀπόφαση τῆς 30 Μαρτίου.

Στό ἑπόμενο ἡ συνέχεια...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

26. R 1776/34/19 – Sir E. Drummond πρός F.O. στίς 12 Μαρτίου 1935
27. R 1333/34/19 – Waterlow πρός F.O. 3 Μαρτίου 1935
28. R 1373/34/19 – F.O. πρός Waterlow 6 Μαρτίου 1935
29. Ὁμοίως
30. R 1422/34/19 – Waterlow πρός F.O. 6 Μαρτίου 1935
31. R 1433/34/19 – F.O. πρός Waterlow 11 Μαρτίου 1935
32. R 1552/34/19 – Ὑπόμνημα O'Malley 5 Μαρτίου 1935
33. R 1499/34/19 – F.O. πρός Waterlow 7 Μαρτίου 1935
34. R 1503/34/19 – Waterlow πρός F.O. 7 Μαρτίου 1935
35. Ὁμοίως σχόλιο τῆς 8ης Μαρτίου 1935.
36. R 1433/34/19 – Σχόλιο τῶν Carr, O'Malley καί Sargent 7 Μαρτίου 1935
37. R 1433/34/19 – Waterlow πρός F.O. 11 Μαρτίου 1935
38. R 1498/34/19 – Sir G. Clerk πρός F.O. 7 Μαρτίου 1935
39. R 1715/34/19 – Ὑπόμνημα O'Malley 13(14) Μαρτίου 1935
40. R 1651/34/19 – Waterlow πρός F.O. 11 Μαρτίου 1935
41. Ὁμοίως – σχόλιο Sargent 12 Μαρτίου 1935
42. R 1653/34/19 – Σχόλιο τῶν Reilly καί Gallop 11 Μαρτίου 1935
43. R 1687/34/19 – Γενικός Πρόξενος Θεσσαλονίκης Lomas πρός F.O. 12 Μαρτίου 1935
44. R 1715/34/19 – Ὑπόμνημα O' Malley 13(14) Μαρτίου 1935
45. R 1903/34/19 – Waterlow πρός F.O. 16 Μαρτίου 1935
46. Ὁμοίως – σχόλιο Carr 25 Μαρτίου 1935
47. Ὁμοίως σχόλιο O'Malley 25 Μαρτίου 1935 καί σχόλιο Sargent 26 Μαρτίου 1935
48. R 1829/34/19 – Sargent πρός Waterlow 21 Μαρτίου 1935
49. Δαφνῆς, ὅ.π., σελ. 354 κ.σ.
50. Ὁμοίως σ. 356 καί R 2288/34/19 – Waterlow πρός F.O. 28 Μαρτίου 1935
51. Ὁμοίως
52. Ὁμοίως
53. R 2414/34/19 – Waterlow πρός F.O. 3 Ἀπριλίου 1935
54. Λαμψῆς, ὅ.π., σελ. 361
55. Ὁμοίως

τοῦ καπετάν ΖΑΧΑΡΙΑ (Κ. Γεωργιάδη)

Μιά ἐπιχείρηση πού δέν ἔγινε στήν κατεχόμενη Ἐλευσίνα

Ὁ Γεώργιος Ἀλεξίου πού εἰκονίζεται στή φωτογραφία εἶναι ἀπό τούς ἥρωες τῆς ἀφήγησης, πού δημοσιεύουμε. Μᾶς τήν παραχώρησε ὁ Κ. Γεωργιάδης, ὁ καπετάν - ΖΑΧΑΡΙΑΣ τοῦ θρυλικοῦ ΕΛΑΝ.

Εἶναι Αὔγουστος καί βρίσκομαι μέ δεκαπέντε ἄνδρες στή Πύλη στά Δερβενοχώρια. Κάθομαι δέκα μέρες περιμένοντας νά ἐπιστρέψει ἀπό τήν Ἀθήνα μιά ἀποστολή γιά νά φύγουμε γιά τά Χόστια. Ἡ ἀποστολή ὅμως ἀργοῦσε κι ἦταν φυσικό νά ἔχω ἀγωνία.

Στήν ἀναμονή μου καί ἀγωνία μου αὐτή, θυμήθηκα ὅτι πρίν ἀπό καιρό σέ μιά σύσκεψη πού εἴχαμε στά Χόστια στό μοναστήρι ἐγώ, ὁ Διαμαντής, ὁ Κρόνος, ὁ Πελοπίδας καί ὁ Ξανθάκης, ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς, εἴχαμε σάν θέμα, πῶς καί μέ τί τρόπο θά κτυπήσουμε τό ἀεροδρόμιο τῆς Ἐλευσίνας.

Ὁ καθένας μας ἔκανε καί μιά πρόταση νά πετύχει ἡ ἐπιχείρηση χωρίς νά ἔχουμε θύματα.

Ἔτσι ἐπάνω στίς διάφορες προτάσεις ὁ Διαμαντής μᾶς εἶπε ὅτι ἔχει ἕνα φίλο ἀγωνιστή ἀπό τήν Ἐλευσίνα, τόν λένε Ὄθωνα κι εἶναι ὑπεύθυνος τοῦ ἐπαρχιακοῦ κλιμάκιου τῆς Ἐλευσίνας. Ξέρει τά παντα καί θά ἀναθέσει σ' αὐτόν νά μᾶς κάνει σχεδιάγραμμα τοῦ ἀεροδρόμιου. Θά ἔστελνε σύνδεσμο νά τόν βρεῖ στήν Ἐλευσίνα γιά νά ἐπιταχύνουμε τήν κρούση μας στό ἀεροδρόμιο. Ἔτσι περιμέναμε τί θά μᾶς φέρει ὁ σύνδεσμος ἀπό τόν Ὄθωνα καί πότε θά κτυπήσουμε τό ἀεροδρόμιο πού ἀσφαλῶς θά εἶχε τεράστιο ἀντίκτυπο.

Ἔτσι, μιά καί θυμήθηκα τήν περίπτωση τοῦ ἀεροδρομίου καί ἤμουν κοντά στήν Ἐλευσίνα, ἀποφάσισα νά μπῶ νά μάθω καί κανά νέο. Πῆρα ἕναν ἀντάρτη μου, φορέσαμε ροῦχα χωρικοῦ καί τήν ἄλλη μέρα ἤμουν μέσα στήν Ἐλευσίνα. Ἔτσι, χωρίς καμιά ἐπιφύλαξη, τραβήξαμε τόν κεντρικό δρόμο καί κοντέβαμε νά φθάσουμε στήν ἔξοδο τῆς Ἐλευσίνας πρός τήν Ἀθήνα. Ἐκεῖ, κοντά σ' ἕνα σταυροδρόμι ἦταν ἕνα καφενεῖο, ἄν θυμᾶμαι καλά ὀνομάζετο Παπᾶ. Μπήκαμε μέσα καί παραγγείλαμε δυό καφέδες· εἴχαμε σκάσει ἀπό δίψα. Στό καφενεῖο ἦταν πολλοί μέσα, φάνηκε σάν κεντρικό καφενεῖο. Πίνοντας τόν καφέ μας, ἄκουγα διάφορες συζητήσεις κι οἱ περισσότερες ἦταν γύρω ἀπό τό φαΐ, γύρω ἀπό τό πότε θά τελειώσει ὁ πόλεμος, κλπ. Ἔδωσα ὅμως προσοχή κι ἔβαλα αὐτί ὅταν ἄκουσα νά λέει ἕνας ὅτι στόν κινηματογράφο «Ρέξ» – καλοκαιρινός – πού βρίσκονταν στήν ἔξοδο τῆς Ἐλευσίνας πρός Ἀθήνα, θά παίζονταν ἔργα καί ζουρνάλ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου. Τόν ἐπίταξαν οἱ Γερμανοί γιά τούς ἀεροπόρους· τρεῖς φορές τή βδομάδα γιά τούς ἀξιωματικούς καί τίς ὑπόλοιπες μέρες γιά τόυς ὑπαξιωματικούς καί ὁπλίτες.

Τά νέα πού ἄκουσα ἦταν ἀρκετά γιά μένα, πλήρωσα τούς καφέδες καί τράβηξα τόν δρόμο πρός Ἀθήνα ὅπου στά 500 – 700 μέτρα εἶδα τόν κινηματογράφο. Πλησίασα, τόν μελέτησα ἀπ' ὅλες τίς πλευρές του καί χωρίς νά πῶ τίποτα στόν ἀντάρτη μου τραβήξαμε πάλι γιά τό Κοκίνη κι ἀπό ἐκεῖ γιά τήν Πύλη.

Μέσα μου σχεδιάζω πῶς θά κτυπήσω τώρα ὄχι τό ἀεροδρόμιο, ἀλλά τούς ἀεροπόρους πού θά τούς βρῶ μαντρωμένους σέ μιά μάντρα τοῦ κινηματογράφου, ὁπότε ἀεροπλάνα χωρίς ἀεροπόρους δέν γίνεται, εἶναι ἄχρηστα. Μετά δυό μέρες ἐπέστρεψε εὐτυχῶς ἐντάξει ἡ ἀποστολή κι ἔτσι ἐπιστρέψαμε στή βάση μας χωρίς καμιά περιπέτεια.

Στά Χόστια βρῆκα τόν Κρόνο καί χωρίς νά τοῦ πῶ τίποτα γιά τήν ἔρευνά μου γύρω ἀπό τό ἀεροδρόμιο, τοῦ πέταξα μιά φανταστική ἰδέα, ὅτι πέτυχα νά ἔλθω σ' ἐπαφή μ' ἕνα ταγματάρχη κι ἕνα λοχαγό τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καί μοῦ παράγγειλαν ὅτι θά ἔλθουν μέ πρώτη εὐκαιρία νά μέ συναντήσουν στήν Πύλη. Θά πρέπει νά τούς περιμένω· τί νά κάνω, νά πάω ἤ ὄχι. Ὁ Κρόνος μέ κοίταξε μέ ἀπορία, ἔξυσε λίγο τό γενάκι του, δέν ἔβγαζε γένια ὅ' ὅλο τό σαγόνι ἄλλα φωλιές-φωλιές, ἦταν σάν τό κακολιπασμένο χωράφι, κι ἀπότομα μοῦ λέει: Μέ κοροϊδεύεις ρέ Ζαχαριά ὅταν μοῦ ζητᾶς νά σέ ἀφήσω νά πᾶς νά φέρεις δυό ἀξιωματικούς· λοιπόν, μιά καί τό βάζεις ἔτσι, τότε σοῦ λέω νά φύγεις ἀμέσως καί πάρε ὅσους ἄνδρες θέλεις μαζί σου καί δέν θά γυρίσεις προτοῦ ἔρθουν οἱ ἀξιωματικοί.

Αὐτό ἦταν γιά μένα ἀρκετό. Ἔτσι, τήν ἐπομένη πῆρα δέκα ἄνδρες, συγκέντρωσα καί δέκα χειροβομβίδες μίλς ἀπό τούς ἄνδρες τοῦ τάγματος κι ἔφυγα ὁλοταχῶς μήπως τό μετανιώσει ὁ Κρόνος.

Ἔφθασα στά Δερβενοχώρια, κάθομαι δυό μέρες στήν Πύλη κι ὕστερα ἀπό πολλές σκέψεις μάζεψα τούς ἄνδρες μου νά τούς πῶ τόν σκοπό πού βρίσκομαι στήν Πύλη. Τούς εἶπα ὅλο τό σχέδιο τῆς ἐπιχείρησης πού ἤθελα νά κάνω καί ζήτησα νά μοῦ ποῦν τή γνώμη τους ἤ καί ὑποδείξεις ἀκόμα. Ἄκουσα τόν καθένα νά λέει τή γνώμη του, κανείς δέν εἶχε ἀντίθετη ἄποψη κι ὅλοι μέ μιά λέξη ρώτησαν πότε θά κάνουμε τήν ἐπιχείρηση. Τούς ἐξήγησα ὅτι προτοῦ κάνουμε τήν ἐπιχείρηση θά πρέπει νά μάθουμε θετικά:

1. ποιές βραδιές εἶναι γιά τούς ἀξιωματικούς ἀεροπόρους καί
2. τί ὧρες πᾶνε.

Τό σχέδιο – ἐπιχείρηση ἦταν νά φθάσουμε στόν κινηματογράφο μέσα ἀπό τόν ἐλαιώνα τῆς Ἐλευσίνας, νά τόν κυκλώσουμε τηρώντας τίς ἀνάλογες ἀποστάσεις καί τήν ὥρα πού θά σβήνουν τά φῶτα γιά τήν προβολή νά πέσουν ὅλες οἱ χειροβομβίδες μέσα στόν κινηματογράφο. Ἀμέσως οἱ ἄνδρες ἀκολουθώντας τόν ἴδιο δρόμο μέσα ἀπό τόν ἐλαιώνα νά φύγουμε. Κατά τήν γνώμη μου ἦταν ἡ πιό ἀκίνδυνη ἐπιχείρηση γιά τούς ἄνδρες μου, ὑπολογίζοντας τήν σύγχυση πού θά γίνονταν. Ὥσπου νά κινητοποιηθοῦν, τό ἀεροδρόμιο καί οἱ φρουρές τῆς Ἐλευσίνας, ἐμεῖς θά 'χουμε περάσει τήν ἐπικίνδυνη ζώνη.

Ἡ σκέψη αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης μέ γεμίζει αἰσιοδοξία, ὑπολογίζω ὅτι θά σκοτωθοῦν τουλάχιστον ἑκατό μέ ἑκατόν πενήντα γουρούνια.

Ἔτσι, τήν ἐπομένη ἔφυγα γιά τό Κοκίνη πού εἶναι ἀπάνω ἀπό τό ἀεροδρόμιο. Ἀφήνω τούς ἄνδρες μου ἐκεῖ καί παίρνω ἕναν. Μέ χωριάτικα ροῦχα πάλι μπαίνουμε στήν Ἐλευσίνα καί πᾶμε στό ἴδιο καφενεῖο γιά καφέ γιά νά μάθω κάνα νέο.

Ἡ παράσταση θά δίνονταν γιά τούς ἀξιωματικούς κάθε Παρασκευή, Σάββατο καί Κυριακή. Τό δέ ἐρχόμενο Σάββατο θά δίνονταν πανηγυρική προβολή μιᾶς ταινίας ἀπό τίς νίκες τοῦ ρωσικοῦ μετώπου πού θά ἦταν διδακτική γιά τούς ἀξιωματικούς καί τήν Δευτέρα θά ἦταν ἐλεύθερη ἡ εἴσοδος στούς πολίτες γιά νά δοῦν τίς γερμανικές νίκες.

Ἔτσι, ἔχοντας αὐτές τίς πληροφορίες, ἔκρινα ὅτι ἡ καλύτερη μέρα θά ἦταν τό Σάββατο στήν πρεμιέρα τῆς ταινίας. Σ' ἕνα πρόχειρο χαρτί καθόρισα τίς θέσεις τῶν ἀνδρῶν μου. Ρίχνοντας τήν τελευταία ματιά μου στόν κινηματογράφο εἶπα στόν ἀντάρτη μου: Πᾶμε τώρα γιά τή βάση μας καί νά περιμένουμε τήν ἡμέρα τῆς γιορτῆς· μᾶς χώριζαν τέσσερεις ἡμέρες.

Ἦταν Πέμπτη μεσημέρι, ὅτι εἴχαμε τελειώσει τό λουκούλλειο γεῦμα μας πού ἦταν ἕνα κομμάτι ψωμί καί τέσσερεις ἐλιές ὁ καθένας μας, μέ ἀρκετό νεράκι ὅμως γιά νά χορτάσουμε καί μετά λούφα, διότι δέν θέλαμε νά δίνουμε στόχο ὅτι βρισκόμαστε πάνω

ἀπό τό ἀεροδρόμιο. Ὅπου ξαφνικά τό καραούλι δίνει σῆμα ὅτι δυό πολίτες ἔρχονται ἀπό κάτω, ἐννοοῦσαν τήν Ἐλευσίνα. Ἔδωσα ἐντολή νά τούς πιάσουν γιά νά δῶ τί εἶναι. Πράγματι σέ λίγο μοῦ τούς ἔφεραν. Μᾶς εἶπαν ποιοί εἶναι· τόν ἕναν τόν ἔλεγαν Ὄθωνα, τοῦ ἄλλου μοῦ διαφεύγει τό ὄνομα, ἦταν τοῦ ἐπαρχιακοῦ κλιμακίου. Τούς ρώτησα ποῦ πᾶν χωρίς νά τούς πῶ ποιός εἶμαι καί τότε ὁ Ὄθων εἶπε ὅτι ψάχνει γιά νά ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τήν ταξιαρχία, τόν Ρήγο, τόν Ὀρέστη, τόν Διαμαντή, διαμαρτυρόμενος ὅτι κάτι δέν πάει καλά. Ἦταν ἔξω φρενῶν, δαγκωνόταν, διότι εἶχε μήνυμα ἀπό τόν Διαμαντή ὅτι πρόκειται νά κτυπήσει τό ἀεροδρόμιο καί τοῦ ζητοῦσε πληροφορίες καί σχέδιο ἀπό ποῦ νά μποῦν οἱ ἀντάρτες. Εἶχε γίνει θηρίο, μᾶς ἀποκάλεσε τρελούς φωνάζοντας ὅτι δέν πρέπει νά πειραχτεῖ τό ἀεροδρόμιο, εἶναι κίνδυνος γιά ὅλη τήν περιφέρεια, δέν θά μείνει τίποτα ὄρθιο, οὔτε Ἐλευσίνα, οὔτε Μαγούλα, οὔτε Καλύβια, οὔτε Μάνδρα. Εἶναι τρέλα αὐτό πού σκεπτόσαστε, εἶχε γίνει θεριό, ἐγώ ἔκανα τόν βλάκα ὅτι δέν ξέρω τίποτα. Ἦταν ὅμως τόσο ἔξυπνος πού ἦταν δύσκολο νά τόν πείσεις. Τό μάτι του στριφογύριζε νά δεῖ πόσοι ἀντάρτες εἶναι ἐκεῖ. Τόν φόβιζε ἴσως ὅτι ἐκεῖ πού βρισκόμαστε θά ἦταν γιά νά κατέβουμε στό ἀεροδρόμιο. Μάντεψα τίς ὑποψίες του καί σέ μιά στιγμή πού 'χε ἠρεμήσει τοῦ 'πα ὅτι σέ δυό μέρες θ' ἀνέβω πρός τά Χόστια καί θά τά πῶ στόν Διαμαντή καί νά μήν ἀνησυχεῖ· μπορεῖ νά ἦταν μιά σκέψη πού νά μήν γίνει.

Ἔτσι τόν σταμάτησα νά προχωρήσει γιά τήν ταξιαρχία καί γιά νά ἡσυχάσει καί γιά νά πεισθεῖ ὅτι δέν συμβαίνει τίποτα, ἄν θέλει νά κατέβω κι ἐγώ τό βράδυ στήν Ἐλευσίνα γιά νά δῶ καί τούς ἄλλους τῆς ὀργάνωσης, νά τούς βεβαιώσω ὅτι δέν ὑπάρχει κανείς κίνδυνος καί γιά μιά τέτοια ἐπιχείρηση ὁπωσδήποτε θά ζητηθεῖ ἡ γνώμη τῆς ὀργάνωσης. Ἔτσι κάλμαρε καί μοῦ λέει ὅτι τό βράδυ θά μέ περιμένει στήν γωνία πρός Ἀθήνα σ' ἕναν κινηματογράφο «Ρέξ»· μάλιστα μοῦ 'κανε κι ἕνα σχεδιάκι πῶς θά φτάσω ἐκεῖ.

Ἥσυχος πιά ἔφυγε καί τό βράδυ στίς 9,30, ὅπως εἴχαμε συνεννοηθεῖ, μᾶς περίμενε στό σημεῖο ποῦ εἴχαμε πεῖ. Ξέχασα νά πῶ ὅτι μοῦ 'πε ὅτι ἦταν παντρεμμένος καί μέ μικρά παιδιά κι ὅτι ἔχει ἐργοστάσιο – αὐτά τά εἶπε.Ἴσως γιά νά μέ πείσει ὅτι ἀδιαφορεῖ καί γιά τήν οἰκογένεια καί γιά τή δουλειά του καί ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νά τά δώσει ὅλα γιά τόν ἀγώνα. Εἶπε ἀκόμα ὅτι οἱ ὀργανώσεις τῆς Ἐλευσίνας ἔχουν πετύχει μέ τήν τακτική τους καί τήν σύνεση νά ἐλέγχουν ὅλη τήν περιφέρεια καί μέσα κι ἔξω ἀπό τό ἀεροδρόμιο, νά κάνουν σαμποτάζ σχεδόν κάθε μέρα καί νά εἶναι ἀσύλληπτοι καί ὅτι ἡ Ἐλευσίνα προσφέρει πολλά στόν ἀγώνα, ἄν ὅμως γίνει ἕνα τέτοιο πράγμα δέν θά μείνει τίποτα ὄρθιο.

Ἔτσι στίς 9.30 ἔφτασα στό σημεῖο τῆς συνάντησής μας καί συνέχεια μέ μέτρα ἀσφάλειας προχωρήσαμε ἀδιάφοροι καί σέ ἀπόσταση ἕνας - ἕνας καί φθάσαμε στό σπίτι του.

Ἐκεῖνο πού εἶδα ἦταν ὅτι γύρω-γύρω ἀπό τό σπίτι του καί σέ ἀπόσταση 50 - 100 μέτρα ὑπῆρχαν γερμανικοί καταυλισμοί καί προβολεῖς. Οὔτε λίγο οὔτε πολύ ζοῦσε μέσα σέ κλοιό ἀπό γερμανικές δυνάμεις... μεγάλο τό θράσος του.

Μπαίνοντας στό σπίτι του δέν ἦταν κανείς, δέν ἔβλεπες τίποτα - σκοτάδι τελείως. Προχωρώντας ἄναψε ἕνα μικρό φωτάκι καί τότε εἴδαμε δύο συναγωνιστές πού μᾶς περίμεναν. Μέ γνώρισε καί στούς δυό, ἀλλά τό φῶς ἦταν μικρό καί δέν μποροῦσα καλά νά τούς δῶ. Τόν ἕναν τόν λέγανε Κίμωνα καί τόν ἄλλον Μινέσκο ἤ Νίκο. Ρώτησα τόν Ὄθωνα νά μοῦ πεῖ γιατί τόν λένε ἔτσι, μοῦ ἀπάντησε γελώντας ὅτι αὐτός εἶναι ὁ νουνός. Ἔτσι ὀργανωμένοι πλέον, ἀντάρτικο καί πολιτική ὀργάνωση, καθήσαμε νά ξεκαθαρίσουμε τό θέμα πού μᾶς ἀποσχολοῦσε· τό κτύπημα τῶν ἀεροπόρων.

Ὁ Κίμων ἔκανε ὁρισμένες ἐρωτήσεις, μετρημένες φυσικά, θέλοντας ἔτσι νά τό καταλάβω μόνος μου ὅτι ἡ ἐπιχείρηση αὐτή δέν θά πρέπει νά γίνει. Οὔτε κάν προσπάθησε νά μέ ἀναγκάσει νά παραιτηθῶ, ἀλλά μέ τόν τρόπο του καί μέ τίς σωστές ἀπόψεις τοῦ Κίμωνα, τοῦ Ὄθωνα καί τοῦ Μινέσκου γιά μένα πλέον ἡ ἐπιχείρηση ὁριστικά εἶχε ματαιωθεῖ καί μετά ἀπό ὅσα οἱ συναγωνιστές μοῦ εἶπαν, ἤμουν εὐχαριστημένος στό ὅτι ἀπέφυγα ἕνα τεράστιο, ἴσως, σφάλμα. Τότε τούς εἶπα: συναγωνιστές σᾶς εὐχαριστῶ γιατί προλάβατε ἴσως ἕνα μεγάλο κακό πού θά στοίχιζε πολύ αἷμα σέ βάρος τοῦ ἀγώνα. Τότε ὁ Κίμων μέ ἀγκάλιασε, μέ φίλησε κι ἔφυγε. Τό ἴδιο ἔγινε καί μέ τόν Μινέσκο.

Φεύγοντας, γελώντας κι εὐχαριστημένοι γυρίζουν καί λένε στόν Ὄθωνα κάτι, πέστε 'τα μόνοι σας, ἐμεῖς φεύγουμε.

Τότε ρώτησα τόν Ὄθωνα ποιοί ἦταν καί πῶς λέγονται καί τί πόστο ἔχουν. Κομπιασμένος ὁ Ὄθων φαίνονταν ὅτι μᾶλλον θέλει ν' ἀποφύγει τήν ἀπάντηση στίς ἐρωτήσεις μου, παρά ταῦτα ὅμως μοῦ 'πε ὅτι ὁ Κίμων λέγεται Κούτρης κι ὁ ἄλλος Λυμπέρης καί εἶναι γεροί ἀγωνιστές.

Ἡ ὥρα περνοῦσε κι ἐγώ ἔπρεπε νά γυρίσω στό τμῆμα μου. Τοῦ 'πα ὅτι θά φύγω. Τότε ὁ Ὄθων γιά νά μέ εὐχαριστήσει γιά τήν κατανόηση πού ἔδειξα, γελώντας καί δακρύζοντας μοῦ 'δωσε ἕνα αὐτόματο μέ ἀρκετές δεσμίδες καί τρία μπιστόλια μέ πολλές σφαῖρες. Ἔτσι κατάλαβα ὅτι τό ἐργοστάσιό του εἶχε μετατραπεῖ σέ ὁπλοστάσιο τοῦ ἀγώνα. Ἀμέσως μετά μᾶς λέει: νά περιμένετε λίγο, θά γυρίσω γρήγορα κι ἔφυγε. Κοντά μου σ' ἕνα βάζο εἶδα μιά φωτογραφία του, τήν πῆρα γιά νά τόν θυμᾶμαι. Ἦταν κλοπή βέβαια, γιατί δέν τοῦ τό εἶπα.

Ὅταν σέ 20 λεπτά γύρισε θιαστικός μᾶς εἶπε νά τόν ἀκολουθήσουμε σέ ὁρισμένη ἀπόσταση ὁ ἕνας μακριά ἀπό τόν ἄλλον. Εἶχε φύγει γιά νά ἐλέγξει τή φυγή μας μέσα ἀπό τούς καταυλισμούς. Τόν ἀκολουθήσαμε μέχρι ἔξω ἀπό τήν Ἐλευσίνα· ἐδῶ θά χωρίζαμε. Φιληθήκαμε. Στό καλό συναγωνιστές, μᾶς εἶπε, καί μήν ξεχνᾶτε τό φερμουάρ. Ἀμέσως μετά κι ἐγώ μέ τόν ἀντάρτη μου πήραμε τόν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς εὐχαριστημένοι. Ὁ Ὄθων, ὅπως ἔμαθα μετά, ἦταν ὁ Γεώργιος Ἀλεξίου. Τήν λέξη φερμουάρ, ὅπως μοῦ 'πε ἀργότερα ὁ Διαμαντής, τή συνήθιζε νά τή λέει καί σήμαινε κλειστό στόμα. Ἦταν ἕνας ἀγωνιστής δοσμένος ὁλόψυχα στόν ἀγώνα, μ' ὅλο πού εἶχε γυναίκα καί παιδιά. Τ' ὀνομά του κι ἡ φυσιογνωμία του, θά μοῦ μείνουν γιά πάντα χαραγμένα στή μνήμη μου. Ἔχω γνωρίσει πολλούς τέτοιους ἀγωνιστές, ἀλλά αὐτός ἀποτελεῖ ἐξαίρεση, γιατί ζοῦσε σέ μιά πολύ ἐπικίνδυνη περιοχή. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, εἶχε συχνή ἐπαφή μ' ὅλα τά τμήματα τοῦ ΕΛΑΣ. Κατόρθωνε νά φεύγει γιά συνάντηση μέ τά διάφορα τμήματα τοῦ ΕΛΑΣ καί νά ξαναγυρίζει στή θάση του – κάτι πού μετριέται παραπάνω ἀπό παλικαριά.

Γράφοντας αὐτά τά λόγια, δέν ξέρω ἄν ὁ ἥρωας αὐτός ζεῖ ἤ ἔχει προσφέρει κι αὐτός, ὅπως τόσες χιλιάδες ἄλλοι – τόν ἑαυτόν του θυσία στήν Ἑλλάδα.

Ἔτσι, στεναχωρεμένος, ἀλλά κι εὐχαριστημένος μαζί, ματαίωσα τήν ἐπιχείρηση τῶν ἀεροπόρων καί τήν ἄλλη μέρα ἔφυγα γιά τά Χόστια.

Εἶναι σ' ὅλους γνωστό ὅτι ἡ Ἐλευσίνα, ἦταν τό προπύργιο τοῦ ἀγώνα.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Μηνιαία ἔκδοση προβληματισμοῦ καί ἐνημέρωσης
- Διευθύνεται ἀπό συντακτική ἐπιτροπή
- Ἑξήντα πέντε τακτικοί συνεργάτες – πανεπιστημιακοί καί εἰδικοί ἐρευνητές

Τεκμηριωμένη πληροφόρηση καί ἀναλυτική διεύρυνση γύρω ἀπ' ὅλα τά καυτά θέματα πού ἀπασχολοῦν σήμερα ὁλόκληρο τόν κόσμο καί ἰδιαίτερα τόν τόπο μας

Ἀδέσμευτη ἀντιπαράθεση ἰδεῶν καί θεωριῶν καί ἀνεμπόδιστος διάλογος μέσα σ' ἕνα εὐρύ προοδευτικό ἰδεολογικό καί ἐπιστημονικό φάσμα.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΙΟΛΟΥ 43. ΤΗΛ. 3250058

ΡΟΥΣΣΟΣ Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ:

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΕΚΤΟΠΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ἐπιμέλεια Διονύση Σκάλου

Ὑποτιμημένος πληθωρισμός
καί
πληθωρισμένη ὑποτίμηση (τῆς νοημοσύνης μας)

Ὁ πληθωρισμός φέτος προβλέπεται νά φτάσει - μέ τίς πιό μετριοπαθεῖς ἐκτιμήσεις -, τό 21%

Τό μέσο ὕψος τῶν ἰδιωτικῶν καταθέσεων γιά τό ἴδιο διάστημα προβλέπεται νά εἶναι περισσότερο ἀπό 500 δισ. δρχ.

Τό μέσο σταθμισμένο ἐπιτόκιο τῶν ἰδιωτικῶν καταθέσεων (ταμιευτηρίου, ὄψεως, προθεσμίας) εἶναι γιά τό 1979, 11,5%

Οἱ καταθέτες θά χάσουν ἔτσι φέτος 5 0 δισ. δρχ. περίπου. Δυό φορές δηλαδή τό φόρο εἰσοδήματος πού πλήρωσαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες μαζί. Αὐτή εἶναι μιά ἀπ' τίς ἀλήθειες γιά τόν πληθωρισμό πού κανένας πληθωρισμός ψεμμάτων δέν μπορεῖ νά διασκεδάσει.

OLYMPIC

ΝΕΑ
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ
ΕΠΙΤΟΚΙΑ
ΜΕΧΡΙ
12%

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ
Ταμιευτηρίου: 13,5%
Προθεσμίας: ἀπό 14,5% ἕως 16%

Ἀσφαλίστε τά χρήματά σας στήν Τράπεζα Πίστεως. Μέ τά ἐπιτόκια πού χορηγοῦνται τώρα καί πού εἶναι μεγαλύτερα ἀπό κάθε ἄλλη φορά, ἐξασφαλίζεσθε ἀπό τόν πληθωρισμό.

Οἱ τόκοι των καταθέσεων εἶναι ἀφορολόγητοι!

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΙΣΤΕΩΣ
Σύγχρονη Τραπεζική Ἀντίληψη

1870 • 1970
ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΜΑΖΙ

Καί βέβαια ἡ τράπεζα Πίστεως δέν δίνει μικρότερο τόκο ἀπό τίς ἄλλες τράπεζες. Δίνει ἀσφαλῶς ὅμως μικρότερη σημασία στή νοημοσύνη μας θέλοντας νά μᾶς πείσει ὅτι καταθέτοντας τά χρήματά μας ΕΞΑΣΦΑΛΙΖΟΜΑΣΤΕ ἀπ' τόν πληθωρισμό.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ-ΠΑΝΤΕΙΟΣ ΑΝΩΤ. ΕΠΙΣΤ.-ΣΧΟΛΗ ΗΛΙΟΥ

ΑΡΙΘ ΤΕΥΧΟΥΣ 6 — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΗΜ. ΧΑΝΟΣ

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΒΟΥΔΑ

Ένα εγκληματικό χέρι άπλώνεται σάν μακάβρια άπειλή πάνω άπ' τή μεγαλούπολι τοῦ Σικάγου... Δύο άστυνομικοί βρίσκονται μαχαιρωμένοι... μά όταν μαχαιρώνεται κι' Ένας τρίτος... ὁ ΡΟΜΠΕΡΤ ΛΑΝΤ έπεμβαίνει καί σάν «ΣΚΟΡΠΙΟΣ» κατατροπώνει τόν άπαίσιο έγκληματία.

●

1. Τρίτη δολοφονία

Είναι μιά νύχτα σκοτεινή. Βαρειά μαῦρα σύννεφα σκεπάζουν τόν άκόμα πιό σκοτεινό οὐρανό τοῦ Σικάγου. Οἱ δρόμοι τῆς μεγαλουπόλεως εἶναι ἔρημοι τούτη τήν ὥρα, λές καί κάτι τό ὑπερφυσικό πρόκειται νά συμβῆ.

Τά μεσάνυχτα ἔχουν περάσει. Μεσ' στήν ἐρημιά καί στή φρικτή σιγή τό ρυθμικό βῆμα κάποιου ἀστυνομικοῦ τῆς ὑπηρεσίας σπάζει τόν πάγο τῆς σιγαλιᾶς. Ξαφνικά ὁ ἀστυνομικός σταματᾶ, γυρίζει πίσω του καί ἀφουκράζεται, ἐρευνώντας συγχρόνως μέ τό βλέμ-

ΤΟ «ΣΥΝΔΙΚΑΤΟ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ» καί ἡ μικρή του ἱστορική διαδρομή

Ἀστυνόμος Μπέκας, ἀστυνόμος Κάρβας, ντέτεκτιβ Χ, Νυχτερίδα, Ζορρό, Τόμ Μίξ, Ἄνθρωπος-Ἀράχνη. Νά μερικοί ἀπ' τούς ἥρωες πού, καθώς θά ἔχουν ἀκουστά οἱ νέοι σέ ἡλικία ἀναγνῶστες μας, ἔθρεψαν τή φαντασία τῶν παλιότερων.

Ποιά ἦταν αὐτά τά ἀναγνώσματα, πῶς καί γιατί ἐμφανίστηκαν, τί λειτουργία ἐπιτελοῦσαν σέ συνάρτηση μέ τήν ἱστορική συγκυρία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Ποιοί ἦταν οἱ δημιουργοί τους καί κάτω ἀπό ποιές συνθῆκες ἔγραψαν αὐτά τά ἀναγνώσματα; Ποιός ὁ βαθμός «γνησιότητας» αὐτῶν τῶν κειμένων καί ποιά ἡ ἀντιστοιχία μέ ἄλλες μορφές κουλτούρας;

*Γιά νά δοθοῦν ἀναλυτικές ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα αὐτά χρειάζονται ἐργασίες ὑποδομῆς πού ὅμως λείπουν.**

Τό **ANTI** *ὅπως καί παλιότερα μέ τήν λαϊκή παραφιλολογία καί τά ἀναγνώσματα φουστανέλας παρουσιάζει στό τεῦχος αὐτό τά στοιχεῖα καί τό ὑλικό πού ἔχει συλλέξει καί ἐπεξεργαστεῖ ὁ* **ΝΙΚΟΣ ΠΛΑΤΗΣ** *γιά τό ἀστυνομικό μυθιστόρημα.*

Στό σημερινό τεῦχος μιά περιήγηση στό «φιλολογικό συνδικάτο τοῦ ἐγκλήματος» μέ μιά συγχρονική ἱστορική ἀφήγηση περιθωριακῶν γεγονότων δίνει τό κλῖμα τῆς ἐποχῆς, μαζί μέ τήν ἐκμυστήρευση τοῦ Γιάννη Μαρῆ.

Σέ ἑπόμενο τεῦχος δυό ἄλλοι συγγραφεῖς, ὁ Νῖκος Μπακόπουλος καί ὁ Δημήτρης Χανός μαζί μέ ἕναν βετεράνο ἐκδότη τοῦ εἴδους, τόν Ἀπόστολο Μαγγανάρη θά μιλήσουν κι αὐτοί γιά τίς «περιπέτειές» τους (ἐκδοτικές καί μή), τούς ἥρωές τους, τό κοινό τους καί τήν ἐν γένει «ἐγκληματική» τους δραστηριότητα στόν χῶρο τοῦ ἐντύπου.

* *Γιά μιάν ἐπιστημονικότερη προσέγγιση τοῦ σύγχρονου λαϊκοῦ μυθιστορήματος παραπέμπουμε στή μελέτη τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΕΛΟΥΔΗ στά τεύχη 86 καί 87 τοῦ 1977.*

ΔΡΑΧ. 1 50 — "ΘΥΕΛΛΑ" — ΑΡΙΘ. 10

Τρισεβδομαδιαῖον φιλολογικόν Περιοδικόν

Ο ΑΕΤΟΣ ΤΟΥ ΜΩΡΗΑ ΚΑΙ Ο ΦΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

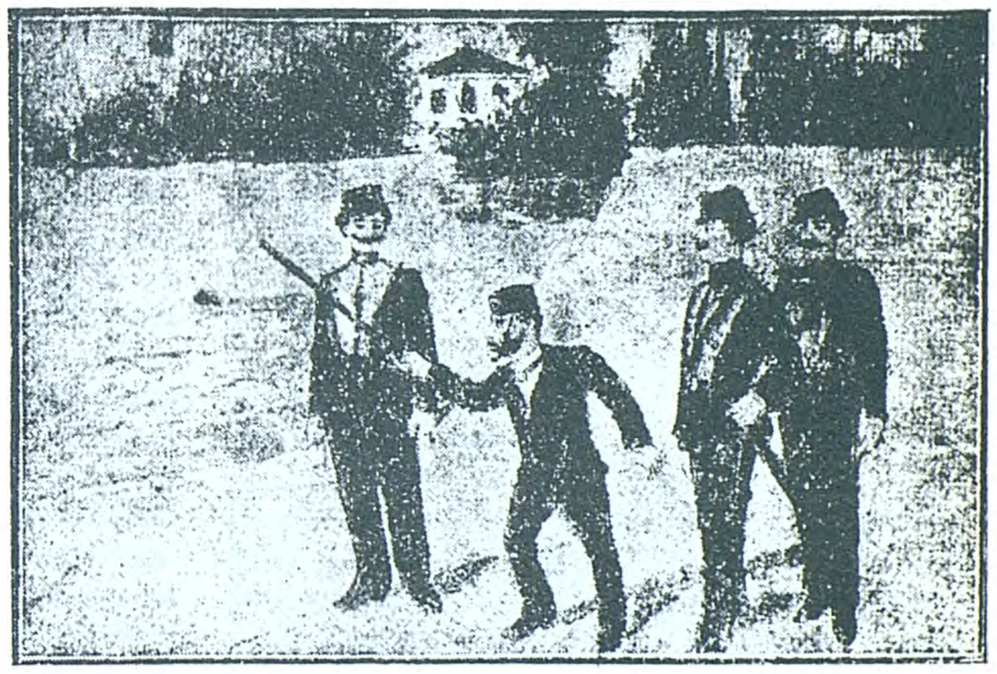

Μέσα σ' αὐτό τό σπῆτι νά μπῆτε ! εἶπεν ὁ Φών-Κολοκοτρώνης, δεικνύων μέ τό μπαστοῦνι του τήν ἀπέναντι οἰκίαν...

Στό προσεχές Τεῦχος — *Ἀκόμη μιά ἔκπληξις !*

Ἐκτός ἀπό τό ἀναγγελθέν ἀριστουργηματικό αὐτοτελές ἀνάγνωσμα

Γυναῖκες Γκάγκστερς

τό «ΑΙΝΙΓΜΑ» σᾶς χαρίζει τό τελευταῖο ἀριστούργημα πού μᾶς ἔστειλε ἀεροπορικῶς ἀπό τό φίλο καί συνεργάτη μας κ. Γ. Βιτάλη, μουσικοσυνθέτη, ἀπό τήν Ἀμερική, μιά καταπληκτική καί ἀφάνταστη δράσις τοῦ Σωματείου τῆς Πράσινης Κουκούλας. Συγγραφεύς τοῦ ἀριστουργήματος αὐτοῦ εἶναι μιά γυναῖκα ἡ

ΝΤΟΡΟΘΥ ΓΚΛΑΝΤ

ἡ ὁποία ὑπῆρξε καί μέλος τῆς μεγάλης αὐτῆς συμορίας καί ἡ ὁποία ἔχει γράψει τά ἀπομνημονεύματα τῆς ζωῆς της στή μεγαλύτερη ἐφημερίδα τῆς Ἀμερικῆς τό «Νιού Μίρορ». Τό ἀριστούργημα αὐτό πού θά ἀπολαύσετε στά προσεχές τεῦχος μας ἔχει τόν τίτλο :

ΚΑΡΑΓΚΟΥΛ Ο ΑΙΜΟΣΤΑΓΗΣ

ΠΡΟΣΟΧΗ ! ΠΡΟΣΟΧΗ ! Ἐκτός ἀπό τήν ἀνωτέρω ἔκπληξιν τό «Αἴνιγμα» σᾶς ἑτοιμάζει καί κάτι πού δέν τό περιμένετε.

ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ ΟΛΟΙ ΤΟ «ΑΙΝΙΓΜΑ» ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΝΕΧΙΣΤΟΥΝ ΟΙ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΜΑΣ ! !

μια αφηγηση

Γιάννης Μαρῆς (Γ. Τσιριμῶκος)

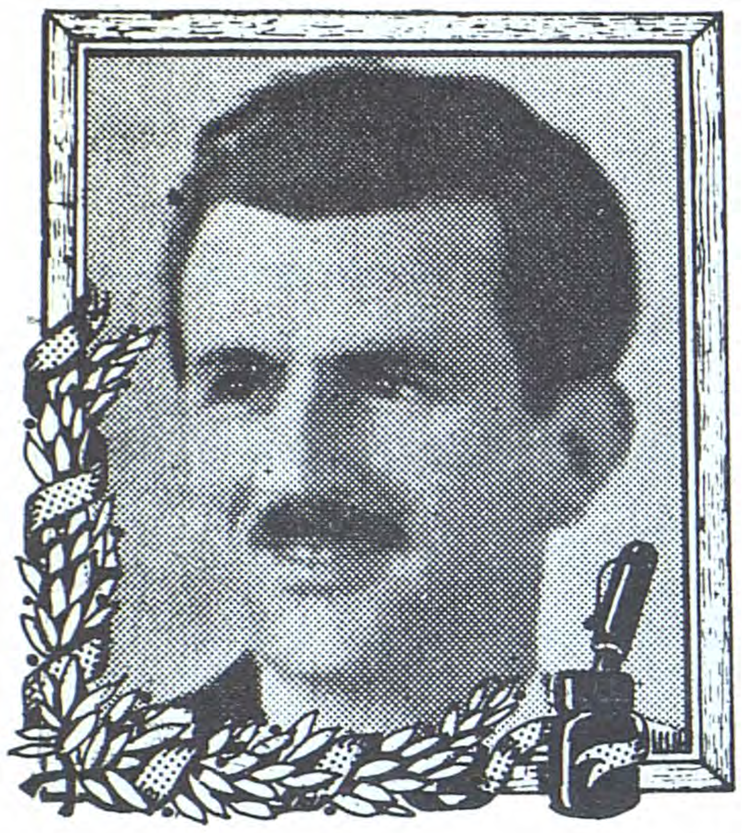

Μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Λ.Δ. καί τοῦ γραφείου Στερεᾶς τοῦ Ε.Α.Μ., γνωστός, σήμερα, δημοσιογράφος τοῦ συγκροτήματος Μπότση («Ἀκρόπολις», «Ἀπογευματινή») καί συγγραφέας δεκάδων ἀστυνομικῶν μυθιστορημάτων, πού γνώρισαν μία πρωτοφανή, γιά τά ἑλληνικά ἐκδοτικά χρονικά, ἐμπορική ἐπιτυχία. Ἔχει γράψει, ἐπίσης, πολλά σενάρια γιά τόν κινηματογράφο καί τήν τηλεόραση.

(...) Γιά μένα ἡ ἀστυνομική πλοκή εἶναι τό πρόσχημα γιά νά κερδίσω τό ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη καί ἀπό κεῖ καί πέρα αὐτό πού μ' ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα, τό περιβάλλον, οἱ χαρακτῆρες καί οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις. Μπορεῖ οἱ ὑποθέσεις νά εἶναι φανταστικές καί ψεύτικες, ἀλλά τά πρόσωπα πού περιγράφω εἶναι ἀληθινά. Τά περισσότερα ἀπ' αὐτά εἶναι ἄνθρωποι πού τούς γνώρισα, τούς ἔχω συναντήσει καί ἐάν ἔχουν κάποια στοιχεῖα, ἄς ποῦμε, πού γι' αὐτό ἀρέσουνε ὅταν τά διαβάζουν πολλοί, εἶναι ἴσως γιατί μέσα στούς ἥρωες αὐτούς ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά συναντήσει πρόσωπα πιθανά, ὅπως κάποιο φίλο του, θεῖο του τάδε, κλπ. Δηλαδή, κοιτάξτε νά δεῖτε, δέν πιστεύω βέβαια, ὅτι εἶναι «ὑψηλή λογοτεχνιά», ἀλλά πιστεύω ὅτι μέσα σ' ἕνα ἀστυνομικό μυθιστόρημα μπορεῖ νά ὑπάρχει μιά πολύ μεγάλη κλίμακα ποιότητας, ἡ ὁποία μπορεῖ νά φτάνει ἀπ' τήν πιό ψηλή βαθμίδα ὥς καί τήν πιό χαμηλή. Ἐδῶ ὑπάρχει κάποιος ἐπαρχιακός σνομπισμός στούς διανοούμενούς μας σέ εἰσαγωγικά. Δηλαδή, κανείς δέν ὁμολογεῖ ὅτι διάβασε ἕνα ἀστυνομικό μυθιστόρημα, ἐνῶ ἕνας Χεμινγουαίη, ἄς ποῦμε, καί διάβαζε καί τό ἀναγνώριζε δημοσία πώς διάβαζε. Ἔξω εἶναι διαφορετικά. Γιά τόν Ν. Χάμετ, ἕναν Ἀμερικάνο ἀριστερό ἀστυνομικό συγγραφέα, κάνουν διατριβές οἱ φοιτητές. Ἡ Σιμόν Ντέ Μπωβουάρ, ἡ ὁποία εἶναι λόγια, ἄς ποῦμε, κι αὐτή στά ποιήματά της λέει: «ἄφησα τό ἀστυνομικό μου μυθιστόρημα πού διάβαζα στό τραῖνο κι ἔκανα αὐτό...» καί γενικά οἱ πιό ὑψηλῆς κουλτούρας ἄνθρωποι ἔξω, διαβάζουν ἀστυνομικά. Ἀντιθέτως ἐδῶ, λόγω ἐπαρχιωτισμοῦ, ὅπως σ' ὅλα ἄλλωστε εἴμαστε ἐπαρχιῶτες, δέ θά βρεῖς ἄνθρωπο νά παραδεχτεῖ ὅτι διαβάζει ἀστυνομικά. Τώρα, ὡς πρός ἐμένα, τί νά σᾶς πῶ! Τό ἄν εἶναι καλά ἤ ὄχι εἶναι ἄλλο θέμα, αὐτό δέ θά τό κρίνω ἐγώ. Ἐγώ ἐκεῖνο πού μπορῶ νά σᾶς πῶ εἶναι ὅτι πουλήθηκαν σ' ἀπίθανο ἀριθμό ἀντιτύπων, πουλιοῦνται ἀκόμη δηλαδή, ἐπί εἰκοσιπέντε χρόνια συνεχῶς. Καί φυσικά δέ τά διαβάζουν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι αὐτά τά εἰκοσιπέντε χρόνια. Τά διαβάζουν τά παιδιά τους, τά ἐγγόνια τους. Τό περίεργο εἶναι ὅτι ἀρέσουν καί πουλιοῦνται σέ διαφορετικές γενιές καί διαβάζονται ἀπ' ὅλους. Συναντῶ ἀνθρώπους πού τά διαβάζουν ἀκόμη καί τώρα πού εἶναι μεγάλοι καί λένε: «Ἤμουνα νέος πού διάβαζα τά δικά σας»! Ἐπίσης τά διαβάζουν πολύ οἱ ξένοι πού ξέρουν ἑλληνικά. Ἔχω γράμματα ἀπό καθηγητές πανεπιστημίων ἔξω, ἀπό διάφορα μέρη. Κι αὐτό συμβαίνει ὄχι χάρη στή λογοτεχνική ἀξία τῶν βιβλίων μου, ἀλλά ἀντιθέτως, θά ἔλεγα, σ' ἕνα μειονέκτημα λογοτεχνικό, ἐπειδή ἐγώ χρησιμοποιῶ τή γλώσσα που μιλᾶμε καί ὄχι μιά γλώσσα λογοτεχνική, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι πιό ζωντανή καί πιό εὔκολη. Σκεφτεῖτε ὅτι πῆρα γράμματα ἀπό τήν Αὐστραλία πού μοῦ ζητοῦσαν νά τούς στείλω βιβλία, διότι ἐκεῖ τά διδάσκουν στήν πολιτεία τῆς Πραιτώριας, πώς τήν λένε ἐκεῖ πέρα, τά διδάσκουν στή μέση ἐκπαίδευση καί χρησιμποποιοῦν τά βιβλία μου σάν ἀναγνωσματάρια στήν ἑλληνική γλώσσα πού εἶναι μάθημα προαιρετικό. Ἐδῶ ἦταν ἕνας Χρηστίδης ὁ ὁποῖος ἔκανε ταχύρυθμη ἐκπαίδευση τῶν ἀγγλικῶν καί τῶν ἑλληνικῶν στούς διπλωματικούς καί χρησιμοποιοῦσε τά δικά μου βιβλία. Ὅταν ἤμουν διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «Πρῶτο» στήν πολυτελή του ἔκδοση, τή δεύτερη (ἰλουστρασιόν χαρτί κλπ.) εἶχα στείλει τόν Πέτρο τόν Ἀναγνωστόπουλο τό συνάδελφο νά πάρει ἕνα βιβλίο ἀπό τή σοβιετική πρεσβεία γιά κάτι πού ἔγραψα. Εἶχα τηλεφωνήσει ἐγώ. «Γιάννης Μαρῆς ἐδῶ, διευθυντής κλπ.» Ὅταν πῆγε ὁ Πέτρος ὁ Ἀναγνωστόπουλος τοῦ λένε ἐκεῖ: «Ὁ κ. Μαρῆς πού μᾶς τηλεφώνησε εἶναι ὁ κ. Μαρῆς πού βγάζει τά βιβλία»; «Ναί», τούς κάνει ὁ Ἀναγνωστόπουλος. «Ἄ!», λέει ὁ Ρῶσος, «ξέρετε αὐτά τά βιβλιά τά χρησιμοποιοῦμε στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως γιά ὅσους πρόκειται νά ἔρθουν στήν Ἑλλάδα καί μαθαίνουν ἑλληνικά»! Ἐγώ, πάλι, εἶχα πάει μιά φορά στή σοβιετική πρεσβεία καί μοῦ φάνηκε ὅτι μέ κοιτοῦσαν ἀπό παντοῦ. Ἔβγαιναν ἀπό τίς πόρτες καί μέ κοιτοῦσαν· μοῦ φάνηκε παράξενο. Τό κατάλαβε ὁ ἄνθρωπος πού εἴχαμε ραντεβού καί μοῦ λέει: «Μή σᾶς κάνει ἐντύπωση πού σᾶς βλέπουν ἔτσι, δέ συμβαίνει τίποτα. Ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν διαβάσει τά βιβλία σας καί θέλουν νά σᾶς δοῦν». Δέν πιστεύω ὅτι εἶναι ὑψηλῆς τέχνης τά βιβλία μου, ἀλλά ἀρέσουν διότι ἔχουν ζωντανή γλώσσα, χωρίς λογοτεχνίες καί δύσκολα πράγματα. Τόν Καζαντζάκη πῶς νά τό διαβάσει κανείς; Λεύτερον, διότι ἔχουν πολύ Ἑλλάδα μέσα τους καί ἅμα θέλει κάποιος νά μάθει τή γλώσσα βοηθιέται. Κι ὅταν ἔχει κάποιο ἐνδιαφέρον αὐτό πού διαβάζει, ἄν ὑπάρχει κάποια πλοκή, νά ποῦμε. Ἄλλο εἶναι νά διαβάζεις ἕνα φιλοσοφικό σύγγραμμα πού δέ σέ νοιάζει τί θά γίνει παρακάτω.

(...) Λοιπόν, ἐκεῖνο πού ἐπιδιώκω στά βιβλία μου εἶναι νά ὑπάρχει ἕνα σχετικά καλό γοῦστο, δηλαδή νά μπορεῖ νά τό διαβάσει κι ἕνας πιό ὑψηλῆς στάθμης ἀναγνώστης, χωρίς νά ἐνοχληθεῖ τό καλό του γοῦστο καί χωρίς βέβαια νά νομίσει ὅτι διαβάζει Ντοστογιέφσκι. Στήν περίοδο τῆς δικτατορίας, ὁ Ἡλιού ἦταν μέσα. Ὅταν βγῆκε μαζί μέ τούς ἄλλους, μέ βρῆκε καί μοῦ εἶπε: «Ἀμάν, βρέ Γιάννη, δέν ξέρεις τί εὐγνωμοσύνη σοῦ χρωστᾶμε»! «Γιατί μπάρμπα Ἡλία»; τοῦ κάνω. «Ὅλο τόν καιρό μέσα, πού μέ εἶχαν στήν ἀπομόνωση, διάβαζα τά βιβλία σου»! Ὁ Ἡλιού ἀριστερά! Ἀπό τήν ἄλλη, ὁ στρατηγός Πανουργιᾶς! Κι αὐτός στήν ἀπομόνωση! Αὐτός δεξιός, Καραμανλῆς κλπ. «Ὅλα σου τά βιβλία», μοῦ λέει, «ἐκεῖ τά διάβασα»! Τά ἐπέτρεπαν διότι δέν ἐθεωροῦντο ἐπικίνδυνα πολιτικά βιβλία κι ἔτσι τούς ἄφηναν νά τά διαβάσουν. Καί ὁ Μπριλάκης φανατικός ἀναγνώστης μου. Ὅταν τόν εἶχαν ἐκεῖ στήν ἐξορία μέ διάβαζε. Γιατί σᾶς ἀνάφερα ὅλους αὐτούς; Γιατί εἶναι ἄνθρωποι καλοῦ γούστου ὅλοι τους. Συνεπῶς, δέ νόμιζαν ὅτι διαβάζουν Ντοστογιέφσκι ἤ Μπαλζάκ, ἀλλά δέν ἐνοχλοῦσε τό καλό τους γοῦστο! Διότι ἐάν ἦτο «μπαχαντέλα» δέν θά τό διάβαζαν. Ὅταν εἶναι κάτι «μπαχαντέλα» δέ μπορεῖς οὔτε γιά ψυχαγωγία νά τό διαβάσεις!...

(...) Εἶχα πάει ἀποστολή στήν Τουρκία καί ζήτησα νά δῶ τόν Πατριάρχη· μοῦ εἶπαν «αὔριο», τούς εἶπα «δυστυχῶς αὔριο δέν μπορῶ γιατί γυρίζω ἀπό τήν Ἄγκυρα καί φεύγω». «Τότε ὁ Παναγιώτατος θά σᾶς δεχθεῖ κατ' ἐξαίρεσιν»! Πῆγα, λοιπόν μέσα καί λέω: «Μέ συγχωρεῖτε πού ἀπαίτησα τώρα, ἀλλά ἐπειδή ἔχω κλείσει τό εἰσιτήριό μου μ' ἀεροπλάνο ἀπό τήν Ἄγκυρα, δέν μποροῦσα νά κάνω ἀλλιῶς, διότι δέν ὑπῆρχαν θέσεις νά βγάλω μέ ἄλλη πτήση». «Ἄ, ὄχι κύριε Μαρῆ», μοῦ λέει ὁ Παναγιώτατος, «ἐμεῖς μόλις μάθαμε ὅτι εἴσαστε ἐσεῖς πολύ εὐχαριστηθήκαμε, διότι πολύ σᾶς ἀγαποῦμε!» Ἐγώ νόμιζα ὅταν μοῦ ἔλεγε ὁ Πατριάρχης «σᾶς ἀγαποῦμε» ὅτι μέ ἀγαποῦσαν γιά τά δημοσιογραφικά μου κομμάτια ὑπέρ τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀλλά ἐκεῖνος μοῦ εἶπε «σᾶς ἀγαποῦμε διότι ἔχουμε διαβάσει ὅλα σας τά βιβλία»! Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση, βέβαια, γιατί τά βιβλία μου ἔχουνε σέξ κλπ. Μοῦ εἶπε μάλιστα ὁ καϋμένος: «Ὁ γαμβρός τῆς ἀδελφῆς μου τόν ὁποῖον ἐχάσαμε προσφάτως καί μοῦ ἔγραψε ἡ ἀδελφή μου ὅτι, λέει, μόλις ὁ Γιῶργος εἶχε γυρίσει ἀπό τοῦ Πεχλιβανίδη, ὅπου εἶχε πάει διά νά ἀγοράσει τά τελευταῖα βιβλία τοῦ κ. Μαρῆ, κάθησε στήν καρέκλα καί πέθανε, ἔπαθε συγκοπή καρδίας». Ἦταν ἕνας καλότατος ἄνθρωπος ὁ Πατριάρχης, ὁ Ἀθηναγόρας. Ἕνα ἄλλο ἀστεῖο εἶναι ἐκεῖνο πού μοῦ ἔτυχε στήν Κίνα. Ἔγραφα ἕνα κομμάτι μέ τίτλο «Ἀποστολή στήν Κίνα». Κίνα τώρα στοῦ διαόλου τή μάνα! Κατεβαίνουμε στό ἀεροδρόμιο, μᾶς περιμένει ἐκεῖ ὁ πρέσβης, ἕνας δικός μας, ὁ διευθυντής τοῦ κινέζικου πρακτορείου Σινχουάν(;), οἱ ἄλλοι ἐπίσημοι καί ὁ διερμηνεύς. Χαιρετιόμαστε ἐκεῖ, μέ πλησιάζει ὁ Κινέζος καί μοῦ λέει: «Ἐσᾶς κάπου σᾶς ξέρω»! «Ἔλα βρέ ἀδερφέ πού μέ ξέρεις, ἐγώ πρώτη φορά πατάω τό πόδι μου ἐδῶ πέρα!» «Σᾶς ξέρω», μοῦ λέει, «σᾶς ξέρω ἀπό τή φωτογραφία σας!» «Ἔ, καί ποῦ τήν ξέρεις ἐσύ τή φωτογραφία μου»; «Στά βιβλία σας», μοῦ κάνει «ἔχω διαβάσει τά περισσότερα»! «Ἀμάν», λέω μέ τό νοῦ μου, «τί γίνεται στήν Κίνα». «Καί μάλιστα κ. Μαρῆ, τώρα τελευταῖα διάβασα ἐκεῖνο πού ἔχει ἕναν κύριο πάνω σ' ἕνα γάϊδαρο». «Δέν εἶναι ἄνθρωπος πάνω σέ γάιδαρο, ἀλλά σέ ἄλογο», τοῦ λέω ἐγώ. Ἐννοῦσε ἕνα ἀπό τά βιβλίλα μου, τίς «Ὑποψίες», πού στό ἐξώφυλλό του δείχνει πραγματικά ἕναν ἄνθρωπο πού κάθεται πάνω σ' ἕνα ἄλογο.

Ἐμμ. Σεργεντάκης: ὁ πρῶτος Ἕλληνας «ντέντεκτιβ».

«Σταματῶ εἰς τίς διακόσιες, ἕνας τόμος » καί ὁ δεύτερος τόμος ἔχει τίς ὑπόλοιπες ἑκατό σελίδες καί καμιά μικρότερη νουβέλα ἤ δύο...! Ἀλλά ποτέ δέν ἔγραψα κατά παραγγελία. Πρῶτα-πρῶτα ,νά σᾶς πῶ κάτι, κανένα ἀπ' ὅσα ἔχω γράψει δέν γράφτηκε ἀπ' εὐθείας γιά βιβλίο, ἀλλά κατόπιν παραγγελίας ἐντύπων, δηλαδή ἀπό ἐφημερίδες καί περιοδικά. Δέν κάθομαι σπίτι μου νά γράψω ἕνα μυθιστόρημα γιά μένα. Λέω, ἅμα πάρω τή σύνταξή μου νά γράψω ἕνα μυθιστόρημα γιά μένα, ἀλλά αὐτά διά τά ὁποῖα συζητᾶμε ἦσαν παραγγελίες ἐφημερίδων, δημοσιογραφικά κομμάτια. Ἁπλῶς ὑπῆρχε ἡ «λύση». Τό ἀστυνομικό μυθιστόρημα ἀρχίζει ἀνάποδα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, βρίσκεις πρῶτα τή «λύση» καί μετά προχωρᾶς. Τό ἀστυνομικό ἀρχίζει πάντα ἀπό τό τέλος. Θές, ἄς ποῦμε,νά πεῖς ὅτι ἕνας ἄνθρωπος κάνει ἐκεῖνο, διότι θέλει αὐτό. Λοιπόν, ἀφοῦ βρεῖς αὐτό τό πράγμα, μετά θά τό οἰκοδομήσεις πετραδάκι-πετραδάκι μέχρι νά βρεῖς ὅλα τά πραγματάκια τά ὁποῖα θά ὁδηγήσουν σ' αὐτή τή λύση. Καταλάβατε τί γίνεται; Τά διάφορα ἄλλα πρόσωπα εἶναι ἄλλο κεφάλαιο, ξεχωριστό. Αὐτά τά πρόσωπα, πάλι, ἔχουν μιάν αὐτόνομη ζωή, σοῦ ἐπιβάλλονται πολλές φορές. Ἐσύ ἁπλῶς ἔχεις προσχεδιάσει τό βασικό πού εἶναι ἡ «λύση» κι ἀπό κεῖ σέ ὁδηγοῦν τά ἴδια τά πρόσωπα, ἀλλά ὁπωσδήποτε πρέπει νά ξέρεις τόν τρόπο νά τό κάνεις αὐτό. Γιά νά καταλάβετε τί θέλω νά πῶ, ἔχω γράψει ἕνα μυθιστόρημα, τό «Αὐστηρῶς προσωπικόν»· ἡ λύση μου ἐκεῖ εἶναι ὅτι κάποιος ἐκμεταλλεύεται ἕνα ἀστεῖο ὀργισμένων νιάτων καί σκοτώνει τό θύμα του. Σέ μιά παρέα νεαρῶν ἀμφισβητιῶν λένε ὅτι τό χρῆμα διαφθείρει τά πάντα καί στέλνουν ἀπό μιά ἐπιστολή σ' ἀνθρώπους τελείως ἀνόμοιους μεταξύ τους καί ἄς ποῦμε: «Πηγαίνετε αὔριο στίς δέκα ἡ ὥρα στήν "καμπάνα" τάδε καί θά κερδίσετε 20.000.000»! Ἐνῶ εἶναι παράλογο, ἄν τό σκεφτεῖ κανείς ρεαλιστικά, ἐν τούτοις πηγαίνουν. Πηγαίνουν διότι εἶναι τό δέλεαρ τῶν ἑκατομμυρίων στή μέση. Ὁ καθένας θά βρεῖ μιά δικαιολογία, «ἄς πάω ἔτσι νά δῶ» κλπ., καί θά πᾶνε τελικῶς ὅλοι. Ὁ ἕνας εἶναι βιομήχανος, ὁ ἄλλος μικροπωλητάκος, ὁ ἄλλος φοιτητάκι, κλπ. Λοιπόν, αὐτό τό ἔχει σκεφτεῖ ἕνας νεαρός ἀπό τήν παρέα τῶν ἀμφισβητιῶν, ἔτσι σάν ἀστεῖο νά ποῦμε. Ὅταν πᾶνε οἱ ἄλλοι ὅμως στήν «καμπάνα» βρίσκουν μέσα ἕνα νεκρό. Τά ἀστεῖο πού ἔκαναν αὐτά τά παιδιά ἦταν ἀθῶο, δέν ἦταν ἔγκλημα. Ἄλλο τό ἄν κάποιος τό ἐκμεταλλεύτηκε, ἐπειδή εἶχε λόγο νά σκοτώσει τό θεῖο του. Ἐσύ, λοιπόν, ξέρεις αὐτή τή «λύση», ὅτι δηλαδή πέντε νεαροί σκέφτηκαν αὐτό, κάποιος τό ἐκμεταλλεύτηκε, σκότωσε. Πάνω ἐκεῖ οἰκοδομοῦνται ὅλα. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα, τούς χαρακτῆρες τῶν παιδιῶν, τή φιλεναδίτσα τοῦ ἑνός, τήν πορεία καί τό πῶς ἀποκαλύφτηκε, αὐτά τά δείχνεις. Ὕστερα σέ ὅλους τούς συγγραφεῖς, πρέπει νά ξέρετε, καί σέ μᾶς τούς μικρούς καί στούς μεγάλους, οἱ ἥρωές τους δέν εἶναι ἀπόλυτα δημιουργήματά μας· δηλαδή, τόν δημιουργεῖ ὁπωσδήποτε ὁ συγγραφεύς, ἀλλά μετά τόν ὁδηγεῖ ὁ ἥρωάς του. Ἀποκτᾶ μιά αὐτόνομη ζωή ὁ ἥρωας σιγά-σιγά, ἀποκτᾶ μιά προσωπικότητα, μιά ὑπόσταση. Ἀλλά πρέπει νά ξέρεις ποῦ νά τό πᾶς, δέν φτάνει μόνο νά βρεῖς τή «λύση». Γι' αὐτό σᾶς λέω ὅτι τό ἀστυνομικό μυθιστόρημα δέ γράφεται, ἀλλά συλλαμβάνεται. Τά «ἄλλα» ἦταν οἱ ἐπιφυλλίδες οἱ λαϊκές πού ἄρχιζες καί στήν συνέχεια δέν ἤξερες οὔτε ποῦ τό πᾶς – οὔτε ποῦ σέ πάει. Ἐδῶ εἶναι «μαθηματικά», πρέπει νά ξέρεις ἀπολύτως ποῦ τό πᾶς!

(...)Ἕνα ἄλλο πού ἴσως ἔχει συντελέσει στό νά τ' ἀγαπήσει ὁ κόσμος, εἰδικά στά παλιότερά μου, εἶναι ὅτι ὑπάρχει πάντα στό φόντο κάποιος ἀπόηχος ἀπό τήν ἀντίσταση. Δηλαδή, καί στό «Κολωνάκι» (σ.σ.« Ἔγκλημα στό Κολωνάκι») βρίσκεται στό φόντο ἡ ἀντίσταση καί κεῖ εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ γιατί ἔγινε αὐτός προδότης, ξέρω γώ, καί σέ ὅλα γενικά ὑπάρχει κάτι ἀπό μένα. Διότι ἐγώ εἶμαι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀντιστάσεως, ἡ γενιά μου εἶναι τῆς ἀντιστάσεως, τό πράγμα ἔχει σημαδέψει ὅλη μας τή ζωή. Καί ἐπίτηδες νά μή τό κάνουμε, αὐτό περνάει, μᾶς χαρακτηρίζει. Ἐγώ, ὅπως ἴσως ξέρετε, τήν ἀντίσταση τήν ἔζησα καί στήν πόλη καί στό βουνό. Ἤμουνα μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς ΕΛΔ, μέλος τοῦ γραφείου Στερεᾶς τοῦ ΕΑΜ καί τότε εἴμαστανέαπαιδιά κι αὐτά σφραγίσανε τή μετέπειτα ζωή μας. Πάνω σ' αὐτό ἀκριβῶς ἑτοιμάζω ἕνα βιβλίο – ἀπάντηση στά ἐρωτήματα τοῦ «γιατί ἡ ἀντίσταση πῆγε ὅπως πῆγε» καί πιστεύω ὅτι θά εἶναι μιά ψύχραιμη, ἄς ποῦμε, πολιτική ἱστορία τῆς ἀντιστάσεως, μέ τό προσωπικό στοιχεῖο γιά τούς ἀνθρώπους πού εἶδα καί γνώρισα ἀπό κοντά. Ἐγώ τό βλέπω πιό ἀντικειμενικά, γιατί κοιτάξτε νά δεῖτε, ὅλα τά βιβλία πού ἔχουν βγεῖ ὡς τώρα εἶναι ὅλα κομμουνιστῶν, οἱ ὁποῖοι κομμουνισταί, ὅπως ξέρετε καί λέει κι ὁ Πέτρος ὁ Ροῦσσος, ἔχουν ἔντεκα κατά καιρούς διαφορετικές τοποθετήσεις ἔναντι στό «γιατί ἡ ἀντίσταση πῆγε ὅπως πῆγε». Ὁ καθένας, λοιπόν, ἀνάλογα μέ τό σημεῖο πού βρίσκεται τώρα στά κομματικά του εἶναι ὑποχρεωμένος νά πολεμήσει καί νά συμμορφωθεῖ μέ κείνη τήν ἑρμηνεία, ἀπό τίς διάφορες ἔντεκα, καί ἔτσι ἄλλα λέει ὁ Χατζῆς, ἀλλιῶς τά βλέπει ὁ Ροῦσος, ἀλλιῶς ὁ Παρτσαλίδης, ἀλλιῶς ὁ Βλαντᾶς, κλπ.

(...) Δέν ἔγραφα στόν Πεχλιβανίδη κατά παραγγελιάν τόσες σελίδες. Ἄλλες φορές ἦταν 160, ἄλλες 200, κλπ. Εἶναι ἀλήθεια,ἅμα βγεῖ μεγάλο τό κόβω, τό κάνω σέ δύο τόμους. Ἀλλά δέν γράφω τόσες σελίδες ὅσες χρειάζονται γιά νά βγεῖ ἕνα βιβλίο. Ἄς ποῦμε αὐτά μέ τούς δυό τόμους· δέν εἶναι κάν δύο, ἀλλά ἑνάμιση. Δηλαδή, ἕνα πού φυσιολογικά θά ἦταν διακόσιες πενήντα – τριακόσιες σελίδες, κυκλοφορεῖ σέ δύο τόμους, διότι ὁ ἐπιχειρηματίας δέν θέλει νά τό κάνει τριακόσιες σελίδες, διότι δέν θέλει ν' ἀλλάξει τήν τιμή. Λέει:

Και μια περιηγηση

1914-1918

● Οἱ Ἑλληνίδες ἐξακολουθοῦν νά παίρνουν τό θαλασσινό τους μπάνιο μέ τά ροῦχα, μόνο πού κάτω ἀπό τό εἰδικό φουστάνι φοροῦν ἐπιπλέον κι ἕνα ἀσορτί σουρωτό παντελόνι. Ἡ «τολμηρή» καί ὁπωσδήποτε δροσερότερη καμιζόλα (ἐφαρμοστό μαγιό χωρίς φούστα), πού ἤδη «χαλάει κόσμο» στίς ξένες πλάζ ἀπό χρόνια, στήν Ἑλλάδα παραμένει «ἀξιοπερίεργο γεγονός», ἀκόμα καί γιά τά περιοδικά μόδας.

● Φθινόπωρο τοῦ 1915 κυκλοφοροῦν ἀπό τό «Ἐκδοτικόν Γραφεῖον Χριστοφορίδου καί Χρυσαφίδου», τῆς Κωνσταντινούπολης (πλήρης διεύθυνση: Κωνσταντινούπολις-Γαλατᾶ, Γιουκσέκ Καλδηρήμ 606) τά περιοδικά «Νίκ Κάρτερ», «Νάτ Πίνκερτον» (κατά τό «Ἄλαν Πίνκερτον», δημοφιλή «ντέντεκτιβ» τῶν ἀμερικάνικων λαϊκῶν περιοδικῶν), «Λόρδος Λίστερ» καί «Σέρλοκ Χόλμς/ὁ Βασιλεύς τῶν Ἀστυνόμων». Καί τά τέσσερα αὐτά περιοδικά

ήσαν μηνιαῖα καί δημοσίευαν «αὐτοτελεῖς πάντα περιπέτειες τῶν ἡρώων τους, τίς ὁποῖες ἔγραφε ἤ μᾶλλον «γύριζε» ἀπό τίς ἤδη ὑπάρχουσες ξένες (ἀμερικάνικες ἤ ἐγγλέζικες) ὁ ἕνας τῶν δύο ἐκδοτῶν (καί αὐτοαποκαλούμενος λόγιος) Δ.Γ. Χριστοφορίδης, ἀγνώστων λοιπῶν στοιχείων. Ἐκτός ἀπό τήν Τουρκία – σύμφωνα μέ τό μόνιμο κλισέ στό ἐξώφυλλό τους – κυκλοφοροῦσαν «εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα, τήν Αἴγυπτον, τήν Βουλγαρίαν, τήν Ρωσίαν καί αὐτήν τήν Ἀμερικήν» (!). Μοναδικό ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν (ἔξω ἀπό τό λιθογραφικό τοῦ πράγματος) καί τά ἐξώφυλλα τους ὅπου, ὄχι σπάνια, ἀποκαλύπτεται ἡ ταυτότητα τοῦ ... δολοφόνου· ἀρκεῖ μόνο νά κοιτάξει κανείς τήν εἰκόνα καί τή σχετική λεζάντα στό κάτω μέρος τοῦ ἐξωφύλλου ἤ καί μόνο τόν τίτλο τοῦ ἐπεισοδίου (π.χ. «Τό ληστρικόν φαρμακοπωλεῖον», «ὁ ψευδοστρατηγός», «ὁ γυναικοκτόνος ζαχαροπλάστης», κτλ.). Ἀπό διαφημιστικό, πάλι, τῶν ἐκδόσεων (ὅπου συνιστοῦν «εἰς τήν εὐγενήν πελατείαν των» ν' ἀποφεύγουν «τάς κακεκτύπους ἀπομιμήσεις πού προσφάτως ἐνεφανίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καί Σμύρνην») μαθαίνουμε πώς ὑπῆρχαν καί συναγωνιστικά ἔντυπα, μέ παρεμφερεῖς τίτλους καί ἥρωες, γιά τά ὁποῖα ὅμως δέν ὑπάρχουν ἄλλα στοιχεῖα.

1922

● Τό «παιδί-θαῦμα» τοῦ θωθοῦ κινηματογράφου, Τζάκ Κοῦγκαν, πού μεσουρανοῦσε τότε, φθάνει στήν Ἑλλάδα μέ ποντοπόρο πλοῖο γιά νά μοιράσει δῶρα στούς πρόσφυγες τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς καί νά θγάλει τίς σχετικές διαφημιστικές φωτογραφίες του. Παράλληλα, ὁ ποιητής Σπύρος Ματσούκας, ἀνάμεσα στήν ἄλλη «ἐθνική» του δράση, παντρεύει κατά δεκάδες τίς ἄκληρες προσφυγοπούλες, τίς ὁποῖες καί προικίζει μέ διάφορα ποσά πού συγκεντρώνει ἀπό ἐράνους.

● Ἐπιπροσθέτως τό «ἐκδοτικόν κατάστημα Δ. Δελῆ & Α. Σαραθάνου» κυκλοφορεῖ μία νέα σειρά «ἐθνικῶν» φυλλαδίων μέ θέμα τήν καταστροφή τῆς Σμύρνης, τά ὁποῖα καί γίνονται ἀνάρπαστα («Λατιφέ Χανούμ καί ἡ Καταστροφή τῆς Σμύρνης», «Ἐσμέ ἡ Τουρκοπούλα» κλπ.). Ἀπό τούς ἴδιους ἐκδότες κυκλοφορεῖ καί τό «πολύπλοκον, περιπετειῶδες ἀστυνομικόν μυθιστόρημα» τοῦ Α. Κυριακοῦ, «Ὁ Μαῦρος Ἀρχιληστής στό Παρίσι» (σύνολο σελίδων 612, εἰκονογράφηση Σωτήρη Χρηστίδη), πού κι αὐτό μέ τή σειρά του γίνεται ἀνάρπαστο καί ἐπανεκδίδεται σέ δεύτερη ἔκδοση. Ἕνα χρόνο ἀργότερα κυκλοφορεῖ ἡ πρώτη περιπέτεια τοῦ «Φαντομᾶ». Τίτλος της «Τά ἑκατομμύρια τοῦ Μεξικοῦ».

1927

● Οἱ ἰδιοκτῆτες λεωφορείων τῆς Ἀθήνας καί τοῦ Πειραιᾶ ἀδυνατοῦν ν' ἀντιμετωπίσουν τό συναγωνισμό τῆς ἀλλοδαπῆς ἑταιρείας «Πάουερ», πού «χτυπάει» τίς τιμές τῶν εἰσιτηρίων, μέ ἀποτέλεσμα νά χάνουν ὁλοένα καί περισσότερους ἐπιβάτες. Οἱ λεωφοριοῦχοι συγκροτοῦν διαδηλώσεις καί ὑπογράφουν ἀπανωτά ψηφίσματα διαμαρτυρίας, προκειμένου νά ματαιωθεῖ ἡ σύμβαση τῆς ἑταιρείας μέ τό ἑλληνικό δημόσιο. Γίνονται μικροεπεισόδια καί συλλαμβάνονται τέσσερεις διαδηλωτές ἰδιοκτῆτες. Ἡ χωροφυλακή ἀρνεῖται νά δώσει στή δημοσιότητα τά ὀνόματα τῶν συλληφθέντων (!)

● Δύο μῆνες ἀργότερα κυκλοφορεῖ τρεῖς φορές τήν ἑβδομάδα ἡ «Θύελλα» – περιοδικό ἐκδιδόμενο Τρίτη-Πέμπτη-Σάββατο – ἀπό τίς ἐκδόσεις Γ. Στεφάνου – Α. Σαραθάνου, ὅπου καί δημοσιεύεται σέ συνέχειες «Ὁ Ἀετός τοῦ Μωριά καί ὁ Φών Κολοκοτρώνης». Πρόκειται, σύμφωνα μέ τόν ὑπότιτλό του, γιά «ἕνα ἑλληνικό ἀστυνομικό καί κοινωνικό μυθιστόρημα, συνδυασμένον πρός τά ἱστορικά γεγονότα». Συγγραφέας του ὁ δημοφιλής ληστογράφος Α.Ν. Κυριακοῦ. Ἀκολουθοῦν «Τά Μυστήρια τῆς Νέας Ὑόρκης» κι ἀμέσως μετά μιά νέα περιπέτεια τοῦ πρώτου μυθιστορηματικοῦ Ἕλληνα ντέτεκτιβ «Φών Κολοκοτρώνη», μέ τίτλο «Τό Μυστικό τοῦ Ἀβδούλ Χαμίτ» («πρότυπος κινηματογραφική καί ἀστυνομική περιπέτεια ἀφαντάστου μυστηρίου καί δολοπλοκιῶν»). Εἶναι ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς σταμάτησε ἡ κυκλοφορία αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Πάντως πρέπει νά κράτησε περισσότερο ἀπό δύο χρόνια. Στόν ἴδιο χρόνο ἐπισυνάπτονται καί δύο αὐτοτελῆ, ὀγκώδη, βιβλία μέ «κοινωνικο-αστυνομικό» περιεχόμενο. Πρόκειται γιά τήν κλασικῆς ἀφελείας «Κόρη τῶν Κεραυνῶν» (πλήρης τίτλος: «Ἡ κόρη τῶν Κεραυνῶν καί ὁ Σέρλοκ Σόλμς») τοῦ Αἰμιλίου Ἀθηναίου (Κίμωνος Ἀττικοῦ) καί τήν ἀκόμα πιό ἀφελή «Συμμορία τοῦ Μαύρου στιλέτου» τοῦ Κίμωνος Ἀττικοῦ (Αἰμίλιου Ἀθηναίου)!...

1928-1931

● Γιά πρώτη φορά στά νεοελληνικά χρονικά ἐμφανίζεται στούς δρόμους τῆς Ἀθήνας ἡ κλούβα γιά τά ἀδέσποτα ζῶα. Ἦτανε, λένε, τέτοιο τό μένος καί ἡ σκληρότητα τοῦ μπόγια-χωροφύλακα πού ἔπιανε ἀδιάκριτα λυτά καί δεμένα – ἀκόμα καί μέσα ἀπό τίς αὐλές – τά ὁποῖα, ὄχι σπάνια, ὁδηγοῦσε πολτοποιημένα μέσα στήν εἰδική κλούβα. Λίγα χρόνια ἀργότερα οἱ σκύλοι ἀνάσαναν κάπως. Τό «κοινωνικό» αὐτό λειτούργημα ἀνέλαβε ἡ ἑταιρεία προστασίας τῶν ζώων.

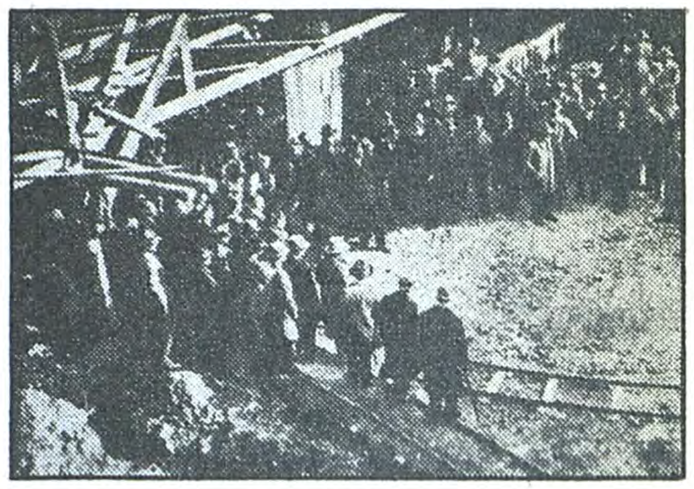

Παρουσία τῶν ἀρχῶν, τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ἐκπροσώπων τοῦ οἰκονομικοῦ καί καλλιτεχνικοῦ κόσμου τῆς χώρας καί πλῆθος κόσμου γίνεται ἡ ἔναρξη τῶν ἔργων γιά τήν κατασκευή τοῦ ὑπόγειου σταθμοῦ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηρόδρομου πού θά συνδέει τήν Ἀθήνα μέ τόν Πειραιά. Ταυτόχρονα ἀρχίζει καί ἡ κατασκευή τῆς σήραγγας κάτω ἀπό τήν ὁδό Γ΄ Σεπτεμβρίου πρός τήν Κηφισιά.

Καταρρέει αἰφνιδίως ἡ στέγη τοῦ γνωστοῦ καφενείου «Πανελλήνιον», θάβοντας κάτω ἀπό τά ἐρείπια του, πλῆθος θαμώνων ἀργοσχόλων καί μή. Ἡ πυροσβεστική ὑπηρεσία φτάνει μέ καθυστέρηση μίας περίπου ὥρας!

● Στήν ἐκδοτική ἀγορά τό ἀστυνομικό εἶδος κερδίζει συνεχῶς ἔδαφος. Ὁ «ἐκδοτικός οἶκος Ἀστέρος – Α. & Ε. Παπαδημητρίου» ἐκδίδει δύο νέες σειρές φυλλαδίων. Πρόκειται γιά τόν «Λανδρύ, ὁ δολοφόνος τῶν γυναικῶν» τοῦ «διασήμου Γάλλου συγγραφέως» Ζώρζ Ποτιέ (Γεωργίου Τσουκαλᾶ) καί «Τά καταπληκτικά κατορθώματα τοῦ Ἄλλεν Πίγκερτον», ἐπίσης τοῦ «διασήμου» Ζώρζ Ποτιέ (Γεωργίου Τσουκαλᾶ). Ἀκόμη, κυκλοφοροῦν σέ αὐτοτελεῖς τόμους τά ἀστυνομικά: «Ἡ μάσκα μέ τά ἄσπρα δόντια» τοῦ Κίμωνος Ἀττικοῦ, «Ἡ ἀνάστασις τοῦ Φαντομᾶ» καί ὁ «Φρᾶ Διάβολος» τοῦ Μαρσαί Ἀλαίν (;), «Ἡ μαύρη χείρ ἐν Εὐρώπῃ καί «ἡ Συμμορία τῆς Μαύρης Μάσκας» τοῦ Μαρσέλ Ὀρστάιν καί σέ διασκευή Ἰωάννη Σκουτερόπουλου, «Τά μυστήρια τῶν Παρισίων» τοῦ Εὐγ. Σύη, κ.ἄ.

● Ἡ ἀπειλή ἑνός νέου πολέμου δέν δείχνει πλέον μακρινή. Τό φάντασμα τοῦ πρώτου παγκόσμιου πλανιέται ἐφιαλτικά καί πάλι. Ὅλοι ἀναγνωρίζουν ὅτι στόν ἐπερχόμενο πόλεμο τό ἀεροπλάνο θά παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο. Στήν Ἑλλάδα ὀργανώνονται εἰδικά σεμινάρια ἀεράμυνας, τά ὁποῖα παρακολουθοῦν ὅλοι οἱ πολίτες ὑποχρεωτικά.

1935

● Ὕστερα ἀπό τήν ἀποτυχία τοῦ κινήματος τῆς 1ης Μαρτίου 1935, γίνεται στήν Ἀθήνα ὀγκοδέστατο συλλαλητήριο ἐναντίον τῶν κινηματιῶν. Οἱ διαδηλωτές, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, φέρουν καί ὁμοίωμα τοῦ Ἐλευθέριου Βενιζέλου κρεμασμένου ἀπό μία ἀγχόνη. Οἱ πρωταί-

τιοι τοῦ κινήματος δικάζονται στό ἔκτακτο στρατοδικεῖο. Ὁ στρατηγός Κονδύλης πρωτοστατεῖ στήν κατάργηση τῆς δημοκρατίας καί μεθοδεύει τήν ἐπαναφορ΄τῆς συνταγματικῆς βασιλείας καί τοῦ συντάγματος τοῦ 1911. Διατελεῖ, μάλιστα, καί γιά ἕνα διάστημα «ἀντιβασιλεύς», ὁπότε καί ἐπιστρέφει στό θρόνο του ὁ Γεώργιος Β΄, ὕστερα ἀπό «δημοψήφισμα».

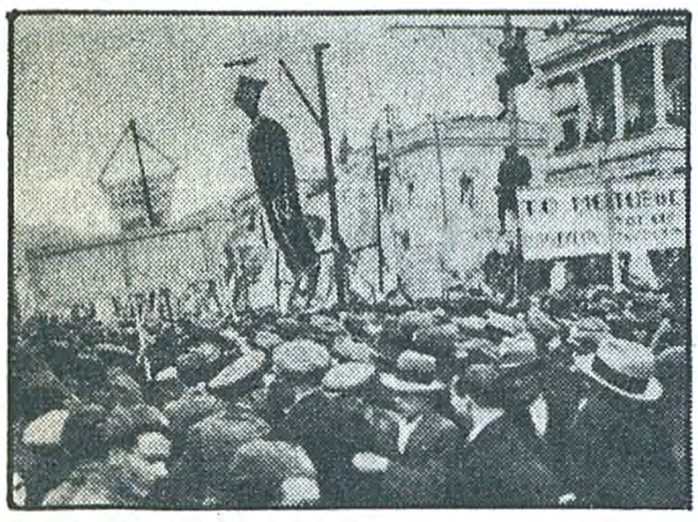

● Τόν ἴδιο καιρό ὁ δημοσιογράφος, ἐκ Σμύρνης, Ἀπόστολος Μαγγανάρης, γυροφέρνει τόν ἐκδότη τοῦ «Ρομάντσου», Νίκο Θεοφανίδη, ζητώντας του νά χρηματοδοτήσει τήν ἔκδοση ἑνός περιοδικοῦ ἀστυνομικῶν περιπετειῶν, πού «θά τούς κάνει καί τούς δυό πλούσιους». Ὁ Θεοφανίδης δέχεται νά γίνει πλούσιος καί... χρηματοδοτεῖ τήν ἔκδοση! Καταλήγουν ὁριστικά στόν τίτλο «Μάσκα – κατά τό σύγχρονο, μεγάλης κυκλοφορίας, ἀμερικάνικο περιοδικό «Μαύρη Μάσκα» – καί «θάζουν μπροστά». Τυπώνονται τά τέσσερα πρῶτα ἐξώφυλλα, ὁπότε καί ὑπαναχωρεῖ ὁ Μαγγανάρης καί θγάζει τελικά τή «Μάσκα» στίς ἐκδόσεις Σαλίθερου (1η Ὀκτωθρίου 1935). Τίτλος τοῦ πρώτου αὐτοῦ τεύχους «Ἡ κίτρινη Ἀράχνη» – τοῦ Γάλλου μυθιστοριογράφου Πιέρ Ντεκουρσέλ καί σέ μετάφραση τοῦ Γ. Τσουκαλᾶ, – πού καταλαμβάνει καί τίς σαράντα ἀπό τίς ἐξηντατέσσερεις σελίδες τοῦ περιοδικοῦ (ἄλλα περιεχόμενα: «Οἱ ἄθλοι τοῦ Ἑνωμοτάρχου Φουντοτσάρουχου» τοῦ Νίκ Τσεκό (Νίκου Τσεκούρα), «Ὁ Ἄγνωστος» τοῦ «διασήμου Γάλλου συγγραφέως» Ζώρζ Ποτιέ (Γ. Τσουκαλᾶ), «Ἡ νεκρή τοῦ πράσινου δρομίσκου» (!) τοῦ ἐπίσης «διασήμου συγγραφέως» Ζοζέφ Κεσέλ (Γ. Τσουκαλᾶ), ἕνα ρεπορτάζ τοῦ Ριτσαρδ Μπλέντ (;) μέ τίτλο «Παπούτσια, γάντια, κυλλότες ἀπό ... ἀνθρώπινο δέρμα», κ.α.). Προνρητικός ὅμως ὁ Θεοφανίδης ἔχει καταθέσει τόν τίτλο τῆς «Μάσκας» στ' ὄνομά του καί τούς ἀπειλεῖ μέ κατάσχεση. Ὁ Μαγγανάρης σκίζει τά ἱματιά του πώς ἔχει πέσει θύμα «σκευωρίας». Ὁ Σαλίθερος κλαίει τά λεφτά του. Ὁ Θεοφανίδης ἀνένδοτος, θράχος στήν ἀπόφασή του. «Θά τό κατασχέσω»! Τελικά, ὕστερα ἀπό πίεση κοινῶν φίλων, τό θέμα κλείνει ὁριστικά καί αἰσίως. Ὁ Θεοφανίδης παραιτεῖται τοῦ τίτλου καί παίρνει σάν ἀποζημίωση μερικές χιλιάδες ἡμεροδεῖκτες, πού εἶχε τυπώσει τό «ἐκδοτικόν κατάστημα Μ. Σαλίθερου» γιά τό «σωτήριο» ἔτος 1936! Παράλληλα ὅμως καί σέ ἀντιπερισπασμό ἐκδίδει τό, ἐπίσης ἑβδομαδιαῖο, περιοδικό «Μυστήριον» (10 Ὀκτωβρίου). Τίτλος τοῦ πρώτου τεύχους «Ὁ ἄνθρωπος μέ τό ξύλινο χέρι». Αὐτοτελές ἀστυνομικό μυθιστόρημα τοῦ «γνωστοῦ Ἀμερικανοῦ συγγραφέως» Φέλιξ Κάρ ἤ... κατά κόσμον, Ὀρφέα Καραβία!

1938

● Παρά τό «μεταρρυθμιστικό ἀγροτικό πρόγραμμα» τῆς «4ης Αὐγούστου» παρατηρεῖται μεγάλη ἔλλειψη λαδιοῦ στήν ἀγορά καί οἱ ἀτυχεῖς Ἀθηναῖοι νοικοκυραῖοι πληρώνουν «ὅσο-ὅσο» τήν ὀκά στούς μαυραγορίτες. Ὁ ἁρμόδιος ὑπουργός ἀποδίδει τήν ἔλλειψη στή «χρονιά πού δέν πῆγε καλά» καί τή σημαντική αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν. Μέ προσωπική ἀπόφαση τοῦ ἴδιου τοῦ δικτάτορα ἡ κυβέρνηση προθαίνει σέ δωρεάν διανομή σπορελαίου (ἐκείνη τοῦ «ρετσινελαίου» ἔχει προηγηθεῖ). Στά κέντρα διανομῆς σχηματίζονται ἀτέλειωτες οὐρές, δημιουργοῦνται μικροεπεισόδια κι ἀπειλοῦνται σοβαρότερα, ὁπότε καί ἐπεμβαίνει ἰσχυρά ἀστυνομική δύναμη πού ἐπαναφέρει τούς «παρεκτραπέντας» στήν τάξη.

● Ἀπαγορεύεται ὁριστικά καί ἀμετάκλητα ἡ κυκλοφορία τῶν «ληστρικῶν» καί συναφῶν φυλλαδίων, μέ τό σκεπτικό ὅτι «δέν διέπονταν ἀπό τόν ἀπαιτούμενο σεβασμό πρός τά σώματα ἀσφαλείας καί τάς νομίμους ἀρχάς τοῦ κράτους». Ὅσες ἐφημερίδες καί περιοδικά δέν ἔχουν κλείσει, πειθαναγκάζονται νά δημοσιεύουν λιβανωτούς στήν «ἐθνοσωτήρια» κυθέρνηση, φωτογραφίες καί «ἐμπνευσμένους» λόγους τοῦ δικτάτορα.

Ὁ Ἀπόστολος Μαγγανάρης ἐπισκέπτεται ἔκθεση γνωστοῦ ζωγράφου, στήν ὁποία παρευρίσκεται καί ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς. Ὁ ἰδιαίτερος τοῦ δικτάτορα συστήνει τό Μαγγανάρη στό Μεταξᾶ, λέγοντάς του ὅτι εἶναι ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Μάσκα». Ὁ Μεταξᾶς γελώντας τοῦ δείχνει τή δεξιά τσέπη του, λέγοντάς του: «Ἐδῶ σ' ἔχω»! καί ταυτόχρονα θγάζει μέσα ἀπό τήν τσέπη του ἕνα τεῦχος τῆς «Μάσκας», τῆς ὁποίας, ὅπως παραδέχτηκε, ἦταν φανατικός ἀναγνώστης (!)

Στήν ἐφημερίδα «Καθημερινή» δημοσιεύεται, σέ καθημερινές συνέχειες, τό «Μυστικό τῆς ζωῆς τοῦ Πέτρου Βερίνη («πρωτότυπον ἀθηναϊκόν ἀστυνομικόν μυθιστόρημα») τῆς δεσποινίδος Ἑλένης Βλάχου.

Ὁ διευθυντής τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν, Νίκος Τσαούσης, συναντάει τυχαῖα τόν Ἀπόστολο Μαγγανάρη, στόν ὁποῖο ἐκμυστηρεύεται πώς εἶναι φανατικός ἀναγνώστης τῆς «Μάσκας» καί πώς ἀκόμα, χάρη στή «Μάσκα», ἔμαθε πολλά «κόλπα», τά ὁποῖα καί χρησιμοποίησε στήν ἀστυνομική του καριέρα (!)

● Τά φυλλάδια μέ τά ματζούνια καί τά γιατροσόφια τοῦ καλόγερου πάτερ Γυμνάσιου γίνονται ἀνάρπαστα καί τυπώνονται σέ πολλαπλές ἐκδόσεις. Δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού ἀκολουθοῦν τίς «θεραπευτικές» του μεθόδους καί πολύ περισσότερο ἐκεῖνοι πού πιστεύουν πώς βρῆκαν τήν «ὑγειά» τους.

(Ἔκδοση «Ἀστέρος» Α. καί Ε. Παπαδημητρίου).

● Ἀναστέλεται προσωρινά ἡ κυκλοφορία τῆς «Μάσκας», προκειμένου νά διατεθεῖ τό τεράστιο στόκ τῶν παλαιῶν τευχῶν, πού ἔχει συσσωρευθεῖ ὕστερα ἀπό τέσσερα χρόνια ἀδιάκοπης κυκλοφορίας (128 συνολικά τεύχη). Παράλληλα, κυκλοφοροῦν τά πρῶτα ἀστυνομικά θιβλία «τσέπης». Ἐκδότης καί πάλι ὁ Μιχάλης Σαλίθερος.

1941-1949

● Ὁ γραφικός Ἀρμάνδος Δελαπατρίδης, τοῦ προπολέμου, ὁ πάντα κομψός καί μεγαλοπρεπής «ἀρχηγός» τοῦ «κόμματος» τῶν κυανολεύκων, κλείνεται χαριστικά στό ...δημόσιο ψυχιατρεῖο, ὕστερα ἀπό μεσολάθηση κάποιων παλιῶν «ὀπαδῶν» του, πού τόν περιμάζεψαν σέ ἡμιθανή, ἀπό τήν πεῖνα, κατάσταση, ἀπό κάποιο πεζοδρόμιο τῆς πλατείας Συντάγματος. Μετά τήν «ἀπελευθέρωση», ντυμένος μέ μιά τριμμένη χλαίνη, ἀρβύλες καί στρατιωτικό σκοῦφο ἀντί γιά ἡμίψηλο, ἐπανεμφανίζεται στά παλιά του στέκια, πρόθυμος ὅπως πάντα ν' ἀναπτύξει, ἔναντι ἐλαχίστης ἀμοιθῆς (κανά-δυό κονιακάκια) τό «ἐθνοσωτήριο» πρόγραμμα τοῦ «κόμματός» του, ἀλλά οἱ σερβιτόροι τῶν κοσμικῶν ζαχαροπλαστείων δέν τοῦ ἐπιτρέπουν πλέον τήν εἴσοδο. Ὁ Δελαπατρίδης ἀπογοητευμένος καί πικραμένος ξαναγυρνάει μόνος του στό ψυχιατρεῖο, παρακαλώντας τούς γιατρούς νά τόν ξαναπάρουν πίσω!

● Μεσούσης τῆς γερμανικῆς κατοχῆς καί παρά τήν φοθερή ἔλλειψη χαρτιοῦ πού παρατηρεῖται στή ντόπια ἀγορά, κυκλοφορεῖ ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἀγκύρας» – Α. Παπαδημητρίου ἡ ἑβδομαδιαία «Ἀράχνη» (σειρά ἀστυνομικῶν περιπετειῶν) καί τρεῖς μῆνες ἀργότερα (κι ἀπό τόν ἴδιο ἐκδότη) ὁ «Ἄσσος», μέ αὐτοτελεῖς περιπέτειες τοῦ «δαιμόνιου» ντέντεκτιθ, «Ἴσκιου», πού μεσουρανοῦσε τότε στά ἀμερικάνικα λαϊκά περιοδικά τοῦ εἴδους. Ἀρχισυντάκτης καί τῶν δύο αὐτῶν περιοδικῶν ὁ Ἀπόστολος Μαγγανάρης. Ὕστερα ἀπό κυκλοφορία μισοῦ περίπου χρόνου ἔκλεισαν καί τά δύο μαζί, τήν ἴδια μάλιστα ἑβδομάδα.

Στόν ἴδιο καιρό ἐπισυνάπτεται καί ἡ ἀφελής «Καταιγίς» τῶν ἐκδόσεων «ὁ Ἥλιος», ὁ θραχύθιος «Φαντομάς» (ἔθγαλε μόνο τέσσερα τεύχη) κάποιου Ξένου, ἀγνώστων λοιπῶν στοιχείων καί δραστηριοτήτων, καθώς καί τά δώδεκα πρῶτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Αἴνιγμα», τοῦ κατ' ἐπάγγελμα κομμουνιστοφάγου ἐκδότη Δημήτρη Περατζάκη (τίς περιπέτειες τῶν 8 πρώτων τευχῶν καί τοῦ No 11 ἔγραψε ὁ Χαρ. Βασιλειάδης, τοῦ No 9,10 καί 11, ὁ ἴδιος ὁ ἐκδότης καί τίς ὑπόλοιπες ὁ γνωστός τότε, ζουγκλογράφος Μιχάλης Πριονιστής.

Τό 1946 κυκλοφορεῖ ἡ ἑβδομαδιαία «Περιπέτεια» (ἐκδότης Ἀπ. Παπαδημητρίου – διευθυντής Γ. Τσουκαλᾶς) πού συναγωνίζεται τό «ἀνανεωμένο» «Αἴνιγμα» τοῦ Δημήτρη Περατζάκη, ἐνῶ ταυτόχρονα σχεδόν ἐπανεκδίδεται καί ἡ «Μάσκα» μέ διευθυντή, ὅπως πάντα, τό Μαγγανάρη καί ἐκδότη αὐτή τή φορά τό ...Νίκο Θεοφανίδη! Στόν ἀναμενόμενο σκληρό ἀνταγωνισμό τῶν τριῶν αὐτῶν περιοδικῶν καί τόν συνεπακόλουθο, μεταξύ τους, «πόλεμο τῶν λέξεων» ἀπό τίς σελίδες ἀλληλογραφίας (ὅπου ἀλληλοκατηγοροῦνταν γιά πλαστογράφηση), νικήτρια θγαίνει ἡ «Μάσκα», ὄχι τόσο γιά τή φαινομενική γνησιότητα τῶν δημοσιευμάτων της, ὅσο γιά τήν καλύτερη διάθεση τῶν τευχῶν της μέσω τοῦ πρακτορείου, πού διαφέντευε, τότε, ὁ νέος χρηματοδότης της. Κανένα ἀπό τά παραπάνω τρία περιοδικά δέ δημοσίευσε αὐθεντικές ἱστορίες καί ὅλα, σχεδόν, τά δημοσιεύματά τους ἦταν «γυρίσματα» ἤ ἀπομιμήσεις ἐκείνων πού δημοσίευαν τά ξένα περιοδικά (κατά προτίμηση γαλλικά κι ἀμερικάνικα).

Δυό χρόνια ἀργότερα κυκλοφορεῖ ἡ «Νυχτερίδα» τοῦ Στέλιου Ἀνεμοδουρᾶ κι ἕνα χρόνο μετά ὁ λιλιπούτειος «Τίγρης» (6 συνολικά τεύχη) τοῦ Δημήτρη Χανοῦ, πού κάνει παράλληλα καί τό ντεμποῦτο του σάν συγγραφέας ἀστυνομικῶν περιπετειῶν, μέ περιπέτειες τοῦ «Μάρτεν Ντάλ», τοῦ «Ν. Σκώτ» καί τοῦ «Σκορπιοῦ».

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΑ ΑΝΩΓΕΙΑ

Ἡ σημασία μιᾶς παράδοσης στή σύγχρονη ἑλληνική πραγματικότητα

Τοῦ Γιώργου Κουρουποῦ

Ἡ δημοσίευση στό «ΑΝΤΙ» εἰσηγήσεων ἀπό τή συνάντηση στά Ἀνώγεια πού ὀργάνωσε τό Γ΄ πρόγραμμα ἀπό τίς 13-15 Αὐγούστου φέτος μέ θέμα τή σημασία τῆς παράδοσης σήμερα, στάθηκε γόνιμη.

Καί ἀπήχηση εἶχε ἀφοῦ μέ ἐνδιαφέρον διαβάστηκε τό σχετικό ὑλικό καί «ἐμβόλιμα» σχόλια προκάλεσε. Ἔτσι, ὁ συνθέτης ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΟΣ μᾶς ἔστειλε τό σχόλιό του – ξεκινώντας ἀπό κάποιες πρῶτες ἰδέες πού διατύπωσε τήν τελευταία μέρα τῆς συνάντησης τῶν Ἀνωγείων. Στή συνέχεια δημοσιεύομε μιάν ἐπιστολή πού μᾶς ἔστειλε ὁ συγγραφέας Θ. Φωτιάδης μέ ἀφορμή τήν εἰσήγηση τῆς Ἀγγ. Φωτοπούλου.

Ἦταν βέβαια ἀδύνατο νά χωρέσουν κι ἄλλες εἰσηγήσεις στίς περιορισμένες χρονικά συναντήσεις μας στά Ἀνώγεια. Ἔτσι πολλοί ἀπό μᾶς περιοριστήκαμε ἀναγκαστικά σέ μικρές παρεμβάσεις πού δέν μποροῦσαν νά ἔχουν καμιά ἰδιαίτερη βαρύτητα καί πού στήν καλύτερη περίπτωση πρόσθεταν μερικά ἀκόμη ἐρωτήματα στά ἤδη ἀναπάντητα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, οἱ «θεωρητικοί» – κατά κανόνα καλύτερα ὁπλισμένοι γιά τέτοιου εἴδους ἐκδηλώσεις – ἐπιβλήθηκαν στούς «δημιουργούς», κι ἔτσι οἱ τελευταῖοι ἔλαμψαν διά τῆς... σιωπῆς των, παρ' ὅλο πού ἀριθμητικά δέν ἦταν οἱ λιγότεροι. Κρίμα, θά περίμενε κανείς ἕνα Συνέδριο ὀργανωμένο ἀπό τό Τρίτο Πρόγραμμα νά ἐνισχύσει ἀκριβῶς τήν ἀντίθετη τάση. (Ἐδῶ δηλαδή πρέπει νά κάνουμε λίγο τήν αὐτοκριτική μας γιά τήν ἐπιλογή, ἤ καλύτερα γιά τήν ἄνιση κατανομή, τῶν εἰσηγήσεων).

Τέλος πάντων, ἐπειδή ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ δίλεπτη παρέμβασή μου στό Συνέδριο φάνηκε περισσότερο σάν ἀφορισμός καί λιγότερο σάν θεμελιωμένη ἄποψη, ἐπανέρχομαι σήμερα, προσπαθώντας νά γίνω πιό σαφής. Καί ἀρχικά παραθέτω, σχεδόν ἐπί λέξει, τί εἶπα τότε:

«Μέχρι στιγμῆς οἱ περισσότεροι ὁμιλητές προσπάθησαν ν' ἀντικειμενικοποιήσουν τό πρόβλημα. Ἐγώ θά εἶμαι ὑποκειμενικός, ὅσο γίνεται. Θά περιοριστῶ βέβαια στή Μουσική, μιά καί πρέπει νά εἶμαι ἰδιαίτερα σύντομος. Ἔχουμε λοιπόν μιά πολύ πλούσια λαϊκή κυρίως παράδοση (στήν δική μας περίπτωση, νά ταυτίσουμε τήν **παράδοση** *μέ τήν* **λαϊκή παράδοση** *εἶναι πολύ λιγότερο αὐθαίρετο). Εἴμαστε ὅμως ἔντεχνοι μουσικοί, ἐπικοινωνοῦμε μέ χίλιους δύο μουσικούς πολιτισμούς, λαϊκούς καί μή, καί τό πρόβλημα τό δικό μας εἶναι πῶς χρησιμοποιοῦμε δημιουργικά ὅλα αὐτά. Ὅπως καταλαβαίνετε, δέν μιλῶ γιά τή διάσωση τῆς λαϊκῆς μας παράδοσης· εἶναι αὐτονόητο ὅτι κάθε λαός πού σέβεται τόν ἑαυτό του φροντίζει νά διατηρήσει τήν πολιτιστική κληρονομιά του. Μιλῶ γιά τό δικό μας πρόβλημα, σάν ἔντεχνοι μουσικοί δηλαδή, καί γιά τή σχέση μας μέ τή λαϊκή παράδοση. Νομίζω λοιπόν πώς κάθε ἐποχή διαλέγει ἀπό τήν πολιτιστική κληρονομιά τῶν προηγούμενων ἐποχῶν ὅ,τι θεωρεῖ πώς μπορεῖ νά ἐξυπηρετήσει τίς ἀνάγκες της. Σέ ἐπίπεδο ἀτόμων ἤ ὁμάδων, ἡ ἰδεολογική χρήση τῆς παράδοσης καθορίζεται ἀπό τήν γενικότερη πολιτικοκοινωνική τοποθέτηση τοῦ ἀτόμου ἤ τῆς ὁμάδας. Ἔτσι ἡ λαϊκή παράδοση μπορεῖ νά γίνει ὅπλο τόσο τῆς ἀντίδρασης, ὅσο καί τῆς ἐπανάστασης. Καί νά ποῦ θέλω νά καταλήξω: ἡ ἐθνικιστική τάση τῆς ἑλληνικῆς διανόησης μετά τόν Β΄ παγκόσμιο πόλεμο ἦταν προοδευτική, καί ἦρθε σάν ἀντίβαρο, σάν ἀντίσταση στήν ἐξωτερική ἐπίθεση. Αὐτόν τόν χαρακτήρα εἶχε τότε καί ἡ στροφή τοῦ ἔντεχνου λαϊκοῦ τραγουδιοῦ πρός τό ρεμπέτικο, πού διακήρυξε ὁ Μάνος Χατζιδάκις. Ἐνῶ σήμερα πιά, ἡ θρησκευτική προσήλωσή μας στό ρεμπέτικο καί ἰδίως στό ρεμπετοειδές, τό στένεμα τοῦ μουσικοῦ φαινομένου στήν περιοχή τοῦ λαϊκοφανοῦς καί ρεμπετοειδοῦς τραγουδιοῦ, ὅλα αὐτά ἔχουν ἀντιδραστικό χαρακτήρα. Κι αὐτό θά εὐχόμουν νά τό καταλάβει ὅσο πιό γρήγορα γίνεται,* **πρῶτα** *ἡ προοδευτική διανόηση καί* **ὕστερα** *καί οἱ μουσικοί – γιατί δυστυχῶς ἐμεῖς οἱ μουσικοί, κατά κανόνα, ἀντιλαμβανόμαστε τά πράγματα λίγο καθυστερημένα».*

Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα, γιατί στήν περίπτωση τῆς μουσικῆς εἶναι λιγότερο αὐθαίρετο νά ταυτίζουμε τήν παράδοση μέ τή λαϊκή παράδοση; Ἡ λόγια μουσική δημιουργία, πού στήν Ἑλλάδα ἄρχισε νά ἐμφανίζεται γύρω στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα, ὑπῆρξε κι ἔμεινε πάντοτε περιθωριακή, δέν μπόρεσε νά φτιάξει παράδοση. Ἦταν φυσικό νά συμβεῖ κάτι τέτοιο σέ μία χώρα πού δέν γνώρισε τήν ἴδια πολιτικοκοινωνική ἐξέλιξη μέ τή Δύση, δέν γνώρισε τήν Ἀναγέννηση μέ τήν παράλληλη ἐξέλιξη τῆς κοσμικῆς μουσικῆς, ἔκφραση τῆς ἐξουσίας τῆς ἀριστοκρατίας ἀρχικά, τῆς ἀστικῆς τάξης ἀργότερα. Καί εἶναι αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἰδιομορφία τῆς Ἑλλάδας παράγοντας ἀποφασιστικῆς σημασίας γιά τήν κατανόηση τῆς σημερινῆς πραγματικότητας. Ὅταν οἱ ἑπτανήσιοι συνθέτες μας, μετά τήν ἐπανάσταση, ἀνέλαβαν τό ἄχαρο ἔργο τοῦ ἐξευρωπαϊσμοῦ μας – τό «ἀνήκομεν εἰς τήν Δύσιν» δέν εἶναι τίποτε τό καινούριο – δέν μποροῦσε παρά νά ἔχουν πολύ περιορισμένη ἐπιτυχία. Καί ναί μέν ἡ συμφωνική ὀρχήστρα, ἡ ὄπερα περισσότερο, μπῆκαν ὡς ἕνα βαθμό στήν ἑλληνική ζωή, ἀλλά τελικά ὅλα αὐτά λειτούργησαν σάν φορεῖς μιᾶς ξένης μουσικῆς κουλτούρας· οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες συνθέτες φάνηκαν ἀδύναμοι νά δημιουργήσουν μιά ντόπια παραγωγή πού νά μπορεῖ ν' ἀντέξει στή σύγκριση μέ τά ξένα πρότυπά τους. Τό ἴδιο περίπου συνέβη κι ἀργότερα, στίς ἀρχές τοῦ 20ου αἰώνα, μέ τήν «Ἐθνική μας Σχολή», παρ' ὅλους τούς νέους ἰδεολογικούς προσανατολισμούς της καί παρά τήν ἀναμφισβήτητη προσωπικότητα μερικῶν ἀπό τούς ἐκφραστές της, ὅπως τοῦ Καλομοίρη π.χ. Δηλαδή, πολύ ἁπλά, ὑπῆρξε (καί ὑπάρχει) μιά κατηγορία Ἑλλήνων πού γνώρισε κι ἀγάπησε τήν κλασική μουσική παράδοση τῆς Δύσης, ἐνῶ εἶναι ἐλάχιστοι οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι πού συμβαίνει νά ἔχουν ἀκούσει ἕνα ἔργο τοῦ Μάντζα-

ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΝΤΙΚΡΟΥΣΗ

● *Ἀπό τό γνωστό συγγραφέα ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΑΔΗ, λάβαμε τήν ἀκόλουθη σχολιαστική, στό κείμενο τῆς Ἀγγελικῆς Φωτοπούλου, ἐπιστολή.*

Παρακαλῶ νά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά πῶ δυό λόγια πάνω στό κείμενο τῆς Ἀγγελικῆς Φωτοπούλου στή «Συνάντηση στ' Ἀνώγεια», γιά τήν Παράδοση, αὐτό πού φιλοξένησε τό ΑΝΤΙ στό τεῦχος 134. Καί δέν θά τό ἐπιχειροῦσα (μιά εὔκολη, δηλαδή, ἀντίκρουση) ἄν τό ΑΝΤΙ, σέ εἰσαγωγική παρουσίαση, δέν τό χαρακτήριζε σάν «δείκτη καί φορέα τῶν προβληματισμῶν ἤ καί τῶν προβληματικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στή νεώτερη γενιά καί τήν παράδοση»...

Ἄς ἀρχίσουμε, λοιπόν, ἀπό τό σημεῖο αὐτό. Ὄχι, δέν πιστεύω καί δέν τό βλέπω στήν καθημερινή μου πολύωρη ἐνασχόληση μέ τά θέματα τῆς νεοελληνικῆς παράδοσης, πώς ὑπάρχει προβληματισμός τῆς νεώτερης γενιᾶς πάνω στήν ἀξία, τή σημασία, τήν προσφορά, τήν εὐχαρίστηση πού προσφέρει καί τό ἀνυστερόβουλο τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ. Ὁ προβληματισμός ἀφορᾶ τήν δ. Φωτοπούλου καί ὅσους λίγους συμφωνοῦν μέ τίς ἀπόψεις πού ἀνακοινώνει. Ἄλλωστε, μέ τόν τίτλο τοῦ κειμένου της, «δέν τήν ἀγαπᾶμε τήν παράδοση», προσφέρει τό κλειδί τοῦ «προβληματι-

ρου ἤ τοῦ Σαμάρα ἤ ἀκόμη καί τοῦ Καλομοίρη. Ἀκόμη καί οἱ ἐπαγγελματίες μουσικοί μας γνωρίζουν πολύ λίγο τό ἔργο τῶν Ἑλλήνων συνθετῶν τοῦ εἴδους, ἐνῶ συμβαίνει νά γνωρίζουν πολύ καλύτερα τόν Μπάρτοκ, τόν Στραβίνσκι, κλπ., παράδοση δηλαδή γι' αὐτούς εἶναι κύρια ἡ δυτική ἔντεχνη παράδοση. Ἀντίθετα, ὁ ἐξευρωπαϊσμός (μέ τήν ἔννοια μιᾶς ἀξιόλογης ντόπιας παραγωγῆς εὐρωπαϊκοῦ τύπου προϊόντων) πέτυχε περισσότερο σ' αὐτό τό ἐνδιάμεσο εἶδος μουσικῆς μεταξύ ἔντεχνου καί λαϊκοῦ, πού εἶναι ἡ ὀπερέτα, ἡ ἐπιθεώρηση, τό λεγόμενο «ἐλαφρό» τραγούδι (προσωπικά προτιμῶ τόν ὅρο ἔντεχνο λαϊκό τραγούδι, παρά τήν ἀντιφατικότητά του). Ἐκεῖ ὑπάρχει μιά ἑλληνική παράδοση ἀρκετά ἰσχυρή, ἀπό τόν Σακελλαρίδη καί τόν Χατζηαποστόλου ὡς τόν Ἀττίκ καί τόν Χαιρόπουλο. Καί πάλι ὅμως, ἄν λάβουμε ὑπόψη τόν ὄγκο τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, δεμένου ἀκόμη μέ τό δημοτικό τραγούδι, τήν παράλληλη ἀντάπτυξη τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ τῆς πόλης (ρεμπέτικου) καί, τέλος, τήν στροφή πού ἐπιβλήθηκε στό χῶρο τοῦ τραγουδιοῦ ἀπό τούς Χατζιδάκι-Θεοδωράκη, μποροῦμε μέ μιά σχετική ἀφαίρεση, νά δεχτοῦμε πώς ἡ μουσική παράδοσή μας εἶναι κύρια λαϊκή.

Ἔρχομαι τώρα στήν σχέση μεταξύ χρήσης τῆς παράδοσης καί τῶν γενικότερων πολιτικοκοινωνικῶν ἐπιλογῶν σέ κάθε ἐποχή. Ἡ βαθύτερη ἀνάλυση αὐτῆς τῆς σχέσης εἶναι βέβαια κάτι τό πολύ πιό δύσκολο, γιατί καί συχνές εἶναι οἱ ἀποκλίσεις καί οἱ ἀντιφάσεις, ἀλλά καί ἀπατηλές οἱ ἑκάστοτε θεωρητικές προθέσεις σέ σχέση μέ τό ἀντικειμενικό ἀποτέλεσμα. Θά ἀρκεστῶ ἐδῶ σέ δύο παραδείγματα πού μοῦ φαίνονται ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά:

Τό πρῶτο εἶναι ἡ χρήση τῆς δημοτικῆς μουσικῆς παράδοσης ἀπό τήν λεγόμενη Ἐθνική Σχολή. «*Ὁ συνθέτης*» ἔγραφε ὁ Μανώλης Καλομοίρης τό 1908 σ' ἕνα πρόγραμμα συναυλιῶν του «*... ὀνειρεύτηκε νά φτιάξει μιάν ἀληθινά* **Ἐθνική μουσική** *βασισμένη ἀπ' τή μιά μεριά στή μουσική τῶν ἀγνῶν μας δημοτικῶν τραγουδιῶν μά καί στολισμένη ἀπό τήν ἄλλη μέ ὅλα τά τεχνικά μέσα πού μᾶς χάρισε ἡ ἀδιάκοπη ἐργασία τῶν προοδευμένων, στή μουσική, λαῶν καί πρῶτα-πρῶτα τῶν Γερμανῶν, Γάλλων, Ρώσων καί Νορβηγῶν...*»[1].

Αὐτή ἡ θέση – ἀντίθεση πρός τήν Ἑπτανησιακή Σχολή – παρουσιάζει μιάν ἀναλογία μέ τήν ἀντίθεση μεταξύ δημοτικιστῶν καί καθαρευουσιάνων (εἶναι ἄλλωστε γνωστό πώς ὁ Καλομοίρης συνδέθηκε ἀπό νωρίς μέ τίς προοδευτικές πνευματικές δυνάμεις τῆς ἐποχῆς πού ἐκφράζονταν μέσα ἀπό τόν «Νουμᾶ»). Συγχρόνως ἡ θέση αὐτή παρουσιάζει ἀναλογίες μέ τά μουσικά κινήματα τῶν «ἐθνικῶν σχολῶν» τῆς Εὐρώπης, τῆς Ρωσίας, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ἱσπανίας, κλπ. Πέρα ὅμως ἀπό τίς προφανεῖς αὐτές ἀναλογίες ὑπάρχουν καί σημαντικότατες διαφορές. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ἀντίθεση δημοτικιστῶν -καθαρευουσιάνων εἶναι ἡ σχηματοποίηση μιᾶς ἀληθινῆς κοινωνικῆς ἀντίθεσης, ἐνῶ ἡ ἀντίθεση Ἐθνική Σχολή-Ἑπτανησιακή Σχολή εἶναι δευτερογενής, δέν ἔχει ἄμεσο κοινωνικό ἀντίκρισμα. Ἔπειτα οἱ «ἐθνικές σχολές» τῆς Εὐρώπης συνδέονταν ἄμεσα μέ τίς ἐθνικιστικές τάσεις μιᾶς μερίδας τῆς ἀστικῆς τάξης, σέ ἀντίθεση μέ τήν ὑποταγή σέ κάποια ξένη κυριαρχία-οἰκονομική ἤ ἰδεολογική. Αὐτό ὅμως δέν συμβαίνει στή δική μας περίπτωση, καί αὐτή ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἐγγενής ἀδυναμία τῆς δικῆς μας Ἐθνικῆς Σχολῆς νά παίξει ἕνα συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο. Δηλαδή, σέ τελευταία ἀνάλυση, οἱ συνθέτες τῆς Ἐθνικῆς μας Σχολῆς σέ σχέση μέ τούς Ἑπτανήσιους δέν εἶναι οὔτε λιγότερο οὔτε περισσότερο «ἐθνικοί», οὔτε λιγότερο οὔτε περισσότερο προοδευτικοί, ἁπλῶς κάνουν μιά διαφορετική χρήση τῆς παράδοσης πού ἀπορρέει ἀπό δύο διαφορετικούς ἰδεολογικούς προσανατολισμούς σέ δύο διαφορετικές ἐποχές. Τέλος, θέλω νά τονίσω πώς ἡ φράση αὐτή τοῦ Καλομοίρη ἐκφράζει μέ πολύ ἁπλό τρόπο μιά τραγική ἀντίφαση, ἕνα διχασμό πού χαρακτηρίζει ὅλη τή νεοελληνική ζωή καί σκέψη: Θέλουμε νά εἴμαστε καί Ἕλληνες καί Εὐρωπαῖοι, ἔχουμε δηλαδή ἕνα διπλό σύμπλεγμα πού μᾶς ὁδηγεῖ πότε στήν καταπίεση τῆς ἑλληνικότητάς μας ἐν ὀνόματι τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀνωτερότητας καί πότε στήν ρατσιστική ἀντιμετώπιση τῆς Εὐρώπης, ἐν ὀνόματι τῆς ἀνωτερότητας τῆς φυσῆς μας.

Ἔρχομαι τώρα σ' ἕνα πιό πρόσφατο παράδειγμα, αὐτό πού κύρια θέλησε νά καλύψει ἡ παρέμβασή μου στό Συνέδριο: ὅταν ἀμέσως μετά τόν β΄ παγκόσμιο πόλεμο ἄρχισε ἡ ἀμερικανοποίηση τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, σάν φυσική συνέπεια τῆς νέας γεωπολιτικῆς πραγματικότητας, ἦταν φυσικό ἡ προοδευτική ἑλληνική διανόηση ν' ἀντιδράσει καί νά γυρέψει μέσα στή λαϊκή μας παράδοση ὅ,τι μποροῦσε νά ἐπιβεβαιώσει καί νά προβάλει τήν ἑλληνικότητά της, σέ ἀντίθεση μέ τήν ξένη οἰκονομική καί πολιτιστική ἐξάρτηση. Ἦταν δηλαδή μιᾶς μορφῆς ἀντίσταση, πού ἐκφράστηκε στήν ποίηση, στή λογοτεχνία, στή ζωγραφική καί... ἐπιτέλους καί στή μουσική μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ Μάνου Χατζιδάκι. Ὅταν τό 1948, μέ τή γνωστή διάλεξή του περί ρεμπέτικου, καθόριζε τά νέα ἰδεολογικά πλαίσια τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ γιά 30 τουλάχιστον χρόνια (λέω τουλάχιστον, γιατί ἀγνοῶ πόσο ἀκόμη θά διαρκέσει), δέν ξέρω ἄν ὁ ἴδιος ἦταν σέ θέση τότε νά προβλέψει ὅλες τίς συνέπειες τῆς τολμηρῆς πράξης του. Τολμηρῆς, λέω, καί **διπλά** προοδευτικῆς, γιατί τότε ἀκόμη τό ρεμπέτικο ἦταν ὑπό διωγμόν, ἡ προέλευσή του, ἡ γλώσσα του, ἡ γενικότερη ἰδεολογία του ἔρχονταν σέ ἀντίθεση μέ τά ἀμερικάνικης προέλευσης χαπάκια μικροαστικοῦ εὐπρεπισμοῦ καί εὐτυχίας. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά ἕνα τέτοιο ἑλληνικό ἔντεχνο λαϊκό τραγούδι εἶχε ἀπό τή φύση του πολύ μεγαλύτερη συγγένεια μέ τήν ἀξιόλογη νεοελληνική ποίηση καί τό πάντρεμα μουσικῆς καί στίχου ἦταν συχνά συγκλονιστικό. Αὐτό ἀκριβῶς ὀνομάζω

σμοῦ» της, πού εἶναι ἕνα ἀναρχικό, συμπλεγματικό καί ἀθῶα ἀντικατεστημένο πάθος πού δέν ἔχει πουθενά νά στηριχτεῖ καί ἔτσι δέ μᾶς ἀγγίζει, οὔτε μᾶς προβληματίζει.

Καί νά θέλαμε, ὅμως, πῶς νά πάρουμε στά σοβαρά ὅσα εἶπε στ' Ἀνώγεια, ὅταν μόνη της λέει, πώς πρῶτος λόγος πού ἀντιπαθεῖ ἡ μεγάλη πλειονότητα τῆς γενιᾶς της, καί πού **ἀποστρέφεται** τήν παράδοση εἶναι ἡ ἄγνοιά της. Ἀλλά, πῶς μπορεῖ νά **μισεῖς** (τά ρήματα, ὑπογραμμισμένα ἔτσι, εἶναι δικά της) κάτι πού δέν γνωρίζεις; Καί ποιός τῆς εἶπε ὅτι στ' ἀστικά κέντρα θά ὑπάρχουν (κόντρα σέ τόσες ἀντιξοότητες) μνῆμες, νοσταλγίες καί ἐπιβιώσεις τῆς παράδοσης, σέ μεγάλους καί μικρούς; Ἤ, ποιός τῆς ψιθύρισε, ὅτι αὐτοί πού μιλοῦν καί δουλεύουν γιά τήν «ἐπιστροφή στίς ρίζες», ἐννοοῦν νά φορέσουμε φουστανέλα καί τσεμπέρι, νά πλέκουμε κάλτσες στό χέρι, νά κρυώνουμε τό νερό μας στά ὄμορφα λαγήνια ἤ νά μαγειρεύουμε μέ ξύλα; Ἄν ἔτσι ἐννοεῖ ἡ Α.Φ. τό δεσμό μέ τήν παράδοση, ἐμᾶς δέ μᾶς πέφτει λόγος...

Ὕστερα, γιά τούς ἀπολογητές τῆς παράδοσης, μιλώντας μέ περιφρόνηση, ἀνακοινώνει ὅτι «τό κάνουν ἀπό διατεταγμένο καθῆκον»! Ποιός εἶναι αὐτός πού μᾶς «διατάσσει» καί πῶς ἀκριβῶς μᾶς διαβιβάζει αὐτό τό «καθῆκον»; Ἀκόμη, ποῦ τό διάβασε ὅτι «ἡ Ἑλλάδα αὐτή τή στιγμή πάει νά γίνει ἔθνος»; Καί τί ἦταν ὡς τώρα;

Κι ὕστερα, τί τῆς φταῖνε τά διατηρητέα νεοκλασικά κτίσματα; Νά τά γκρεμίσουμε, λοιπόν, κι αὐτά;

Καί ποιός τῆς μουρμούρισε ὅτι ἡ μουσική παράδοση τῶν Ἑπτανήσων θεωρεῖται «λιγότερο νόμιμη» ἀπό τήν ὑπόλοιπη τῆς Ἑλλάδας;

Καί πῶς ἐπιτρέπει στόν ἑαυτό της (ἐκπροσωπώντας ἕνα περιοδικό πού δέν γνωρίζω – καί γι' αὐτό δέν τό κρίνω) ν' ἀπασχολεῖ τόσο κόσμο, μέ παρόμοια.... ἀντιπαραδοσιακά παράδοξα, ἐνῶ ἡ ἴδια ὁμολογεῖ «πόσο συγκεχυμένα εἶναι ὅλα μέσα μου»...

Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά παραλείψω κι ἄλλα πολλά ἐκτός ἀπό ἕνα τρανό της ἐπιχείρημα, πού βασίζεται στήν ἀπορία της, γιατί «ἕνας ὁλόκληρος κόσμος ξεσηκώνεται – θεωρητικά ἔστω (sic) – ἐνάντια στόν ἀμερικάνικο τρόπο ζωῆς», κι ὄχι γιά τήν «πολιτιστική ἐπιρροή τοῦ τούρκικου ἰμπεριαλισμοῦ», ... πού εἶναι ὁ δύστυχος ὁ Καραγκιόζης μας!

Κι ἄν δεχτοῦμε πώς εἶναι τουρκοφερμένος ὁ Καραγκιόζης μας (ὅπως ἄλλωστε εἶναι φερμένα καί πολλά ἄλλα πολιτιστικά κλπ. στοιχεῖα ἀπό διαφορετικά μέρη, σέ κάθε ἐποχή), μέ ποιά λογική ἐκφράζει τήν τουρκική κουλτούρα; Καί ποιός, ὁ κατ' ἐξοχήν ἀντιπροσωπευτικός τύπος Ρωμιοῦ, στά χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κατοχῆς! Πού περιστοιχίζεται, ὡραιότατα, ἀπό τοπικούς (παραδοσιακούς, πρέπει νά τούς ποῦμε) τύπους, καί ὅλοι μαζί **ἀφηγοῦνται** τή νεοελληνική ζωή;

ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

δεύτερη προοδευτικότητα τοῦ φαινομένου, τό γεγονός δηλαδή ὅτι γύρω στά ἑξηντάχρονα, τό τραγούδι αὐτό, μέ τήν ἐπέμβαση τοῦ Μίκη Θεοδωράκη, συνδεότανε (μέσω ποίησης) μέ τό λαϊκό κίνημα.

Νά ὅμως πού παράλληλα μπαίνουν μπροστά ὅλοι οἱ μηχανισμοί ἐπανάκτησης τῆς ἀστικῆς τάξης, μέ τίς ἑταιρεῖες δίσκων, τά νυχτερινά κέντρα, τό ραδιόφωνο, ἀργότερα τήν τηλεόραση, τά περιοδικά, τόν τύπο κλπ. Αὐτό πού χτές ἀκόμη ἦταν ὑπό διωγμόν, προβάλλεται καί πουλιέται σάν καταναλωτικό ἀγαθό, εὐνουχίζεται σιγά-σιγά γιά νά μετατραπεῖ σέ ἀνώδυνο ἔμβλημα τῆς ἑλληνικότητάς μας, ἐμπορεύσιμο καί τουριστικά ἀποδοτικότατο. Ἡ ἑπταετία ἔπαιξε βέβαια καθοριστικό ρόλο γιά τήν ἐξέλιξη αὐτή. Μέ τήν ἀπαγόρευση τοῦ πολιτικοῦ στίχου δέν ἀπόμεινε πλέον τίποτε ἀπό τήν προοδευτικότητα τοῦ φαινομένου, μιά καί ἡ φθορά του σέ ἐπίπεδο μουσικῆς γλώσσας εἶχε ἤδη προχωρήσει ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερπαραγωγῆς. Σήμερα πιά ἡ οἰκειοποίηση ἔχει ὁλοκληρωθεῖ, τά ταξικά φράγματα ἔχουν γκρεμιστεῖ ἀπό τό νεορεμπέτικο τραγούδι, ὁ βιομήχανος κι ὁ ἐργάτης ἔχουν συναδελφωθεῖ μπροστά σ' ἕνα ποτήρι οὐίσκυ πού θά σπάσουν σέ λίγο μαζί στήν ἴδια πίστα, οἱ ἑταιρεῖες δέν προλαβαίνουν νά πουλοῦν καί νά παράγουν εὐτελῆ προϊόντα πού κολακεύουν, καθησυχάζουν, ἀποβλακώνουν. Ἔτσι, φτάνουμε σ' ἕνα ἰδιαίτερα κρίσιμο σημεῖο, ὅπου οἱ μέν μεγάλες μάζες καταναλώνουν μετά μανίας ἕνα ρεμπετοειδές εὐτελές τραγούδι, οἱ δέ διανοούμενοι ἀρκοῦνται σ' ἕνα «ἔντεχνο» λαϊκό τραγούδι πού εἶναι περισσότερο μίμηση λαϊκοῦ καί λιγότερο δημιουργία καί πού σπάνια καταφέρνει νά ἐξυπηρετήσει νοήματα καί στίχους ποιητῶν πολύ μεγαλύτερης σημασίας. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι συνθέτες πού ἀνήκουν σ' αὐτή τή δεύτερη κατηγορία καί πού χαίρουν μιᾶς κάποιας ἐκτίμησης γιά τά τραγούδια τους σ' αὐτό τό χῶρο, συχνά ὑποχρεώνονται ἀπό τίς ἑταιρεῖες νά γράφουν ἀνώνυμα τραγούδια κατά συνταγήν γιά «ἐμπορική κατανάλωση» μέ σκοπό τήν κάλυψη τοῦ πρώτου, καί ἐμπορικά ἀπείρως συμφερότερου, χώρου. Ἀκόμη καί ἐκεῖνοι ἀπό τούς συνθέτες πού θεωροῦνται «στρατευμένοι» μοιάζουν νά ἔχουν χάσει τά νερά τους – αὐτό βέβαια ἐξηγεῖται ἀπό τή γενικότερη πολιτική κατάσταση· τό «παιδιά σηκωθεῖτε» εἶναι συγκλονιστικό ἤ κενό περιεχομένου, ἀνάλογα μέ τό ἄν τά παιδιά ἔχουν πράγματι διάθεση νά ξεσηκωθοῦν ἤ ὄχι.

Καί παρόλα αὐτά, οἱ περισσότεροι Ἕλληνες συνθέτες τοῦ εἴδους, ἰδιαίτερα πολλοί ἀπ' αὐτούς πού θεωροῦνται προοδευτικοί, ἀντί νά προβληματιστοῦν πάνω στά νέα δεδομένα, στίς νέες κοινωνικές ἀνάγκες πού καθορίζουν νέες αἰσθητικές, ἐξακολουθοῦν νά πιπιλίζουν τήν καραμέλα τῆς «ἑλληνικότητας» καί τῆς «ἐθνικότητας», ταυτισμένης διά παντός μέ τόν ρεμπετισμό, τή μαγκιά καί τό ἀντριλίκι.

Ἄν αὐτό εἶναι παράδοση πού πρέπει νά ὑπερασπιστοῦμε ἐν ὄψει τῆς ἔνταξής μας στήν Κοινή Ἀγορά, τότε ἐγώ εὔχομαι ὁ ἐξευρωπαϊσμός μας νά πετύχει ὅσο γίνεται συντομότερα γιά νά γλυτώσουμε.

ΚΡΙΣΙΜΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ-ΑΝΑΓΑΙΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

συνεχεια απο την σελ.21

ριάδη, παρά τίς βαρύτατες εὐθύνες του, οὔτε, πολύ περισσότερο, τοῦ Α. Χαϊτᾶ πού ὑπῆρξε ἕνα ἀπό τά πιό ἀξιόλογα ἡγετικά στελέχη τοῦ ΚΚΕ, χωρίς νά τοῦ ἀπευθυνθεῖ ποτέ ὁποιαδήποτε ἰδιαίτερη κατηγορία.

Τό τραγικό αὐτό «προνόμιο» τοῦ ἑνιαίου ΚΚΕ καί γενικά τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, δέν εἶναι τυχαῖο. Τό «ἀπόχτησε» σέ μιά πολύχρονη πορεία πού ἕνα ἀπό τά κύρια χαρακτηριστικά της ἦταν οἱ ἐπεμβάσεις ἐξωελλαδικῶν κέντρων στά ἐσωτερικά του· ἐπεμβάσεις πού ἀποτέλεσαν τή βασική αἰτία μιᾶς προϊούσας βαθιᾶς παραμόρφωσης τοῦ ἐπαναστατικοῦ, ἐθνικοῦ καί δημοκρατικοῦ χαρακτήρα του, καί τελικά τῶν λαθῶν, ἀποτυχιῶν καί τῆς κρίσης καί διάσπασης στίς γραμμές του.

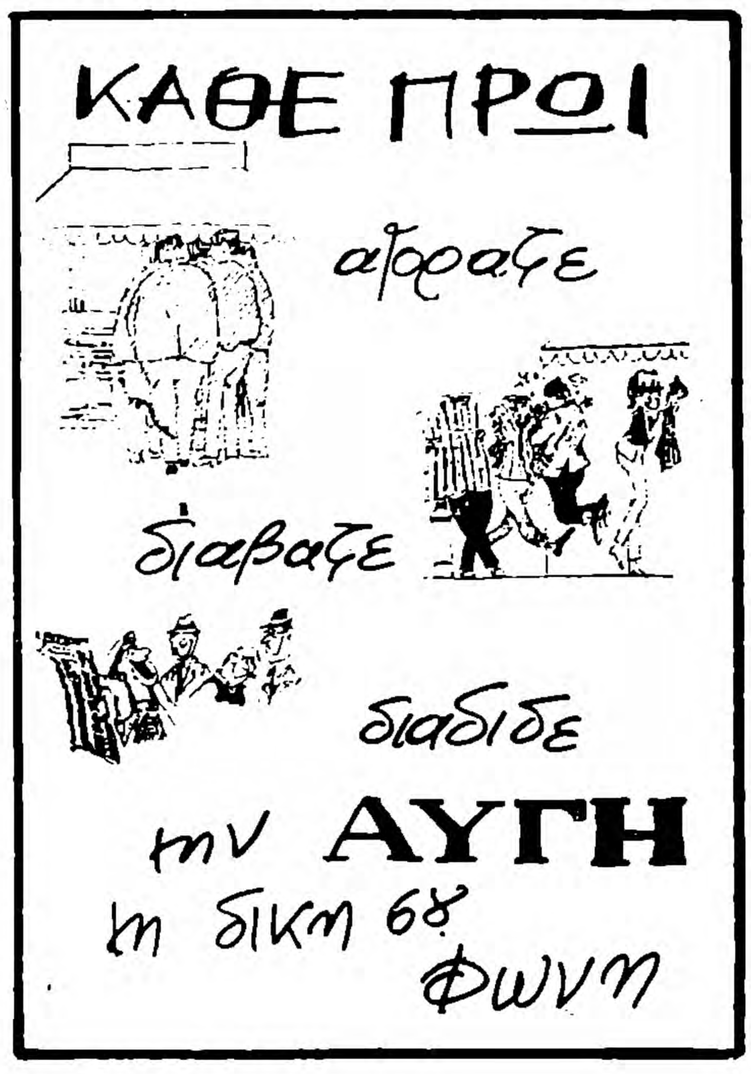

στ. Ἄν θελήσει κανείς νά προσδιορίσει τήν ἱστορική ἀφετηρία ἀπόχτησης αὐτοῦ τοῦ «προνόμιου» δέν θά δυσκολευτεῖ νά τή βρεῖ στήν ἀνοιχτή ἐπέμβαση τῆς Κ.Δ. στά ἐσωτερικά τοῦ ΚΚΕ τό 1931 (καί τόν διορισμό τῆς ἡγεσίας Ζαχαριάδη), μέ τήν ὁποία καθιερώθηκαν σάν ὑπέρτατοι κριτές τῆς ὀρθότητας ὅλων τῶν ἐπιλογῶν τοῦ ΚΚΕ, ἐξωελλαδικά καθοδηγητικά κέντρα καί τελικά τό ΚΚΣΕ. Ἔτσι ἄνοιξε ὁ δρόμος γιά νά ἀναδείχνονται ἤ νά ἀπομακρύνονται οἱ ἡγεσίες του ὄχι μέ βάση κριτήρια πού διαμορφώνονταν σέ ἐσωτερική δημοκρατική ζωή καί στή δράση του, ἀλλά μέ τά κριτήρια τῶν ἐξωελλαδικῶν κέντρων. Καί, παραπέρα: Γιά νά θεωροῦνται ἀδιαμφισβήτητες ὅλες οἱ ἐκτιμήσεις, ἀποφάσεις καί ἐνέργειες τῶν κάθε φορά ἡγετικῶν στελεχῶν ἤ ὁμάδων τοῦ ΚΚΕ, ἀρκεῖ νά ἔχουν τήν ἐμπιστοσύνη καί τίς εὐλογίες τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ. Καί γιά νά καλλιεργεῖται μιά νοοτροπία κατά τήν ὁποία γιά μιά σειρά «λεπτά» ζητήματα, ὅπως οἱ ἀλλαγές στήν ἡγεσία, δέν χρειάζεται οὔτε νά ζητοῦνται, οὔτε νά δίνονται πολλές ἐξηγήσεις.

Χαρακτηριστικοί μετέπειτα σταθμοί πρός αὐτές τίς κατευθύνσεις ὑπῆρξαν ἡ ἐπέμβαση τῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἕξι Κ.Κ. τό 1956 στήν 6η Ὁλομέλεια (καθαίρεση Ζαχαριάδη), ἡ ἐπέμβαση τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε. τό 1968 γιά τή διάσπαση. Καί πιό πρόσφατα ἡ ἐπέμβασή του στό «ΚΚΕ» τό 1972, γιά τήν ἀποπομπή τοῦ Κ. Κολιγιάννη.

Ἡ ἀπόκτηση φυσικά, αὐτοῦ τοῦ «προνομίου» συνδέεται καί μέ τούς γενικότερους παράγοντες πού ὁδήγησαν σέ ἀνώμαλα ἐσωκομματικά καθεστῶτα καί ἄλλα κομμουνιστικά κόμματα, παράγοντες πού ἔχουν σχέση μέ δογματικές καί ἄλλες ἀντιλήψεις.

ζ. Εἶναι καιρός νά ἀντικρυστεῖ κατάματα καί νά συνειδητοποιηθεῖ ἡ παραπάνω πραγματικότητα. Αὐτό ἰσχύει γιά ὅλους τούς Ἕλληνες κομμουνιστές πού θέλουν εἰλικρινά νά προχωρήσουν διδαγμένοι καί ἀπό τίς ἀρνητικές, καί πολλές φορές τραγικές, ἐμπειρίες τοῦ παρελθόντος. Σέ ἄλλες φάσεις, ὑπῆρχαν ἐλαφρυντικά στήν ἀδυναμία παρέμβασής τους λόγω πολύχρονης παρανομίας, καί παραμονῆς τῆς ἕδρας τοῦ κόμματος σέ ξένες χῶρες, δυσκολιῶν πληροφόρησης, κλπ. Σήμερα, δέν ὑπάρχουν τέτοια ἐλαφρυντικά γιά ὅποιους ἀδιαφοροῦν στήν ἐκπλήρωση τοῦ χρέους τους νά συμβάλλουν, στήν ἀπόρριψη καί στόν ἐξοβελισμό τῶν ἀντιλήψεων καί τῆς πρακτικῆς πού ἐπιτρέπουν τήν ἐπανάληψη φαινομένων σάν αὐτό τῆς μεταχείρισης τοῦ Κ. Κολιγιάννη.

**Στό ἄρθρο μου στό ΑΝΤΙ τῆς 6 τοῦ Γενάρη γίνεται συγκεκριμένη ἀναφορά σ' αὐτές τίς πλευρές καί τίς εὐθύνες τοῦ Κ.Κ.*

** Ἄλλη κραυγαλέα ἔκφραση αὐτῶν τῶν καταστάσεων εἶναι τό γεγονός ὅτι μέ βάση καί τήν ἔξαρση τοῦ ἡγεμονισμοῦ τῶν μεγαλύτερων κομμουνιστικῶν κομμάτων (ΚΚΣΕ–ΚΚΚ), οἱ διαφορές ἀνάμεσα σέ κομμουνιστικά κόμματα καί κράτη ἔχουν ὁδηγηθεῖ καί σέ πολεμικές συγκρούσεις.

*** Ρόλο γραμματέα τοῦ ΚΚΕ στήν κατοχή ἔπαιξε ὁ Γ. Σιάντος. Καί εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι καί ἡ περίπτωση τοῦ Γ. Σιάντου, χωρίς νά μπορεῖ νά ἐνταχθεῖ στίς ἄλλες, ἔχει τίς σκοτεινές πλευρές της. Πέθανε μέ τήν ὑποψία, ὄχι δημόσια διατυπωμένη, τοῦ πράκτορα τῶν Ἄγγλων, ὑποψία πού κάθε ἄλλο παρά ὑπῆρξε βάσιμη.

ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

τοῦ E. J. Hobsbawm

ΥΠΑΡΧΕΙ τώρα πιά ἕνα σῶμα διανοουμένων πού στέκονται κριτικά ἀπέναντι στήν καπιταλιστική κοινωνία. Ἕνας μεγάλος ἀριθμός ἀπό διαφωνοῦντες ριζοσπάστες διανοούμενους παρουσιάστηκε μέσα καί γύρω ἀπ' τά πανεπιστήμια στή δεκαετία τοῦ '60. Αὐτό μπορεῖ νά εἶναι ἤ νά μήν εἶναι κάτι μόνιμο καί δέν εἶναι χωρίς προηγούμενο. Ἀλλά στίς ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικές χῶρες μέχρι πρίν λίγο, τά περισσότερα σπουδαστικά κινήματα, ἄν ὑπῆρχαν καθόλου, ἀνῆκαν στή δεξιά.

Ο ΠΙΟ σύντομος τρόπος γιά νά ὁρίσει κανείς τούς διανοούμενους εἶναι: ἄνθρωποι πού ἔχουν φτάσει μ' ἐπιτυχία στό ἀπαιτούμενο ἐπίπεδο σπουδῶν. Πού 'χουνε περάσει μέσ' ἀπό τό ἴδιο χωνευτήρι.

ΟΜΩΣ, ἡ κοινωνική τους προέλευση κι' ὁ τρόπος τῆς παιδείας τους ἐξακολουθοῦν νά ἔχουν σημασία. Εἶναι σημαντικό νά ξέρει κανείς ἄν ἕνα ἄτομο ἤ μιά ὁμάδα ἀνήκουν στήν πρώτη γενιά πού πῆρε ἀνώτερη ἐκπαίδευση, ἄν πέρασαν μέσ' ἀπό μιά κατεστημένη ἤ μιά μεταρρυθμισμένη διαδικασία, ἄν ἀνήκουν στόν ἐλαττούμενο ἀριθμό τῶν ἀτομικά ἤ συλλογικά αὐτοδίδακτων.

ΟΠΟΙΑ κι' ἄν εἶναι ἡ φύση τῶν διανοούμενων ἕνα πράγμα γι' αὐτούς ἔχει τώρα ἀξιόλογη πρακτική σημασία – τό ἀπόλυτο μέγεθός τους σάν κοινωνική ὁμάδα. Ἡ ἀναλογία τῶν σπουδαστῶν στή δυτική Γερμανία στή δεκαετία τοῦ '70 ἦταν σέ σχέση μέ τό σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ, 30 φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπ' ὅτι στή Γερμανία τοῦ 1870. Πολύ μικρές ὁμάδες διανοούμενων μποροῦν νά παίξουν ἕναν πολύ σημαντικό ρόλο στήν πολιτική τῆς χώρας τους. Ἀλλά σήμερα στή Βρετανία, ὅπως κι' ἀλλοῦ, ἔχουμε νά κάνουμε μέ μιά πολύ οὐσιαστική μάζα ἀνθρώπων, μολονότι δέν εἶναι ἀπαραίτητα ὁμοιογενής.

ΟΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ μποροῦν νά συνδεθοῦν μέ πλατύτερα πολιτικά καί κοινωνικά κινήματα, ὅπως τό ἐργατικό κίνημα. Μποροῦν, ἐπίσης νά δημιουργήσουν, δικά τους κινήματα, ἄν καί συχνά ἰσχυρίζονται ὅτι τό μόνο πού κάνουν εἶναι νά προετοιμάζουν τό ἔδαφος μέχρι ν' ἀναλάβουν δράση οἱ ἴδιες οἱ μάζες. Τό Ἐργατικό Κόμμα καί τό Κομμουνιστικό Κόμμα στή Βρετανία ἀναπτύχθηκαν βασικά σάν προλεταριακά κόμματα μέ τά ὁποῖα συνδέονταν ἕνας μικρός ἀριθμός διανοούμενων. Τό κόμμα ἤ τά κόμματα τῆς σοσιαλδημοκρατίας στήν τσαρική Ρωσία ἀποτελοῦνταν σέ συντριπτικό ἀριθμό ἀπό διανοούμενους πού ἰσχυρίζονταν ὅτι ἀντιπροσώπευαν – καί πράγματι ἀντιπροσώπευαν – τήν ἐργατική τάξη. Ἀλλά αὐτό δέ συνεπάγεται ὅτι τό ἴδιο συμβαίνει μέ κάθε ὁμάδα μαρξιστῶν διανοούμενων.

Μιλώντας πιό γενικά, ὅσο πιό ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ ταξική ὀργάνωση τῶν χειρώνακτων ἐργατῶν, τόσο πιό ἔντονος εἶναι ὅπως λένε καί οἱ γάλλοι ὁ ἐργατισμός της (ouvrierisme) – δηλ. ἡ καχυποψία της γιά ἄτομα πού δέν εἶναι χειρώνακτες ἐργάτες. Ὁλοφάνερο παράδειγμα εἶναι ἡ πιό καθαρή προλεταριακή ὀργάνωση, τά ἐργατικά σωματεῖα. Στίς μεγάλες δυτικές βιομηχανικές χῶρες – τή Βρετανία, τίς ΗΠΑ, τή δυτική Γερμανία καί τή Γαλλία – εἶναι ἀκόμη ἀδιανόητο ὅτι ἕνας ἄνθρωπος πού δέν ἔχει ἐργατική καταγωγή θά μποροῦσε νά ἡγηθεῖ ἑνός μεγάλου σωματείου χειρώνακτων ἐργατῶν.

ΕΔΩ καί λίγα χρόνια καί ἰδιαίτερα ἀπό τό 1968, ὁμάδες διανοούμενων ἔπαιξαν ἀσυνήθιστα σημαντικό ρόλο στά πολιτικά καί κοινωνικά κινήματα τῶν χωρῶν τους. Αὐτό ἰσχύει γιά τίς προηγμένες καπιταλιστικές χῶρες, τίς σοσιαλιστικές χῶρες καί τόν τρίτο κόσμο. Δέν ἰσχύει μόνο γιά τούς σπουδαστές σάν σῶμα – ἄν καί τό δικό τους παράδειγμα εἶναι τό πιό ἐντυπωσιακό. Ἡ σπουδαστική δράση τό 1968-70 στή Γαλλία, τήν Ἰταλία, τή Γερμανία, τίς ΗΠΑ, τήν Πολωνία, τή Γιουγκοσλαβία, τή Βραζιλία καί τό Μεξικό – καί στήν Ταϊλάνδη τήν Τουρκία καί τό Ἰράν στή δεκαετία τοῦ 1970 – ξεκίνησε ἀπό ἐργατικά κινήματα, πρωτοστάτησε στήν ἀνατροπή κυβερνήσεων ἤ προκάλεσε κεφαλαιώδους σημασίας ἀντιδράσεις ἀπ' τήν πλευρά τῶν κυβερνήσεων – συμπεριλαμβανομένης φυσικά τῆς καταπίεσης. Ἄλλα μικρότερα σώματα διανοούμενων παίξανε ἐπίσης σημαντικό καί συχνά δραματικό ρόλο: στήν Τσεχοσλοβακία κατά τό 1968 καί μετέπειτα (ἡ κίνηση τῆς Χάρτας τοῦ '77), στήν Πολωνία, στήν ἀντίσταση στά στρατιωτικά καθεστῶτα τῆς Βραζιλίας καί τῆς Ἑλλάδας καί στήν ἀντίσταση ἐνάντια στήν κατάσταση ἔκτακτης ἀνάγκης τῆς κυρίας Γκάντι στίς Ἰνδίες.

Ο ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ αὐτός ρόλος σέ μεγάλο βαθμό προκύπτει ἀπό τά μεγάλα προσόντα τῶν διανοούμενων. Μποροῦν νά ἐκφραστοῦν καλύτερα καί νά καταφύγουν στά μέσα ἐπικοινωνίας μέσα στά ὅρια τοῦ ἐπιτρεπτοῦ καί μέσα στήν πατρίδα τους, καί πιό εὔκολα, ἔξω ἀπ' αὐτήν. Ἔχουν στήν κατοχή τους ἐνσωματωμένα δίκτυα ἐπικοινωνίας ἀκόμη καί σέ πολύ ἀντίξοες συνθῆκες. Διά μέσου τῶν σχολείων καί τῶν πανεπιστημίων διαθέτουν ἕτοιμους θεσμούς γιά νά συγκεντρώνονται καί νά δροῦν συλλογικά. Καί πολλοί ἀπ' αὐτούς τούς θεσμούς βρίσκονται σέ μεγάλες πόλεις ἤ ἄλλα μέρη ὅπου ἡ δράση τους γίνεται εὔκολα ἀντιληπτή. Μποροῦν νά ἐνεργοῦν πολιτικά ὅταν κανείς ἄλλος δέν μπορεῖ καί ἐνεργοῦν ἔξω ἀπ' τή δομή τῆς ἐξουσίας.

ΑΝ ΔΕΝ ἀναλάβει κάποιος τήν ἡγεσία τῶν διανοούμενων, τά ἀνεξάρτητα κινήματά τους εἶναι πολύ ἀδύνατα γιά νά προ-

Τό ἄρθρο αὐτό δημοσιεύτηκε στό «New Society» στίς 23-11-78

χωρήσουν ἀπό μόνα τους. Οἱ σπουδαστές μποροῦν νά ξεκινήσουν τίς ἐπαναστάσεις, ὄχι νά τίς κάνουν. Ἀλλά κι' οἱ ἐργάτες κι' οἱ χωρικοί χρειάζονται ἐπίσης διανοούμενους. Ὁ κίνδυνος μέ τά μαζικά κόμματα καί τά ἐργατικά σωματεῖα εἶναι ὅτι παρασύρονται σέ περιορισμένες σωματειακές δραστηριότητες ἤ βραχυπρόθεσμες τακτικές ἐνέργειες, χάνοντας ἀπ' τό πεδίο τους τό μακροπρόθεσμο στόχο.

Οἱ διανοούμενοι ἔγιναν πολύ πιό σημαντικοί ἀπ' ὅτι πρίν μέσα στό ἐργατικό-τό σοσιαλιστικό καί τό κομμουνιστικό κίνημα. Στή Βρετανία, ὁ τυπικός ἐργατικός ὑποψήφιος στό μεσοπόλεμο ἦταν ἀνθρακωρύχος ἤ σιδηροδρομικός. Σήμερα, αὐτός ἤ αὐτή εἶναι πιθανότερο νά εἶναι κάποιος πού θά μποροῦσε νά ὀνομαστεῖ «πανεπιστημιακός δάσκαλος». Ἡ ἐντύπωση αὐτή ἐπιβεβαιώνεται ἄν κοιτάξει κανείς τήν ΕΝΕΡΓΗ συμμετοχή τῶν περισσότερων τοπικῶν ὀργανώσεων τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος. Ὅσο γιά τήν ἄκρα ἀριστερά ἤ τή νέα ἀριστερά, εἶναι φανερό πώς ὁ μεγάλος ὄγκος τῶν πολιτικά ἐνεργῶν ἀτόμων δέν εἶναι χειρονάκτες, ὅσο προλεταριακές κι' ἄν εἶναι οἱ ταμπέλες τους.

Αὐτή ἡ αὐξανόμενη συμμετοχή τῶν διανοούμενων δέν μπορεῖ νά γίνει εὐνοϊκά δεκτή χωρίς σοβαρές ἐξειδικεύσεις. Ἀφ' ἑνός ἔχουμε ἕναν πολλαπλασιασμό ἀριστερῶν ἤ ἀκόμη καί μαρξιστῶν διανοούμενων. Ἀφ' ἑτέρου, καί σέ ἐπικίνδυνο μάλιστα βαθμό, ἔχουμε μιά ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΗ σχετική μείωση τῆς συμμετοχῆς χειρωνακτῶν ἐργατῶν στά ἐργατικά κινήματα (ἐκτός ἀπό τά ἴδια τά σωματεῖα τῶν χειρωνακτῶν ἐργατῶν πού ἀποτελοῦν μιά ἐλαττούμενη ἀναλογία στό σύνολο). Αὐτή ἡ πτώση ὀφείλεται καί στήν πτώση τῆς χειρωνακτικῆς δουλειᾶς παλιοῦ τύπου μέσα στή σύγχρονη μεταφορά δυνητικῶν ἡγετῶν ἀπό τούς ἐργάτες στούς διανοούμενους, μέσα ἀπ' τόν κυριότερο μηχανισμό κοινωνικῆς κινητικότητας – δηλαδή, τήν ἐκπαιδευτική διαδικασία.

ΚΑΤΑ κάποιον τρόπο αὐτό, ἦταν θετικό ἀπό πολιτική ἄποψη. Ἀνάμεσα στό 1870 καί στό 1939, ὁ κλασικός δρόμος κοινωνικῆς κινητικότητας ἔξω ἀπό τή χειρωνακτική ἐργατική τάξη, ὁδηγοῦσε ἐν μέρει σέ ἐπαγγέλματα ὅπως ἡ διδασκαλία στά σχολεῖα καί τά κατώτερα γραφικά ἐπαγγέλματα στίς δημόσιες ὑπηρεσίες. Αὐτά τά ἐπαγγέλματα δέν ξέκοβαν τελείως τόν κόσμο ἀπ' τόν τρόπο ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξης καί τό ἐργατικό κίνημα, ἰδιαίτερα στίς παλιές βιομηχανικές περιοχές. Ἀλλά εὐρύτερος δρόμος ὁδηγοῦσε σέ ὑπαλληλικά ἐπαγγέλματα στόν ἰδιωτικό τομέα. Αὐτό ἔτεινε νά μεταβάλει πρώην ἐργατικούς ἀνθρώπους σέ Τόρηδες ἤ ἀκόμη πιθανούς ὑποστηριχτές τοῦ φασισμοῦ. Ἡ μαζική μεταφορά τους σέ δευτερεύουσες πνευματικές ἀσχολίες κατά κύριο λόγο εἶναι πολύ πιθανότερο νά τούς ὁδηγήσει ἤ καί νά τούς διατηρήσει στήν ἀριστερά.

ΑΛΛΑ ὑπάρχει μιά κυρίαρχη διαφορά ἀνάμεσα σ' ἕνα ἄξιο ἀγόρι ἤ κορίτσι ἀπ' τήν ἐργατική τάξη πού παραμένει στή βάση τῆς ἐργασιακῆς κλίμακας καί στό ἴδιο πρόσωπο ἄν γίνει ἐνεργό σοσιαλιστικό στέλεχος, κοινωνικός λειτουργός ἤ δάσκαλος σέ μέση ἀνώτερη σχολή. Οἱ νεαροί ἐργάτες πού δέν καταφέρνουν ποτέ νά φτάσουν τά Α ἤ Ο, ἐπίπεδα ἀπόδοσης (ἀπό τά ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἄν θά μποῦν ἤ ὄχι οἱ μαθητές σέ πανεπιστήμια ἤ σέ μέσες ἀνώτερες σχολές στήν Ἀγγλία) νιώθουν πολύ καλά αὐτή τή διαφορά. Οἱ σπουδαστές ἤ οἱ πρώην σπουδαστές δέν εἶναι τό ἴδιο μέ τούς ἐργάτες οὔτε ὅταν νομίζουν ὅτι εἶναι ἤ ὅτι θά 'πρεπε νά εἶναι.

ΤΟ ΙΔΙΟ τό γεγονός ὅτι οἱ διανοούμενοι εἶναι ἕνα μᾶλλον πολυάριθμο σῶμα, καί σάν κοινωνικό στρῶμα καί σάν τμῆμα τῆς ἀριστερᾶς, δημιουργεῖ τόν κίνδυνο τοῦ διαφορισμοῦ. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος μιᾶς περιφρόνησης – πού μόλις μπορεῖ νά κρυφτεῖ – γιά τούς ἐργάτες πού δέν συμβαίνει νά συμφωνοῦνε μέ τούς ἐπαναστάτες διανοούμενους. Αὐτό ἦταν ἀρκετά φανερό στή Νέα Ἀριστερά τῶν ΗΠΑ ἤ τῆς δυτικῆς Γερμανίας. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά καθιερωθεῖ ἕνα γκέτο, στό ὁποῖο οἱ διανοούμενοι, ἐνῶ ἰσχυρίζονται ὅτι λειτουργοῦν μέσα στά πλαίσια ἑνός ἐργατικοῦ κινήματος, στήν πραγματικότητα μιλᾶνε μέ τρόπο ἀκατανόητο γιά ὁποιονδήποτε πού εἶναι «ἐκτός».

ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ

ΑΥΤΟΣ δέν εἶναι ἕνας κίνδυνος πού περιορίζεται στούς μαρξιστές, ἀλλά ἀφορᾶ ὁποιαδήποτε ὁμάδα μορφωμένων ἀτόμων, ἀρκετά μεγάλη ὥστε νά 'χει ἀναπτύξει ἐσωτερικά ἐνδιαφέροντα καί μιά ἐσωτερική γλωσσική διάλεκτο, ἰδιαίτερα ὅταν καί τά δύο αὐτά στοιχεῖα ἐνισχύονται ἀπό θεσμούς ὅπως εἶναι τά κολλέγια. Οἱ ποιητές γράφουν ποιήματα γιά τήν πράξη τοῦ νά γράφουν ποίηση – δηλαδή ἀπευθύνονται σέ ἄλλους ποιητές – καί οἱ καθηγητές βάζουν τούς σπουδαστές νά τά διαβάζουν καί νά τά συζητοῦν ἤ νά διαβάζουν κριτικούς πού τά συζητοῦν (καί πού μπορεῖ ἐπίσης νά εἶναι καί ποιητές καί καθηγητές ταυτόχρονα), γιά νά περάσουν τίς ἐξετάσεις. Τό ἴδιο συμβαίνει, δυστυχῶς, μέ πολλούς ἀπ' τούς μαρξιστές φιλόσοφους.

• ΟΙ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ διαιροῦνται καί ὁριζόντια καί κάθετα. Ὑπάρχει πρῶτα-πρῶτα ἕνα στρῶμα ἀνθρώπων στήν παραγωγή πού χρειάζονται συστηματική ἀκαδημαϊκή ἐξάσκηση γιά νά κάνουν τή δουλειά τους, ἀντί, ἤ παράλληλα μέ, μαθητεία καί πεῖρα. Πολλοί ἄνθρωποι πού 50 χρόνια πρίν θά εἶχαν ἐκπαιδευτεῖ σάν εἰδικευμένοι ἐργάτες γίνονται κάτι σάν βοηθητικοί τεχνικοί διανοούμενοι.

• ΥΠΑΡΧΕΙ, κατά δεύτερο λόγο, ἡ ἀκόμη πιό ὀγκώδης ἀνάπτυξη ἀπασχολήσεων στόν τριτογενῆ τομέα διανοητικοῦ χαρακτήρα – γιά παράδειγμα στήν ἐκπαίδευση, τήν ἐπικοινωνία καί τά μέσα ἐνημέρωσης στά διάφορα εἴδη κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν καί σέ μερικούς τομεῖς τῆς ὀγκούμενης διοικητικῆς γραφειοκρατίας, καθώς καί στά ἐξ ἴσου διευρυνόμενα πεδία τοῦ προγραμματισμοῦ καί τῆς ἔρευνας. Τμῆμα ὅλου αὐτοῦ τοῦ χώρου θά μπορούσαμε νά τό κατατάξουμε στήν ἄμεση παραγωγή, παίρνοντας ὑπ' ὄψη τό ρόλο τῆς ἐπιστήμης σήμερα.

• ΥΠΑΡΧΕΙ, τρίτο, ὁ μεγάλος ἀριθμός τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν κάνει μέν τή βασική τους ἐκπαίδευση σά διανοούμενοι, ἀλλά δέ μποροῦν νά βροῦν ἀπασχόληση σάν τέτοιοι, εἴτε γιατί ἡ ἐκπαιδευτική μηχανή κάνει ὑπερπαραγωγή διανοουμένων εἴτε γιατί ἡ οἰκονομική κρίση δέν προσφέρει ἀρκετά ἐπαγγέλματα γι' αὐτούς.

ΟΠΩΣ στόν καθολικό κλῆρο τό μεσαίωνα – ὁ ὁποῖος ἀποτελοῦσε τόν κύριο ὄγκο τῆς φεουδαρχικῆς ἰντελιγκέντσιας – ὑπάρχει μιά ἔντονη διαφορά ἀνάμεσα στά σύγχρονα ἀντίστοιχα τῶν παπάδων ἐνοριῶν ἀφ' ἑνός καί τῶν ἐπισκόπων καί τῶν καρδινάλιων ἐφ' ἑτέρου, καθώς καί ἀνάμεσα σέ ἁπλούς μοναχούς καί καλόγερους πλούσιων μοναστηριῶν. Στή Μεταρρύθμιση καί στή γαλλική ἐπανάσταση, ἡ διαφορά αὐτή ἀναφάνηκε μέ πολιτική καί ἰδεολογική μορφή. Θά ἦταν λάθος νά ὑποτιμήσει κανείς τή διαφορά ἀνάμεσα σέ «ὑψηλούς» καί «χαμηλούς» διανοούμενους σήμερα.

ΜΕΡΙΚΟΙ διανοούμενοι εἶναι ἐνσωματωμένοι στήν ἄρχουσα τάξη μέ τρόπο πού δέν ἦταν καί δέν μποροῦσαν νά εἶναι οἱ ἀριστοκράτες τῆς ἐργατικῆς τάξης. Αὐτό ὀφείλεται ὄχι μόνον στήν αὐξανόμενη σημασία τῆς τεχνοκρατικῆς ἐξάσκησης στίς «μπίζνες» ἀλλά καί στή χρησιμοποίηση τῆς ἀξιοκρατίας γιά παροχή μιᾶς νομιμοποίησης τοῦ προνόμιου. Ὅπως παρατήρησαν οἱ Γάλλοι κοινωνιολόγοι Bourdieu καί de Saint Martin στά συμπεράσματα τῆς ἀνάλυσής τους 216 κύριων γαλλικῶν ἑταιρειῶν τό 1972: λίγες κυρίαρχες ὁμάδες συγκέντρωσαν ποτέ τόσες πολλές ἀρχές γιά τή νομιμοποίησή τους (κατά κύριο λόγο ἀριστοκρατική καταγωγή, οἰκονομική ἐπιτυχία καί ἀξιοκρατία βασισμένη στήν ἐπιτυχία στό σχολεῖο) ὅσες συγκεντρώνουν αὐτοί πού κατέχουν τώρα τά πόστα τῆς ἐξουσίας στή Γαλλία.

ΣΤΗΝ ΑΛΛΗ ἄκρη τοῦ φάσματος, ὑπάρχουν δραστηριότητες – ἡ διδασκαλία στή βασική ἐκπαίδευση κι' ἴσως ἀκόμη ἡ δημοσιογραφία μαζικῆς κυκλοφορίας στό παρελθόν ἤ ἡ κοινωνική ἐργασία σήμερα – στίς ὁποῖες βρίσκονται διανοούμενοι λίγο περισσότερο δεμένοι μέ τούς ἐργάτες ἀπ' ὅτι σέ ἄλλα ἐπαγγέλματα.

ΤΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ τῆς ἐλίτ ἐπιλέγονται σέ μεγάλο μέρος ἀπό τήν κατεστημένη μεσαία τάξη, ἰδιαίτερα ἀπ' αὐτούς πού ὀφείλουν τήν κοινωνική τους θέση στή συσσώρευση ἀκριβῶς πολιτισμικοῦ κεφάλαιου ἀπ' τούς ἴδιους καί τούς γονεῖς τους. Συ-

χνά ἐκπαιδεύονται σέ ξεχωριστά ἱδρύματα τῆς ἐλίτ. Ὁ ὄγκος τῶν σπουδαστῶν τῆς πρώτης γενιᾶς πού εἶναι προϊόν τῆς ἐπέκτασης τῆς ἐκπαίδευσης ἀπ' τή δεκαετία τοῦ '50 καί μετά, τείνει νά προέρχεται κατά κανόνα – οἱ ἄνδρες τουλάχιστο – ἀπό στρώματα κατώτερα ἀπό τήν κατεστημένη μεσαία τάξη. Εἶναι ἐπίσης, κατά μέσο ὅρο, πολύ πιό νέοι, ἀφοῦ ἡ στρατολόγησή τους ἄρχισε ἐδῶ κι' εἴκοσι χρόνια μόνο.

ΥΠΑΡΧΕΙ μιά οὐσιαστική συνάφεια ἀπό ἰδεολογική πολιτική καί πολιτισμική ἄποψη ἀνάμεσα σέ πολλές ἀπ' αὐτές τίς ὁμάδες διανοούμενων. Ἀπό παράδοση, στίς ἀνεπτυγμένες χῶρες οἱ περισσότερες βρίσκονται πάντα στ' ἀριστερά τοῦ κέντρου. Στή Βρετανία ἦταν συνήθως Φιλελεύθεροι καί τώρα στό μεγαλύτερο μέρος τους εἶναι κάποιο εἶδος Ἐργατικῶν, στή Ἀμερική εἶναι Δημακράτες, στή Γαλλία Ρεπουμπλικάνοι. Αὐτές οἱ πλατιές συσπειρώσεις στ' ἀριστερά τοῦ κέντρου ἔτειναν ἐπίσης στό νά περιλαμβάνουν τήν ἐργατική τάξη: ἔτσι μιά μορφή συμμαχίας ἀνάμεσα σ' ἐργάτες καί διανοούμενους ἀνάγεται πολύ πίσω στό παρελθόν. Ἀκόμη ὑπάρχει μιά συνέχεια ἀνάμεσα, ἄς ποῦμε , στόν ἰδανικό ἀναγνώστη τῆς Γκάρντιαν στήν Ἀγγλία καί ἀριστερότερα, πρός τό μέρος τῶν ριζοσπατῶν ἐπαναστατῶν. Ἀπόδειξη εἶναι ἡ πραγματική ἠθική ἀγωνία τῶν δυτικο-Γερμανῶν καί πρόσφατα τῶν Ἰταλῶν φιλελεύθερων πού ἔφτασαν στό σημεῖο νά καταδικάζουν ἀνοιχτά τίς ἀριστερές τρομοκρατικές ὁμάδες.

ΜΠΟΡΟΥΜΕ δικαιολογημένα νά ἀναρωτηθοῦμε κατά πόσο ἡ γενική στάση τῆς κεντροαριστερῆς διανόησης στή σπουδαστική ἔκρηξη τοῦ τέλους τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, θά γνώριζε τήν ἴδια ἀνοχή καί συμπάθεια καί ἀρχικά, ἄν τά κινήματα αὐτά δέν ἀνεμίζανε... μιά κάποια κόκκινη σημαία, ἀλλά τό λάβαρό μέ τή σβάστικα (ὅπως στή Γερμανία τῆς Βαϊμάρης). Ἐγώ ἀμφιβάλλω. Καί δικαιολογημένα. Κι' ὅμως αὐτή ἡ πλατιά, ἄν καί ἀόριστη, τάση πρός τ' ἀριστερά κρύβει μεγάλες διαστάσεις ἀνάμεσα στούς συμβιβασμένους καί ρεφορμιστές καί τούς ἀσυμβίβαστους κι' ἐπαναστάτες.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ κανείς λοιπόν νά ταυτίσει κάθε μία ἀπό τίς δύο αὐτές ὁμάδες μ' ἕνα ἰδιαίτερο κοινωνικο-οἰκονομικό στρῶμα. Γιά παράδειγμα οἱ ἐπαναστάτες διανοούμενοι ταυτίζονταν ἀπό πολύ παλιά (κυρίως ἀπό ἀστούς συγγραφεῖς) μέ στρώματα περιθωριακῶν ἤ « ἀλλοτριωμένων» διανοούμενων – δηλαδή, μέ τή μάζα ἐκείνων πού δέν μποροῦν νά βροῦν ἐπαγγέλματα στό ἐπίπεδο πού περιμένουν σάν διανοούμενοι. Ἐδῶ, ὑπάρχει κάποια ἀλήθεια, ἄν καί μᾶς λέει πολύ λίγα γιά τήν ἐπιλογή τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τῶν σύγχρονων ἐπαναστατικῶν κινημάτων, οἱ ὁποῖοι προέρχονται συντριπτικά ἀπό διανοούμενους πού θά μποροῦσαν νά βολευτοῦν μιά χαρά στίς ἀστικές κοινωνίες τους.

ΑΛΛΑ ἡ κύρια δυσκολία βρίσκεται στό ὅτι οἱ ἐπαναστάτες καί ρεφορμιστές διανοούμενοι δέν εἶναι τόσο διαφορετικά στρώματα, ὅσο διαφορετικά στάδια στό βιολογικό κύκλο. Γιά νά τό ποῦμε ὠμά – ὅπως ἔκανε ὁ Μπέρναρ Σῶ, στό βιβλίο του ΑΞΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ, «ὅποιος πέρασε τά 40 εἶναι ἀπατεώνας». Αὐτό σημαίνει ὅτι, σέ 20 χρόνια, ἄν ἀντέξει ὁ Βρετανικός καπιταλισμός, οἱ πιό πολλοί τωρινοί ἐπαναστάτες – κι ἄν ἀκόμη δέν ἐγκαταλείψουν τελείως τίς πεποιθήσεις τους – θά βρεθοῦν ἐκτεθειμένοι στήν κριτική τῶν νέων τοῦ 2.000.

ΑΥΤΟ δέν εἶναι συνέπεια τῆς ἀνάπτυξης καί τῆς ὡρίμανσης. Συμβαίνει ἐπειδή τό σύγχρονο κράτος κι' ὁ δημόσιος τομέας, ἡ σύγχρονη κορεσμένη ἀπ' τά μέσα ἐπικοινωνίας κοινωνία, στρατολογοῦν τό ὁλοένα αὐξανόμενο προσωπικό τους μέσ' ἀπό τό ἐκπαιδευτικό σύστημα.

ΟΣΟ ἡ κατάσταση εἶναι ἀρκετά σταθερή ἀκόμη κι' οἱ διανοούμενοι πού διαφωνοῦν ριζικά μποροῦν νά ἐνσωματωθοῦν. Τό σύστημα τούς χρειάζεται. Κι' οἱ ἀνταμοιβές αὐτοῦ πού ὁ Bourdieu ὀνομάζει «πολιτισμικό κεφάλαιο» εἶναι οὐσιαστικές. Στή Γαλλία, ἀκόμη κι' αὐτοί πού ἐγκατέλειψαν στή μέση τό πανεπιστήμιο στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1970 εἶχαν καλύτερες ἐπαγγελματικές προοπτικές ἀπό ἄλλους νέους ἀνθρώπους καί τίς καλύτερες θέσεις ἐκτός ἀπό τίς ἐπαγγελματικές θέσεις κορυφῆς. Οἱ διανοούμενοι πού ἐνσωματώνονται κατ' αὐτόν τόν τρόπο ζητᾶνε μερικές παραχωρήσεις, ἀλλ' αὐτές οἱ παραχωρήσεις εἶν' ἐκεῖνες πού φυσιολογικά παραχωροῦν τά ἀστικοδημοκρατικά καθεστῶτα στήν ἀστική τάξη τους, καί πού ἀκόμη καί μή δημοκρατικά ἀστικά καθεστῶτα συνήθως παραχωροῦν (ἐκτός ἀπ' τίς περιπτώσεις ὀξείας κρίσης): κάποια ἐλευθερία στό νά μιλάει, νά διαβάζει καί νά γράφει κανείς, στό νά ταξιδεύει, ν' ἀνακατεύεται σέ πολιτικές δραστηριότητες καί στήν ἄσκηση ἐπιρροῆς, ἤ ἔστω νά μπορεῖ νά διαμαρτύρεται δημόσια.

Η ΑΠΑΙΤΗΣΗ καί ἡ ὑπεράσπιση τῶν συνθηκῶν αὐτῶν, συνδέει μεγάλους τομεῖς τῶν κατεστημένων στρωμάτων τῶν διανοούμενων καί τῶν ἐπαγγελματιῶν, μέ τόν ἀστικό δημοκρατικό-καπιταλισμό ὅσο κι' ἄν στέκονται κριτικά ἀπέναντί του σέ ἄλλα θέματα. Ἡ πολιτική πλατφόρμα ἑνώνει διανοούμενους ἀπ' ὅλες τίς ἠπείρους καί ἀπ' ὅλα τά κοινωνικά συστήματα. Τούς θέτει ἐνάντια καί στό καθεστώς τῆς Χιλῆς καί τῆς Τσεχοσλοβακίας, καί τῆς Καμπότζης καί τῆς Βραζιλίας, κι' ἀκόμη – μέ ποικίλες διαβαθμίσεις δισταγμοῦ καί δυσφορίας – ἐνάντια σέ μερικούς τῆς δικῆς τους ἀριστερᾶς.

ΤΥΧΑΙΝΕΙ ν' ἀποδέχομαι τήν πλατφόρμα αὐτή. Οἱ ἀπαιτήσεις αὐτές γιά ἐλευθερία καί δημοκρατία θά 'πρεπε νά 'ναι ἀναπόσπαστο κομμάτι τοῦ σοσιαλισμοῦ γιά ὅλες τίς τάξεις. Καί εἶναι ἀπαιτήσεις γιά τίς ὁποῖες ἔχουν ἐξ ἴσου ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον οἱ μεσαῖες τάξεις τῶν ἐπαγγελματιῶν. Αὐτές ἔχουν νά χάσουν πολλά περισσότερα ἀπό τίς ἁλυσίδες τους. Ἕνας λόγος γιά τόν ὁποῖο πολλοί ἀπ' τίς τάξεις αὐτές τείνουν πρός κάποιο εἶδος ἀριστερᾶς εἶναι τό ὅτι ὅλο καί πιό πολύ δουλεύουνε γιά ἕνα μισθό καί σέ μεγάλο βαθμό κατά τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο στό δημόσιο τομέα. Ὑπερασπίζονται, ὅπως λέει σωστά ὁ Ralf Dahrendorf τήν ἰσότητα, ἐπειδή εἶναι ὑπέρ τῆς ἰσότητας στά προνόμια. Δέ θ' ἀλλάζανε καί πολύ τή θέση τους σέ μιά σοσιαλιστική κοινωνία, μέ τήν προϋπόθεση ὅτι θ' ἀνταποκρινόταν στούς ὅρους πού βάζουνε γιά ἐλευθερία.

ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ὅμως μέ τούς μαρξιστές διανοούμενους; Ζοῦμε ὄχι μόνο μιά ἐντυπωσιακή ἄνθηση, ἀλλά καί μιά βαθιά κρίση τῆς μαρξιστικῆς σκέψης. Αὐτό ἔχει τρεῖς πρακτικές ὄψεις. Ἡ μαρξιστική ἀνάλυση τοῦ σημερινοῦ καπιταλισμοῦ, ὅσο κι' ἄν εἶναι βάσιμη στίς γενικές ἀρχές της, μέ συγκεκριμένους ὅρους εἶναι κατά πολύ ξεπερασμένη. Ἡ ἀνάλυση τοῦ σοσιαλισμοῦ στό μεγαλύτερο μέρος της ἔχει κατακερματιστεῖ. Καί κανείς δέν ξέρει ποιές σύγχρονες δυνάμεις θά φέρουνε τή μετάβαση ἀπ' τόν καπιταλισμό στό σοσιαλισμό.

ΥΠΑΡΧΕΙ σήμερα μιά τεράστια διάδοση γραφτῶν, πού ἐνῶ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι μαρξιστικά, βάζουνε φωτιά στά χλωρά μαζί μέ τά ξερά. Ὑπάρχουνε ἄνθρωποι πού δίνουνε τ' ὄνομα τοῦ Μάρξ σέ κάποιο ρεῦμα τῆς διανόησης πού εἶναι τῆς μόδας ἤ σέ κάποιον γκουρού. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι μαρξιστές ἀλλά ἀπορρίπτουν τήν ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ τοῦ Μάρξ, ἤ

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

κυκλοφόρησε

Μίλαν Κούντερα

ΟΙ ΚΛΕΙΔΟ ΚΡΑΤΟΡΕΣ

ΡΗΞΙ ΠΥΛΟΝ / βιβλία
ΑΓΓΕΛΗΣ ΔΙΠΛΑΣ
Ἀλκίφρονος 8, Ἀθήνα 304

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Κιάφας 3, Ἀθήνα, τηλ. 36.39.980

σειρά Τζ. Ὄργουελ

- Οἱ ἀλῆτες τοῦ Παρισιοῦ καί τοῦ Λονδίνου.
- Ἡ φάρμα τῶν ζώων.
- Κρατῆστε σφιχτά τόν μικροαστισμό σας.
- Στίς φάμπρικες τοῦ Γουῆγκαν Πάϊαρ (ἑτοιμάζεται).
- Στή σκιά τοῦ «1984» (ἑτοιμάζεται).

σειρά Βίλχελμ Ράϊχ

- Ἡ πάλη τῶν τάξεων καί ἡ ψυχανάλυση
- Τό ξεπέρασμα τοῦ Οἰδιπόδειου Συμπλέγματος
- Ἐρωτισμός καί αὐτοερωτισμός
- Χειρόγραφα Βιοφυσικῆς
- Οἱ ρίζες τῆς σεξουαλικῆς καταπίεσης

ἐπίσης κυκλοφόρησαν

- ΟΙ «ΙΖΒΕΣΤΙΕΣ» ΤΗΣ ΚΡΟΣΤΑΝΔΗΣ
- Μ. ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ: ΚΡΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΑ
- Μ. ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ: ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

πού νομίζουν ὅτι ἡ ἱστορική ἀνάλυση εἶναι ἄσχετη μέ τήν πολιτική. Καί ὑπῆρξε μιά τεράστια ἀνάπτυξη μαρξιστικῆς μεταφυσικῆς ἀπό φιλόσοφους, κοινωνιολόγους κι οἰκονομολόγους πού τά γραφτά τους οὔτε ἑρμηνεύουν τόν κόσμο οὔτε βοηθᾶνε ν' ἀλλάξει, ἀλλά πού κύρια προκαλοῦν κουβέντα στά σεμινάρια ἄλλων μαρξιστῶν φιλόσοφων, κοινωνιολόγων κι οἰκονομολόγων.

ΤΟ ΝΑ ΞΕΧΩΡΙΣΕΙ κανείς τή θεωρία ἀπ' τήν συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα σημαίνει νά ξεχωρίσει τή θεωρία ἀπ' τήν πολιτική πράξη καί νά τήν ἀφήσει ἀκαθοδήγητη κι αὐθαίρετη. Ἀφήνονται ἔτσι ἄνθρωποι πού ὁ Μάρξ κι ὁ Λένιν θ' ἀναγνωρίζανε εὔκολα σάν ἀναρχοσυνδικαλιστές ἤ ναρόντνικους τρομοκράτες ἤ ἀκόμη καί Ματσινιανούς μικρο-ἀστούς ἐθνικιστές, νά καρφιτσώνουνε κάποιο μαρξιστικό σῆμα στά πέτα τους καί νά ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πραχτική ἐναρμονίζεται μέ τά σῆμα τους. Τέτοιες ἑρμηνεῖες ὀφείλονται σέ μεγάλο βαθμό στήν κοινωνική καί πολιτική ἀπομόνωση τῶν σπουδαστῶν καί τῶν διανοούμενων ἀνάμεσα στούς ὁποίους ἀνθίζουνε.

ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΑΘΜΙΣΜΑ αὐτῆς τῆς ἀφαίρεσης εἶναι ἡ ὁλοκληρωτική συγκέντρωση σ' αὐτό πού εἶναι ἄμεσα σχετισμένο μέ τήν ἀγκιτάτσια. Ἡ ἀποκλειστική συγκέντρωση στό ἄμεσα «σχετικό» εἶν' ἕνας ἄλλος τρόπος γιά νά ξεφύγει κανείς ἀπ' τό κυριότερο καθῆκον σήμερα.

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ αὐτό πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ κάπου ἀνάμεσα στά δύο ἄκρα τοῦ ν' ἀμφισβητεῖ κανείς τό νόμο τῆς ἀξίας γενικά καί τοῦ νά γράφει κύρια ἄρθρα κατά τῶν περικοπῶν τῶν δαπανῶν στήν ἐκπαίδευση, ἄν καί φυσικά καί τά δύο εἶναι ἀπαραίτητα! Τό καθῆκον αὐτό εἶναι νά σταθεῖ κανείς λίγο πίσω καί νά ρίξει μιά ματιά στόν κόσμο μέ μιά ἱστορική προοπτική – μιά «ἀκαδημαϊκή» ἄσκηση, καί δέ βλέπω γιά ποιό λόγο νά εἶναι ὑποτιμητικό αὐτό τό ἐπίθετο.

ΣΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ 25 χρόνια ζήσαμε τήν πιό θεαματική μεταβολή τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Ἔφτασε πολύ πιό μακρυά ἀπ' τό πρῶτο ξεκίνημα τοῦ βιομηχανικοῦ καπιταλισμοῦ γιατί ἦταν πολύ πιό βαθιά καί πιό σφαιρική. Πραγματώνει τίς τάσεις τοῦ καπιταλισμοῦ πού σημειωθήκανε ἀπ' τόν Μάρξ καί τόν Ἔνγκελς στό ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ. Ὄχι μόνο ἐπαναστατικοποιήθηκαν ἡ τεχνολογία κι ἡ παραγωγή – παραδείγματος χάριν μέ τά τρανζίστορς πού μεταμορφώσανε ἀκόμη καί τά πιό ἀπομακρυσμένα νοικοκυριά – ἀλλά ἐπίσης ἡ κοινωνική δομή, οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις, ἡ κουλτούρα, ἔχουν τελείως ἀλλάξει. Τώρα ζοῦμε τήν πραγμάτωση παλιῶν προβλέψεων: τήν ἐξαφάνιση τῆς ἀγροτιᾶς, τή μεταμόρφωση τῆς οἰκογένειας, τό γκρέμισμα μιᾶς παλιᾶς θρησκείας ὅπως εἶναι ὁ Ρωμαιο-καθολισμός.

ΜΕ ΤΗ ΛΗΞΗ αὐτοῦ πού, κοιτάζοντας πίσω, πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε σά μεταβατική φάση τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης – μεταβατική ἐπειδή προσάρμοσε καί ἐνσωμάτωσε τήν κληρονομιά τοῦ προ-καπιταλιστικοῦ παρελθόντος πού δέν ἦταν ἀκόμη σέ θέση νά καταστρέψει – ἀκόμη κι οἱ δομές τῆς παραδοσιακῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας βρίσκονται σέ κρίση. Ἀκόμη κι οἱ καπιταλιστές δέν ξέρουν πιά τί συμβαίνει, ὅπως φαίνεται ἀπ' τήν ἀδυναμία τῶν οἰκονομολόγων τους καί τή φυγή τῶν ἰδεολόγων τους στήν ἀντίδραση ἤ τή θρησκεία (Βλέπε τά πρόσφατα γραφτά τοῦ Daniel Bell, ὅπως τό δοκίμιό του «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἁγιασμένου»).

ΟΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ δέν βρίσκονται σέ καλύτερη θέση. Ἡ ἀριστερά ψάχνει στό μισοσκόταδο. Δέν ἔχουμε καθαρή προοπτική γιά τό πῶς μπορεῖ ἡ κρίση νά ὁδηγήσει σέ μιά σοσιαλιστική μεταβολή, καί γιά νά 'μαστε εἰλικρινεῖς, οὔτε ἔχουμε καμιά ἀληθινή προσδοκία ὅτι αὐτό θά γίνει. Τό πρῶτο καθῆκον εἶναι νά καταλάβουμε τήν ἐποχή μας.

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρή στή Βρετανία. Ἡ χώρα μας, ἡ παλιότερη χώρα τοῦ ἀνεπτυγμένου καπιταλισμοῦ, εἶναι αὐτή ὅπου τό σπάσιμο εἶναι ἀπό πολλές πλευρές τό πιό δραματικό, ἡ ἀνάγκη γιά μεταβολή ἀπεγνωσμένα ἐπείγουσα, καί οἱ συνθῆκες γι' αὐτήν καλύτερες ἀπ' ὅτι στίς περισσότερες χῶρες. ■

Επισημαίνουμε

Ὅλοι πρωθυπουργοί

Ἀπαντάει ὁ κ. Ράλλης γιά τήν προσωπικότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ σέ ἀπογευματινή ἐφημερίδα:

«*Θά σᾶς ἀπαντήσω λίγο περίεργα. Λυπᾶμαι πραγματικά τόν Καραμανλῆ, γιατί ἐκτός ἀπό τή φιλοδοξία του νά εἶναι χρήσιμος στόν τόπο δέν ἔχει καμιά ἄλλη προσωπική ἀπολαβή, καμιά ἄλλη εὐχαρίστηση. Εἶναι ἕνας φακίρης ὁ ὁποῖος συνεχῶς ὑποβάλλει τόν ἑαυτό του σέ στερήσεις. Δέν τρώει πολύ γιατί αὐτό δέν θά τοῦ ἐπέτρεπε νά εἶναι ἀποδοτικός στήν ἐργασία του. Δέν ξενυχτάει γιατί αὐτό θά τόν ἐμπόδιζε νά ἐργαστεῖ ἀπό ἐνωρίς. Δέν ἔχει δασκεδάσεις, παρά ἕνα Σάββατο πού θά βγεῖ μέ συνεργάτες του καί πάλι στίς δώδεκα ἡ ὥρα γυρίζει καί κοιτάζει τό ρολόι του γιά νά φύγει στίς 12.15 ἤ πηγαίνει καμιά ἐκδρομή μέ τή θαλαμηγό ἑνός φίλου του ὅπου ὅμως παραλαμβάνει μαζί ὅλους τούς συνεργάτες του καί συνδυάζει τό μπάνιο στή θάλασσα καί τόν καθαρό ἀέρα μέ τήν ἐργασία.*

Ἀκόμα καί στό γκόλφ, δέν πηγαίνει γιά διασκέδαση, ὅπως νομίζει ὁ πολύς κόσμος. Πηγαίνει γιά ἄσκηση καί μόνο».

Κι' ἐμεῖς γνωρίζουμε 3-4 ἑκατομμύρια Ἕλληνες πού δέν τρῶνε πολύ γιατί τά τρόφιμα ἔχουν ἀκριβήνει, δέν ξενυχτάνε γιατί ἀπαγορεύεται, δέν ἔχουν διασκεδάσεις, οὔτε κάν γκόλφ ἤ μπάνιο καί δέν διαθέτουν οὔτε ἕνα φίλο μέ θαλαμηγό.

Τό κυριώτερο ὅμως εἶναι ὅτι τά...τέλεια αὐτά ὄντα δέν τρέφουν κάν τή φιλοδοξία νά εἶναι χρήσιμοι στόν τόπο. Τίποτα.... Τέλειοι φακίρηδες. Ἄν λσιπόν αὐτά εἶναι τά προσόντα γιά τόν Πρωθυπουργό τῆς χώρας, τό συμπέρασμα εἶναι αὐτονόητο! «Ὅλοι πρωθυπουργοί»

Ἀποκατάσταση

Ὁ Μαν. Μπαντουβᾶς ἀναγκάστηκε νά ἀνακαλέσει ὅσα γράφει στή σελ. 137 τῶν ἀπομνημονευμάτων του σχετικά μέ τόν ἀείμνηστο Α. Παπαδάκη. Μετά ἀπό μήνυση τῆς οἰκογένειας τοῦ Ἀ. Παπαδάκη, ὁ Μ. Μπαντουβᾶς ἐρεύνησε τά γεγονότα καί διαπίστωσε ὅτι: «*Τό μεγάλο λάθος μου εἶναι ὅτι κατά τήν διήγησιν τῶν ἀπομνημονευμάτων μου εἶχα πεῖ γιά τόν συντ/ρχην Ἀ. Παπαδάκη καί γιά τή γυναῖκα του ὁρισμένα λόγια χωρίς νά ἐλέγξω προηγουμένως τήν ἀλήθεια αὐτῶν, πρᾶγμα γιά τό ὁποῖο λυποῦμαι εἰλικρινά. (...) Χαίρω δέ εἰλικρινῶς διότι σήμερα μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ἐπανορθώσω τό σφάλμα μου καί τήν ἀδικία πού ἔκαμα στήν οἰκογένεια τοῦ ἡρωϊκοῦ Συντ/ρχη Ἀνδρέα Παπαδάκη. Διότι ὅπως πράγματι διεπίστωσα ὁ Ἀνδρέας Παπαδάκης ἔδωσε τό παρόν στούς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους καί τόσον αὐτός ὅσο καί ἡ σύζυγός του ἀναλώθησαν στόν ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως κατά τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν μέ πλήρη ἀνιδιοτέλεια. Καί βεβαίως δέν ἠμπόδισαν τούς κατοίκους τῆς Ἀσῆ-Γωνιᾶς νά πολεμήσουν ἀφοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀσῆ - Γωνιᾶς ἐπολέμησαν γενναῖα κατά τῶν Γερμανῶν Ἀλεξιπτωτιστῶν, προσέφεραν θυσίες καί θύματα καί ὑπῆρξαν ἀντάξιοι τῆς ἱστορίας τοῦ χωριοῦ των.*

Διεπίστωσα ἐπίσης ὅτι ἡ οἰκογένεια Παπαδάκη ὄχι μόνον δέν εἶχεν τήν εὔνοια τῶν Ἄγγλων συνδέσμων ἀλλά ἀντιθέτως ἀντιμετώπισε τήν δυσμένειά τους καί ἐδεινοπάθησε ἀπό τούς Ἄγγλους κατά τό διάστημα τῆς εἰς Μέση Ἀνατολή καί Αἴγυπτο. Οἱ Ἄγγλοι μάλιστα ἐμπόδισαν καί δέν ἐπέτρεψαν τήν ἐπιστροφή τοῦ Συντ/ρχη στή Κρήτη γιά νά συνεχίση τόν ἀγῶνα.

Ἐπιθυμῶ νά προσθέσω ὅτι θά πράξω πᾶν τό δυνατόν πέραν τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης δηλώσεώς μου εἰς τάς ἐφημερίδας τῆς Κρήτης προκειμένου νά ἐπανορθώσω τήν ἀδικία πού ἔγινε στήν οἰκογένεια Παπαδάκη, ὄχι μόνο χάριν αὐτῆς ἀλλά καί χάριν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας».

Καί ἔτσι κατέληξε ἡ θλιβερή δυσφημιστική «ἱστορία» πού ἔπληξε τή μνήμη ἑνός σεμνοῦ ἀγωνιστῆ τῆς ἀντίστασης τῆς Κρήτης.

Σχετικά εἴχαμε δημοσιεύσει (ANTI, τχ. 128) ἐπιστολή τῆς συζύγου του, Εὐαγγελίας Παπαδάκη.

ειδήσεις

● «*Θέλουμε τήν ξένη γλώσσα στήν Ἑλλάδα, νά τή διδάσκουν ἐκπαιδευτικοί γιατί θέλουμε ν' ἀνυψωθεῖ τό κύρος τῆς ἐκπαίδευσης στόν τόπο μας*».

Ἡ πιό πάνω φράση ἀποτέλεσε καί τό ἀντικείμενο σειρᾶς διαλέξεων πού ὀργάνωσε ὁ «Πανελλήνιος Σύλλογος» Πανεπιστημιακῶν Πτυχιούχων **Ἀγγλικῆς Φιλολογίας».**

● Ἕνα συγκινητικό δεῖγμα πρωτοβουλίας ἀπό τό Χαϊδάρι εἶναι τό **Χαϊδαριώτικο Σημειωματάριο** πού δείχνει ὅτι τό παρήγορο φαινόμενο τοῦ ἀνεξάρτητου προβληματισμοῦ καί τῆς ἀναζήτησης δέν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικό προνόμιο τῆς ἀθηναϊκῆς ἐνδοχώρας. Περιέχει ἀνάλυση τῶν προβλημάτων τοῦ προάστειου, προβολή τῶν αἰτημάτων τῶν κατοίκων του, ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν του, μηνύματα κ.ἄ.

● Στήν ἔκθεση τοῦ Centre International ἐκθέτουν δουλειά τους 4 καλλιτέχνες, μεταξύ τους καί ὁ Ἕλληνας **Νάκης Παναγιωτίδης** ὁ ὁποῖος ἔχει κάνει ἀτομικές ἐκθέσεις στή Βέρνη καί τή Λωζάνη, ἐνῶ ἔχει συμμετάσχει καί σέ ὁμαδικές στήν Ἀθήνα, στό Τουρίνο, καί στή Ζυρίχη.

● «Ὅμορφη πόλη» εἶναι ὁ τίτλος τῆς ταινίας τοῦ νέου σκηνοθέτη **Δημήτρη Σοφιανόπουλου** πού προορίζεται γιά τό φετινό φεστιβάλ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ παραγωγή, τό σενάριο καί, φυσικά, ἡ σκηνοθεσία εἶναι τοῦ ἴδιου. Τή μουσική ἔγραψε ἡ Ἑλένη Καραΐνδρου.

Μιά ταινία, διάρκειας 60 λεπτῶν, πού μέ πρόσχημα τό κυκλοφοριακό πρόβλημα τῆς Ἀθήνας ἀσχολεῖται μέ τίς νευρώσεις τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἔργο σπονδυλωτό, πού τά ἐπεισόδιά του συνδέονται μ' ἕναν κεντρικό ἠθοποιό πού παίζει πολλούς διαφορετικούς ρόλους. Στήν ταινία παίζουν οἱ ἠθοποιοί: Ν. Ἀρμάος, Χρ. Αὐλιανοῦ, Γ. Χατζηγιάννης, Ἀλ. Μάνδηλας, Γ. Κοτανίδης, Κ. Μουζενίδης, Κ. Σκόκος, Ἀλ. Μαυρίδης, Τ. Σαρρῆς, Χρ. Βαλαβανίδης, Σ. Σοφιανοπούλου, Γ. Χουβαρδᾶς.

Ἡ φωτογραφία εἶναι τοῦ Ἀντ. Ρίκου καί ἡ ἠχοληψία τοῦ Γ. Δερμιτζάκη.

● Ποινή φυλάκισης 8 μηνῶν καί 20.000 δρχ. πρόστιμο ἐπιβλήθηκε στόν ἐκδότη τοῦ «Ἰδεοδρόμιου» **Λεωνίδα Χρηστάκη** γιατί τά σκίτσα πού δημοσίευσε στό τεῦχος 23 κάτω ἀπό τόν τίτλο: «Ποιά ἰδεολογία περνάει σήμερα γιά τή γυναίκα στόν στρατό καί στίς φυλακές», κρίθηκαν ὡς ἄσεμνα, σύμφωνα μέ τό Ν.

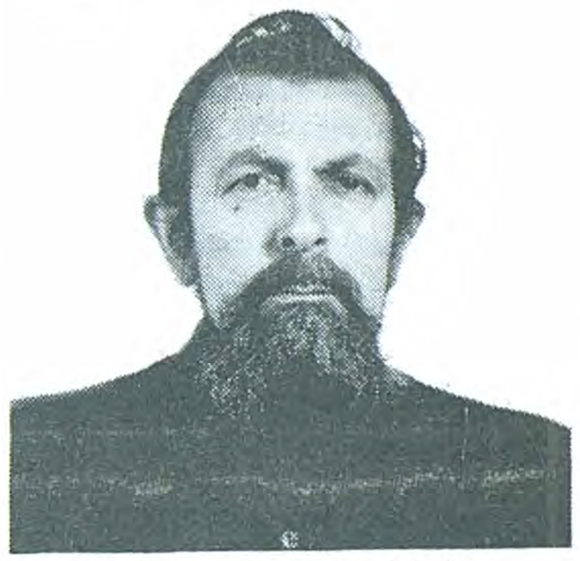

5060/1931. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι μετά ἀπό μιά θητεία 30 χρόνων περίπου στίς περιθωριακές ἐκδόσεις, ὁ Λ. Χρηστάκης καταδικάζεται γιά πρώτη φορά.

Μετά τήν ἀπόφαση ἀσκήθηκε ἔφεση καί ὁ Λ. Χρηστάκης ἀφέθηκε ἐλεύθερος.

● Ἡ πρός... Βορράν ἐπέλαση τῆς **«Θεατρικῆς Συντεχνίας»** συνεχίζεται...

Ὅπως μαθαίνουμε, μετά τίς παραστάσεις πού ἡ ὁμάδα αὐτή ἔδωσε πρόσφατα στή σουηδική πρωτεύουσα, αὐτές τίς μέρες βρίσκεται ἤδη στό Δουβλίνο γιά νά παρουσιάσει στό ἐκεῖ 22ο Διεθνές Φεστιβάλ θεάτρου τόν «Πάσχοντα Χριστό».

Ἡ «Θεατρική Συντεχνία» πρόκειται νά ἐγκαινιάσει τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Φεστιβάλ αὐτοῦ πού θά διαρκέσει ὅλο τόν Ὀκτώβρη καί θά δώσει συνολικά ἕξη παραστάσεις.

Στό Διεθνές Φεστιβάλ θεάτρου τοῦ Δουβλίνου ἔχουν προσκληθεῖ ἀκόμη θίασοι ἀπό τή Μ. Βρετανία, τή Γαλλία, τή Δ. Γερμανία, τίς ΗΠΑ, τό Βέλγιο καί τήν Ὁλλανδία.

Διάσταση Νέας Ὑόρκης

τῆς Ρέας Γαλανάκη

Μιλῶ γιά ὅ,τι βλέπω. Καί γιά ὅ,τι ἀδυνατῶ: νά κατατάξω τήν Νέα Ὑόρκη σέ γνωστά πρότυπα, ἔστω καί μόνο ὀπτικά. Περίεργη λειτουργία, ὅπου βλέπω σημαίνει ἔχω ἕνα μικρό πανικό ἀπό τή μαζική ὑπερτροφία τῆς μιᾶς διάστασης: τοῦ ὕψους. Οἱ συσσωρευμένες ἔμμεσες πληροφορίες γιά τή Νέα Ὑόρκη διαλύονται, ὅσο ἡ πόλη γίνεται συγκεκριμένος χῶρος, προσιτός στήν ἁφή. Τό ἴδιο χέρι πού, ἤρεμο στήν κουπαστή τοῦ ἐξώστη τῆς Στοᾶς τοῦ Ἀττάλου, ἀντιλαμβανόταν τούς λόφους, ὅπως ἀνηφορίζαν, ν' ἀνθίζουν στήν ἴδια εὐθεία μ' αὐτό, χωρίς ν' ἀποφασίζει μιάν ὁριστική ἐπιλογή ἐκτός ἀπό τήν ἠρεμία κάποιας ὥρας.

Τό ἴδιο χέρι, φιλέρευνο καί ἄνεργο, κρατᾶ, καί ἀπορεῖ γιατί κρατᾶ, μιάν ἁπλή φωτογραφική μηχανή, πού ἀπό τόν χῶρο μπορεῖ ν' ἀποτυπώσει λουρίδες μόνο, ἐκτός ἀπό τίς λεπτομέρειες. Δέν ἀντικαθιστᾶ τά μάτια καί τήν κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ. Ὡστόσο, κάθε κίνηση τοῦ αὐχένα γιά νά δεῖ ἄλλους δέκα ὀρόφους, εἶναι καί μιά περικοπή ἀπό τό σταθερό ὅπως νόμιζα, ὕψος μου. Ἡ κατασκευή παίει ἐδῶ ὁριστικά νά ζυγίζεται στό ἀνθρώπινο σῶμα.

Ἀμφιβάλλοντας γιά ὅ,τι ἔμμεσα γνωρίζω – ἡ περικοπή τοῦ δικοῦ μου σώματος εἶναι καί περικοπή τῶν γνώσεών του–, προσπαθῶ νά βρῶ μέσα ἀπό τήν εἰκόνα τῆς τεχνολογίας τόν ἄλλο τρόπο ζωῆς. Ἡ τεχνολογία ἔχει γίνει ταμπού: ἀπαγορευτική κι ἐπιτρεπτική, ὅπως κάθε μορφή αἰμομιξίας πού ὅρισε γιά ἕνα διάστημα σχέσεις ἀνθρώπων. Οἱ παραλλαγές τοῦ θεμιτοῦ καί τοῦ ἀθέμιτου θεσπίζονται γιά τόσο χρόνο, ὅσο θά διαρκέσει ἡ χρήση ἑνός νέου ὑλικοῦ. Ἔπειτα ἡ «ἐπανάσταση» ἑνός ἄλλου, ἄν καταφέρει νά ἐπικρατήσει, δημιουργεῖ μιά νέα παραλλαγή στόν τρόπο ζωῆς. Ἡ Νέα Ὑόρκη δείχνει νά εἶναι ἡ γόνιμη μήτρα τοῦ πειραματισμοῦ.

Ἡ μαζική ὑπερτροφία τῶν κτιρίων, πού σημαίνει βέβαια τή συσσώρευση τοῦ κεφάλαιου κυρίως στά χέρια τῶν Ἀγγλοσαξώνων, παράγει – μέ τά γνωστά ρεκόρ τῶν ἀμερικάνικων μηχανῶν – τή μαζική ἐξαθλίωση. Ἔγχρωμοι καί λευκοί λοῦμπεν μέ ψεῖρες, μέ βαριά ναρκωτικά, μέ τό παραμύθι ἀλλά καί τίς πράξεις βίας, μόλις πού φτάνουν νά σκαλίσουν τούς ψηλούς σκουπιδοντενεκέδες, τό δικό τους σοῦπερ-μάρκετ, γιά τό φαγητό καί τά ροῦχα τους. Χιλιάδες, μέ μιά κίνηση πρός τά κάτω, πρός τόν ὑπόγειο, πρός τόν κεντρικό σταθμό τῶν τραίνων. Ἡ κίνησή τους σάν τῶν ἀρουραίων. Πρός ὑπόγειες στοές. Ἀντίρροπη μέ τούς οὐρανοξύστες, μοῦ ἐπιστρέφει ἀκέραιο τό σῶμα μου, ὅπως τό ξέρω.

Ὡστόσο ἕνα σῶμα αἰφνιδιασμένο. Ἡ ἰσορροπία κινδυνεύει ἀπό τήν ἀφθονία, τήν ἀριθμητική ἀφθονία τῶν δυό της ἄκρων. Ὑπεράριθμοι οὐρανοξύστες, ὑπεράριθμοι λοῦμπεν. Τό σῶμα μου φιλύποπτο. Ἀντιλαμβάνεται πώς ἡ ἰσορροπία εἶναι πλαστή. Πώς ἐκφράζει μιάν ἀπόλυτα ἰδιωτική καί ἀμυντική στάση. Πώς δέν ἀντιστοιχεῖ καθόλου στήν ταξική σύγκρουση, πού συνήθως ἔχουν μεταξύ τους τά δύο. Ἡ σύγκρουση δέν φαίνεται πουθενά, γιατί πάντα μόλις ἔχει τελειώσει. Ὑπάρχει μιά διαρκής ἀνάμνηση αἵματος καί ἀνακωχῆς. Ἀλλά ἐδῶ νικᾶ ἡ μιά μεριά μονάχα. Αὐτή πού ζεῖ ἀπό τόν πέμπτο ὄροφο καί πάνω καί στέλνει στή γῆ, στήν ἄσφαλτο, τούς ἀστυφύλακες μέ τήν πέτσινη ζώνη τῆς ἐξουσίας, ἀπ' ὅπου κρέμονται χειροπέδες, κλειδιά, γκλόμπ, περίστροφα, λουκέτα καί ἄλλα σύνεργα.

Ἕνα σῶμα αἰφνιδιασμένο καί φιλύποπτο μπορεῖ νά ξεχάσει γιά λίγο τίς κλασικές παραδοχές: ὅτι συνήθως οἱ λοῦμπεν δέν συγκρούονται μέ τήν ἐξουσία. Ἀργότερα καταλαβαίνει ποιοί μηχανισμοί τ' ὁδήγησαν στήν ἐπιλογή τῆς συγκεκριμένης εἰκόνας, μηχανισμοί πού εὐτυχῶς μποροῦν ἀκόμη νά φανταστοῦν τήν ἀνατροπή κάθε γνώσης.

Ξεχνᾶ καί κάτι ἄλλο: ὅτι στή θέση τῆς Νέας Ὑόρκης ζοῦσαν, λίγους αἰῶνες πρίν, ἰνδιάνικες φυλές μέσα στή φύση. Ὁ χῶρος ἀπόκτησε μνήμη τή στιγμή πού κατακτήθηκε ἀπό τούς Εὐρωπαίους, οἱ ὁποῖοι βέβαια κουβάλησαν τήν ἤδη διαμορφωμένη ἀντίληψή τους γιά τήν ἱστορία, τήν τοποθέτησαν καί τήν ἔβαλαν νά χρονομετρᾶ τά θαύματά τους. Αὐτό τό τεχνητό ἱστορικό κενό μπορεῖ νά γίνει σχιζοφρενικογόνο αἴτιο γιά ὅποιον προσπαθεῖ νά ἔχει μιάν ἄλλη ἀντίληψη γιά τόν πολιτισμό.

Ἄν τελικά δέν γίνεται σχιζοφρενικογόνο – παρά τή δυνατότητά του – ἴσως εἶναι γιατί θά σχετιστεῖ μ' ἕνα ἄλλο στοιχεῖο: τήν παραγωγή σύγχρονης τέχνης. Στήν Εὐρώπη ὑπάρχει συχνά μιά σχέση πολιτισμῶν πού ἐκφράζεται μέσα ἀπό τήν τετριμμένη ἔκφραση· «συνύπαρξη παλιοῦ - καινούριου». Ἐδῶ διατυπώνεται μέ τό ζεῦγος «ἔλλειψη προευρωπαϊκοῦ-πρωτοπορεία στή διεθνή παραγωγή τέχνης». Φυσικά οἱ αἴθουσες τέχνης καί τά εἰδικά μουσεῖα εἶναι πολλά, οἱ μόνιμες καί περιοδικές ἐκθέσεις πολλές καί ἀξιόλογες, καί ὁ κόσμος πού ἐνδιαφέρεται γιά ὅλα αὐτά πολύς ἐπίσης. Ἂς ἀντιπαρατεθεῖ ὅμως κι ἕνα δεῖγμα ἀπό τήν ὕπαρξη μιᾶς ἄλλης τέχνης: οἱ νέγροι ἔχουν ζωγραφίσει μέ φωτεινά χρώματα τίς ἐξωτερικές ἐπιφάνειες τῶν ὑπόγειων τραίνων. Ὅταν ἄρχισαν, ἡ ἀστυνομία ἔβαλε σκυλιά νά τά φυλᾶνε. Τά σκυλιά παθαίναν συχνά ἠλεκτροπληξία καί τά βγάλανε. Τό βάψιμο τῶν βαγονιῶν συνεχίστηκε.

Σ' αὐτή τήν πόλη προσπάθησα νά καταλάβω τί σημαίνει σωματική σχέση μ' ἕνα μύθο. Ἔστω γιά λίγες μέρες, καί ἄν αὐτό «σάν μιά σταγόνα στόν ὠκεανό» γίνεται εὐάλωτο, πῶς ἀλλιῶς προσεγγίζεται ἕνας μύθος παρά σ' ἕνα ἐλάχιστο διάστημα διαφορετικό ἀπό τήν καθημερινή ἐφαρμογή τῆς ἔννοιας τοῦ χρόνου – ἤ ἕνα διάστημα πού φαίνεται ἀστραπιαῖο καί λαμπρό ἀφοῦ ἡ ἐμπειρία ἔχει ἀπομακρυνθεῖ. Μιά τέτοια σχέση μπορεῖ νά γίνει ἴσως μόνο μέ μύθους πού δέν πέθαναν ἀκόμη καί δέν ἔχουν ἀναταμεῖ ἀπό τυφλούς ἀνατόμους, δέν ἔχουν βαλσαμωθεῖ καί βασανίσει τή ζωή μας ἐπιβάλλοντάς της μιά γούνα πού μαδᾶ, ψεύτικα γυάλινα μάτια καί προπαντός τήν ἰδέα πώς εἶναι πάντα ζωντανοί καί ὡραῖοι.

Σωματική σχέση. Σέ ἀντίθεση μέ ὅλους τούς πουριτανισμούς. Μέ τήν ὅραση, τήν ἁφή, τήν ἀκοή, τήν ὄσφρηση καί τή γεύση· μέ τό συνειδητό καί μέ τό ὑποσυνείδητο· μετρώντας τήν ποιότητα ἀπό τήν ἀδιάκοπη δεκτικότητά τους· ἀποτυπώνοντας μιάν εἰκόνα πού ξέρεις ὅτι πολύ σύντομα θά ἔχει ἀλλάξει, ὅπως τό σῶμα ἑνός παιδιοῦ – πού δέν τό νοιάζει – καί ὅπως τό σῶμα ἑνός μεγάλου – πού τό ἀρνεῖται. Μέ τή σωματικότητα πού ἀπόκτησαν οἱ στίχοι τοῦ Ἄλλεν Γκίνσμπεργκ, ὅπως ἀναδύονταν ἀπό τό συνεχές βουητό τῆς πόλης καί γίνονταν οἱ γύψινοι ἄνθρωποι τῆς ἔκθεσης τοῦ Γκ. Σῆγκαλ. Μέ συγκίνηση γιά τή ζωντάνια τοῦ μύθου.

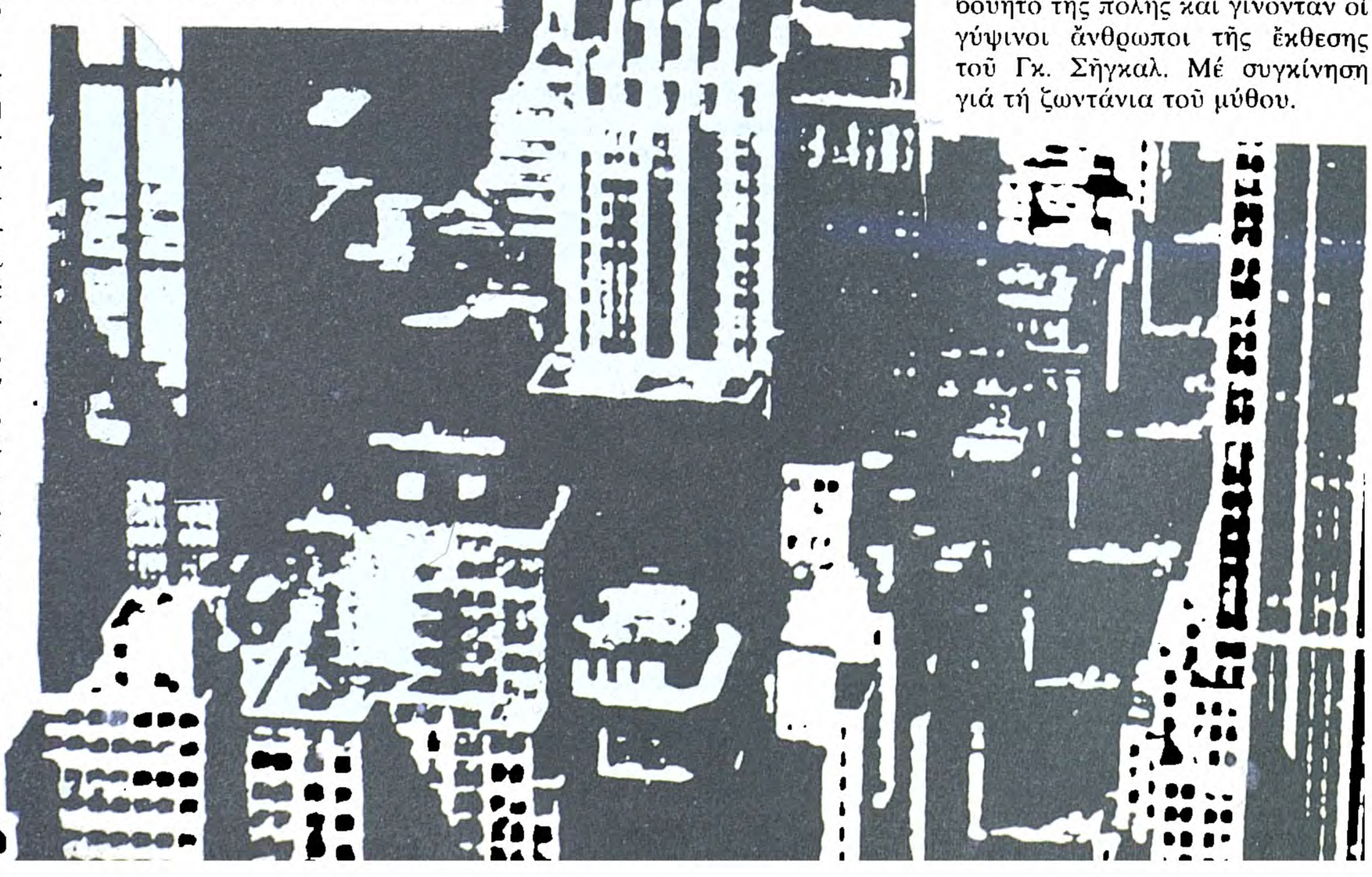

Καί... τό τέλος

Τῆς Ἄννυς Κολτσιδοπούλου

Κι ἔτσι φτάσαμε στά «κλεισίματα»... Τό «θέατρο Ἔρευνας» ἔκλεισε ἀπό πλευρᾶς ἑλληνικῶν συμμετοχῶν τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Φεστιβάλ Ἀθηνῶν στό Λυκαβηττό. Τό Ἐθνικό Θέατρο, κλείνει τίς ἑλληνικές θεατρικές συμμετοχές τοῦ Φεστιβάλ στό Ἡρώδειο. Ὑπάρχουν ἐξάλλου προτάσεις – πολύ τεκμηριωμένες καί θεμιτές – νά βρεθεῖ κάποιος νά κλείσει καί τό... Ἐθνικό Θέατρο σέ συνέχεια. (Ἀλλ' αὐτό ἐκτός θέματος).

Ἄς περιοριστοῦμε στόν Λυκαβηττό πού φέτος μᾶς ἐπιφύλαξε διάφορους ... ἀέρηδες: βόρειους, νότιους, ἀνατολικούς μά καί μπόλικους κοπανιστούς... Ἄν ἐξαιρέσουμε τίς δύο ἔξοχες παρουσίες τῆς «Στρίγγλας» καί τῶν «Ἱκέτιδων» (βλέπε προηγούμενα τεύχη), ἡ ἐντύπωση αὐτή, ἔμεινε μέχρι τέλους σταθερή.

Σέ δυό ἀπό τίς τελευταῖες παρουσίες, τά «προσχήματα» ἦταν παρόντα. Στή πρώτη **«Λαϊκό Πειραματικό Θέατρο»,** μέ τήν μορφή μιᾶς εὐπρόσωπης παράστασης, δίχως καπηλεῖες – πλήν τῆς μουσικῆς – καί μέ κάποια σκηνοθετική σεμνότητα μπροστά στό ἔργο. Στή δεύτερη ὅμως **(«Θέατρο Ἔρευνας»)** μέ τήν μορφή μιᾶς ἐπιπόλαιης ἐκμετάλλευσης θεωρητικῶν πορισμάτων, μέ ἀσυναρτησίες καί καπηλεῖες στοιχείων – τά ζητούμενα γίνονται πιά δεδομένα – καί μέ μιά σκηνοθετική ὕβρη μπροστά στά μεγαλύτερα ἔργα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δράματος.

Τό «**Λ.Π.Θ.**» παρουσίασε τόν «Ὀρέστη» τοῦ Εὐριπίδη, ἕνα ἀπό τά πιό δύσκολα κι ὀλισθηρά ἔργα τοῦ ἀρχαίου κλασικοῦ δραματολόγιου. Ἡ εἰκόνα του ἔχει ἔτσι: Θέμα, παρμένο περισσότερο ἀπ' τά ἐπιμύθια τοῦ κύκλου τῶν Ἀτρειδῶν. Πρωταγωνιστικός ρόλος (Ὀρέστης) πού εὔκολα γλυστράει πρός τήν περιγραφικότητα καί τό ἀνάλογο θέατρο. Ὑπόλοιποι ρόλοι, ἄλλοι μονοδιάστατοι κι ἄλλοι περαστικοί. Φινάλε, πού «διαλύει» ἕναν αἱματηρό ἐφιάλτη σέ οἰκογενειακή ἱστορία τοῦ τύπου, «καί ζήσανε αὐτοί καλά...».

Ὅσο κι ἄν οἱ συντελεστές κι οἱ προθέσεις τους ἦταν τίμιες καί καλοπροαίρετες, τό ἀποτέλεσμα ἦταν μαγκωμένο στά δόκανα τοῦ ἔργου. Δέν ὑπῆρχε κανενός εἴδους ἔμπνευση γιά ν' ἀποτρέψει τήν παρωχημένη συμπεριφορά τοῦ χοροῦ, νά καθοδηγήσει τά κλινικά ξεσπάσματα, τίς διεγέρσεις καί τήν δύσπνοια τοῦ Ὀρέστη **(Ν. Μητρογιαννόπουλος).**

Καί σάν νά μήν ἔφταναν οἱ ἐγγενεῖς παγίδες, ἔρχεται κι ἡ μουσική τοῦ **Θάνου Μικρούτσικου** νά τίς συμπληρώσει. Ἀπ' τή μιά, χρησιμοποιώντας «μπρεχτικούς» ἤχους κι ἀπ' τήν ἄλλη, κορυφώνοντας τό φινάλε σ' ἕνα ὁρατόριο δίχως συνέπεια καί δίχως συνέχεια.

Δύο ἑρμηνευτικές ἐξαιρέσεις, ἡ θαυμάσια **Εὔα Κοταμανίδου** (Ἠλέκτρα) κι ὁ **Ν. Ἀθανασόπουλος** (Φρύγας), μαζί μέ τόν σκηνογράφο **Γιῶργο Πάτσα,** πού ἔστησε ἕνα πολυσήμαντο καί λειτουργικότατο σκηνικό, δέν μπόρεσαν ν' ἀλλάξουν οὔτε τήν ροή, οὔτε τήν ἔκβαση, οὔτε τήν τύχη τῆς παράστασης.

Τό **Θέατρο Ἔρευνας** τοῦ Δημήτρη Ποταμίτη, ἀνάθεσε στόν Κώστα Μύρη νά συρράψει ἀποσπάσματα τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου – Σοφοκλῆ – Εὐριπίδη, πού νά ἔχουν δανειστεῖ τό θέμα τους ἀπό τόν μυθολογικό κύκλο τῶν Ἀτρειδῶν. Γενικός τίτλος «Ἀτρεῖδες». Εἶναι ἡ δεύτερη ἀπόπειρα συρραφῆς φέτος τό καλοκαίρι. Ἡ πρώτη, ἡ «Ψυχοστασία», εἶχε κάποια φιλοδοξία, νά συγκολλήσει σ' ἕνα σύνολο – μέσα σέ κάποιες ἑνότητες – τά χαμένα ἔργα τοῦ Αἰσχύλου. Ἐκεῖ τό ὕφος ἦταν ἕνα κι ἡ ἰδιοσυγκρασία τό ἴδιο. Στούς «Ἀτρεῖδες» ὅμως, οὔτε τήν φιλοδοξία τοῦ ἐγχειρήματος μπόρεσα νά διακρίνω, οὔτε νά ξεχωρίσω ὕφη καί ἰδιοσυγκρασίες. Ἴσα ἴσα μάλιστα, ἐκεῖ πού χρόνια τώρα παλεύουμε γιά τόν διαχωρισμό καί τήν διαφοροποίηση ἀνάμεσα στούς τρεῖς τραγικούς – κόσμοι ὁλόκληροι κι ἄλλοι τόσοι οὐρανοί ἀνάμεσά τους – πετάγεται ξαφνικά μπροστά μας, «σκηνοθετημένη κι ἑρμηνευμένη», ὅλη ἐκείνη ἡ συμπαγής ἀντιδιαλεκτική μάζα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, τό σχολικό μας τριβέλι, πού θυμίζει σαλάτα ἀνάμικτη.

Τό ἐφυέστατο σημείωμα τοῦ «κατασκευαστή» **Κ. Μύρη** στό πρόγραμμα, κατατοπιστικό, προειδοποιητικό καί γιά τόν ἴδιο, τέλεια ναυαγοσωστικό, δέ φαίνεται νά ἐπηρέασε τούς ὑπόλοιπους παράγοντες τῆς παράστασης – κυρίως τόν σκηνοθέτη Δ. Ποταμίτη – οὔτε μοιάζει νά διαβάστηκε ἀπό τόν «ἀμύητο θεατή» ὥστε νά τόν προφυλάξει ἀπό τήν ... τσουλήθρα. Τήν «βόμβα», καθώς λέει τῆς ἀνάθεσης αὐτοῦ τοῦ... πότ-πουρί, «τήν ἐπέστρεψε πυροδοτημένη». Κι ὅπως ἦταν φυσικό, αὐτή, ἔσκασε στά χέρια τοῦ «Θεάτρου Ἔρευνας» καί δέν ἄφησε τίποτα ὄρθιο. Κάποια θραύσματα μάλιστα φτάνουν καί τόν ἴδιο τόν Κ.Χ. Μύρη: Τό γεγονός, ὅτι ἡ σύνθεση ἀκολούθησε μιά λογική καί μιά εὐθύγραμμη ἱστορική ἐξέλιξη, ἀφηγούμενη μιά ἱστορία μέ τό «στόμα» τῶν τριῶν τραγικῶν, ἀποτελεῖ ἤδη μιά τολμηρή ἐκτομή. Ἀφαιρεῖ ἀπό τήν τραγική ἔννοια τό στοιχεῖο τοῦ παράλογου, τοῦ τεθλασμένου, τοῦ καθόλου εὐθύγραμου (τουλάχιστον ὁριζόντια). Κι εἶναι αὐτά ἀκριβῶς τά στοιχεῖα, πού ὁ Κ. Χ. Μύρης, παλεύει χρόνια τώρα νά τά κάνει γνωστά στό «κοινό» του, ὡς Κώστας Γεωργουσόπουλος. Εἶναι αὐτά ἀκριβῶς τά στοιχεῖα σύγκρουσης τοῦ σημερινοῦ τεχνοκρατικοῦ, ἡλιοκεντρικοῦ νοῦ, μέ τόν τραγικό, ἀφαιρετικό γαιοκεντρικό τοῦ τότε. Πιστεύω, πώς μεγάλος ἀριθμός θεατῶν ἔφυγε κατευχαριστημένος, πού κάποια τάξη μπῆκε ἐπί τέλους, σ' αὐτήν τήν μπερδεμένη ὑπόθεση τῶν Ἀτρειδῶν, ξέρει τώρα, πῶς ἀρχίζει καί πῶς τελειώνει τό σήριαλ. Ἔχει μάλιστα πιά κι ἕνα μέτρο κατανόησης τῆς τραγικῆς παράστασης. Ἔτσι καί δέν βγάλει τήν ἑπόμενη φορά τά ἴδια συμπεράσματα, ἔτσι καί δέν τοῦ σερβιριστοῦν ὅλα ἔτσι ταχτοποιημένα, ἔτότε θά φταίει ὁ ποιητής κι ἡ παράσταση. Ἀλλ' αὐτό ἦταν τό μικρότερο «ἁμάρτημα» στήν ὑπόθεση τῶν «Ἀτρειδῶν». Ἐδῶ τουλάχιστον ὁ κόσμος, ἔφυγε ἔχοντας «στήν τσέπη» ἕνα κάποιο ἁπλουστευμένο Ἀτρειδικό διάγραμμα προσώπων καί πραγμάτων. Δέν θά ξεπετάγονται πιά Ἀντιγόνες, Πολυνῖκες κι ἄλλα Λαβδακιδόπουλα ἀνάμεσά τους.

Τί κάνει ὅμως κανένας μέ τό δόσιμο αὐτῆς τῆς κυκλικῆς ἄποψης, πού ἤθελε νά «βοηθήσει τόν ἀμύητο θεατή;» Τί κάνει ὅταν τρεῖς διαφορετικοί «κώδικες», «ἠθικές» κι «ὁράματα», στριμώχτηκαν σ' ἕνα ἀσυνάρτητο βυζαντινο-μπουλουχτζήδικο συνωθύλευμα κι ὄχι μόνο πάλευαν νά «λυθοῦν μ' ὁμόλογα κριτήρια», ἀλλά νά παρελάσουν ἐντελῶς δίχως κριτήρια. Πιθανόν μέ τό ἁμαρτωλό ἄλλοθι τῶν λαϊκῶν θεατρίνων. Ὁ κύριος **Ποταμίτης** διαβασμένος κι εὐαίσθητος καθώς εἶναι, θά πρέπει νά ξέρει πώς δέν ἀρκεῖ ν' ἀντικαταστήσει κανείς τούς «ἐστετισμούς μιᾶς γερμανόφερτης θεατρικῆς φόρμας», μέ ἀδέσποτες καί σχηματικές βυζαντινές εἰκονογραφίες, ἁπλῶς ἐπειδή... ὁ μεγάλος Γιάν Κότ ἤ ἄλλοι ἐργάτες κι ἀναζητητές μᾶς τό δίδαξαν. Δέν μπορεῖ νά ζωγραφίζουμε βυζαντινά καί «τελετουργικά» καί νά παίζουμε, νά κινούμαστε, νά μιλᾶμε ἄλλοτε ἐξπρεσιονιστικά, ἄλλοτε νατουραλιστικά κι ἄλλοτε κοροϊδευτικά.

Ἐπικαλούμαστε συνέχεια τόν Μπρέχτ, γιά τήν ἀποστασιοποίηση, τή στιγμή πού 'χουμε νά κάνουμε μέ ἀρχαίο δρᾶμα. Τί τόν ἀνακατεύουμε ὅμως γιά κάτι τέτοιο, ὅταν μπροστά μας ἔχουμε τήν ἀφετηρία τῆς ἀποστασιοποίησης στό θέατρο, τό ἴδιο τό ἀρχαῖο Δράμα; Καί ποιό ἦταν τό ἀποτέλεσμα μέ τόν «ὁμηρικό ραψωδό», τόν μπρεχτικό ἀφηγητή – τραγουδιστή, τόν βυζαντινό ψάλτη, τόν ραψωδό καί τόν τροβαδοῦρο; Νά ἔχουμε σ' ὅλη τή παράσταση παρόντα, ἀμέτοχο κι ἀμύητο τόν κατά τ' ἄλλα θαυμάσιο **Βασίλη Παπακωνσταντίνου,** νά τόν ἔχουμε στερήσει ἀπό τήν μπουάτ του, νά μᾶς τραγουδάει μέ τήν δική του τεχνοτροπία καί τή δική του κιθάρα· λυπητερά, ἡρωικά, σχολιαστικά, ἤ πένθιμα τραγούδια, νά μήν ὑποψιαζόμαστε οὔτε στίχο ἀπ' τά καταπληχτικά χορικά καί τό μοναδικό στοιχεῖο «οἰκείας μνήμης» πού λειτουργοῦσε, νά 'ναι τό στερεότυπο χειροκρότημα ὕστερα ἀπό κάθε τραγούδι.

Σ' ὁλόκληρο αὐτό τό «μεγάλο τελετουργικό» τοῦ ρωμέικου «ἄρπα κόλλα», μέ τά βυζαντινά στασίδια, τούς ψάλτες καί τούς καλόγερους, τήν Κλυταιμνήστρα καί τόν Ἀγαμέμνονα τοῦ βουλεβάρτου, τόν φρουρό Πυλάδη τοῦ ἐξπρεσιονισμοῦ, τόν Ὀρέστη τοῦ ψυχολογικοῦ-ψυχογραφικοῦ ρεαλισμοῦ, τήν Ἰφιγένεια Κασσάνδρα – Ἑλένη τοῦ μπουλουκιοῦ, στάθηκε μέ πεῖσμα – ὅπως γίνεται συχνά στό ρωμέικο – μιά Ἠλέκτρα θεσπέσια. Ἡ **Πίτσα Μπουρνόζου** ἁρπαγμένη πεισματικά ἀπό τήν πρόκληση τοῦ Κ.Χ. Μύρη καί στηριγμένη στήν ἔξοχη μετάφρασή του, ἔχοντας ἀκόμα κατανοήσει τούς κινδύνους τοῦ παιχνιδιοῦ, κατόρθωσε νά βγεῖ παλικαρίσια ἀπ' ὅλη αὐτή τήν τραγική περιπέτεια. Ἔδωσε μάλιστα κι ἕνα δεῖγμα, πῶς θά μποροῦσε τό πείραμα αὐτό νά φανεῖ χρήσιμο, ὄχι μόνο στήν ἱστορική ἐξιστόρηση τοῦ μύθου, ἀλλά καί στήν διαφοροποίηση τοῦ ὕφους καί τοῦ ἤθους, ἀνάλογα μέ τόν «χειριστή του». Ὑπέδειξε τίς ἀντιφάσεις καί τίς συγκρούσεις ἀνάμεσα στούς τρεῖς τραγικούς, μέσα ἀπ' τήν ἴδια μυθική φιγούρα, πράγμα στό ὁποῖο ἀπέβλεπε τελικά καί τό πείραμα τοῦ Κ. Χ. Μύρη.

Μιά παράσταση πού μ' ἐχέγγειο τό δικό του ὄνομα καί τῶν ὑπόλοιπων μεταφραστῶν (Τερζάκης, Ροῦσος, Σταύρου), χρηματοδοτήθηκε ἀπό τό Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, γύρισε τήν ἐπαρχία, διαφημίστηκε, γιά νά παραπλανήσει τό κοινό καί νά προσθέσει ἄλλη μιά ἀπατηλή μνήμη στήν φοβερή του σύγχυση...

Ὁ Καίσαρ Βαλλιέχο καί ἡ πρωτοποριακή ποίηση τοῦ 20οῦ αἰώνα

τοῦ Ρήγα Καππάτου

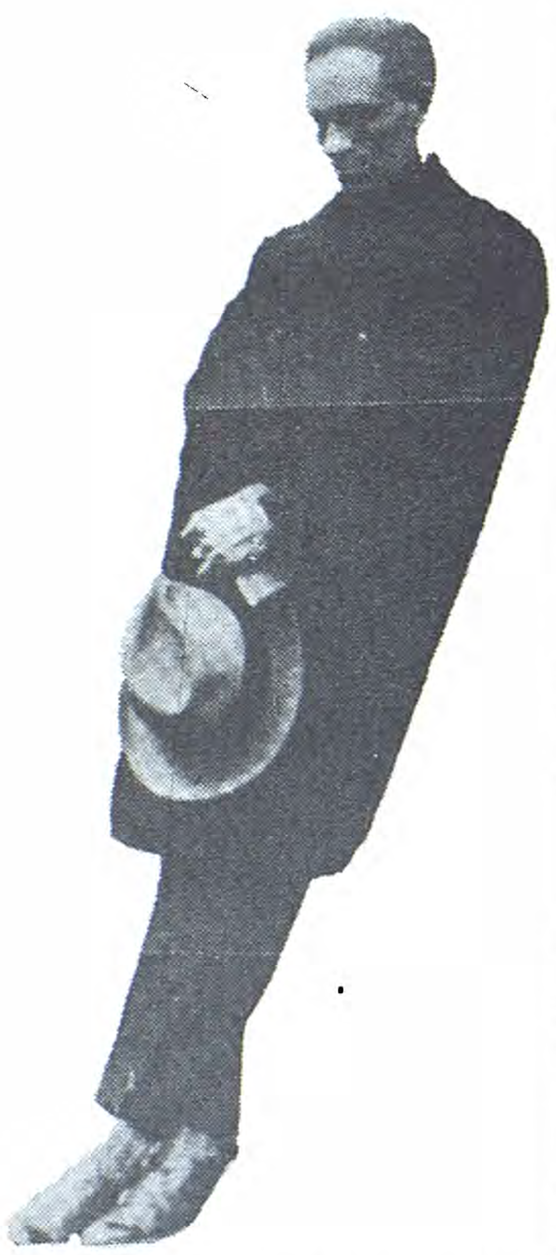

Ὁ Καίσαρ Βαλλιέχο γεννήθηκε στό Σαντιάγκο δέ Τσοῦκο, ἕνα χωριό τῶν περουβιάνικων Ἄνδεων στά 1892 καί πέθανε στό Παρίσι, πεινασμένος καί ἀγνοημένος ἀπό τήν κριτική τοῦ καιροῦ του στά 1938.

Ἡ πρωτοπορία στήν ποίηση τοῦ Βαλλιέχο ἀρχίζει ἀπό τό πρῶτο κιόλας βιβλίο του «Οἱ μαῦροι μαντατοφόροι», πού κυκλοφόρησε στή Λίμα στά 1919 καί συνεχίζεται μέ τό «Τρίλθε», 1922, πού μαζί μέ τό «Κατοικία στή γῆ Ι» τοῦ Πάμπλο Νερούδα καί την «Ἔρημη χώρα» τοῦ Ἔλιοτ – συμπτωματικά καί τά τρία βιβλία κυκλοφοροῦσαν τήν ἴδια χρονιά – ἀποτέλεσαν τήν ποιητική ἐπανάσταση τοῦ αἰώνα μας.

Ἡ ποίηση τοῦ Βαλλιέχο εἶναι ἀντιρητορική καί βαθιά ἀνθρώπινη. Σέ ἀντίθεση μέ τήν ποίηση τοῦ Μαγιακόφσκυ ἤ τοῦ Νερούδα, ἀκόμα κι ὅταν μαστιγώνει τά κακῶς ἔχοντα, αὐτό γίνεται πάντα σέ ἐλάσσονα κλίμακα. Ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά τῆς πολύπλευρης προσωπικότητάς του καί τοῦ ἀκόμα πλατύτερου συμβολισμοῦ τῆς ἐκφραστικῆς του, εἶναι ἡ καθιέρωση μιᾶς ποιητικῆς γλώσσας πού μιλιέται ἀπό τό λαό.

Ἡ ὀργή πού κομματιάζει τόν
ἄνθρωπο σέ παιδιά,
πού κομματιάζει τό παιδί σ' ὁμοια
πουλιά
καί τό πουλί, ὕστερα, σέ
μικρούτσικα αὐγά·
ἡ ὀργή τοῦ φτωχοῦ
ἔχει ἕνα λάδι ἐνάντια σέ δυό
ξύδια.

Ἡ ὀργή πού κομματιάζει τό δέντρο
σέ φύλλα,
τό φύλλο σέ ἀνόμοια κουμπιά
καί τό κουμπί σέ τηλεσκοπικές
ραβδώσεις·
ἡ ὀργή τοῦ φτωχοῦ
ἔχει δυό ποτάμια ἐνάντια σέ δυό
θάλασσες.

Ἡ ὀργή πού κομματιάζει τό καλό
σέ ἀμφιβολίες,
τήν ἀμφιβολία σέ τρία πανόμοια
τόξα
καί τό τόξο σέ ἀπρόβλεπτα
μνήματα·
ἡ ὀργή τοῦ φτωχοῦ
ἔχει ἕνα ἀτσάλι ἐνάντια σέ δυό
στιλέτα (...)

Στά 1923 ὁ Βαλλιέχο φεύγει γιά το Παρίσι. Τό Περοῦ δέν θά τόν ξαναδεῖ ποτέ. Ἐκεῖ ἀσπάζεται τίς ἀρχές τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ καί ὀργανώνεται στίς τάξεις τοῦ Ἐργατικοῦ Κινήματος.

Ἡ δυστυχία, ἡ ἀνέχεια καί ἡ πείνα δέν κάμψανε ποτέ τό Βαλλιέχο. Μένει πιστός στίς μαρξιστικές ἀρχές του ἴσαμε τό τέλος, πιστεύοντας πώς ἡ ἐξάπλωση τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης ἀπό τή Ρωσία, σύντομα, ἦταν ἁπλῶς θέμα λίγου χρόνου – ἔτσι τό ἔβλεπε – θά ἁπλώνονταν γιά νά ἀγκαλιάσει ὅλες τίς χῶρες τῆς γῆς καί μαζί τους καί τό Περοῦ. Τήν καταπίεση τῶν Ἰνδιάνων τῆς πατρίδας του περιγράφει στό μυθιστόρημά του «Τό βολφράμιο». Ἀντίθετα, τά ἐπιτεύγματα τῆς Ἐπανάστασης στή Σοβιετική Ρωσία περιγράφει σέ βιβλία του ὅπως: «Τό Δεύτερο πενταετές πρόγραμμα», «Ἡ Ρωσία στά 1931», δεκάδες ἄρθρα καί μελέτες, ἕνα θεατρικό ἔργο καί σέ ποιήματα ὅπως: «Ἀγγελικός χαιρετισμός», «Γῆ» κλπ. Μόλο πού τό πεζό του ἔργο σέ ὄγκο εἶναι κατά πολύ μεγαλύτερο ἀπό τό ποιητικό, ὁ Βαλλιέχο σήμερα εἶναι παγκόσμια γνωστός σάν ποιητής.

Ἀπό τό 1923 πού πῆγε στό Παρίσι ἴσαμε τό θάνατό του, 1938, ὁ Βαλλιέχο γράφει μονάχα δυό ἀκόμα ποιητικά βιβλία – κι αὐτά λίγο πρίν ἀπό τό θάνατό του. Τά «Ἀνθρώπινα ποιήματα» καί τό «Ἰσπανία, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο». Καί τά δυό κυκλοφόρησαν μετά τό θάνατό του.

Σ' αὐτά τά δυό τελευταῖα ποιητικά ἔργα τοῦ Βαλλιέχο μᾶς δίνεται ὁ ἄνθρωπος πού ὑποφέρει. Ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι ἔρμαιο τῶν κοινωνικοπολιτικῶν συνθηκῶν ἑνός πλουτοκρατικοῦ συτήματος πού τόν χρησιμοποιεῖ σάν ἐξάρτημα μηχανῆς καί τοῦ παράλογου πού κουβαλάει μέσα του. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος εἶναι διχασμένος ζεῖ μιά καταδίκη σέ ἰσόβια ὀρφάνεια: «Ἀνθρώπινα ποιήματα». Μονάχα τό ὑποκατάστατο ἑνός πατρικοῦ σπιτιοῦ πού θά βρεῖ τήν πραγμάτωσή του μέσα σέ μιά παγκόσμια σοσιαλιστική οἰκογένεια μπορεῖ νά τόν λυτρώσει: **«Ἰσπανία, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο».**

Τό «Τρίλθε», στά 1922, μᾶς δίνει τόν ἀπόλυτο διχασμό τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν πραγμάτων πού σφαδάζουν μέσα στίς ἀντιθέσεις τους χωρίς καμιά διαλεκτική νά μπορεῖ νά τά ἐναρμονίσει. Αὐτή ἡ δυσαρμονία μᾶς δίνεται μέ γλωσσικές ἀκρότητες σέ μιά ποίηση πού ἡ φόρμα καί ἡ στρουκτούρα τῶν ποιημάτων ἐκφράζουν καί ὑπογράφουν τήν ἴδια τήν καταδίκη τους τῆς καταστροφῆς. Καταστροφή καί ἀναδημιουργία ἀπ' τήν ἀρχή εἶναι ἡ μόνη διέξοδος. Μ' ἄλλα λόγια, ἔχουμε τήν ἀρχή πώς ὅ,τι δέν χρησιμεύει, πρέπει νά γκρεμίζεται καί νά φτιάχνεται ἀπό τήν ἀρχή. Αὐτό ὄχι μονάχα στήν ποίηση, ἀλλά στήν προέκτασή της σ' ὅλο τόν ἀρνητικό ἐξωτερικό κόσμο μιᾶς ἐχθρικῆς πραγματικότητας πού δυναστεύει τόν ἄνθρωπο. Ἡ ποίηση ἐδῶ δέν χρησιμοποιεῖται παρά συμβολικά. Στά «Ἀνθρώπινα ποιήματα» πού γράφτηκαν στό Παρίσι μᾶς δίνει τήν ἔκφραση αὐτῆς τῆς καταδίκης μέ τήν κατακόρυφη πτώση τοῦ ἀνθρώπου σέ ζῶο. Ἔτσι τόν μεταχειρίζονται μέ τήν ἐξαθλίωση πού τοῦ ἐπιβάλλεται κι ὁ ἄνθρωπος χάνει ἀκόμα καί τή λαλιά του:

«Θέλω νά γράψω ἀλλά μοῦ βγαίνει ἀφρός» (...) Μιά καί δέν ὑπάρχει μεταφυσική προέκταση τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος ζεῖ τό θάνατό του. Ὅλα εἶναι ὑλικά κι ὅλα πεθαίνουν. Παράλληλα ὅμως σ' αὐτό τό ποιητικό βιβλίο τοῦ Βαλλιέχο ἔχουμε καί τή γέννηση τῆς ἐλπίδας μέ τά ποιήματα πού εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπό τά ἐπιτεύγματα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία. Σ' αὐτά τά ποιήματα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς καινούριας γενιᾶς. Ὁ ἄνθρωπος – ἐνσάρκωση μιᾶς πραγματικότητας λυτρωμένη ἀπό τό διχασμό καί τήν ὀρφάνεια.

«Σλάθος μπροστά στή φοινικιά,
Γερμανός μέ τό προφίλ στόν ἥλιο,
Ἐγγλέζος δίχως τέλος,
Γάλλος σέ ραντεβοῦ μέ
σαλιγκάρια (...)
Μονάχα ἐσύ ἐπιδείχνεις μπολσεβίκο
σάν ἀνεβαίνεις ἤ κατεβαίνεις ἀπ' τό
στῆθος σου
τά ἀξεδιάλυτα χαρακτηριστικά σου,
τή συζυγική χειρονομία σου,
τό πατρικό σου πρόσωπο,
τά πόδια σου ἐραστῆ (...)
κι ἕνα διαβατήριο λευκό στό
χαμογέλιο σου».

Ἀπό τό ποίημα «Ἀγγελικός
χαιρετισμός»
(Ἀνθρώπινα ποιήματα)

Σέ ποιήματα ὅπως ὁ «Ἀγγελικός Χαιρετισμός» ἔχουμε τό πρότυπο τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μέλλοντος, καί, στό «Ἰσπανία, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο», τό τελευταῖο ἐννοιολογικά ποιητικό ἔργο τοῦ Βαλλιέχο, ἡ παγκόσμια ἑνότητα πετυχαίνεται μέ τή θυσία τοῦ ἐθελοντῆ πού «πεθαίνει ἀπό ἄπειρο». Ἡ παγκόσμια κολεκτίβα ἐδραιώνεται κι ὁ ἄνθρωπος λυτρωμένος ἀπό τίς δυνάμεις πού τόν διχάζουν μπαίνει στήν πανανθρώπινη οἰκογένεια μιᾶς νέας κοινωνίας ἀνθρώπων πού σ' αὐτήν νικιέται ἀκόμα κι ὁ θάνατος.

Αὐτό τό τέταρτο καί τελευταῖο ποιητικό βιβλίο τοῦ Βαλλιέχο εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπό τόν ἀγώνα τοῦ ἰσπανικοῦ λαοῦ ἐνάντια στό φασισμό. Σ' αὐτήν τήν πάλη ὁ Βαλλιέχο βλέπει τήν πάλη τοῦ καλοῦ ἐνάντια στό κακό. Καί στήν τελική νίκη τοῦ ἐθελοντῆ, τήν ἐναρμόνιση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του πού ζεῖ κάτω ἀπ' τά παγκόσμια κεραμίδια μιᾶς πανανθρώπινης οἰκογένειας.

Ἡ ἔκβαση τοῦ ἀγώνα τοῦ ἰσπανικοῦ λαοῦ ἐνάντια στίς δυνάμεις τῆς βίας δέν δικαίωσε τίς προσδοκίες τοῦ Βαλλιέχο. Δέν ἔζησε ὅμως νά δεῖ τήν ἥττα, πέθανε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1938 καί κηδεύτηκε στό κοιμητήρι τοῦ Montrouge.

Τόν ἐπικήδειο ἐκφώνησε ὁ Λουΐ Ἀραγκόν.

Τά δυό μικρά ἀφηγήματα τοῦ ΚΑΙΣΑΡΑ ΒΑΛΙΕΧΟ πού δημοσιεύονται ἐδῶ ἀνήκουν σέ μιά ἑνότητα πέντε, χαρακτηριστικῶν γιά τήν συντομία τους ἀφηγημάτων.

Γράφτηκαν ἀπό τόν Βαλιέχο μέσα στή φυλακή τῆς πόλης Τρουχίλιο τοῦ Περοῦ ὅπου ὕστερα ἀπό μιά ἄδικη καταδίκη ἔμεινε 4 περίπου μῆνες (1920-1921).

Τά κείμενα αὐτά εἶναι καί τά μόνα πεζά τοῦ Βαλιέχο· δημοσιεύονται σέ μετάφραση τοῦ Ρήγα Καπάτου στόν ὁποῖο ὀφείλεται καί ἡ παρουσίαση τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Βαλιέχο.

ΒΟΡΕΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

Μισοσκόταδο.

Ὁ μοναδικός σύντροφος τοῦ κελιοῦ κάθεται νά δειπνήσει μπροστά στό βαθούλωμα τοῦ πλευρικοῦ παραθυριοῦ τοῦ κάτεργού μας, ὅπου – ἀκριβῶς ὅπως καί στό σιδερόφραχτο παραθυράκι πού εἶναι στό πάνω μέρος τῆς πόρτας – πέφτει καί χρωματίζεται ἡ ἀγωνία τοῦ ἡλιοβασιλέματος σέ χρῶμα πορτοκαλί.

Γυρίζω κατά κεῖνον:

– Κιόλας;

– Κιόλας. Δείπνησες; Μέ ρωτάει χαμογελαστός.

Κοιτάζοντας τό προφίλ του πού μοιάζει μέ προφίλ ταριχευμένου κεφαλιοῦ ταύρου, κολλημένο πάνω στό ἀναδιπλούμενο ἀνοιχτό παραθυρόφυλλο, τό βλέμμα μου πέφτει πάνω σέ μιά σχεδόν ἀέρινη ἀράχνη, λές καμωμένη ἀπό πηχτό καπνό πού βγαίνει ἀπό τήν ἀπόλυτη ἀκινησία στό ξύλο, μισό μέτρο πιό πάνω ἀπό τήν κεφάλα τοῦ κατάδικου. Ὁ δυσμικός ἥλιος ρίχνει ἕνα μακρύ ἀσπροκίτρινο σπιθοβόλημα πάνω στήν ἤρεμη ὑφάντρα σά γιά νά τήν προβάλλει πιό πολύ. Δίχως ἀμφιβολία ἐκείνη χαίρονταν τό χλιαρό χάδι τοῦ ἥλιου· τεζάρει μερικά ἀπό τά λιανοπόδαρά της μέ νυσταγμένη καί τεμπέλικη νωχέλεια κι ὕστερα ἀρχίζει νά περπατάει μέ διακεκομμένα βήματα πρός τά κάτω ἴσαμε πού ἔφτασε καί στάθηκε στό ὕψος τῆς γενειάδας τοῦ κατάδικου, ἀλλά μέ τέτοιο τρόπο, πού ἐνῶ ἐκεῖνος μασουλάει, ἔμοιαζε σά νά κατάπινε τό ζωάκι.

Ἐπί τέλους σταματάει τό δεῖπνο του καί ἀκριβῶς τή στιγμή πού ἐκεῖνος τέλειωνε, τό ζωάκι πλευρίζει τρέχοντας πρός τούς ρεζέδες τοῦ χερουλιοῦ τῆς πόρτας ὅπου πάλι ἀκριβῶς ἐκείνη τή στιγμή τό ἁρπάζει καί τό στρίβει ὁ κατάδικος γιά ν' ἀνοίξει. Κάτι συνέβη. Πλησιάζω, γυρίζω τό χερούλι γιά ν' ἀνοίξω τήν πόρτα, κοιτάζω προσεκτικά σ' ὅλο τό μῆκος τῶν μεντεσέδων κι ἐκεῖ ἀνακαλύπτω τό σῶμα τῆς φτωχιᾶς ἀλήτισσας θρυμματισμένο, σέ μικροσκοπικές λουρίδες.

– Σκότωσες μιάν ἀράχνη, λέω μέ ἐμφανή ἐνθουσιασμό στό δράστη.

– Ναί; μοῦ ἀποκρίνεται ἐκεῖνος μέ ἀδιαφορία. Πολύ καλά λοιπόν. Ἐδῶ εἶν' ἕνας φοβερός ζωολογικός κῆπος.

Καί βάλθηκε νά περπατάει κατά μῆκος τοῦ κελιοῦ σά νά μήν εἶχε γίνει τίποτα – βγάζοντας μέ τή γλώσσα ἀνάμεσα ἀπ' τά δόντια του κατάλοιπα τοῦ δείπνου πού τά φτύνει συνέχεια στό δάπεδο.

Ἡ δικαιοσύνη! Τούτη ἡ ἰδέα ξανάρχεται στό νοῦ μου.

– Ἐγώ ξέρω πώς αὐτός ὁ ἄνθρωπος, μόλις τώρα ἔκανε θύμα του ἕνα ἀνώνυμο ὄν, ἀλλά πού ὑπῆρχε, πού ἦταν ζωντανό. Εἶναι ἡ ὑπόθεση τοῦ ἄλλου, πού χωρίς κάν νά τό ἀντιληφθεῖ ἔδωσε στόν ἀθῶο σύντροφο τῆς φυλακῆς τή δολοφόνα λάμα. Δέν εἶναι λοιπόν σωστό νά δικαστοῦν κι οἱ δύο γιά τήν ὅμοια πράξη; Ἤ δέν ὑπάρχει γιά τό ἀνθρώπινο μυαλό τέτοια αἰτία δικαιοσύνης; Πότε εἶναι λοιπόν ὁ ἄνθρωπος δικαστής τοῦ ἄνθρωπου;

Ὁ ἄνθρωπος πού δέν ξέρει σέ τί θερμοκρασία, σέ τί βαθμό ἐπάρκειας τελειώνει ἕνα κάτι κι ἀρχίζει ἕνα ἄλλο κάτι· πού δέν ξέρει ἀπό πιό σημεῖο τό ἄσπρο εἶναι ἄσπρο κι ἴσαμε ποῦ· πού δέν ξέρει, οὔτε ποτέ θά μάθει, τί ὥρα ἀρχίζουμε νά ζοῦμε, πότε κλαῖμε, πότε γελᾶμε, τί ὥρα ἀρχίζουμε νά πεθαίνουμε, ποῦ ὁ ἦχος τελειώνει μέ τό σχῆμα τῶν χειλιῶν πού λένε: ἐγώ...

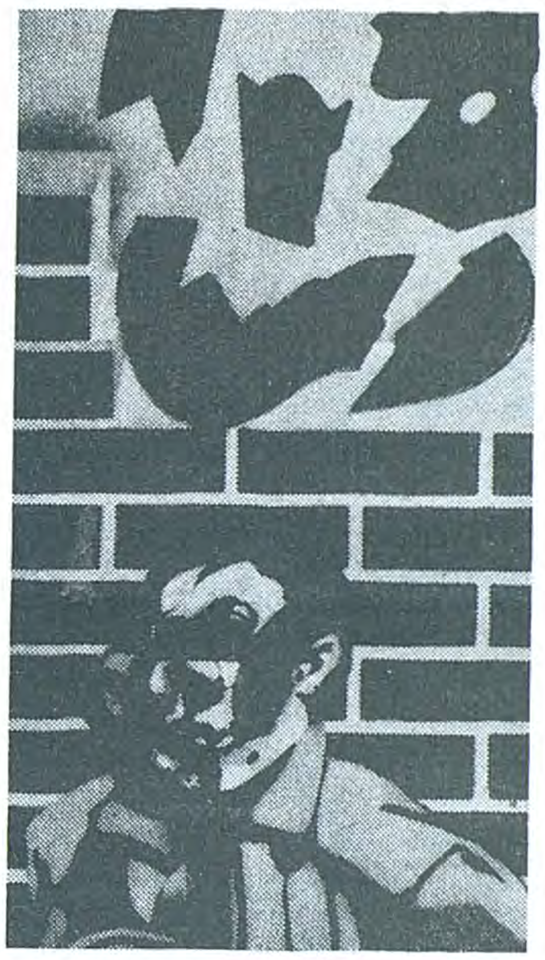

Δέν θά φτάσει, δέν θά μπορέσει ποτέ νά φτάσει στή γνώση τοῦ ἴσαμε ποιό βαθμό ἀλήθειας μιά πράξη χαρακτηρισμένη ἐγκληματική εἶναι πραγματικά ἐγκληματική. Ὁ ἄνθρωπος πού ἀγνοεῖ ποιά στιγμή τό ἕνα παύει νά 'ναι ἕνα κι ἀρχίζει νά 'ναι δύο, πού ὡς μέσα βαθιά στή μαθηματική ἀκρίβεια χρειάζεται τήν ἀκαταδάμαστη πληρότητα τῆς γνώσης, πῶς θά δυνηθεῖ ποτέ νά φτάσει στόν ὁρισμό τῆς οὐσιαστικῆς ἐγκληματικῆς στιγμῆς μιᾶς πράξης μέσα ἀπό ἕνα δαίδαλο στρέβλωσης αἰτιάσεων τοῦ πεπρωμένου, μέσα στά ἀτέλειωτα γρανάζια δυνάμεων πού κινοῦν ὄντα καί πράγματα ἐνάντια σέ ὄντα καί πράγματα;

Ἡ δικαιοσύνη δέν εἶναι ἀνθρώπινο λειτούργημα. Δέ μπορεῖ νά 'ναι. Ἡ δικαιοσύνη λειτουργεῖ σιωπηρά, πιό ἐσώτερα ἀπό ὅλα τά ἐσώτερα τῶν δικαστηρίων καί τῶν κατέργων. Ἡ δικαιοσύνη, ἀκοῦστε το καλά ἄνθρωποι κάθε μήκους καί πλάτους, λειτουργεῖ σέ μιάν ὑποχθόνια ἁρμονία, στήν ἀντίθετη πλευρά τῶν αἰσθήσεων, τῶν ἐγκεφαλικῶν ταλαντεύσεων καί τῶν παζαριῶν. Ἀκονίστε καλύτερα τήν καρδιά! Ἡ δικαιοσύνη περνάει κάτω ἀπ' ὅλες τίς ἐπιφάνειες καί πίσω ἀπ' ὅλες τίς πλάτες. Στῆστε προσεχτικότερα τήν ἀκοή σας στό μοιραῖο τυμπανισμό της καί θ' ἀκούσετε ἀδιόρατα, ἀλλά συγκεκριμμένα, ἕνα μικρό δυνατό καί μοναδικό δίσκο πορσελάνης πού μέ τή δύναμη τῆς ἀγάπης του ἀναπλάθει σέ δύο τό ἀθέβαιο καί ἀόριστο πιατάκι της, ὅπως ἀόριστο καί ἀθέβαιο εἶναι τό βῆμα τοῦ ἴδιου τοῦ ἐγκλήματος ἤ αὐτῆς τῆς πράξης πού οἱ ἄνθρωποι λένε ἔγκλημα.

Ἔτσι μονάχα ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἄσφαλτη, ὅταν δέν βλέπει μέσα ἀπό τά χρωματισμένα μονόκλ τῶν δικαστῶν, ὅταν δέν εἶναι γραμμένη σέ κώδικες, ὅταν δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό κάτεργα καί δεσμοφύλακες.

Ἡ δικαιοσύνη λοιπόν δέ ἀποδίδεται, δέ γίνεται ν' ἀποδοθεῖ ἀπό τούς ἀνθρώπους, οὔτε στά μάτια τῶν ἀνθρώπων.

Κανένας δέν εἶναι ἐγκληματίας ποτέ. Ἤ ὅλοι εἴμαστε πάντα ἐγκληματίες.

ΚΟΥΦΩΜΑ

Εἶμαι μελανός. Καθώς χτενίζουμαι στόν καθρέφτη ἀνακαλύπτω πώς οἱ κύκλοι γύρω στά μάτια μου μαυρίσανε ἀκόμα πιό πολύ καί πώς στά ἐξογκωμένα μῆλα τοῦ ξυρισμένου μου προσώπου τό δέρμα ἱκτερίζει φρικιαστικά.

Εἶμαι γερασμένος. Περνάω τήν πετσέτα πάνω ἀπ' τό μέτωπό μου καί μιά ὁριζόντια χαραξιά μέ μικρές ζάρες τονίζεται πάνω του σά ρυθμός μιᾶς νεκρώσιμης ἀμείλικτης μουσικῆς... Εἶμαι νεκρός.

Ὁ σύντροφος τοῦ κελιοῦ σηκώθηκε νωρίς κι ἑτοιμάζει τό τσάι πού πίνουμε κάθε πρωΐ μέ τό σκληρό ψωμί ἑνός καινούριου ἥλιου χωρίς ἐλπίδα.

Ὕστερα καθόμαστε στό μικρό τραπεζάκι ὅπου τό κολατσιό ἀχνίζει μελαγχολικά μέσα σέ δυό φλυτζάνια χωρίς πιατέλα. Κι αὐτά τά ἔτοιμα φλυτζάνια, κάτασπρα καί τόσο παστρικά, αὐτό τό ψωμί πού ἀχνίζει ἀκόμα πάνω στό κοντό ζαρωμένο τραπεζομάντηλο, ὅλο αὐτό τό πρωϊνό καί σπιτικό ἄρωμα, μοῦ θυμίζει τό πατρικό σπίτι, τά παιδικά μου χρόνια στό χωριό, ἐκεῖνα τά κολατσιά ὀχτώ ἤ δέκα ἀδελφῶν μαζί ἀπό τόν μεγαλύτερο ἴσαμε τό μικρότερο πού μοιάζουν ἐκπλήξεις πού βγαίνουν ἀπ' τό τσουκάλι, ἀνάμεσα σ' ὅλους ἐγώ, ὁ πιό στερνός, ὄρθιος κοντά στό τραπέζι μέ τά μαλλιά κολλημένα καί χυτά πού μόλις μοῦ 'χε χτενίσει μέ τό στανιό μία ἀπό τίς ἀδελφοῦλες μου, κρατώντας στό ἀριστερό μου χέρι ἕνα ὁλόκληρο μπισκότο – ἔπρεπε νά 'ναι ὁλόκληρο! Ἐνῶ μέ τό δεξί μέ τίς ροδοκόκκινες φάλαγγες, ἔκλεισα στά κρυφά τή ζάχαρη σβολάκι τό σβολάκι...

Ἄ! ὁ μικρός πού ἔκλεβε τή ζάχαρη ἀπ' τήν καλή μανούλα πού ἀφοῦ τόν ἔπιανε στά πράσα ἄρχιζε ὕστερα νά τόν χαϊδεύει περνώντας ἀπαλά τό χέρι της στόν κόρφο του.

– Τό κακόμοιρο τό μωρό μου στερνοπούλι. Θά 'ρθει μιά μέρα πού δέ θά 'χει ἀπό ποιόν νά κλέψει ζάχαρη, σά μεγαλώσει κι ἡ μάνα του δέ θά 'ναι στή ζωή.

Καί τό πρῶτο γιόμα τῆς μέρας ἄρχιζε μέ δυό μητρικά δάκρυα, πού θρέχανε τίς ναζωραΐες μποῦκλες μου.

Φεστιβάλ ἑλληνικοῦ
κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Μικρό ἡμερολόγιο ἠθῶν

τοῦ Λευτέρη Ξανθόπουλου

Δηλώνεται ἀπό ξαρχῆς καί προσδιορίζεται: «Ὁ κινηματογράφος εἶναι βιομηχανία»! – Σεπτέμβρης 1960 καί ὁ παράγοντας τῆς κυβέρνησης ΕΡΕ κατεβαίνει ἀπό τό βῆμα μέσα στά χειροκροτήματα νεοαστῶν καί ἐμπόρων. Ἡ πρώτη Ἑβδομάδα Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου στή Θεσσαλονίκη. Ἕνα σχῆμα ἐπίδειξης ἐμπορικῶν προϊόντων, ἡ ΔΕΘ, προεκτείνεται χρονικά γιά νά συμπεριλάβει τόν κινηματογράφο. Ὁ πολιτιστικός ἐξευρωπαϊσμός ἐγκαθίσταται σέ μιά ἰδιόμορφη προβιομηχανική Ἑλλάδα.

Τά χρόνια περνοῦν, τό γεγονός μετονομάζεται ἠχηρά σέ «Φεστιβάλ». Ἡ λέξη λειτουργεῖ ὅπως οἱ ταμπέλες Fruit of the loom, levis ἤ lacoste. Οἱ καταναλωτές, ἔκθετοι στή σύγχυση, ἀγοράζουν τό φετίχ τῶν γραμμάτων.

Τό σύστημα, ἕνα καί μοναδικό, λειτουργεῖ ἀπό τήν ἀρχή μέ τούς ἴδιους αὐστηρά καθορισμένους μηχανισμούς, χωρίς ν' ἀφήνει περιθώρια γιά αὐταπάτες. Ὁ ἔλεγχος μιᾶς ἐκδήλωσης πού ἱδρύει καί συντηρεῖ τοῦ ἀνήκει ἀποκλειστικά. Τό κράτος δέν ἔχει τό πρόβλημα: παράγει αὐτό τό «Φεστιβάλ», αὐτή τή βιτρίνα, κερδοσκοπώντας ἀπό τή μιά σέ βάρος τοῦ μέσου ἡμιμαθοῦς (συντηρητικοῦ ἤ φιλελεύθερου) Ἕλληνα ἀστοῦ καί ἐκμεταλλευόμενο ἀπό τήν ἄλλη τούς δημιουργούς πού τούς παρασέρνει στήν παγίδα του, μέ τό κοινό δόλωμα τοῦ πενιχροῦ χρηματικοῦ βραβείου καί τῆς ἀναπόφευκτης δημοσιογραφικῆς προβολῆς.

Ξαφνικά, νεοφερμένοι μιᾶς ἄλλης γενιᾶς εἰσβάλλουν μέ τά προϊόντα τους στόν καινούριο χῶρο καί ἀρχίζουν νά ταράζουν τόν ἐφησυχασμό τῶν ἀστῶν πού τούς προσκαλοῦν στό πάρτυ: Βούλγαρης, Μανθούλης, Κολλάτος, Δαμιανός, Ἀγγελόπουλος· τά πρῶτα σκάνδαλα. Ἐμφανίζεται αὐτό πού ἀργότερα ὀνομάστηκε συμβατικά Νέος Ἑλληνικός Κινηματογράφος, ἐπιβάλλεται προσωρινά καί λειτουργεῖ μέσα στά δικά του στεγανά πλαίσια.

Τό μόνο πού προσφέρει ὁ μηχανισμός τῆς ἐξουσίας σ' αὐτό τό «Φεστιβάλ» εἶναι τό τεχνικό μέρος τῆς ἱστορίας. Προσφέρει τό χῶρο καί τά μηχανήματα προβολῆς, κι αὐτά μέ τσιγγουνιά, γκρίνια καί μιζέρια.

Τό «Φεστιβάλ» αὐτό, ἔτσι ὅπως ἐκτελεῖται, ψυχρά, ἀπρόσωπα καί ἐχθρικά σέ καμιά περίπτωση δέν ἀντιπροσωπεύει τόν Ἑλληνικό Κινηματογράφο. Σέ κανένα σκηνοθέτη δέν δίνεται ἡ εὐκαιρία νά μιλήσει μέ τόν κόσμο γιά τή δουλειά του, δέν ὑπάρχουν ἑστίες ἀναζήτησης, περιέργειας καί ζυμώσεων. Παρ' ὅλα αὐτά ὁ Νέος Ἑλληνικός Κινηματογράφος (αὐτός ὁ πενιχρός, ἀποσπασματικός καί ρημαγμένος – ἀλλά πάνω ἀπ' ὅλα δικός μας, τοῦ καθένα μας) διαμορφώνεται πίσω ἀπό τίς πλάτες τοῦ συστήματος.

Τό ρεῦμα ἀνατρέπεται ἀπό τή δικτατορία. Κάθε κατεργάρης στόν πάγκο του· διαφήμιση, τηλεόραση, γάμοι, περιπλάνηση στά ἐξωτερικά καί τέτοια παρόμοια. Ἄπνοια.

Ἡ μεταπολίτευση ξαναμαζεύει τό σκορπισμένο μελίσσι γύρω ἀπό τή φθινοπωριάτικη κυψέλη τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀναθεωρεῖται ὁ παλιός κανονισμός τοῦ «Φεστιβάλ», ἀκούγονται ὑποσχέσεις ἀπό ἐπίσημες θέσεις καί ὁ θεσμός λειτουργεῖ σχεδόν δημοκρατικά μέχρι τό 1976. Κάτι πάει νά γίνει!

Οἱ νεοφερμένοι ἀρχίζουν ἐπιτέλους νά ἀρθρώνουν μιά δική τους ἀλλόκοτη γλώσσα πού ξενίζει. Οἱ φεουδάρχες τοῦ τόπου ἀγριεύουν, φοβοῦνται, ἀφρίζουνε καί τέλος μέ βίαια καί πραξικοπηματικά μέσα ἀποσύρουν τήν ψῆφο ἐμπιστοσύνης πού μέσα στή χαλαρότητα τῆς μεταδικτατορικῆς πραγματικότητας πιέστηκαν νά δώσουν στό θεσμό. Τά παιδιά ἤ πρέπει νά προσαρμοστοῦν στήν καινούρια κατάσταση ἤ νά ἐξοντωθοῦν.

Ὁ κόσμος ἀρχίζει νά ξαναγυρίζει στίς κινηματογραφικές αἴθουσες πού στό μεταξύ μείνανε οἱ μισές. Ἡ τηλεόραση τούς ἔχει κουράσει. Τά φαντάσματα καί οἱ ἀτάλαντοι τοῦ παλιοῦ ἐμπορικοῦ κινηματογράφου ἀνασυντάσσονται καί ἐφορμοῦν. Ἡ ἐξουσία συμπορεύεται. Οἱ νέοι κινηματογραφιστές πού τόλμησαν νά δοῦν κατιτίς καί νά τό ποῦν, πρέπει νά τιμωρηθοῦν. Ἐπιστρατεύεται ἡ ἀπεριόριστη εὐκολία τοῦ νομοθετεῖν.

Τά παιδιά συσπειρώνονται, θά κάνουμε δικό μας φεστιβάλ λένε· τό κάνουν καί παρά τά ἀντιφατικά καί παράδοξα ἀποτελέσματά του πετυχαίνει. Οἱ ἁρμόδιοι τῶν Ὑπουργείων ὑπόσχονται συνδιαλλαγή. Θέλουν νά κερδίσουνε χρόνο γιά νά ξαναστήσουν τήν παγίδα τους. Οἱ καιροί εἶναι μαζί τους· πετυχαίνουν. Ἡ πλειοψηφία τῶν ὑπερηλίκων μελῶν τῶν ἐπιτροπῶν προκριματικῆς καί κριτικῆς διορίζεται καί ἐλέγχεται ἀπό τήν ἐξουσία πού τούς συντηρεῖ. Τό μεθοδευμένο σχέδιο τῆς δι' εὐνουχισμοῦ τιμωρίας – σχέδιο πού ἐφαρμόζεται σέ κάθε τομέα τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς – βάζει σέ λειτουργία τίς παλιές γνωστές του μεθόδους τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ὑστερίας: λογοκρισία, ἀποκλεισμός καί ἀφανισμός.

Τά ἐπαγγελματικά σωματεῖα κινοῦνται σπασμωδικά, ἄκαιρα, ἀπρογραμμάτιστα, συμβιβαστικά, προκλητικά, συνδιαλλακτικά καί μέ μύριες ἀντιφάσεις στίς ἐνέργειές τους αὐτοπαγιδεύονται τελικά. (Κι ἐδῶ δέν ἐννοοῦμε ἀκριβῶς τά διοικητικά συμβούλια, ἀλλά τό ἀνεύθυνο σῶμα τῶν ψηφοφόρων τους πού μαζεύονται μιά φορά τό χρόνο νά ἐκλέξουν τούς ἀντιπροσώπους τους καί τόν ὑπόλοιπο καιρό δέν κάνουν τίποτα ἄλλο ἀπό τό νά ἐπιδίδονται σέ κρίσεις καί ἐπικρίσεις τῶν ἐκπροσώπων πού ἐξέλεξαν ἤ ὅταν ἔρθει ἡ στιγμή νά συνεισφέρουν σέ κάποια πρακτική δουλειά ἐφευρίσκουν διακοπές ἤ ἐπαγγελματική ἀπασχόληση!)

Οἱ κινηματογραφιστές ἔρπουν, ἐκλιπαροῦν προσωπική προβολή στόν τύπο, ὀργίζονται τάχα, κάνουν δηλώσεις τοῦ εἴδους **«ἀπαράδεκτο τό Φεστιβάλ ἀλλά θά μετάσχουμε»** καί τέλος ἔγκλειστοι ἑνός ἀδυσώπητου συστήματος ἀνηφορίζουν ὑποταγμένοι στό βορρά ἐλπίζοντας σ' ἕνα μεράδι τῆς πενιχρῆς μοιρασιᾶς καί σέ δυό γραμμές καλῆς κριτικῆς στόν τύπο.

Οἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀντιπολιτευόμενου τύπου (σχεδόν βίαιες συχνά ἤ καί προκλητικές ἀκόμα) δέν ἀγγίζουν τό πετσί τῆς ἐξουσίας, δέν προκαλοῦν ἐντυπώσεις στούς παθητικούς καταναλωτές. Ὅλα γράφονται πιά. Οἱ μηχανισμοί ἀποκαλύπτονται καί καταγγέλονται. Τίποτα δέ μένει κρυφό. Οἱ ἀστοί ἀδιαφοροῦν. Τά δημοσιεύματα ἀπευθύνονται τελικά στά μέλη τοῦ εἰδικοῦ κινηματογραφικοῦ γκέτο πού ἐφησυχάζουν μέ τή διαμαρτυρία καί ξεθυμαίνουν τήν ὀργή τους μέσα ἀπό τά ἀνίσχυρα τυπογραφικά στοιχεῖα.

Ἡ Δράμα πέρσι μέ τό πρῶτο Φεστιβάλ ταινιῶν μικροῦ μήκους πού στήθηκε ἐκεῖ, μᾶς ἔμαθε πώς «... οἱ λύσεις πού προτείνουνε παθητικά κάποιοι εἰδικοί καθώς ἄλλοι τίς ζητιανεύουνε ἀπό τούς κρατοῦντες, ποτέ δέν μποροῦν νά ξεκινήσουν ἀπό τήν πρωτοβουλία κάποιας κρατικῆς ὑπηρεσίας ἤ ὑπουργείου, ὑπερμάχων τῆς συντήρησης, ἀλλά ἀπό τή φωτιά ψυχωμένων ἀνθρώπων μέ συνέπεια καί κότσια πού δροῦν ἀνεξάρτητα ἀπό «κόντρες» ἤ «παραινέ-

ΓΡΑΦΕΙΟ ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΤΑΞΙΔΙΑ - ΕΚΔΡΟΜΕΣ - ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΕΣ
ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ - ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΤΙΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Time out Travel

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
Λ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ 194 τηλ.64.62.590

σεις» ἤ «φιλικές συμβουλές» τῶν ὁποιων ἀπό πάνω κι ἀπ' ὅπου, μετουσιώνοντας τήν οὐτοπία τους σέ πράξη...» (δές ΑΝΤΙ 114/16.12.78)

Τά σωματεῖα ζητοῦν τήν παραίτηση τῶν κριτικῶν ἐπιτροπῶν· μά σέ ποιές συνειδήσεις, ποιῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ἀπευθύνονται ἤ τί εἴδους ἀστεῖο εἶναι αὐτό; Οἱ ἐπιτροπές δέν θά παραιτηθοῦν, ὅπως δέν παραιτήθηκαν καί πέρσι, δέν παραιτήθηκαν καί πρόπερσι. Γιά τί λογῆς ξεροκόμματο σερνόμαστε σάν ἀδικημένα σκυλιά στά ἄθλια «Φεστιβάλ» τους; Ἐσεῖς θά 'πρεπε νά παραιτηθεῖτε ἀστοί συνάδελφοι κινηματογραφιστές, ὅλοι μαζί καί νά μή μείνει κανένας σας γιά τή Θεσσαλονίκη· νά πᾶτε στή Λάρισα φέτος μονιασμένοι καί νά μετρηθεῖτε δίκαια καί ἴσα καί χωρίς προκρίσεις καί δεσμεύσεις καί μετά, ἔξω ἀπό τά ὀργανωμένα κυκλώματα διανομῆς, νά γυρίσετε ὅλη τήν Ἑλλάδα, ὡς θίασος μυστικός, ἀπό τή Θράκη μέχρι τήν Κρήτη μέ τήν πραμάτεια σας στή βαλίτσα κι ἀφῆστε τόν κόσμο τόν ἁπλό νά μιλήσει γι αὐτήν, ἄν πιστεύετε στή δουλειά σας.

Πάρτε τίς τύχες τῶν πολιτιστικῶν καί λοιπῶν πραγμάτων στά χέρια σας, ἀφῆστε πίσω «κανονισμούς», «Φεστιβάλ» καί δομές καί φτιάχτε ἀπό ξαρχῆς παν η γ ύ ρ ι α ντόμπρα κι ἀνατρεπτικά, ὄχι ξέφτια κανονισμῶν καί μπαλώματα καί μερεμέτια, ὄχι ἄλλο «Φεστιβάλ» μέ λοῦστρα καί δεξιώσεις καί στιλπνές ταινίες ἀνώδυνες πού ζητάει τό σύστημα, ἀκουμπῆστε στόν παλμό τοῦ λαοῦ (πού ὑπάρχει κρυμμένος) καί μάθετε ν' ἀγαπᾶτε τήν οὐσία καί τήν ἐξανάσταση. Ξεχυθεῖτε στήν ἐπαρχία σάν τόν Ἅγιο Κοσμᾶ τόν Αἰτωλό καί ρίχτε τά εἴδωλα μαζί του. Χωρίς φίρμες, χωρίς περισπούδαχτα ὀνόματα καί σκηνοθέτες καί ἐπιτροπές καί διαβουλεύσεις, νά δείχνονται τά πάντα καί παντοῦ. Ἀφῆστε καταμέρος τίς ἀχρείαστες ἐξουσίες.

Τρυφερά, μυστικά καί ἀπότομα ἀνοίξτε τα ὅλα στούς καιρούς.

Ἡ κατάσταση πολιορκίας πού μᾶς ἔχει ἐπιβληθεῖ, δέν τέλειωσε.

ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

8 Αὐγούστου 1979: «Ἡ σύγκρουση κινηματογραφιστῶν μέ τό Ὑπουργεῖο Βιομηχανίας εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἀναπόφευκτη ὕστερα ἀπό τήν τελική ἄρνηση τοῦ Ὑφυπουργοῦ νά δεχτεῖ ἔστω καί διάλογο μέ τούς ἐκπρόσωπους τῶν κινηματογραφικῶν σωματείων».

25 Αὐγούστου: «Ἡ Συντονιστική Ἐπιτροπή τῶν σωματείων μελετᾶ τήν ἵδρυση μόνιμου ὀργανισμοῦ πού θ' ἀναλάβει τό ὅλο θέμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου, ἐνῶ οἱ σκηνοθέτες προσανατολίζονται γιά συμμετοχή στό φετινό Φεστιβάλ παρά τήν ἀδιάλλακτη στάση τοῦ Ὑπουργείου».

5 Σεπτεμβρίου: «ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ.

Γιά τήν παραγωτή τῶν ταινιῶν μεγάλου μήκους τῆς φετινῆς χρονιᾶς δαπανήθηκαν 40 ἑκατομ. δρχ. ἀπό τά ὁποῖα 15% ἔχουν περιέλθει στό δημόσιο. Μετά, τό κράτος θά εἰσπράττει πάντα τό 30% σά φορολογία ἀπό τά εἰσιτήρια». Θ. Ρεντζῆς.

«Οἱ νέοι κινηματογραφιστές γιά τό Φεστιβάλ: **'Απαράδεκτο ἀλλά θά μετάσχουμε».**

9 Σεπτεμβρίου:«Ἔκκληση τῶν κινηματογραφιστῶν πρός τά διορισμένα μέλη τῶν ἐπιτροπῶν: Παραιτηθεῖτε κύριοι ἀπό τίς ἐπιτροπές γιατί οἱ διορισμοί σας ἔγιναν χωρίς τή συγκατάθεση τῶν κλάδων τῶν ἐργαζομένων στόν κινηματογράφο καί ἐνάντια στό, ἀπό τόν κανονισμό τοῦ '75, κεκτημένο δικαίωμά μας σάν καλλιτέχνες καί σάν ἐπαγγελματίες νά κρινόμαστε ἀπό ἐκπροσώπους τῶν κλάδων μας».

11 Σεπτεμβρίου: «Οἱ ἴδιοι οἱ σκηνοθέτες σκοπεύουν ἐντός τῆς ἡμέρας νά κάνουν ἐπίσημο διάβημα στό Ὑπουργεῖο γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν παράταση τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς τῶν ταινιῶν. Ἄν τελικά τό Ὑπουργεῖο ἀρνηθεῖ, τό Φεστιβάλ κινδυνεύει γιά ἄλλη μιά φορά».

19 Σεπτεμβρίου: «ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΤΑΓΟΝΟΜΕΤΡΟ». Μέχρι αὔριο ἡ ὑποβολή ταινιῶν στό Φεστιβάλ. Ἡ παράταση, ὅπως ἄλλωστε γίνεται κάθε χρόνο, εἶναι τελείως ἀπαραίτητη, διαφορετικά οἱ σκηνοθέτες εἶναι ἀποφασισμένοι νά ἀπόσχουν ἀπό τό Φεστιβάλ».

21 Σεπτεμβρίου: «Ὁμόφωνη ἀπαίτηση τῶν κινηματογραφιστῶν: Νά μήν κρίνουν τίς ταινίες τους οἱ ἄσχετοι».

«Ἱδρύεται ἀπό τά συνεργαζόμενα σωματεῖα ὀργανισμός γιά τήν ἀνάπτυξη καί διάδοση τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου».

22 Σεπτεμβρίου: «Ἡ κινηματογραφική Λέσχη τῆς Λάρισας σέ συνεργασία μέ τόν Δῆμο τῆς πόλης ἀνακοινώνει τήν δημιουργία τοῦ πρώτου Φεστιβάλ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου ἀπό 15 - 21 'Οκτωβρίου».

PYLARINOS

Ειδικος στα νομισματα και μοναδικος στα χαρτονομισματα

STAMPS and COINS
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ.: 32 10 577 - 32 10 384

cineaste

AMERICA'S LEADING MAGAZINE
ON THE ART AND POLITICS OF THE CINEMA

Published quarterly, each issue features articles, reviews and interviews on everything from the latest Hollywood films and the American independent scene to the newest European releases and the emerging cinemas of the Third World.

Past issues have featured interviews with Bernardo Bertolucci, R.W. Fassbinder, Lina Wertmuller, Gillo Pontecorvo, Agnes Varda, Costa-Gavras, Dusan Makavejev, Santiago Alvarez, Roberto Rossellini, Francesco Rosi, and John Howard Lawson

Past articles have included The Left and Porno, Frank Capra and the Popular Front, The Films of Luis Bunuel, The Costa-Gavras Syndrome, Hollywood's Politics of Compromise, How Left is Lina?, Christian Metz and the Semiology Fad, "Viva Zapata"—Pro and Con, and Where Have all the Nazis Gone?

Sample Copy $1
$5 for one year ($8 foreign)
333 Sixth Avenue
New York, N.Y. 10014

τῆς Ντόρας Ἠλιοπούλου – Ρογκάν

Ἔντυπη χαρακτική τριῶν Γερμανῶν καλλιτεχνῶν στήν Ἐθνική Πινακοθήκη

Πρόκειται γιά 110 συνολικά χαλκογραφίες, λιθογραφίες κ.ἄ. τῶν πολύ ἀξιόλογων ζωγράφων *M. Lieberman (1847-1935). M. Slevogt (1868-1932)* καί *L. Corinth (1858-1925)* πού ἡ συμβολή τους ὑπῆρξε κατ' ἐξοχήν ἀποφασιστική γιά τήν ἐξέλιξη τῆς γερμανικῆς τέχνης στήν «εὐαίσθητη» περίοδο τῆς πρώτης τριακονταετίας τοῦ αἰώνα μας. Καί οἱ τρεῖς τους πολύ δραστήριοι παράγοντες τῆς Berliner Secession (οἱ Lieberman καί Corinth χρημάτισαν καί πρόεδροί της) ἀφοῦ ἐνημερώθηκαν στά εὐρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα τῆς ἐποχῆς τους, δημιούργησαν ὁ καθένας τό προσωπικό του ὕφος. Τά χαρακτικά τοῦ Lieberman – ἡγετική μορφή τῆς γερμανικῆς τέχνης γιά δύο-τρεῖς δεκαετίες στήν ὁποία, μάλιστα ὀφείλεται σέ μεγάλο μέρος ἡ μεταφορά τοῦ καλλιτεχνικοῦ κέντρου ἀπό τό Μόναχο στό Βερολίνο – διακρίνονται γιά τήν ὡριμότητα τῆς σύνθεσης καί τήν ἄριστη ποιότητα τοῦ «μετιέ». Ἡ μεγάλη ἱκανότητα ἔκφρασης τοῦ M. Slevogt μέ μιά ποικιλία τρόπων, τεκμηριώνεται στά ἔργα του πού παρουσιάζονται ἐδῶ καί ὅπου διαπιστώνουνε τό πληθωρικό ταλέντο τοῦ καλλιτέχνη καί συνάμα τήν ἀστείρευτη φαντασία του. Ὁ Corinth, ὁ μόνος ἀπό τούς τρεῖς πού ἀπαρνήθηκε τελείως τή «Γαλλική Σχολή», πραγματοποίησε ἀπό τό 1922 καί πέρα, ἔργα πού θεωροῦμε πρωτοποριακά ἀκόμη καί σήμερα.

Σύγχρονη γλυπτική τοῦ Συλλόγου Γλυπτῶν στόν ὑπαίθριο χῶρο τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν

46 γλύπτες παρουσιάζουν 100 ἔργα σέ μιά προσπάθεια ἐνημέρωσης τοῦ κρατικοῦ φορέα καί τοῦ κοινοῦ γιά τήν ἐπιτακτική ἀνάγκη τῆς υἱοθέτησης τῆς γλυπτικῆς ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική καί τήν πολεοδομία τῆς πόλης. Ἡ ἐκδήλωση αὐτή μᾶς ἐπισημαίνει κάτι πού σέ ἄλλες χῶρες ἀποτελεῖ ἤδη πρό πολλοῦ «κοινή συνείδηση», ἀλλά καί «συνήθεια», μιά πού ἐπιβάλλεται ἕνα ὁρισμένο ποσοστό ἀπό τόν προϋπολογισμό μιᾶς οἰκοδομῆς (ἀπό 1 μέχρι 1,5%) νά χορηγεῖται σέ καλλιτεχνικά ἔργα.

Διακοσμητική – βιβλίο – χαρακτική τοῦ Ν. Γιαλούρη στό «Ζυγό»

Ὁ ἄριστος καλλιτέχνης πού χειρίζεται μέ μιάν ἀναμφισβήτητη μαεστρία ὅ,τι ὑλικό καί ἄν πιάσει, μᾶς παρουσιάζει, ἐδῶ, μερικά ἀκόμη τεκμήρια τοῦ πληθωρικοῦ του ταλέντου. Σέ συνθέσεις μέ μελάνι καί ἀκρυλικό, μέ λινόλεουμ, ἤ πάνω σέ δέρμα, ἔχει ἀποθανατίσει εἴτε διακοσμητικά μοτίβα, εἴτε καράβια διαφόρων τύπων μέ δύο «κύριους» τρόπους ἔκφρασης, εἴτε τοπία καί μνημεῖα ἀπό τή Χίο, εἴτε ἀκόμη φιγοῦρες τοῦ Καραγκιόζη. Στά διακοσμητικά μοτίβα (ἄνθη καί πουλιά) ἡ σύνθεση ἀνανεώνεται ἀκόμη καί μέσ' ἀπό τήν ἀλλαγή μιᾶς μικρῆς ἀλλά πάντοτε «σημαίνουσας» λεπτομέρειας, καθώς καί ἀπό τήν διαφορετική προβολή μέσ' ἀπό τό χρῶμα. Ἀπό τά καράβια τοῦ καλλιτέχνη μιά κατ' ἐξοχήν ἔντονη ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ σύνθεση «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος» (πολλαπλό) ὅπου μέ ἕναν ἐμπνευσμένο τρόπο ὁ Γιαλούρης ἔχει ἀξιοποιήσει παλαιά πρότυπα. Τέλος, τά τοπία πέρα ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα τοῦ κάθε χώρου πού μᾶς τήν ἀναμεταδίδουν ἀνόθευτη, μᾶς ἀποκαλύπτουν μιά μεγάλη σχεδιαστική εὐχέρεια καί ἕνα «νεῦρο» στή γραμμή.

Οἱ ἀκουαρέλες τοῦ Δ. Εὐθύβουλου στό «Ζυγό»

Τά τοπία ἀπό τήν Ἑλλάδα (Πήλιο, Μονεμβασία, Μάνη, κ.ἄ.) πέρα ἀπό τήν «προσωπικότητα» τοῦ κάθε τόπου πού μᾶς ἀναμεταδίδουν ἄμεσα, μᾶς πείθουν γιά τό οὐσιαστικό ταλέντο τοῦ καλλιτέχνη. Ὁ Κύπριος ζωγράφος ἔχει ἀποθανατίσει μέ μιά ἰδιαίτερη εὐαισθησία τά δένδρα, ἀποκαλύπτοντας στόν κορμό, τίς ρίζες, τά κλαδιά τους, καθώς καί στίς σχέσεις τους μέ τό γύρω χῶρο, τά μυστικά τῆς ὕπαρξής τους καί τήν «ἱστορία» τους. Ἀκόμη, παρατηροῦμε μιά «κινητικότητα» στό σχέδιο, κάτι πού ἀξιοποιεῖται μέσ' ἀπό τήν τεχνική τῆς ἀκουαρέλας καί τόν ἁρμονικό συνδυασμό τῶν χρωμάτων.

Ἄλλες ἐκθέσεις

- **Ἔλ Γκρέκο:** Ὁ Λαοκόων, ἀπό τήν Πινακοθήκη τῆς Οὐάσιγκτον, στό Μουσεῖο Μπενάκη.
- **Παραδοσιακά Ἑλληνικά κοσμήματα:** Κοσμήματα ἀπό ὅλην τήν Ἑλλάδα, Μουσεῖο Μπενάκη.
- **Ντιμιτάρ Καζάκωφ:** 18 ἔργα (λάδια) τοῦ Βούλγαρου ζωγράφου, γκαλερί «Διογένης», Νίκης 33, σέ συνεργασία μέ τή γκαλερί Χέμος τῆς Σόφιας.
- **Λευκαδίτη Ἑρμίνα:** Λάδια καί Τέμπερες, γκαλερί «Νέα Σύνορα», Γαμβέτα 6.
- **Aslanides Jean:** Μεταλλοπλαστική «Στοά Τέχνης», Βουκουρεστίου 45.
- **«Τό παιδί στήν ἐποχή τοῦ ὑδροχόου»:** Ὁμαδική θεματική Ἔκθεση Ζωγραφικῆς: «Αἴθουσα Τέχνης καί Λόγου», Ἀναπήρων Πολέμου 16.
- **2α Μπιενάλε Γλυπτικῆς:** Ὁμαδική Ἔκθεση Γλυπτικῆς Ἀφιερωμένη στή Μνήμη τοῦ Ἀπάρτη: Σκιρώνειο (Μουσεῖο Πολυχρονόπουλου).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΣΟΛΩΝΟΣ 116 – ΑΘΗΝΑ 145 – ΤΗΛ. 3619724

- **Κάρλο Λέβι**
  Ὁ Χριστός σταμάτησε στό Ἔμπολι
- **Τζών Στάιμπεκ**
  Ὁ Δρόμος μέ τίς Φάμπρικες
- **Σιμπίλα Ἀλεράμο**
  Μιά γυναίκα
- **Τσέζαρε Παβέζε**
  Ὁ σύντροφος
- **Οὔλριχ Πλέντσντορφ**
  Ἡ σύντομη ζωή τοῦ νεαροῦ Ἔντγκαρ
- **Μπράνιμιρ Στεπάνοβιτς**
  Ὁ θάνατος τοῦ κυρίου Γκόλουζα
- **Πώλ Νιζάν**
  Ἡ συνωμοσία
- **Ροζέ Βαγιάν**
  Παράξενο παιχνίδι

Ἔκθεση φωτογραφίας

Ἔκθεση μέ φωτογραφικά τεκμήρια τῆς βιομηχανικῆς καί τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης τῶν χωρῶν-μελῶν τοῦ Συμβουλίου Οἰκονομικῆς Ἀνάπτυξης τῶν Σοσιαλιστικῶν Χωρῶν ὀργανώθηκε στό Πνευματικό Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων μέ τήν εὐκαιρία τῶν 30 χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τοῦ ΣΟΑ.

Ἡ ἔκθεση ὀργανώθηκε εἰδικότερα ἀπό τήν ἐδῶ πρεσβεία τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Βουλγαρίας ἡ ὁποία ἦταν μία ἀπό τίς ἱδρυτικές χῶρες τοῦ ΣΟΑ. Στήν ἐκδήλωση αὐτή βλέπουμε φωτογραφίες ἀπό: Τή Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας (πετροχημικό συγκρότημα στό Σβέρτς, ἐγκαταστάσεις φορτοεκφόρτωσης στό λιμάνι τοῦ Ροστόι, κοινό διαστημικό πρόγραμμα «Ἰντερκόσμος» ἀπό τούς Ρώσους καί τούς Γερμανούς, κ.ἄ). Τή Σοσιαλιστική Δημοκρατία τῆς Κούβας (ἐγκαταστάσεις ἐπεξεργασίας ζαχαροκάλαμου, φράγματα ὑδροηλεκτρικά, κ.ἄ.). Τήν Πολωνία (ναυπηγεῖα, ἀτομικός ἀντιδραστήρας, κ.ἄ). Τή Σοβιετική Ἕνωση (τεράστιες βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις, κ.ἄ.). Τήν Οὐγγαρία (Ἀγωγός ἀερίου «Ὀριενμπουργκ» πού μεταφέρει 28 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικό ἀέριο, κ.ἄ) Τήν Τσεχοσλοβακία (ἐγκαταστάσεις στά ἰαματικά λουτρά, ἐκπαίδευση καί πρότυποι μέθοδοι στούς βρεφοκομικούς σταθμούς καί τά νηπιαγωγεῖα). Τή Βουλγαρία (ραδιοηλεκτρονική τεχνική, κ.ἄ.).

Ἡ παρουσίαση πλαισιώνονταν ἀπό εἰδικές ἐκδόσεις, περιοδικά καί φυλλάδια μέ χρήσιμες πληροφορίες καί στατιστικές γιά τήν τεχνολογική καί βιομηχανική «πραγματικότητα» τοῦ κάθε τόπου, καθώς καί γιά τίς πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, τίς τουριστικές ἐγκαταστάσεις, κ.ἄ.

βιβλιο-κριτικη

Ὁ Μ.Γ. Μερακλῆς γράφει γιά τό πεζογράφημα τοῦ Παντελῆ Καλιότσου «Δεκεμβριανή νύχτα» (ἐργάτες τῆς πίσσας) Κέδρος Ἀθήνα 1978 καί τήν ποιητική σύνθεση τοῦ Κώστα Γ. Στολίγκα «Ὤ! τί ὡραῖος πίναξ! "Ἐπωλήθη"» Ἀθήνα 1978.

Τίποτα δέν μπορεῖ νά σταματήσει πιά τούς λογοτέχνες, παλιότερους καί νεώτερους, νά λησμονᾶνε τό μπαγιάτικο αἰσθητικό ἀξίωμα πού περιόριζε, κατά ἕνα τρόπο ἀκατανόητο γιά μᾶς σήμερα, τήν τέχνη στή διακονία τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἡ ἔμπνευση καί ἡ σκέψη τους σχεδόν αὐτόματα, χωρίς κάν νά χρειαστεῖ ἡ παρεμβολή κάποιας στράτευσης, κατευθύνεται πρός τίς περιοχές ὅπου βρίσκεται συσσωρευμένη ἡ ἱστορική ὕλη, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν οἱ μεγάλες χρονολογίες, τά μεγάλα πολιτικά γεγονότα.

Δίνω σήμερα τίς ἐντυπώσεις μου ἀπό τήν ἀνάγνωση δύο τέτοιων βιβλίων. Σέ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Ἀντί» εἶχα δημοσιέψει ἕνα σημείωμα γιά τό μυθιστόρημα τοῦ Πέτρου Χάρη «Ἡμέρες ὀργῆς» ὅπου διαπίστωνα, σέ τελευταία ἐκτίμηση, μιά τάση ἀποδοχῆς ἤ ὁπωσδήποτε κατανόησης τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος καί ἀπό τή μεριά τῆς ἀστικῆς τάξης, τουλάχιστον μιᾶς μερίδας της, αὐτῆς πού δέν θέλει νά ταυτιστεῖ μέ τήν ἀντίδραση. Σήμερα, δύο περισσότερο ἤ λιγότερο ἐνταγμένοι στό ἀριστερό κίνημα λογοτέχνες μένουν, βασικά, στή συντριβή τῶν δραμάτων τῆς ἐπανάστασης, σ' ἕνα σχεδόν μαζοχιστικό ξύσιμο τῶν πληγῶν πού θά 'πρεπε μέ τόν καιρό νά ἔχουν ἐπουλωθεῖ. Πῶς νά ἐξηγήσει κανείς μιά τέτοιαν ἀντινομία;

Στή «Δεκεμβριανή νύχτα» ὁ *Καλιότσος* μιλάει γιά τό Δεκέμβρη τοῦ '44. Γράφει ἀρχίζοντας:

«Ἔχω μιά συγκεκριμένη χρονολογία: 1944. Γύρω ἀπ' αὐτή ὁ βίος τῆς γενιᾶς μου, ἀπ' τή δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ ὡς τήν ἄλλη δικτατορία, περιλαμβάνει ἐμπειρίες ὀδύνης. Ὡς τώρα. Ἀρχίζοντας λοιπόν τήν περιγραφή τοῦ 1944, ἔπεσα θύμα μιᾶς κοινοτοπίας, πού ὡστόσο καταλήγει σ' ἕνα μυστήριο: Εἶδα ὅτι δέν ὑπάρχει κανένα ἐπεισόδιο χωρίς συνάρτηση μέ τό προηγούμενο. Τό Χτές καί τό Σήμερα εἶναι ταυτολογία μέ τήν Αἰτία καί τό Ἀποτέλεσμα. Θέλοντας λ.χ. νά περιγράψω ἐκεῖνο τό Δεκέμβρη ὅπως τόν ἔζησα – κι ἀφοῦ ἡ περιγραφή συνεπάγεται τήν ἔρευνα – βρέθηκα στήν ἀνάγκη νά γυρίσω λίγο πιό πίσω: στήν Ἀνταρσία τῆς Μ. Ἀνατολῆς. Ἐκείνη ἐξηγοῦσε τήν ἄλλη. Ἀλλά, μένοντας λίγο ἐκεῖ, πολύ γρήγορα βρέθηκα στήν ἀνάγκη νά γυρίσω λίγο πιό πίσω, στή δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ. Ἐκείνη ἐξηγοῦσε τήν Ἀνταρσία. Ἀλλά μένοντας λίγο ἐκεῖ, πολύ γρήγορα βρέθηκα στήν ἀνάγκη νά γυρίσω λίγο πιό πίσω: στή Μικρασιατική Καταστροφή. Ἐκείνη ἐξηγοῦσε τή Δικτατορία. Ἔτσι μέ πῆρε ἡ κατρακύλα πίσω καί – γιά νά μήν τά πολυλογῶ – εἶδα νά φτάνω ἴσαμε τό μυθικό καιρό πού στέλναμε δεκατέσσερα παλικάρια στήν Κρήτη νά τά φάει ὁ Μινώταυρος!»

Μέ μιάν ὑπερβολή – πού κρύβει κι ἕναν ὄμορφο παραλληλισμό – ὁ συγγραφέας μᾶς ὑποβάλλει τήν ἀρχή τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ὁπωσδήποτε, ἀρχίζοντας, πραγματικά, ἀπό τή... μινωική ἐποχή, κατεβαίνει πρός τούς καιρούς μας ὁλοένα διευρύνοντας τά πλαίσια καί τά σχόλιά του, ἰδιαίτερα ἀπό τήν περίοδο τῆς Κατοχῆς, γιά νά μπεῖ στά Δεκεμβριανά, πού τά περιγράφει σέ δυό ἐπίπεδα, πού ἀλληλοεισδύουν: χρησιμοποιώντας ἀτόφιο τό ἱστορικό ὑλικό (ὅπου ἀνακατεύονται καί οἱ προσωπικές μνῆμες) καί πλάθοντας τά πρόσωπα καί τά περιστατικά τοῦ λογοτεχνικοῦ του μύθου. (Γιά τή σχέση ἀνάμεσα στά ἀνακαλούμενα ἀπό τή μνήμη καί στά ἐπινοούμενα ἔμμεσα, μᾶς μιλάει ὁ ἴδιος σ' ἕνα σημεῖο:

«Πᾶνε δυό μῆνες, πού ξεκομμένος ἀπ' τήν Ἀθήνα ἐδῶ στό χωριό, ἀγωνίζομαι νά γράψω τούτη τήν ἱστορία πού τήν ἔχω πεῖ "Ἐργάτες τῆς πίσσας". Ἀγωνίζομαι νά θυμηθῶ, ὄχι νά ἐπινοήσω. Ἄν ἀπό καιρό σέ καιρό προκύπτει ἀνάγκη νά ἐπινοῶ – νά σκέφτομαι, αὐτό συμβαίνει μόνο γιά τή σειρά πού παραθέτω τά γεγονότα. Γιατί τώρα – ὄχι μόνο ἐπειδή κουράστηκα καί τό μυαλό μου δέ δουλεύει ὅπως πρίν – δέ σκέφτομαι: παρατηρῶ. Καί θυμᾶμαι...»).

Ἀνάμεσα στά πρόσωπα τοῦ βιβλίου ξεχωρίζει ἡ παρουσία τῆς Γιούλης, πόρνης, πού ὡστόσο τήν παιδεύει ἡ λαχτάρα νά κάνει ἕνα παιδί, πού τό περιμένει μέ τίς ἀτελεύτητες συνουσίες μέ τούς διάφορους ἐπιβήτορες. Ὁ συμβολισμός εἶναι διάφανος: ἡ Γιούλη ἐνσαρκώνει τό τυραγνισμένο σῶμα τοῦ τόπου. Ἔτσι πάλι:

«Ἡ Γιούλη εἶναι ἔγκυος. Ἄν ὅλα πᾶνε καλά δηλαδή, τό Δεκέμβρη θά μᾶς ἔρθει στόν κόσμο ὁ Ἀλέξανδρος». Κανονικά οἱ ἐπιβήτορες δέ θέλανε – ἕνας ἀκόμα πλάγιος συμβολισμός, πού ἐπιρρίπτει ἕνα εἶδος εὐθύνης στό λαό, ἤ στήν ἡγεσία του, πού δέν τόλμησε. Φυσικά καί στήν περίπτωση τῆς γέννας τοῦ Δεκέμβρη τά πράγματα δέν πήγανε καλά, τό παιδί βγῆκε νεκρό ἀπό τήν κοιλιά τῆς ἐπανάστασης – τῆς Γιούλης θέλω νά πῶ, πού –πέθανε πάνω στή γέννα». Ἀλλά γι' αὐτό ἀκριβῶς πρόκειται: ἐνῶ ὁ συμβολισμός εἶναι, ὅπως εἶπα, διάφανος, τόν δέχεσαι χωρίς τή σκέψη, ὅτι πρόκειται γιά τήν κουραστική ἐπανάληψη ἑνός «τρύκ», πού ἔχει καταντήσει ἄψυχο κλισέ. Ἡ προσωπικότητα τοῦ πεζογράφου Καλιότσου ἀνανεώνει τή χρήση, τό «σχῆμα», μέ τό νά μήν τό ἀφήνει, πρῶτα πρῶτα, νά ὁλοκληρωθεῖ. Ἔρχεται τό σύμβολο καί φεύγει, καθώς παρεμβάλλονται τόσα ἄλλα πράγματα στό ἐπεισοδιακό, ἐναλλασσόμενο κείμενο. Ἔτσι, ἀνανεωμένα δίνονται καί τά σύμβολα, πού, ἄλλωστε, στήν ἴδια τήν ἐξέλιξή τους μεταβάλλονται σέ προσωπικά, βιωμένα πάθη. Ἡ λαχτάρα τοῦ παιδιοῦ π.χ. γίνεται ἕνα κυρίαρχο περιφερόμενο μοτίβο πού τό συναντᾶμε σχεδόν σέ κάθε σελίδα μέ τούς τόνους καί τούς πόνους ἑνός ἀληθινοῦ μητρικοῦ καί πατρικοῦ ἀνεκπλήρωτου καημοῦ – τό σύμβολο ξεχνιέται. Γενικά, θά 'λεγα ὅτι ἡ μητρότητα, ἤ πιό καλά τό πρόσωπο τῆς μάνας προκαλεῖ στόν Καλιότσο μιά δόνηση ἱερή, πού βάζει σέ κίνηση τήν ἔμπνευσή του, ἀνοίγει τίς βρύσες τῆς ἀγάπης του, φλογώνει τό λόγο του. Τό πρόσωπο τῆς μάνας γιά τόν Καλιότσο εἶναι ἀκατάλυτο, ἴσως τό μόνο ἀδιάφθορο σ' ἕναν κόσμο χαλασμένο, ὥστε δέν ἔχει καμιά σημασία, πού τό ὑποδύεται ἐδῶ μιά πόρνη, ἡ Γιούλη – δέ χάνει τίποτα ἀπό τόν ἱεραποστολικό καί ἀνθρωποσωτήριο χαρακτήρα της:

«Τώρα θά μιλήσω κι ἐγώ, εἶπε ἡ Γιούλη. Ἔχω περάσει τή ζωή μου μές στά μπουρδέλα, τό ξέρεις αὐτό Τρύφωνα. Γι' αὐτό λοιπόν τά ἔχω ζήσει ὅλα αὐτά πού εἶπες. Ἀλλά ἐγώ ὅμως Τρύφωνα στ' ὀρκίζομαι νά μήν κλείσω μάτι στή ζωή μου, μόνο καί μόνο γι' αὐτό θέλω νά φέρω τό παιδί αὐτό στόν κόσμο. Κι ἄν, ἐδῶ πού τά μιλᾶμε τίμια, καλέ μου Τρύφωνα, δέν εἶναι αὐτό ὁ Σωτήρας, τότες ἐξάπαντος θά εἶναι κάποιο ἄλλο. Ἐξάπαντος. Πάντως οἱ μανάδες δέν πρέπει νά σταματήσουν νά κάνουν παιδιά».

Ὁ Καλιότσος δέν ἐπιμένει στά αἴτια τοῦ ἐμφυλίου, πού οὐσιαστικά ἀρχίζει μερικούς μῆνες πρίν ἀπό τό Δεκέμβρη. Παρακολουθεῖ μέ ἐντυπωσιακή ἀμεσότητα τά γεγονότα, ἀπό ἡμέρα σέ μέρα, κάποτε ἀπό λεφτό σέ λεφτό (*«Ἦταν ἡ ὥρα 10.30΄(...)Ἡ ὥρα ἦταν 10.35΄...»*). Ξέρει καλά, καί τό λέει, ποιοί ἔριξαν τίς δολοφονικές σφαῖρες στίς ἀρχές τοῦ Δεκέμβρη. Ὅμως, καί παρά τήν ἀρχικά ἐκδηλωμένη πεποίθησή του γιά τήν ἱστορική ἀλληλουχία τῶν γεγονότων, δέν κουράζεται ἰδιαίτερα νά τά βρεῖ, νά τά ἀναλύσει. Προτιμάει κάποιους κοινούς τρόπους: τά λάθη τῆς ἡγεσίας. Προτιμάει ἀκόμα, γιά νά βγεῖ μιά ὥρα ἀρχήτερα ἀπό τήν παραζάλη

ἐκδόσεις «συλλογή»

ΓΙΑΝΝΑΡΗ 35, Ἀθήνα, 8310403-8310419

Σέ μιά προσπάθεια παρουσίασης τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστασιακῆς πεζογραφίας καί σάν ἐλάχιστη προσφορά στήν παραγκονισμένη Ἐθνική Ἀντίσταση.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

το πρῶτο βιβλίο τῆς τριλογίας τοῦ Βαγγέλη Ἰωάννου

«... μέσ' ἀπό τίς σπάνιες σελίδες τοῦ "βουνοῦ" ἀπό "τ' ἀντάρτικο" τοῦ Β. Ἰωάννου ἀναβιώνει τό μεγαλεῖο τῆς Ἐθνικῆς ἀντίστασης τοῦ Λαοῦ κατά παντός ἐπιβουλέα, ἀπό τό ἔπος τ' Ἀλβανικοῦ ἴσαμε τίς μέρες τοῦ ἐμφύλιου...»

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

τῶν πολιτικῶν καί πολιτικάντικων περιπλοκῶν, νά διαδηλώσει τήν πίστη του στήν ἀρχή τῆς πλειοψηφίας, παραβλέποντας τό γεγονός πώς τήν ἀρχή αὐτή ἔχει κάνει διάτρητη ἡ ἀστική ὑποκρισία (γιατί λοιπόν νά μή τή διαφεντεύει σάν τό ὕψιστο ἀγαθό της...):

«... βουλιαγμένος μέσα κεῖ, μιά λύση βρῆκα συναγωνιστική 'Αντουάν, βρῆκα μιά λύση: Θά ὑποταχτῶ στήν πλειοψηφία, ἔστω κι ἄν ἡ πλειοψηφία προτιμήσει τό διάβολο! Δέ βρῆκα ἄλλη λύση! Ὄχι, δέ βρῆκα ἄλλη λύση. Καί σ' ὁρκίζουμαι ἔχω ψάξει πολύ, ἔψαξα ὅσο κανένας».

'Ακόμα πιστεύει καί στό «μοτίβο» τῆς μοιρασιᾶς στή Γιάλτα, κλείνοντας τό βιβλίο του μέ τό περίφημο χωριό τῶν 'Απομνημονευμάτων τοῦ Τσώρτσιλ στόν ὁποῖο, φαίνεται, τρέφει ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη.

Μερικές τέτοιες «ὀλιγωρίες» τοῦ Καλιότσου ἀδυνατίζουν τό βιβλίο του, τό ὁποῖο ὡστόσο ἀποτελεῖ, στή συνείδησή μου, μιάν ἀκόμα βεβαίωση πώς ἔχω δίκιο ὑποστηρίζοντας, ὅτι ὁ συγγραφέας αὐτός εἶναι ἀπό τούς πιό ταλαντούχους τῆς γενιᾶς του. Κυρίως γιατί τά βιβλία του εἶναι κεφαλάρια ἀπ' ὅπου ἀναβρύζει ἄταχτη ἡ ζωή, ἐκφρασμένη μέ ἕνα λόγο ὅπου κυριαρχεῖ ἡ διαλεκτική τοῦ γνήσιου λαϊκοῦ στήν καταγωγή του γέλιου καί τῆς μελαγχολίας τοῦ ξεῖν.

'Ο **Στολίγκας** εἶναι ἕνας ἀπό τούς λογοτέχνες τῆς καμένης, τῆς χαμένης γενιᾶς τοῦ '40. Τό πεζογράφημά του «Τά ἐξώγαμα», μέ τήν ξεκάθαρη μεταφορά τοῦ τίτλου, εἶναι ἕνα ἀπό τά πικρά ντοκουμέντα τῆς ἐποχῆς, ἄδικα παραγνωρισμένο, – γιατί ὁ Στολίγκας εἶχε τήν ἀτυχία νά μήν ἀνήκει σέ κάποιο κύκλωμα, ὅπως λέμε.

Τώρα δίνει διέξοδο στή συσσωρευμένη πάλι ἀπελπισία του μ' ἕνα εἶδος ποίησης, μ' ἕνα εἶδος, πιό καλά, ποιητικότροπης γραφῆς, πού ὁ ἴδιος τή χαρακτηρίζει, στό ἐξώφυλλο κιόλας, «ποιητική τυμβωρυχία σέ ἕξ σπαραγμένα ἐπεισόδια». Τήν ἱστορία τοῦ τόπου, ἀπό τήν πλευρά ἑνός παλιοῦ ὁραματιστῆ, πού ἔφτασε στό σημεῖο νά μήν μπορεῖ νά πιστέψει πουθενά, δίνει ὁ Στολίγκας. Τά «ἐπεισόδια» ἀποτελοῦν οἱ κύκλοι: 1935 – 1939, 1940 – 1941, 1941 – 1944, 1946 – 1949, 1967, Νοέμβρης 1973 (καί, ἀκόμα, τά «'Επέκεινα»), μ' ἄλλα λόγια ἡ μεταξική διχτατορία, ὁ ἑλληνοϊταλικός πόλεμος, ἡ ἐθνική ἀντίσταση, ὁ ἐμφύλιος, ἡ διχτατορία τοῦ Παπαδόπουλου, τό Πολυτεχνεῖο (καί ἡ μεταδικτατορική περίοδος, πού δέν ἔχει κλείσει ἀκόμα...). 'Ανάμεσα στά «ἐπεισόδια» παρεμβάλλονται καί κάποιες «παρενθέσεις», μέ παραινέσεις κυρίως:

«Βιαστεῖτε ποιητές, τά ποτάμια φουσκώνουν...».

Παραινέσεις, προπάντων στούς ἄλλους (στούς νεώτερους), γιατί ὁ ἴδιος εἶναι ἀνέκκλητα ἀπελπισμένος:

«ποτέ δέν θά μπορέσω νά φωνάξω "βοήθεια" ὅπως κανείς δέν θά φωνάζει / ἀφοῦ εἴμαστε, κιόλας εἴμαστε γενικῶς ἐκτελεσμένοι».

'Ο Στολίγκας ἔχει πάντα κάτι σπαραχτικό. Γράφει μέ αἷμα, μέ τό αἷμα μιᾶς γενιᾶς πού χύθηκε, ὅπως πιστεύει, ὄχι γιά νά βλαστήσει τό δέντρο τῆς λευτεριᾶς, ἀλλά γιά νά βαφεῖ ὁ «ὡραῖος πίναξ», πού τελικά πουλήθηκε στούς ξένους. 'Ο τίτλος τοῦ βιβλίου, ταραγμένος καί «ἀντιποιητικός», ξεκινάει ὡστόσο ἀπό ἕνα ὡραῖο εὕρημα· ἀπό μιά φράση τοῦ Μακρυγιάννη:

«'Επαιρνα τόν ζωγράφο καί βγαίναμεν εἰς τούς λόφους καί τόλεγα: 'Ετζι εἶναι ἐκείνη ἡ θέση ἔτζι ἐκείνη· αὐτός ὁ πόλεμος ἔτζι ἔγινε».

Αὐτές τίς «θέσεις» μᾶς δείχνει καί ὁ Στολίγκας, αἱματοστάλαχτες σάν τίς πληγές πού δέν κλείνουν ποτέ, κλαίγοντας καί σαρκάζοντας. Κάπου, σέ μιάν ἀκρούλα τοῦ πίνακα, εἶναι κι αὐτός, ἴσα μέ μιά κουκίδα:

«... κάπου ἐκεῖ σέ μιά γωνιά εἶμαι κι ἐγώ, βεβαίως εἶμαι ἐγώ, ἐγώ, ΕΓΩ!/ Μία κουκίδα τόση δά, διάφανη μά διαμπερής/ φορώντας τά "μπλού τά ναυτικά" μέ τόν "'Αβέρωφ" ξεφτισμένο/ ὕστερα μέ πηλίκιο, μέ δίκωχο, μέ κράνος,/ λιγάκι ἀδιόρατος, κομμάτι φεγγαρόφωτος, ἄς ποῦμε ἐλλιπής, / πιό πέρα οἱ καπνεργάτες, κόκκινο μαντίλι, δίκωχο καί κράνος, / κι ἀντίκρυ οἱ γυναῖκες σά μαῦρα κυπαρίσσια λιτανεύοντας / γιά δυό κινίνα ἤ λίγα δράμια ζάχαρη, στή μέση χωροφύλακες / μετά ἡ χορωδία "ἐπέσατε θύματα" κι ἄλλα χαρωπά / πού διανθίζουνε τόν πίνακα ἐπάλληλα, / βῆμα καί ἰαχή, βῆμα καί θάνατος, βῆμα κι ἀπελπισμός / μία κουκίδα πού δέν τήν ἄφησαν νά μεγαλώσει μέ ἄνεμο, ἥλιο καί βροχή / κι οὔτε νά μάθει ἄπταιστα τό ρῆμα "ἐπιτίθεμαι"».

'Ο Στολίγκας δηλώνει πώς τό βιβλίο του δέν εἶναι ὀρθόδοξα ποιητικό, πώς οἱ κριτικοί σίγουρα θά τοῦ βροῦνε ψεγάδια – *«τί χρώματα τοῦ θανατᾶ, τί ἄστοχες γραμμές, στραβές καμπύλες/ καί τί ἁπλοϊκότητα, ἀπειθαρχία, τί ἀναρχία στή δομή!»*. 'Ωστόσο νομίζω πώς βρισκόμαστε σέ μιάν ἐποχή, ὅπου τό ἔτσι κι ἀλλιῶς πάντα σκοτεινό καί δυσεξιχνίαστο πρόβλημα, τί εἶναι ἡ ποίηση, ἔχει τεθεῖ πάλι ἐπί τάπητος. Μπορεῖ ποίηση νά εἶναι π.χ. τοῦτο τό κομμάτι, ἀπό τήν ἑνότητα τοῦ 1967, ὅπου δηλώνεται, νομίζω, ὑπαινιχτικά καί παραβολικά ἡ ἀπόφαση μιᾶς ψυχῆς νά μείνει, κρυφά ἔστω κι αὐτή τή φορά πιστή, νά μήν ἀλλαξοπιστήσει:

«Μένω πάντοτε στό ἴδιο δωμάτιο, στό ἴδιο σπίτι,/ ξεφυλλίζοντας παλιά βιβλία πού γέμισαν τούς κήπους μας μέ Σπάρτακους,/ μέ προλετάριους, μέ φαντάρους πού τραγουδοῦσαν καί μέ ἄλλους / πού 'χαν ὡραῖα πρόσωπα κι ἀνάκατα μαλλιά. Μένω στό ἴδιο δωμάτιο, στό ἴδιο σπίτι, / δέν μοῦ ἄρεσαν ποτέ οἱ μέτοικοι, οἱ νέοι ἐνοικιαστές καί οἱ μετακομίσεις/ – ἄλλωστε εἶναι δύσκολη ἡ ἐπιλογή μέσα στά ἐνοικιαστήρια καί στά «πωλεῖται» / κι ἄντε μετά νά κάνεις μπόγους τά ροῦχα καί τά γράμματα,/ τά κάδρα,τά μπουκάλια, τ' ἀποκόμματα, τούς δίσκους/ καί «μήν ξεχάσεις τό φλυτζάνι τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα»./ Μένω πάντοτε στό ἴδιο δωμάτιο, στό ἴδιο σπίτι,/ καρφωμένος ἐδῶ ἀμετακίνητα, / ἀνίκανος νά πάω σ' ἄλλη γειτονιά, σ' ἄλλο μπακάλη, νά κάτσω σέ πλατεία ἄλλη/ «καλημέρα, θά εἶστε οἱ καινούριοι τοῦ τετάρτου»/. «Τουλάχιστο νά τό βάψουμε λιγάκι»./ « ναί, Μαρία,νά τό βάψουμε»./ Τό βάψαμε ὡραῖα. Μόνο ἡ γυναίκα ἔκλαψε πικρά. «Δέν ἀντέχω πιά στά ἴδια χρώματα. Μ' ἔχουν σκοτώσει»./ Μένω στό ἴδιο σπίτι, ἀλλά πρέπει νά ψάξω γι' ἄλλες δικαιολογίες».

Τό βιβλίο στολίζουν χαρακτικά τῆς Βάσως Κατράκη, τοῦ Τάσου τοῦ Μεγαλίδη καί τοῦ Γαΐτη.

'Ο Γιῶργος Γιάνναρης γράφει γιά τό βιβλίο τοῦ Μίλτου Παγτζίλογλου «Νύχτα καί Καταχνιά»- Διηγήματα καί Μαρτυρίες ἀπό τήν 'Εθνική μας 'Αντίσταση 1941-1949, 'Αθήνα 1979

'Εννέα αὐθύπαρκτα, ὁλοκληρωμένα καί δυνατά ἀφηγήματα ἀποτελοῦν τό βιβλίο τοῦ Μίλτου Παγτζίλογλου Νύχτα καί Καταχνιά. 'Ο τίτλος τοῦ ἔργου, περιεκτικός καί συμβολικός, ὄχι μόνο ἀναπλάθει, ἀλλά ζωντανεύει μέ τίς μαρτυρίες καί τά ἐνδεικτικά δραματικά γεγονότα πού ἔζησε ὁ ἴδιος τήν πλέον ἡρωϊκή καί τραγική ἐποχή τῆς σύγχρονης 'Ελλάδας, τή δεκαετία τοῦ 1940.

Κάθε ἕνα ἀπό αὐτά τά διηγήματα φέρνει τόν ἀναγνώστη μπροστά καί μέσα στήν ἀτμόσφαιρα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, τήν ἐποχή «τῆς νύχτας καί τῆς καταχνιᾶς». 'Από τό πρῶτο στή σειρά διήγημα δίνει καί τόν τίτλο στή συλλογή καί ἀναφέρεται ἁπλῶς καί μόνο στά χρόνια τῆς Κατοχῆς. Ὅμως «ἡ νύχτα κι ἡ καταχνιά» συνεχίστηκε μέχρι τό τέλος τῆς δεκαετίας μέ τά Μακρονήσια, τήν ἦττα καί τήν ταπείνωση τῶν μαχητῶν καί ἀπελευθερωτῶν ἀπό τούς συνεργάτες τοῦ ἐχθροῦ. 'Έξυπνα λοιπόν ὁ Παγτζίλογλου «καλύπτει» καί θεωρεῖ ὅλη τή δεκαετία σά μιά συνέχεια καί πού στήν οὐσία δέν ἄλλαξε σέ τίποτα. Τό κύριο δέ χαρακτηριστικό τῆς συλλογῆς, μετά τήν ἀναζωογόνηση τῆς τοτινῆς ἀτμόσφαιρας στά μάτια τοῦ σύγχρονου ἀναγνώστη, εἶναι τό δυνατό ρεῦμα τοῦ ἀνθρώπινου συναισθήματος πού διαρρέει σέ ὅλα τά διηγήματα. Παρουσιάζεται ἡ ἀνθρώπινη φύση μέ τίς ἀδυναμίες καί τίς ἐπιθυμίες της καί δέν προβάλλονται τά μίση καί οἱ αἰτίες πού ὤθησαν τούς 'Έλληνες στό μακελειό. 'Ακόμα καί οἱ φριχτές μέρες στή Μακρόνησο καί στούς θαλάμους ὅπου πέθαιναν οἱ καταδικασμένοι ἀπό τούς καταπιεστές παρουσιάζονται μέ κάποια ἀντικειμενικότητα καί γλυκόπικρη αἴσθηση. Ζωντανά, κινούμενα πορτραῖτα ἀνθρώπων βγαίνουν ἀπό τά διηγήματα, ὅπως τοῦ λογοτέχνη, ἀλλά καί τοῦ ἀνώνυμου Καλαματιανοῦ, ἀπό τίς τέντες τῆς Μακρονήσου στό διήγημα «'Ο Καλλίτερος ἀπ' ὅλους».

Στό διήγημα «Πλατεία 'Αγίας Εἰρήνης 1948» ὁ ἀναγνώστης καί σήμερα ἀκόμα, μιᾶς καί ἡ γύρω περιοχή ἔχει μερικῶς διατηρηθεῖ, ψάχνει νά «βρεῖ» σέ «μυστική συνάντηση» τόν Σταῦρο, τόν φίλο τοῦ συγγραφέα, πού τουφεκίστηκε ἀπό τούς γκεσταπίτες. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ περιγραφή, ἡ γλώσσα καί ἡ ρεαλιστικότητα τῆς τέχνης τοῦ Παγτζίλογλου κάνουν τό σημερινό ἀναγνώστη νά αἰσθάνεται ὅτι ζεῖ τά πράγματα λές καί ἦταν ἐκεῖ, μαζί τους στήν 'Αντίσταση κι αὐτό ὄχι ρομαντικά ἤ μέ μίσος γιά τό παρελθόν.

Εἶναι τρομερό δυστύχημα πού τέτοιο ἐθνικό ὑλικό, θάφτηκε τόσα χρόνια ἤ γιατί τό πῆραν μαζί τους οἱ νεκροί ἤ τό ἐπώαζαν στή μνήμη τους οἱ τόσοι πού ἐπέζησαν καί πού πιέζονταν ἀπό τίς συνθῆκες νά μήν τό καταγράψουν, νά τό παρουσιάσουν μέ τή γλώσσα, ἔτσι πού ἰδίως ἡ νεολαία θά μποροῦσε νά ἀποκτήσει μιά ἐμπειρία μέσω τῆς γραπτῆς, τουλάχιστον, διαθήκης. 'Αλλά εἶναι κάπως εὐτύχημα πού τώρα, ὕστερα ἀπό τόσες δεκαετίες, σιγά-σιγά ἄνθρωποι σάν τό Παγτζίλογλου καί λίγους ἄλλους, ἔχουν τό σθένος, τήν ἐπιμονή καί τήν εὐχέρια νά μεταδώσουν, ἔστω καί λίγο μέρος, ἀπό τίς τρομερές τους ἐμπειρίες.

Τό βιβλίο εἶναι ἀφιερωμένο στούς γνωστούς ἀγωνιστές καί ταλαντούχους δημιουργούς πού σκοτώθηκαν στόν ἀγώνα· ἀνθρώπους γνωστούς σάν τόν Βασίλη Ζάννο, τόν Σταῦρο Δικταῖο κ.ἄ. Ἔτσι τό βιβλίο τοῦ Παγτζίλογλου εἶναι καί μνημόσυνο ἀλλά καί προσκλητήριο.

Βιβλιο-παρουσιαση

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ
Ὁ Κόσμος εἶναι ἄλλος
(Διηγήματα καί ἀφηγήσεις)
Ἐκδόσεις: Κέδρος

Τό βιβλίο αὐτό τοῦ Α.Ν., ἑνός ἀπό τούς σημαντικότερους συγγραφεῖς τοῦ μεσοπολέμου, περιέχει διηγήματα καί ἀφηγήσεις πού γράφτηκαν στά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια. Ὁρισμένα ἀπ' αὐτά ἔχουν δημοσιευτεῖ ἤδη σ' ἐφημερίδες καί περιοδικά, ἀλλά τά περισσότερα εἶναι ἀδημοσίευτα.

Ὁπωσδήποτε, τόσο τά διηγήματα ὅσο κι οἱ ἀφηγήσεις ἔχουν μιά οὐσιαστική σχέση μέ τά μυθιστορήματα τοῦ συγγραφέα «Οἱ συνυπάρχοντες» καί «Ἡ ἐξαφάνιση», καθώς καί μέ τήν σημαντική προηγούμενη ποιητική καί δοκιμιογραφική του ἐργασία, δέν παύουν ἐντούτοις νά διατηροῦν τήν αὐτονομία τους καί τίς δυνητικές τους προεκτάσεις.

ΚΩΣΤΑ ΔΙΓΚΑΒΕ
Ἐκλογές 1977
Μπαρμπουνάκης

Μέ τό βιβλίο αὐτό ὁ Κ.Δ. ἐπιδιώκει ὥστε ὁ ἀναγνώστης του νά βρεῖ μέ κάθε δυνατή ἁπλότητα, μεθοδικότητα καί ἀκρίβεια: 1) τίς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος πού ἀναφέρονται στίς ἐκλογές, 2) τίς βασικές διατάξεις τῆς ἰσχύουσας ἐκλογικῆς νομοθεσίας, 3) Τά ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν σ' ὁλόκληρη τή χώρα, 4) τά ἐκλογικά ἀποτελέσματα σέ ὅλες τίς ἐκλογικές περιφέρειες, 5) τά ὀνόματα ὅλων τῶν ἐκλεγέντων βουλευτῶν, 6) τόν ἀριθμό τῶν σταυρῶν προτιμήσεως πού πῆρε ὁ κάθε βουλευτής καί 7) κάθε μεταβολή πού ἔγινε στήν πολιτική ζωή τῆς Ἑλλάδας μέχρι τό τέλος τοῦ 1978.

PAUL VALERY
Τό παραθαλάσσιο νεκροταφεῖο
Ἡ νεαρή μοίρα
(μετάφραση – εἰσαγωγή Ἀναστασίου Γιανναρᾶ)
Ἐκδόσεις: Πλέθρον, 1979

Καί τά δυό ποιήματα πού περιέχονται σ' αὐτό τό βιβλίο θεωροῦνται ἤδη κλασικά στήν παγκόσμια λογοτεχνία καί ἔχουν θέση ὁριακή στήν ἐξέλιξη τῆς νεώτερης ποιητικῆς θεωρίας καί πράξης καί ἔχουν ἀσκήσει μεγάλη ἐπίδραση στήν ποίηση τοῦ αἰώνα μας. Ἡ μετάφραση καί τά εἰσαγωγικά στίς δύο ποιητικές συνθέσεις εἶναι τοῦ καθηγητῆ Ἀναστάσιου Γιανναρᾶ, ὁ ὁποῖος ἐνόσω ζοῦσε εἶχε ἀσχοληθεῖ ἐπισταμένως μέ τό ἔργο τοῦ Πώλ Βαλερύ, ἀναλύοντας τήν αἰσθητική μορφή καί τό φιλοσοφικό ὑπόβαθρό του.

ΝΤΕΝΙ ΛΑΝΓΚΛΟΥΑ
Μιλώντας στά παιδιά γιά τήν ἀδικία
Ἐκδόσεις Ὄχημα, 1979

Ὁ συγγραφέας αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, μὲ ἁπλό ὕφος καί ζωντανά παραδείγματα ἐξηγεῖ στά παιδιά τίς διάφορες μορφές τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, ἐνῶ παράλληλα ἐπισημαίνει τό πῶς μπορεῖ τό παιδί νά ἐκδηλώσει στήν καθημερινή του ζωή τήν ἀντίθεσή του σ' αὐτές τίς ἀδικίες.

ΓΙΑΝΝΗ ΧΙΩΤΑΚΗ
Πολιτικές θύελλες
(Διάσπαση ΚΚΕ, Κίνημα 1935, Κίνημα εἰρήνης κλπ.)
Ἀθήνα, 1979

Πρόκειται γιά ἕνα ἐνημερωτικό βιβλίο, πού ἔχει τήν πρόθεση νά ἐξετάσει καί νά λύσει προβλήματα μέ μερικό ἤ γενικότερο ἐνδιαφέρον, ὥστε ν' ἀποκατασταθεῖ ἡ ἱστορική ἀλήθεια γύρω ἀπό τό κίνημα τοῦ 1935.

GEORGES BATAILLE
Ἡ λογοτεχνία καί τό κακό
μετάφραση: Ἑλένη Βαρίκα
Ἐκδόσεις: Πλέθρον

Πρόκειται γιά ἕνα πραγματικά πολύ ἐνδιαφέρον βιβλίο, ὅπου ὁ Μπατάιγ ξεκινώντας ἀπό τόν Μπωντλαίρ, περνώντας ἀπό τούς Μπλαίηκ, Ντέ Σάντ καί Προύστ καί καταλήγοντας στόν Ζενέ, ἐξετάζει τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ ἔργου τους, τά ὁποῖα μαρτυροῦν ὅτι ἡ λσγοτεχνία, ἔκφραση τοῦ κακοῦ στήν ὀξύτερη μορφή του *ἤ εἶναι αὐτεξούσια ἤ δέν εἶναι τίποτε.* Πολύ προσεγμένη ἡ μετάφραση τῆς Ἑλένης Βαρίκα.

Ξ.Α. ΚΟΚΟΛΗ
Δώδεκα ποιητές
(Θεσσαλονίκη 1930 – 1960)
Ἐκδόσεις: Ἐγνατία

Στό βιβλίο αὐτό ὁ Ξ.Α.Κ. καταπιάνεται μέ τό ἔργο δώδεκα Θεσσαλονικιῶν ποιητῶν (Βαφόπουλο, Καρέλλη, Πετζίκη, Θέμελη, Βαρβιτσιώτη, Στογιαννίδη, Χριστιανόπουλο, Ἰωάννου, Ἀσλάνογλου, Ἀναγνωστάκη, Κύρου καί Θασίτη), οἱ ὁποῖοι ἄρχισαν νά διαμορφώνουν τό πρόσωπό τους ἀπό τή δεκαετία τοῦ '30 ἴσαμε τό 1960, διαμορφώνοντας ταυτόχρονα καί τό ποιητικό πρόσωπο τῆς Θεσσαλονίκης. Πρόκειται γιά μιά πραγματικά πολύ ἐνδιαφέρουσα ἐργασία, πού βοηθάει τό φίλο τῆς ποίησης νά ἔχει μιά σφαιρική ἀντίληψη τῆς Ποίησης τῆς Θεσσαλονίκης καί νά κάνει κάποιες συγκρίσεις μ' αὐτήν τοῦ «κέντρου».

ΝΙΚΟΥ ΧΟΥΛΙΑΡΑ
Ὁ Λούσιας
Ἐκδόσεις: Κέδρος, 1979

Παρουσιάζει πραγματικά ἐνδιαφέρον τό βιβλίο αὐτό τοῦ πολυσύνθετου καλλιτέχνη Νίκου Χουλιαρᾶ. Ἐνδιαφέρον πού ὀφείλεται τόσο στή θεματική διάσταση, ὅσο καί στή μορφική – γλωσσική του ὑπόσταση. Ἰδιαίτερος λόγος θά ἔπρεπε νά γίνει γιά τό ὕφος τοῦ συγγραφέα, ὁ ὁποῖος, χρησιμοποιώντας μιά γλώσσα σύντομη, κοφτή καί σέ ρυθμό θά ἔλεγε κανείς σημειωτόν, κατορθώνει νά δημιουργήσει μιά περίεργη αἴσθηση στόν ἀναγνώστη καί νά ἐνεργοποιήσει σέ βάθος τό ἀφηγηματικό ὑλικό του.

LUCIEN GOLDMAN
Γιά μιά κοινωνιολογία τοῦ μυθιστορήματος
Μετάφραση: Ἑλένη Βέλτσου–Πέτρος Ρυλμόν
Ἐκδόσεις: Πλέθρον, 1979

Στό βιβλίο αὐτό περιέχονται ἐπιλεγμένα κείμενα τοῦ θεωρητικοῦ τῆς λογοτεχνίας Lucien Goldman, πού ὑπῆρξε ὁ κυριότερος συνεχιστής τῶν ἀπόψεων τοῦ Lukacs στό χῶρο τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Τοποθετώντας τά λογοτεχνικά κείμενα τῆς ἐποχῆς τους καί ἐξετάζοντας τίς κοινωνικές δομές πού τά παρήγαγαν, ὁ Goldman ἀναλύει τίς ἰδεολογικές καταβολές τοῦ κάθε συγγραφέα, τίς καθοριστικές ἐπιδράσεις τῆς τάξης ὅπου ἀνῆκε στό σχηματισμό τῶν μυθιστορηματικῶν ἡρώων, τήν προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νά ὑπεραμυνθεῖ τῶν ποιοτικῶν ἀξιῶν, ὄντας μέσα σ' ἕναν κόσμο πού εἶναι στραμμένος κυρίως στίς ποσοτικές ἀξίες.

ΒΑΣΙΛΗ ΑΛΕΞΑΚΗ
«Les Grecs d' auzourd' hui»
Ἐκδ.: Balland, Παρίσι 1979

Ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νά συναρμολογήσει τό πάζλ τῶν τόσων πλευρῶν – ἱστορία, οἰκονομία, παράδοση, τέχνη – πού τελικά δημιουργοῦν τήν ἰδιαιτερότητα τῆς χώρας μας. Μέ τή συμβολή πολλῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, οἰκονομολόγων, πολιτικῶν, κοινωνιολόγων καί καλλιτεχνῶν, ὅπως οἱ: Π. Κανελλόπουλος, Α. Ἀγγελόπουλος, Ν. Σβορῶνος, Κ. Τσουκαλᾶς, Γ. Κουκουλές, Χ. Χατζηιωσήφ, Ὀδ. Ἐλύτης, Γ. Τσαρούχης, Ἠλ. Πετρόπουλος, διαγράφονται οἱ σημαντικότερες στιγμές τῆς ἱστορίας μας, ἀλλά καί θέματα ὅπως ἡ διασπορά, ὁ συνδικαλισμός, σχέσεις μέ τήν ΕΟΚ, τό γλωσσικό πρόβλημα, τά ρεμπέτικα κι ὁ Καραγκιόζης.

Τό βιβλίο, φυσικά ἀπευθύνεται στούς ξένους ἀναγνῶστες πού γιά τήν πρώτη πληροφόρησή τους σχετικά μέ τήν Ἑλλάδα, βρίσκουν ἕνα πολύμορφο ἀνάγνωσμα ἰδιαίτερων ἀξιώσεων.

Κεντρική Διάθεση:
Ἀθήνα: Βιβλιοπωλεῖο «ΠΟΡΕΙΑ», Σόλωνος 77 τηλ. 36.31.622
Θεσσαλονίκη: «Ἐκδοτική Ὁμάδα», Πλάτωνος 4 τηλ. 270.684

διαλογος - διαλογος - διαλογος - διαλογος - διαλογος

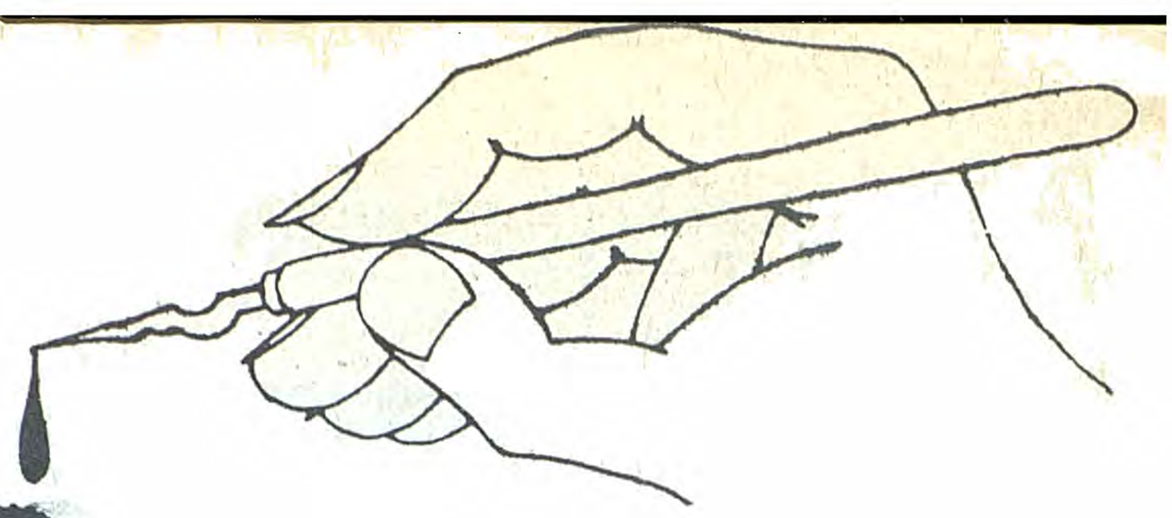

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ '68

● *Στά ὅσα γράφει στό τεῦχος 133 σχετικά μέ τά γεγονότα τῆς Τσεχοσλοβακίας τό 1968 ὁ ἀναγνώστης μας Τάκης Πελλῆς ἀπαντοῦν ἡ Γ. Δρόλαπα, ὁ Α.Κ. καί ὁ Στ. Β. Ἀπό τίς ἐπιστολές αὐτές, δημοσιεύουμε τήν τελευταία:*

Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Στίς σελίδες τοῦ διαλόγου τοῦ τεύχους 133 καί μέ τόν τίτλο «Τσεχοσλοβακία 68» πού ἔγραψε ὁ ἀναγνώστης σου Τάκης Πελλῆς, τοῦ ἀπαντῶ τά πιό κάτω:

Ἀρχίζοντας τό γράμμα του ὁ κ. Πελλῆς δείχνει νά ἐνοχλεῖται ἀπό τήν δημοσιότητα γεγονότων καί ἀναλύσεων πού σχετίζονται μέ τή στρατιωτική ἐπέμβαση τοῦ συμφώνου τῆς Βαρσοβίας – ἐκτός τῆς Ρουμανίας – τό 1968. Μά ἡ ἐπέμβαση αὐτή, εἴτε τό θέλουμε εἴτε ὄχι, εἶναι γεγονός μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας, ὄχι μόνο γιά τήν Τσεχοσλοβακία καί τό λαό της, ἀλλά καί ὅλους τούς λαούς μέσα κι ἔξω ἀπό τό σοσιαλιστικό στρατόπεδο, γιατί μέχρι τότε δέν εἶχε γίνει στρατιωτική ἐπέμβαση σέ σοσιαλιστική ἀπό σοσιαλιστική χώρα.

Ἕνα παράδειγμα ἐπέμβασης ὑπῆρχε ἀπό τόν πρῶτο διδάξαντα τόν ἡγεμονισμό καί τόν αὐταρχισμό σέ σοσιαλιστικό χῶρο τόν Ι. Στάλιν πού μέ πολιτικές, οἰκονομικές καί ἄλλες πιέσεις κι ἐκβιασμούς στή Γιουγκοσλαβία ἀπέβλεπε νά τήν ὑποτάξει κάτω ἀπό τήν ἡγεμονία του. Δέν ἔφτασε ὅμως νά χρησιμοποιήσει βία.

Αὐτό πού ἦταν κανόνας μέχρι ἐκείνη τήν ἐποχή ἦταν οἱ ἐπεμβάσεις – σέ μιά πλούσια ποικιλία – τῶν ἰμπεριαλιστικῶν δυνάμεων. Ποτέ ὅμως οἱ ἴδιοι σέ μιά φιλική τους χώρα μέ τό ἴδιο κοινωνικό σύστημα καί μάλιστα ἐνάντια στή κυβέρνησή της.

Νά γιατί δέν εἶναι παρανυχίδα ἡ ἐπέμβαση στήν Τσεχοσλοβακία, ἀλλά ἱστορικό γεγονός μοναδικῆς σημασίας.

Αὐτό πού ὑποστηρίζει ἡ σοβιετική ἡγεσία ὅτι ἡ ἐπέμβαση ἔγινε γιατί κινδύνευε τό σοσιαλιστικό καθεστώς ἀπό τίς ἀντιδραστικές δυνάμεις βρίσκοντας τήν εὐκαιρία ἀπ' τόν ἐκδημοκρατισμό τῆς χώρας, δέν ἔχει καμία βάση γιά τούς ἑξῆς λόγους:

α. Ἡ Τσεχοσλοβακία ἦταν πρίν ἀπό τό Β΄ παγκόσμιο πόλεμο ἡ πιό βιομηχανική χώρα τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέ ἀνεβασμένο προλεταριάτο καί κατά συνέπεια ὥριμο καί δεκτικο στό μετασχηματισμό τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος.

β. Ἐπί Ντοῦπτσεκ εἶχε σέ σχέση μέ τόν πληθυσμό της τό μεγαλύτερο κομμουνιστικό κόμμα τῆς Εὐρώπης.

γ. Τό πρόγραμμα δράσης τοῦ Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας ψηφίστηκε ὕστερα ἀπό μιά σειρά διαδικασίες ἀνάμεσα στή βάση καί στή κορυφή, ὑπῆρξε παλλαϊκή ἡ ὑποστήριξη τῶν δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων καί ὑπῆρξε ἀκόμη μοναδική ἡ ἑνότητα λαοῦ, κόμματος, κυβέρνησης καί στρατοῦ.

δ. Ἡ κατάσταση τῆς Οὐγγαρίας τοῦ 1956 δέν ἔχει καμιά σχέση. Τότε τά πάντα εἶχαν διαλυθεῖ ἀπό τό κόμμα καί τήν κυβέρνηση ὡς τίς ὀργανώσεις νεο-

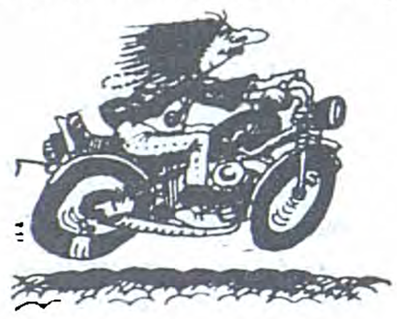

λαίας καί τά συνδικάτα καί φυσικά οἱ ἀντιδραστικές ὁμάδες ὁπλισμένες χτυποῦσαν ὅλους ὅσους προσπαθοῦσαν νά στηρίξουν τό ἑτοιμόρροπο σοσιαλιστικό καθεστώς καί

ε. Ὅταν ὁ κατά τεκμήριο συνειδητοποιημένος ἄνθρωπος (καί αὐτό ἰσχύει γιά τόν τσεχοσλοβάκικο λαό πέρα γιά πέρα) ζεῖ κάτω ἀπό μιά κυβέρνηση κι ἕνα κόμμα μέ ἐλευθερία καί οὐσιαστική δημοκρατία, ὅταν παίρνει οὐσιαστικό μέρος στή λήψη ἀποφάσεων, ὅταν ἡ κριτική καί αὐτοκριτική γίνεται ἐλεύθερα, τότε ὁ ἄνθρωπος γίνεται πραγματικά ὑπεύθυνος, τότε τό κόμμα καί ἡ ὑπεύθυνη κυβέρνηση ἀκουμπάει μέ ἐμπιστοσύνη καί σιγουριά στό λαό καί ἀποθαρρύνει κάθε ἀντίδραση. Ὅσο γιά τούς Τσέχους πού ζήτησαν τήν «ἔνοπλη βοήθεια» μέχρι σήμερα δέν τούς εἶδε τό φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἡ ἀντίθεση τοῦ ΚΚΣΕ πρός τήν Τσεχοσλαβάκικη ἀνανέωση εἶναι γιά ἄλλους λόγους:

α. Γιατί ἡ δημοκρατική ἀνανέωση τοῦ κόμματος βρισκόταν σέ ἀντίθεση μέ τό συγκεντρωτικό γραφειοκρατικό σοσιαλιστικό μοντέλο τῆς ΕΣΣΔ καί τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέ ἀποτέλεσμα νά τό θέσει σέ ἀμφισβήτηση μετά τή σίγουρη ἐπιτυχία τοῦ ἀνανεωτικοῦ προγράμματος, ὄχι μόνο στίς γειτονικές σοσιαλιστικές χῶρες, ἀλλά καί σ' αὐτή τήν ΕΣΣΔ.

β. Ἐπίσης, θά ἐνισχύονταν τό ἀνανεωτικό κίνημα στά κομμουνιστικά κόμματα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης,ἀλλά καί παγκόσμια.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τό πολιτικό καί κομματικό κόστος στή Τσεχοσλοβακία, στίς ἄλλες σοσιαλιστικές χῶρες, ἀλλά καί ἐκτός τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου μετά τήν ἐπέμβαση.

Μετά τήν ἐπιβολή τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ ἱερατείου τῆς Μόσχας, τίς ἑκατοντάδες χιλιάδες διαγραφές ἀπό τό κόμμα, τήν ἀντικατάσταση τῶν ἡγετῶν καί στελεχῶν ἀπό τή κορυφή μέχρι τή βάση, ὁ λαός ἄρχισε νά τ' ἀντιμετωπίζει ὅλα παθητικά, βλέποντας ὅτι προδόθηκε ἀπό τούς μεγάλους του συμμάχους, αὐτούς πού βγῆκε πρίν 20 χρόνια σύσσωμος νά τούς ὑποδεχθεῖ σάν ἀπελευθερωτές τοῦ τσεχοσλοβάκικου λαοῦ.

Ἡ ἀντίδραση τῶν λαῶν στίς ὑπόλοιπες σοσιαλιστικές χῶρες ἦταν ἀπό ἀπορία γι' αὐτή τήν ἐπέμβαση μέχρι ὀργή γιά τήν προδυσία τῶν ἰδανικῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ μονοσήμαντη εἰδησεογραφία, ἡ ἔλλειψη κρτικῆς καί ἡ ἀστυνόμευση, βοήθησε στή σύγχυση καί τό μόνο πού ἔμεινε ἦταν ἡ βουβή διαμαρτυρία.

Τό πόση ἐπίδραση εἶχε στούς κομμουνιστές τῆς δυτικῆς Εὐρώπης εἶναι γνωστό ἀπό τήν εἰδησεογραφία τοῦ προοδευτικοῦ τύπου ὅλης τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἕνα πλῆθος ἀπό ἀμφισβητήσεις, κριτικές καί διαγραφές γέμιζαν τή ζωή τῶν κομμάτων.

Δέν θά μπορέσουν ποτέ νά δεχθοῦν οἱ πραγματικοί προοδευτικοί ἄνθρωποι νά ποδοπατιέται ἡ ἀξιοπρέπεια ἑνός λαοῦ χάρη μιᾶς σκοπιμότητας πού δέν ἀντέχει σέ καμιά κριτική. Οὔτε θά μπορέσουν νά δεχθοῦν ποτέ νά τούς ἐπιβάλλουν συστήματα, ἀρχές καί ἡγέτες πού δέν τά διάλεξαν οἱ ἴδιοι. Δέν μποροῦν νά δεχθοῦν μιά ξένη ἡγεσία νά κρίνει, νά ἀποφασίζει καί νά ἀνατρέπει αὐτά πού ἔκρινε ὁ λαός καί ἡ ὑπεύθυνη ἡγεσία του.

Πῶς ἑρμηνεύεται ἡ διεθνιστική ἀλληλεγγύη σ' αὐτή τήν περίπτωση, ὅταν καταργεῖται ἡ ἡγεσία τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, διαλύονται οἱ ὀργανώσεις καί στήνεται ἡ ἡγεσία πού συμφωνεῖ μέ αὐτήν τοῦ ΚΚΣΕ;

Ἐρχόμαστε τώρα καί σέ μιά ἄλλη πτυχή τοῦ θέματος. Ὠφέλησε ἤ ἔβλαψε τήν ἀντίδραση ἡ ἐπέμβαση;

Ὅπως καί νά τό κοιτάξει κανείς, βλέπει ὅτι τήν ὠφέλησε. Κατακλύζανε τίς ἐφημερίδες τους σκόπιμα παραμορφωμένα γεγονότα ἀλλά μέ τόν ἀληθινό πυρήνα τῆς ἐπέμβασης, γιατί δέν συμμορφώθηκε ἡ ἡγεσία τῆς χώρας μέ τό σταλινικό μοντέλο καί φυσικά διαστρεβλώνοντας τίς ἀρχές τοῦ σοσιαλισμοῦ ὅτι εἶναι ὁ αὐταρχισμός, ἡ βία καί ἡ ἐπιβολή τῆς θέλησης τοῦ κέντρου. Ἡ αὐτοδιάθεση, ἡ ἐλευθερία, ἡ δημοκρατία καί τόσα ἄλλα πού πιπίλιζαν οἱ ἀστοί, ἔστω καί ἰησουητικά, ἔχοντας ἀπήχηση σέ πλατιές μάζες ἀνθρώπων. «Φάνηκε τό πρόσωπο τοῦ κομμουνισμοῦ σ' ὅλο του τό μεγαλεῖο», γαύγιζαν οἱ κοντυλοφόροι τοῦ καπιταλισμοῦ κόβοντας ἕνα κοστούμι γιά ὅλους.

Ὅσο γιά τήν ταύτιση τῶν γεγονότων τοῦ 68 μέ τήν ἐποχή τοῦ Β΄ παγκόσμιου πολέμου καί τήν ψυχολογική προετοιμασία νά πολεμήσουν οἱ κομμουνιστές ἐνάντια στήν ΕΣΣΔ, ὅπως γράφει ὁ ἐπιστολογράφος σου, εἶναι τουλάχιστον παιδαριῶδες.

Ὁ κομμουνιστής πρέπει ὄχι μόνο νά ἔχει ἐλεύθερη σκέψη, ἀλλά καί νά τή χρησιμοποιεῖ κάνοντας κριτική στά πάντα χωρίς ταμπού.

Ὅλοι οἱ προοδευτικοί ἄνθρωποι σεβόμαστε, θαυμάζομε καί εἴμαστε εὐγνώμονες γιά τόν ἡρωϊσμό καί τίς θυσίες τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ στόν πόλεμο καί τήν εἰρήνη. Αὐτό δέν σημαίνει ὅμως ὅτι ἡ ἡγεσία του μπορεῖ νά ἐπιβάλει τή θέλησή της καί μάλιστα μέ τά ὅπλα σ' ἕναν ἄλλο λαό καί μάλιστα φιλικό.

Ὅσον ἀφορᾶ τά κομμουνιστικά κόμματα πού ξέχασαν καί ἄλλα πού θυμοῦνται, τί νά πεῖ κανείς; Μᾶλλον φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος ξεχνᾶ. Ἄς τοῦ θυμίσουμε λοιπόν: Ἀπό τή δυτική Εὐρώπη ἐκτός ἀπό τό ΚΚΕ ἐξ καί τό ΚΚ Πορτογαλίας, ὅλα τά ἄλλα μεγάλα καί μικρά, ὄχι μόνο θυμοῦνται ἀλλά καί ἔκαναν κριτική, διαμαρτυρίες καί κάνουν ἀκόμη κριτικές καί ἀναλύσεις μέ θέσεις σαφεῖς ἐνάντια στήν ἐπέμβαση.

Ὅσον ἀφορᾶ τό μυρικασμό τῆς τσεχοσλοβάκικης ἄνοιξης ἀπό ἕνα μέρος τῆς καθοδήγησης τοῦ ΚΚΕ ἐσ ἀπαντῶ ὅτι ἡ προβοκάτσια δέν ταιριάζει σέ προοδευτικούς ἀνθρώπους, ἔστω καί δογματικούς.

Γιά τήν «κακοραμμένη», ὅπως τήν ἀποκαλεῖ, φωτογραφία τοῦ Ντοῦπτσεκ μέ τούς σοβιετικούς ἡγέτες, εἶναι γνωστό ὅτι κυκλοφόρησε σ' ὅλο τόν κόσμο καί στίς σοσιαλιστικές χῶρες καί δέν ἀμφισβητήθηκε ἡ γνησιότητά της. Ἐκτός ἀπ' αὐτό μᾶς θυμίζει αὐτό τό «κακοραμμένη φωτογραφία» μιά ἄλλην παλιότερα, πού χαρακτηρίσθηκε ἔτσι ἀπό τό Ζαχαριάδη καί τήν παρέα του. Τή φωτογραφία τοῦ ἐκτελεσμένου Πλουμπίδη, πού μέχρι πρόσφατα, γιά τούς δογματικούς, ἦταν χαφιές τῆς ἀσφάλειας, προδότης καί συνεργάτης τῶν Ἀμερικάνων. Αὐτά γιά τήν ἱστορία.

Εὐχαριστῶ γιά τή φιλοξενία,
Στ. Β.

ΣΥΜΦΩΝΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΩΝΟΥΝΤΕΣ

• *Δυό γράμματα νέων ἐκθέτουν τά στοιχεῖα τῆς συμφωνίας ἤ τῆς διαφωνίας τους μέ τήν ΚΝΕ. Τό πρῶτο, τοῦ μαθητῆ Γ. Κ. ἀναφέρεται σέ παληότερο ἄρθρο τοῦ Ν. Γεωργόπουλου (Τχ 122) καί τό δεύτερο, τοῦ Α. Σ. ἐπιγράφεται «ἀνοιχτή ἐπιστολή». Τό γράμμα τοῦ μαθητῆ Γ. Κ. ἀναφέρει:*

Ἡ Λενινιστική τάση τῆς ΚΝΕ: ἐρώτηματα... ἐπιγραφόταν τό ἄρθρο καί φάνηκε a priori περίεργο πῶς κάποιος πού δέν εἶναι μέλος τῆς ΚΝΕ ἤ τοῦ ΚΚΕ θά μποροῦσε νά γράψει γιά τά ἐσωτερικά προβλήματά τους. Διαβάζοντας ὅμως ὅλο τό κομμάτι δέν ὑπῆρχε πιά λόγος ἀπορίας: ὁ ἀρθρογράφος ἐπινοοῦσε μόνος του καταστάσεις κι ἔτσι δέν εἶχε οὔτε ἀνάγκη, ἀλλά οὔτε κι ἐνδιαφέρον γιά τεκμηρίωση. Τό σενάριό του ἦταν πολύ ἁπλό καί στηριζόταν σέ «ντοκουμέντα» πού δέν στηρίζονται πουθενά. (Πρόκειται γιά ἕνα σημείωμα πού κάποιος ἔριξε στίς κάλπες τῶν φοιτητικῶν ἐκλογῶν στή Θεσσαλονίκη). Ξεκινώντας ἀπό αὐτό τό πολύ σημαντικό χαρτί ὁ κ. Γεωργόπουλος ἀποφαίνεται γιά τήν ὕπαρξη «... μιᾶς κίνησης μέσα στίς τάξεις τοῦ ΚΚΕ καί τῆς ΚΝΕ... (πού ἔχει) πολύ γενικές ἀναλογίες μέ τή διάσπαση τοῦ Ρ. Φεραίου...».

Μετά τήν ἀνακάλυψη (καλύτερα τήν ἐφεύρεση) αὐτῆς τῆς «ἐπικίνδυνης» ὀργάνωσης, ὁ κ. Γεωργόπουλος συναγωνίζεται σέ «ἀντικειμενικότητα» καί ντετεκτιβικό ταλέντο τή Βραδυνή καί τήν Ἑστία, δείχνονας ὅτι καί ὁ Μ. Ἀντρέου διαγράφτηκε ἀπό τό μονολιθικό ΚΚΕ «γιά νά διαφυλαχτεῖ ὁ ἐνιαῖος χαρακτήρας του». Κατόπιν γιά νά φανερώσει πόσα πολλά μέλη ἔχει ἡ νεοεφευρεθεῖσα φράξια ὑποθέτει πῶς καί ὁ χαφιές τῆς Ἀσφάλειας ἦταν μέλος της καί βρίσκει πῶς ἡ κατηγορία τοῦ χαφιεδισμοῦ ὀφείλεται στήν «ἰδιομορφία τῆς διοικητικῆς ἀντίληψης τοῦ ΚΚΕ». Αὐτό εἶναι τό ἀποκορύφωμα τῆς λασπολογίας καί εἶναι ἄξιο ἀπορίας πῶς τό ΑΝΤΙ ἐπέτρεψε μιά τέτοιας ἔκτασης συκοφαντία, πού δέν στηρίζεται πουθενά παρά σέ μερικά ὑποβολιμαῖα στιχεῖα πού μποροῦν νά βροῦν φιλοξενία μόνο στόν Ἐλεύθερο Κόσμο (ἴσως καί στήν Αὐγή). Ἡ ἀντικειμενικότητα θέλει προσοχή καί τέτοια ἄρθρα ὄχι μόνο τή διακυβεύουν, ἀλλά τή γυρίζουν στήν πιό ἐμπαθή μονομέρεια καί στό ψέμμα.(...)

Μέ ἐκτίμηση,
Γ.Κ.
μαθητής

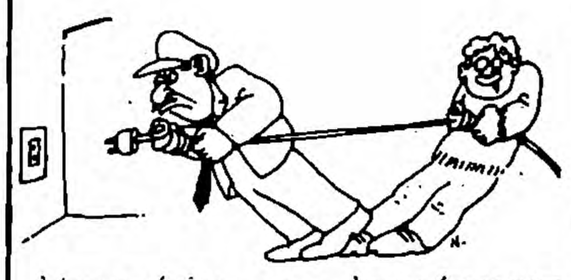

Ἀναγνώστης μας ἐπιγράφοντας τό γράμμα του ὡς: «Ἀνοιχτή Ἐπιστολή», μᾶς γράφει:

Ἀγαπητοί σύντροφοι,

Ἄν καί ἔχω διαγραφτεῖ πρόσφατα, θά 'θελα νά θεωρῶ τόν ἑαυτό μου ἀκόμα μέλος τοῦ κόμματος, γι' αὐτό μήν παρεξηγήσετε τίς προσφωνήσεις πού τυχόν ὑπάρχουν στό γράμμα μου.

Τά κρίμματά μου ἐσεῖς τά ὀνομάσατε φραξιονισμό, ἀντικομματική στάση, ἐγωϊσμό. Ἐγώ τά γνωρίζω σάν ἐνδιαφέρον καί ἀνησυχία, εἰλικρίνεια, εὐθύτητα. Τό πιθανότερο λοιπόν εἶναι νά μήν συμφωνήσουμε.

Ἀντίθετα λοιπόν, μ' ὅτι συνηθίζεται στίς ἐπίσημες ἀνακοινώσεις μας πού 'ναι διάχυτες μέ μιά καταφάνερη αἰσιοδοξία, θά 'θελα νά σᾶς γνωστοποιήσω τίς λίγες καί σκόρπιες σκέψεις μου, ὅπως αὐτές γεννήθηκαν πρίν καταδικαστῶ.

Ἄν ὑπάρχει κάποιος λόγος πού 'μαστε αἰσιόδοξοι (ἔστω κι ἄν αὐτό μόνο στίς ἐπίσημες ἀνακοινώσεις μας ὑπάρχει) εἶναι γιατί σάν ἐπαναστάτες εἴμαστε ἀνοικτοί στή ζωή, γνωρίζουμε τίς νομοτέλειές της καί τίς ἰδιοτροπίες της καί τήν κατανοοῦμε ὅπως εἶναι, γιά νά τήν ἀλλάξουμε. Ἔτσι, δέν φοβόμαστε πού αὐτή μᾶς βάζει καθημερινά προβλήματα, μποροῦμε νά τά κρίνουμε καί νά τά λύσουμε. Γιά ὁρισμένους συντρόφους ὅμως, ὄχι μόνο δέν ὑπάρχουν λύσεις στά προβλήματα, δέν ὑπάρχουν κάν προβλήματα. Ὑπάρχει ἀδυναμία νά εἰπωθοῦν καινούριες λύσεις ἤ τό χειρότερο ἀπόκρυψη αὐτῆς τῆς ἀδυναμίας. Γι' αὐτούς τούς συντρόφους θέλω νά σᾶς μιλήσω, γι' αὐτούς πού δέν καταλαβαίνουν ὅτι δέν ὑπάρχουν «ἕτοιμες λύσεις», «πράγματα χιλιοειπωμένα».

1. Ἕνας ἀπό τούς κυριότερους παράγοντες – δικλεῖδες ἀσφαλείας γιά μιά δογματική ὀργάνωση εἶναι ἡ λογικοφανής ἀποδοχή τῆς «ἀστυνομικῆς» συνωμοτικότητας ἀπό τά πάνω πρός τά κάτω μέ ἀποτέλεσμα τήν δημιουργία (σ' ὅσους ἐντονότερα ἐπιβιώνουν ἀστικά συμπλέγματα) ἡγετίσκων–«σωτήρων» πού προστατεύουν τήν «ἀνώριμη;» βάση ἀπό γνώσεις «πέρα ἀπ' τήν νοημοσύνη της».

2. Ἡ ποικιλία μιᾶς ἔκφρασης (ἀβίαστης) στήν «κομματική» δεοντολογία καταστρέφεται. Τυποποιημένες ἐκφράσεις «κλισέ» ἀναπαράγονται καί γίνονται ἀποδεκτές (καί γιατί ὄχι μιά σκέψη κλισέ). Ποιά εἶναι ἡ αὐτογνωσία μας, ποῦ καί πότε γεννήθηκαν αὐτές οἱ ἐκφράσεις;

3. Ἡ ὀργάνωση τῶν ἐπαναστατῶν χρειάζεται τήν συμμετοχή τῶν μελῶν της στήν ἐπεξεργασία τῆς πολιτικῆς της γραμμῆς. Αὐτή ἡ ἐπεξεργασία δέν μπορεῖ νά γίνει παρά μόνο μέ τό διαλεκτικό ξεπέρασμα τῶν ἀντίθετων ἀπόψεων, μέ τήν σύνθεσή τους σέ μιά καινούρια γνώση γιά μιά καινούργια πρακτική.

4. Ἡ γραφειοκρατική λογική δέν σέβεται τήν ἀντίθετη γνώμη ἀπ' αὐτήν (καί αὐτό ὄχι σάν ἠθικολογία, ἀλλά σάν τό καινούριο πού ἀναζωογονεῖ τό κόμμα). Προωθώντας κύρια τόν ὀργανωτικό ἀποκλεισμό της, δέν διστάζει νά οἰκοδομήσει καί τό θεωρητικό πλαίσιο μέ τόν διαχωρισμό τοῦ «ἀρνητικοῦ καί θετικοῦ προβληματισμοῦ», τήν ἀτομικοποίηση κάθε διαφορετικότητας σέ προσωπικά χαρακτηριστικά ἤ τέλος τήν μονοπώληση τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδεολογίας ἀπό μέρους της καί ἀφορισμό κάθε ἄλλης σκέψης, θεωρώντας την σάν προϊόν «πιέσεων» καί «φιλελευθερισμοῦ», ἄν ὄχι καί «ὕποπτη».

Μᾶς ταιριάζει ἡ σχέση δεκανέα-στρατιώτη ἤ δάσκαλου-μαθητῆ (κλασικοῦ τύπου). Καμιά ἀπ' αὐτές. Στήν πρώτη, διατάζουμε χωρίς ἡ κατανόηση ἀπ' τόν ἐκτελεστή νά 'ναι ἀναγκαία (σέ μᾶς εἶναι ἀναγκαία). Στήν δεύτερη, ὁ πρῶτος δέ μαθαίνει τίποτα ἀπ' τόν δεύτερο, ἀντιπροσωπεύει ἕναν στατικό κόσμο. Ἐμεῖς ἀντιπροσωπεύουμε ἕνα δυναμικό κόσμο.

(Γκράμσι Ἀντόνιο)

Δέν ἔχω τί ἄλλο νά σᾶς γράψω, σύντροφοι, παρά μόνον αὐτά τά λίγα καί ἀποσπασματικά. Κρίνετέ τα ὅπως καταλαβαίνετε. Μόνο μήν ἀπαντήσετε μέ συγκρίσεις καί ἀφορισμούς. Γιατί συγκρίσεις δέν μποροῦν νά γίνουν. Γιατί μέ ποιόν νά γίνουν; μέ τά ἀστικά κόμματα ἤ μέ τίς ἑνώσεις κάθε λογῆς διανοουμένων; Ὅσο γιά τούς ἀφορισμούς, ἄν θέλετε νά τούς κάνετε, μήν κουράζεστε ἄδικα νά τούς ἐπαναλάβετε, παραπέμψετέ με σέ κάποια ἀπ' τίς πολλές παρόμοιες ἀπαντήσεις τοῦ κεντρικοῦ μας ὀργάνου.

Τέλος, γιά μένα (ἀλλά καί γιά ἄλλους), ὑπάρχει ἕνα πρόβλημα ἠθικῆς, ἄν τό θέλετε. Μᾶς εἰπώθηκε πῶς ἄν κάποτε ξαναμποῦμε στό κόμμα αὐτό θά κριθεῖ ἀπό τήν στάση μας (ἄν ἡ διαγραφή γνωστοποιηθεῖ πρός τά ἔξω). Ὅμως ἔτσι σύντροφοι αὐτοαναιρεῖστε, μᾶς στερεῖτε ἕνα βασικό δικαίωμα πού τό κόμμα θέλει νά παλεύει γι' αὐτό, τό δικαίωμα στήν πολιτική, τό δικαίωμα τῆς πολιτικῆς πράξης. Ἐδῶ λοιπόν ποιά εἶναι ἡ ἀπάντησή σας;

Ἐμεῖς σύντροφοι, θέλουμε νά παλέψουμε μέ τό κόμμα γιατί πιστεύουμε ὅτι ἔτσι παλεύουμε γιά τήν ἀλήθεια, γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς κοινωνίας ἐνάντια σ' ὅλους ἐκείνους, ἄλλα καί σ' ὅλες ἐκεῖνες τίς ἰδέες πού θέλουν τήν νεολαία καί τούς ἀνθρώπους παθητικούς δέκτες τῆς καταπίεσης, πού τούς θέλουν ἀλλοτριωμένους ἀπό ἐπαναστατικά ἰδανικά, αὐριανό στηριγμά τους. Καί πιστέψτε, μά τήν ἀλήθεια:

«Ὅλα ὅσα σ' ἕνα ἄθλιο μιλιούνι ἐγκαταστάθηκα, ἔχουν κατατεθεῖ σάν καθημερινότητα ἀκόμα καί μέσα στήν παράταξή μας μέ τίς κόκκινες σημαῖες».

Εἶχα διαβάσει κάποτε στόν Ριζοσπάστη ἕνα ποίημα τοῦ Μπέρτολντ Μπρέχτ. Τό ἀντιγράφω καί σᾶς τό ἀφιερώνω:

Τό κόμμα

Ποιός εἶναι τό κόμμα;/ Κάθεται σ' ἕνα κτίριο μέ τηλέφωνο/ εἶναι οἱ σκέψεις του οἱ μυστικές, οἱ ἀποφάσεις του οἱ ἄγνωστες;/ Ποιός εἶναι τό κόμμα;/ Μεῖς εἴμαστε./ Σύ καί ἐγώ καί σεῖς-ἐμεῖς ὅλοι/ Μέσ' στά ροῦχα σου βρίσκεται σύντροφε καί σκέφτεται μέσ' στό κεφάλι σου/ Ὅπου κάτοικῶ ἐκεῖ 'ναι τό σπίτι του καί ὅπου σοῦ ἐπιτίθενται ἐκεῖ πολεμάει./ Δεῖξε μας τό δρόμο, πού πρέπει νά τραβήξουμε, κι ἐμεῖς/ θά τόν τραβήξουμε ὅπως ἐσύ, ἀλλά/ μήν τραβᾶς χωρίς ἐμᾶς τόν σωστό δρόμο/ χωρίς ἐμᾶς εἶναι/ ὁ πιό ἐσφαλμένος/ Μή χωρίζεσαι ἀπό μᾶς/ Μπορεῖ νά πλανιώμαστε καί σύ μπορεῖ νά 'χεις δίκιο, λοιπόν/ Μή χωρίζεσαι ἀπό μᾶς/ Γιά τό ὅτι ὁ σύντομος δρόμος εἶναι καλύτερος ἀπό τόν μακρινό αὐτό δέν τό ἀρνεῖται κανένας/ Ἀλλά ὅταν ἕνας τόν φέρει/ καί δέν μπορεῖ νά μᾶς τόν δείξει, τί μᾶς ὠφελεῖ ἡ σοφία του;/ Μαζί μας νά 'σαι σοφός/ Μή χωρίζεσαι ἀπό μᾶς.

Συντροφικά Α.Σ.

ΑΛΒΑΝΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ

● *Στό σύντομο κριτικό σημείωμα τοῦ Ἀντ. Ζώη (τχ. 131-132, σελδ. 49) ἀναφέρονται τά γράμματα τοῦ Δ. Παυλίδη καί τοῦ Μ.Α.*

Ὁ Ἀντ. Ζώης πού τοῦ θέσαμε ὑπ' ὄψη τίς ἐπιστολές αὐτές παρακαλεῖ τούς φίλους ἀναγνῶστες νά ξαναδιαβάσουν ἄλλη μιά φορά τό σημείωμά του.

Οἱ ἐπιστολές δημοσιεύονται ἐδῶ στό μεγαλύτερο μέρος τους.

● *Τό γράμμα τοῦ Δ. Παυλίδη ἀπό τίς Σέρρες:*
Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Τό μικρό ἄρθρο γιά τά «Ἀλβανικά συγκροτήματα» μέ στεναχώρησε ἀρκετά γιά δύο λόγους: πρῶτα ἐπειδή τά ὅσα γνωρίζω γιά τήν Ἀλβανία στηριγμένα πάνω σέ ἀριθμούς καί στοιχεῖα γύρω ἀπό τίς κοινωνικές δομές, τήν ἀλβανική κουλτούρα κλπ. τά καταρρίπτει, τά ἀμφισβητεῖ ὁ κ. Α. Ζώης, χωρίς ὅμως νά στηρίζει τήν ἐπιχειρηματολογία του σέ κανένα ἐπίσημο στοιχεῖο, τήν μαρτυρία κάποιου εἰδικευμένου στίς τέχνες καί εἰδικότερα στίς ἀλβανικές τέχνες, παρά μόνο σέ μιά προσωπική ὀλιγόωρη, ἐμπειρία. Καί δεύτερον, μέ αὐτή τήν ἐμπειρία, τήν κοντινή ἐπαφή 1.30 - 2 ὡρῶν, ἔβγαλε συμπεράσματα ὄχι μόνο γιά τίς ἀλαβανικές τέχνες, μά γενικότερα γιά τήν ἀλβανική κοινωνικο-οἰκονομική κατάσταση.

Καί ἀφοῦ συνεχίζει μέ παράθεση στοιχείων ἀπό τίς κατακτήσεις τῆς Λ.Δ. Ἀλβανίας, καταλήγει:

Στόν τομέα τῆς ὑγιεινῆς, ἡ Ἀλβανία στά 35 αὐτά χρόνια ἀναπτύχθηκε πάρα πολύ. Τώρα ἡ χώρα αὐτή ἔχει ἕνα γιατρό γιά κάθε 600 κατοίκους. Ἡ μέση μακροζωΐα τῶν Ἀλβανῶν ἀπό 38 χρόνια πού ἦταν τό 1938, ἔφτασε τά 69 χρόνια. Ἄς περάσουμε ὅμως καί στήν ἀλβανική κουλτούρα καί τέχνη πού τόσο κατέτρεξε ὁ κ. Α. Ζώης. Στήν Ἀλβανία ἔχουν ἱδρυθεῖ παντός εἴδους πολιτιστικά καί καλλιτεχνικά ἱδρύματα: Τό θέατρο ὄπερας καί μπαλέτου, ἐπαγγελματικά θέατρα, ἡ ἐθνική πινακοθήκη εἰκαστικῶν τεχνῶν, Μέγαρα λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καί δημιουργίας σέ κάθε ἐπαρχία, πολιτιστικές λέσχες στά παραγωγικά κέντρα καί στούς γεωργικούς συναιτερισμούς, βιβλιοθῆκες, ἐκδοτικοί κρατικοί οἶκοι καί ἀνώτατες σχολές κατάρτησης στελεχῶν γιά τούς τομεῖς τῆς κουλτούρας καί τῶν τεχνῶν κλπ. Αὐτές λοιπόν εἶναι «οἱ πολιτιστικές μαριονέτες»;

Εὐχαριστῶ γιά τήν φιλοξενία

Δημήτρης Παυλίδης

● *Καί τό γράμμα τοῦ Μ.Α.:*
Ἀγαπητό ΑΝΤΙ,

Γράφοντας ὅτι ἡ Ἀλβανία εἶναι «δῆθεν σοσιαλιστική» χώρα, μᾶς ἀφήνει νά καταλάβουμε ὅτι πιστεύει στό σοσιαλισμό. Τώρα τί σόι «σοσιαλισμός», αὐτό εἶναι ἄλλο ζήτημα. Φαίνεται ὅτι ἡ «καθυστερημένη» πολιτιστικά καί σοσιαλιστικά Ἀλβανία δέν μπόρεσε νά φτάσει τίς «ἀναπτυγμένες» χῶρες τοῦ «σοσιαλισμοῦ». Δέν ἔβαλε ἀκόμα ἡ Ἀλβανία πορνό στήν τηλεόρασή της, ὅπως ἡ Γιουγκοσλαβία. Δέν ἔκανε ἀκόμα εἰσαγωγές δίσκων rock καί disco, ὅπως ἡ «σοσιαλιστική» ΕΣΣΔ καί οἱ ὑπόλοιπες ἀνατολικές χῶρες. Δυστυχῶς – σύμφωνα μέ τόν κ. Ζώη – ἡ Ἀλβανία δέν κατάλαβε τί θά πεῖ πρόοδος πολιτιστική. Καί ἡ «δῆθεν» σοσιαλιστική Ἀλβανία πού παράγει τό 90% τῶν ἀναγκῶν της χάρη στό προλεταριάτο της καί τή σωστή καθοδήγηση τοῦ ΚΚΑ δέν εἶναι φαίνεται σοσιαλιστική γιατί δέν ἔχει πόρνες, Μερσεντές, Τζάγκουαρ καί Πόρσε, ὅπως ἡ «σοσιαλιστική» Γιουγκοσλαβία ἤ ζητιάνους καί ἄνεργους ὅπως ἡ ΕΣΣΔ ἤ πληθωρισμό ὅπως ὅλες οἱ χῶρες τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ. Τί νά γίνει κ. Ζώη; Δέν μπορεῖ νά τά ἔχουν ὅλοι αὐτά τά «ἀγαθά»!

Παρακάτω γράφει ὅτι δέν εἶδε, ὅπως περίμενε, γνήσια τραγούδια καί χορούς τῆς Βόρειας Ἠπείρου. Ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀστική ἀλλοτρίωση τοῦ ἀρθρογράφου. Περίμενε νά δεῖ τραγούδια ἡλικίας 100 καί πλέον χρόνων γιά νά νομίζει ὅτι εἶδε κάτι «γνήσιο». Αὐτά, ἄν ἤθελε, τά ἔβλεπε καί στήν τηλεόραση τῆς Δεξιᾶς. Αὐτά κυκλοφοροῦν ἄνετα καί κατά κόρο. Δέν κατάλαβε ὅτι ἡ κουλτούρα προχωρᾶ καί ὅταν μάλιστα κυβερνᾶ τό προλεταριάτο ἡ κουλτούρα πλάθεται προοδευτικά ἀπό τόν ἴδιο τό λαό. Καί σήμερα, ὁ ἀλβανικός λαός μετά ἀπό 35 χρόνια σοσιαλισμοῦ ἔχει φτιάξει τή λαϊκή ἀλβανική κουλτούρα τοῦ 1979 βασιζόμενος στίς ρίζες του καί στήν ντόπια παράδοση, ὄχι μένοντας προγονοπληκτικά σ' αὐτήν, ἀλλά πλάθοντάς την καί ἐξελίσσοντάς την. Τά γνήσια βορειοηπειρώτικα πού δέν «ἄκουσε», ἦταν αὐτά πού παρουσίασαν τά ἀλβανικά συγκροτήματα. Ἦταν ὅμως γνήσια βορειοηπειρώτικα τοῦ 1979 καί ὄχι τοῦ 1879 πού ἤθελε ὁ κ. Ζώης. Καί μᾶλλον ξεχασμένος σ' ἐκείνη τήν ἐποχή πρέπει νά 'ναι ὅταν μιλᾶ γιά «διαστρέβλωση σέ μικρότερο ἤ μεγαλύτερο βαθμό τῆς παραδοσιακῆς μουσικῆς καί τῶν χορῶν».

Γιατί κ. Ζώη, ἡ μουσική τοῦ 1979 γιά τήν Ἀλβανία δέν εἶναι ἡ rock καί ἡ disco καί κάθε εἶδος ἀστικῆς κουλτούρας, ἀλλά ἡ δικιά της μουσική ὅπως τήν ἔπλασε ὁ λαός της. Γράφει πιό κάτω: «Μεταμορφωμένα σέ ὕμνους τοῦ κόμματος καί τοῦ Χότζα. Σταλινική προσωπολατρεία στό τετράγωνο». Γιά τά μαθηματικά καί τό Στάλιν πού χρησιμοποιεῖ – καί τόν λερώνει – δέν θά γράψω γιατί εἶναι καί ἐκτός θέματος, μόνο ὁ κ. Ζώης ξέρει νά τά συνδυάζει, ἀλλά καί γιά νά μήν πεταχτεῖ τό γράμμα, ὅπως πετάχτηκε ἄλλο, εἰδικά γιά τό ζήτημα τοῦ μεγάλου μας Στάλιν. Θέλει λοιπόν ὁ κ. Ζώης νά ἀκούσει τραγούδια τῆς ἀγάπης καί τοῦ πόνου πού μᾶς ἔχουν γεμίσει οἱ ντόπιοι «καλλιτέχνες» ἀντιδραστικοί καί «προοδευτικοί» καί ὄχι τραγούδια βγαλμένα ἀπό τό ἴδιο τό ἀλβανικό προλεταριάτο, πού δείχνουν τήν εὐγνωμοσύνη τους πρός τό κόμμα καί τό Χότζα. Γιατί ξέρει ὅτι χάρη στό κόμμα προοδεύει. Γιατί τό κόμμα πού βγῆκε μέσα ἀπό τό λαό καί ἀτσαλώθηκε πιστεύοντας στό μαρξισμό - λενινισμό καί τήν ἐπαναστατική ὁρμή τοῦ λαοῦ ἄντεξε σ' ὅλα τά χτυπήματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τοῦ σοσιαλιμπεριαλισμοῦ, ἔχοντας κθοδηγητή τό μεγάλο μαρξιστή - λενινιστή σ. Ἐμβέρ Χότζα.

Τελειώνοντας προτείνω στόν κ. Ζώη ἄλλη φορά νά πηγαίνει στίς ἐκδηλώσεις πού κάνει ὁ «Ρ. Φεραῖος» μέ μουσική rock. Κι ἄς ἔχει τήν ἐλπίδα, ἴσως ἔρθει στήν Ἑλλάδα καί κανένα συγκρότημα τοῦ κόμματος τοῦ Μπερλίγκουερ γιά ν' ἀκούσει τή «Διεθνῆ» σέ διασκευή ... disco.

Μ.Α.

avti

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Ἀθήνα 601
Τηλ: 732.713 – 732.819

● Ἐκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Ἀθήνα 601.
● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 26. Περιστέρι
● Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ

● Διαφημίσεις:
ΜΠΟΥΛΗ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ
● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ.
Βασ. Ἀλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 – 713.604.
● Ἀναπαραγωγή φίλμς:
Γραφικές Τέχνες «STUDIO» – Κ. Ροῦσσος
Λεωφ. Ἀλεξάνδρας 194 – Τηλ. 64.62.590
● Ἐκτύπωση:
Ἐργοστ. Γραφικῶν Τεχνῶν
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ἰασίου 5, Περιστέρι. Τηλ. 57.22.201.

● *Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τήν προσωπική ἄποψη τοῦ συγγραφέα του.*
● *Χειρόγραφα δέν ἐπιστρέφονται.*

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἐσωτερικοῦ
Ἑξαμ. 320 δρχ. – Ἐτήσια 640
Ἐτήσια Ὀργανισμῶν,
Τραπεζῶν, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά φοιτητές ἔκπτωση 15%

Ἐξωτερικοῦ
Εὐρώπη – Μεσογ. χῶρες:
ἐξάμηνη: .....ἁπλή δολ. 15
» .....ἀεροπ. δολ. 17
ἐτήσια: .....ἁπλή δολ. 30
» .....ἀεροπ. δολ. 34
Η.Π.Α. – Καναδάς – Ἀν. Ἀσία:
ἐξάμηνη: .....ἁπλή δολ. 15
» .....ἀεροπ. δολ. 22
ἐτήσια: .....ἁπλή δολ. 30
» .....ἀεροπ. δολ. 44
Αὐστραλία – Ὠκεανία:
ἐξάμηνη: .....ἁπλή δολ. 15
» .....ἀεροπ. δολ. 30
ἐτήσια: .....ἁπλή δολ. 30
» .....ἀεροπ. δολ. 60

● Ἐμβάσματα, ἐπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
Στά γραφεῖα τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τά βιβλιοπωλεῖα Β. Ἑλλάδας:
Βιβλιοπωλεῖο
Ν. Κοτζιᾶ καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΕΤΟΣ
ΠΑΙΔΙΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΑΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

« Τά Μαθηματικά δέν εἶναι μόνο γιά τούς λίγους!... »

Τ. 'Ανθουλιᾶ - Γ. Παπαδημητρίου

Μαθηματικά Α δημοτικοῦ (σέ δύο τεύχη)

Τά παιδιά μέσα ἀπό τή ζωγραφική, τό παιχνίδι καί τήν ἔρευνα κατανοοῦν τίς βασικές μαθηματικές ἔννοιες.
('Εγκεκριμένο ἀπό τό 'Υπουργεῖο Παιδείας μέ τήν 115/78 πράξη τοῦ ΚΕΜΕ).

Τ.'Ανθουλιᾶ - Γ.Παπαδημητρίου

Μαθηματικά Β δημοτικοῦ (σέ δύο τεύχη)

Μέ ἀσκήσεις καί προβλήματα πού ὀξύνουν τήν παρατηρητικότητα καί τήν κριτική ἱκανότητα τῶν παιδιῶν.
('Εγκεκριμένο ἀπό τό 'Υπουργεῖο Παιδείας μέ τήν 161/77 πράξη τοῦ ΚΕΜΕ).

Τ. 'Ανθουλιᾶ

Μαθηματικά Γ δημοτικοῦ (σέ ἕνα τεῦχος)

Μέ τό βιβλίο αὐτό συνεχίζεται ἡ προσπάθεια γιά μιά ἁπλή καί ταυτόχρονα οὐσιαστική προσέγγιση τῶν Μαθηματικῶν.

εκδόσεις χελιδόνι

ΣΚΟΥΦΑ 79 (4ος ὄροφος)
τηλ. 3633875

Μιά ὑπεύθυνη προσπάθεια στό ἐκπαιδευτικό καί παιδικό βιβλίο

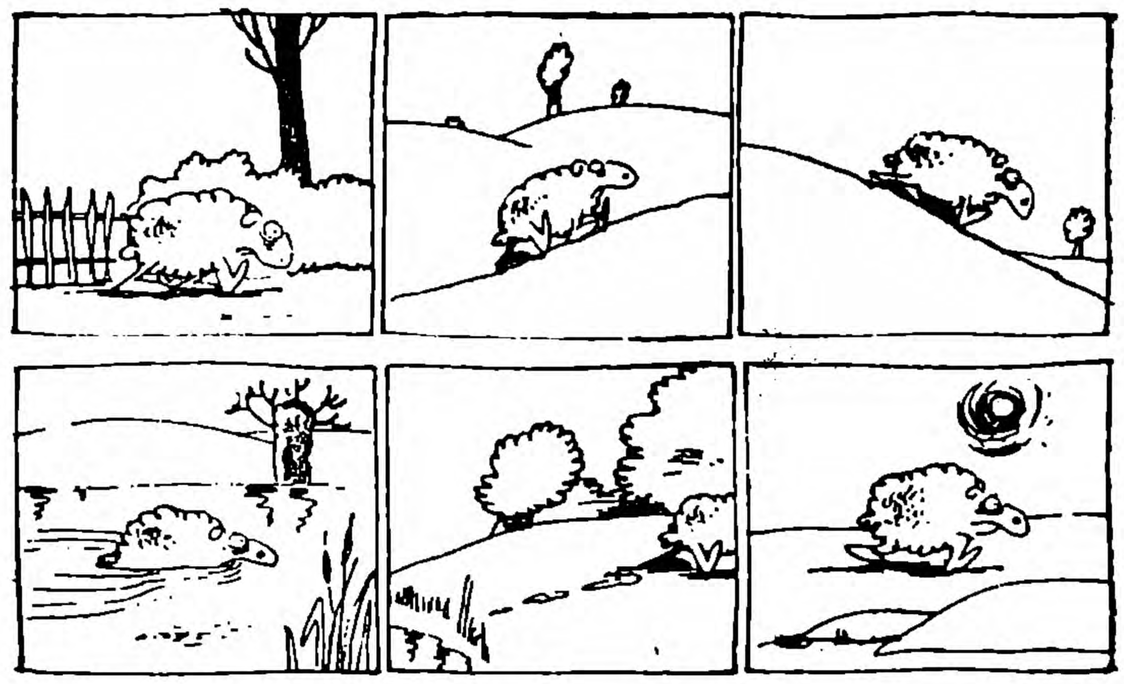

ΡΗΞΙ ΠΥΛΟΝ / βιβλία

«βαμος» εργαστηρι

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΙΝΩΠΗΣ 49
τηλ. 7707066-7783079
ΕΛΕΝΗ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

κεραμικα
φωτιστικα
ζωγραφικη σε υφασμα
σε ξυλο
διαφημιστικα δωρα

ΑΝΤ. ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ„
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΑΥΤΟΝ ΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ, ΝΑ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΟΝ ΑΦΟΡΟΥΝ

Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Μιά σειρά πού διευθύνει καί ἐπιμελεῖται
ὁ καθηγητής κ. ΠΑΝΤ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

● Σήμερα περισσότερο ἀπό ποτέ ἄλλοτε εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γνώση γιά τή διαμόρφωση τοῦ περιβάλλοντος μέσα στό ὁποῖο ζοῦμε.
● Αὐτή τή γνώση γιά μιά ἀνθρώπινη καί σωστή κοινωνικά – οἰκονομικά – οἰκολογικά ζωή μέσα στό χῶρο δίνουν μέ ὑπευθυνότητα καί ἀντικειμενικότητα τά βιβλία, τῆς σειρᾶς:

Η ΖΩΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ